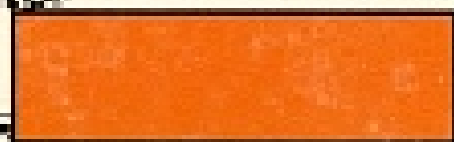

FORREST CARTER

SKOLA

FORREST
CARTER

KWILLICH

FORREST CARTER

ŠKOLA MALÉHO STROMU

Přeložil
Lubomír Miřejovský

Kalich - Praha, 1993

MALÝ STROM

Maminka přežila tatínka jen o rok, a tak se stalo, že jsem se dostal k dědečkovi a babičce. To mi bylo pět let.

Babička říkala, že po pohřbu se kvůli tomu všichni příbuzní smrtelně pohádali.

Stáli tam spolu pod strání na rozbrázděném zadním dvorku a vášnivě projednávali, ke komu mám vlastně jít; přitom se dělili o malovanou postel, stůl a židle.

Dědeček neříkal nic. Stál s babičkou dole na konci dvora, stranou toho houfu. Dědeček byl napůl Čerokí, babička plnokrevná Indiánka.

Vyčníval nad ostatní: měřil šest stop čtyři palce, na hlavě černý klobouk a na sobě černý oblek, co se nosí jen do kostela a na pohřby. Babička hleděla sklopenýma očima do země, ale dědeček mě pozoroval, jak jsem tam stál u těch lidí, a tak jsem se rozběhl dolů přes dvůr, chytil se jeho nohy a nepustil se, i když se mě snažili mermomocí odtáhnout.

Babička říkala, že jsem vůbec nekřičel, ani nebrečel, jen se držel. Za hodnou chvíli, co mě tak tahali a já se držel, dědeček spustil svou velikou ruku a položil mi ji na hlavu.

„Nechte ho bejt,“ řekl. A tak mě nechali. Mezi lidma dědeček sotva kdy něco řekl, ale když už něco řekl, lidi ho brali vážně, tvrdila babička.

Bylo šedé zimní odpoledne a my scházeli po strání cestou, která vede do města. Dědeček, moje šaty v tlumoku přehozeném přes rameno, krácel vpředu po okraji cesty. Hned jsem pochopil, že kdo jde za dědečkem, musí klusat. I babička, která šla za mnou, musela občas cupitat, aby nám stačila.

Když jsme v městě přešli na chodníky, šli jsme stejně, dědeček vpředu, až jsem dorazili k zadní části autobusového nádraží. Stáli jsme tam dlouho. Babička si slabikovala nápisy na čelech autobusů, jak přijížděly a zase mizely. Dědeček říkal, že babička čte stejně dobře jako každé jiné. Nakonec vybrala autobus, co nám zastavil rovnou před nosem. Zrovna se začalo stmívat.

Čekali jsme, dokud všichni lidi nenastoupili. Bylo to dobře, protože sotva jsme vstoupili na schůdky, začaly trable. Dědeček šel první, já byl uprostřed a babička stála na posledním schůdku u dveří. Dědeček vytáhl z přední kapsy montérek zapínací peněženku a chystal se zaplatit.

„Kde máte lístky?“ zeptal se řidič tak nahlas, že se každý v autobusu napřímil, aby lépe viděl. Dědečkem to ani nehnulo. Řekl řidiči, že chceme zaplatit, babička mu nad hlavou zašeptala, aby řekl, kam jedeme. Dědeček mu to řekl.

Řidič dědečkovi pověděl, kolik to stojí, a zatímco dědeček pečlivě počítal peníze – bylo takové šero, že se peníze daly jen stěží rozeznat – obrátil se k cestujícím, zvedl pravou ruku a zvolal: „Hau!“ a rozchechtal se. Všichni lidi se smáli. Hned mi bylo líp, zdálo se mi, že jsou přátelští a že jim ani nevadí, že jsme si předem nekoupili lístky.

Pak jsme šli dozadu. Všiml jsem si jedné nemocné paní. Měla nepřírozeně tmavé kruhy kolem očí a pusou celou zakrvácenou. Jak jsme ji míjeli, začala se pleskat přes pusou a dost nahlas křičela: „Ua...hú!“ a mě napadlo, že ji bolest asi rychle přešla, protože se začala smát a všichni ostatní se smáli s ní. I ten pán vedle ní se smál a plácal se do kolen. Měl velkou lesklou jehlici v kravatě; hned jsem věděl, že jsou bohatí a že by si klidně mohli poslat pro doktora, kdyby to snad bylo třeba.

Seděl jsem mezi babičkou a dědečkem. Babička se natáhla, vzala dědečka za ruku a on ji držel na mém klíně. Bylo mi dobře, usnul jsem.

Když jsme vystoupili z autobusu na šterkovou silnici, byla už hluboká noc. Dědeček vykročil a já s babičkou za ním. Mrzlo, jen praštělo. Měsíc svítil jako půlka melounu, stříbřil cestu před námi až tam, kde se v zatáčce ztrácela z dohledu.

Teprve když jsme odbočili ze silnice do úvozu porostlého travou, uvědomil jsem si blízkost hor. Čněly tam tmavé jako stín. Půlměsíc stál přímo nad hřebenem, který se zvedal tak vysoko, že se člověk musel zaklonit, aby na něj pořádně dohlédl. Při pohledu do temna hor jsem se roztrásl.

Babička za mnou řekla: „Walesi, už toho má dost.“ Dědeček se zastavil, obrátil se a kouknul dolů na mě. Velký klobouk mu stínil obličej.

„Není to špatný mít něčeho dost, dyž člověk vo něco přide.“ Obrátil se a zase vykročil, ale teď už jsem mu stačil. Dědeček zpomalil; taky je unavený, pomyslel jsem si.

Po dlouhé době jsme odbočili z úvozu na stezku a namířili si to rovnou čarou do hor. Vypadalo to, jako bychom do nich museli hned narazit, ale jak jsme šli, hory se před námi otvíraly a ze všech stran nás počaly objímat.

Ozvěna odrážela zvuky našich kroků. Odevšad se ozýval lehký šelest a šum, jakési vzdechy se plížily mezi stromy, jako by všechno ožilo. A bylo teplo. Poblíž jsme zaslechli zurčení, bublání a chvílemi hukot, jak se horský potok valil přes kameny, na okamžik zaotálel v tůňkách a pak se zase řítíl dál. Ocitli jsme se v horském údolí.

Srpek měsíce se nám schoval za hřebeny hor, odkud vysílal po celé obloze stříbřité světlo. Překryl údolí klenbou, která nám dole matně zářila na cestu.

Babička si za mnou začala pobrukovat jakousi písničku. Pochopil jsem hned, že je indiánská, nebylo třeba slov, abych jí porozuměl. Naplňovala mě pocitem bezpečí.

V dálce zaštěkal pes. Tak náhle, až jsem sebou trhl. Štěkot přešel do dlouhého smutného vytí a trhavého kňučení, které pak převzala ozvěna a nesla je dál a dál do hor a zase je vracela zpět.

Dědeček se uchechtl: „To je Stará Maud, sice nemá takovej čuch jako pokojovej pejsek, ale slyší vo hodně lepší.“

V okamžiku nás obklopila smečka psů; kňučeli na dědečka, mě očíhávali, aby si přisvojili nový pach. Stará Maud znovu zavyla, tentokrát přímo u mě, a dědeček zavolal: „Ticho, Maud!“ A tak hned poznala, kam mě má zařadit, přiběhla a skákala na nás.

Přešli jsme po kládě malý potůček a už tu byl před námi srub, usazený pěkně pod vysokými stromy. Za zády měl hory a po celé délce přední stěny se táhlo kryté zápraží.

Středem srubu procházela rozsáhlá předsíň oddělující ostatní místnosti. Na obou stranách měla východy. Někdo tomu říká „galerie“, ale horalé ji nazývají „psí výběh“, protože dovoluje, aby tudy probíhali psi. Na jedné straně výběhu byla veliká místnost, kde se vařilo jídlo a sedělo, na druhé

straně byly dvě ložnice. Jedna pro dědečka a pro babičku, a ta druhá měla být pro mne.

Natáhl jsem se do měkké pružné sítě spletené z pruhů jeleních kůží, napnuté v rámu z hikorových trámků. Otevřeným oknem jsem viděl za potůčkem stromy, docela tmavé v tom strašidelném osvětlení. V té chvíli mě přepadla vzpomínka na maminku a tíseň cizoty, v níž jsem se očití.

Jakási ruka mě pohladila po hlavě. Byla to babička, přisedla si ke mně na podlahu, nohy přikryté široce rozprostřenou sukní, vlasy, protkané stříbrem a svázané do copů, jí padaly přes ramena až do klína. Taky vyhlížela z okna a pak začala měkounce zpívat:

Už poznali, že přišel,
lesy i šum větví.
Otec hor vítá jej svou písní.
Nemají strach z Malého stromu,
vědí, že mu vlídnost sídlí v srdci,
všichni zpívají: „Malý strome, nejsi sám.“

I ta malá hloupá Laj-ná
se svými bublavými vodami
radostné poskakuje horami.
„Poslouchej můj zpěv,
ó, bratře, kterýs přišel mezi nás,
Malý strom je náš bratr, Malý strom je tu.“

Uwi-asdy, malý srnec,
a Min-íla, křepelka,
dokonce i Khe-gů, vrána, se dali do zpěvu.
„Statečné je srdce Malého stromu,
jeho silou je vlídnost,
Malý strom nikdy nebude sám.“

Babička zpívala a mírně se kývala sem a tam. A já jsem najednou zaslechl mluvit vítr, a jak o mně zpívá Laj-ná, potůček, a jak o mně vyprávějí všem mým bratrům.

Poznal jsem, že já jsem Malý strom; byl jsem šťasten, že mě někdo miluje a že po mně někdo touží. Usnul jsem a už jsem neplakal.

CESTA

Babička seděla v houpací židli, která pod její malou vahou slabě vrzala. Pracovala a pobrukovala si. Borové suky praskaly v krbu. Zabralo jí to všechny večery v týdně, než mi sešila vysoké mokasíny. Zahnutým nožem vykrájela tenké proužky jelení kůže a obšila jimi všechny švy. Když skončila, namočila mokasíny do vody. Obul jsem je mokré a chodil po místnosti sem a tam, tak dlouho, až mi uschly na nohou, měkké a poddajné, lehoučké jako vzduch.

Toho rána jsem skočil do montérek, zapnul si bundu a nakonec vklouzl do mokasínů. Byla ještě tma a chladno – ranní vánek ještě nestačil rozšumět stromy.

Dědeček řekl, že jestli vstanu včas, můžu s ním jít na horní stezku, a ještě řekl, že mě nevzbudí.

„Pořádněj mužskej vstává ráno z vlastní vůle,“ řekl nakloněn nade mnou, aniž by se usmál. Jenže dědeček nadělal při vstávání spoustu rámusu, několikrát bouchl na stěnu mého pokoje a nezvykle hlasitě mluvil s babičkou. Slyšel jsem to, a tak jsem byl první venku a čekal na něj se psy ve tmě.

„Á, ty už ses tady,“ překvapeně zněl dědečkův hlas.

„Ano, pane,“ řekl jsem, ale tak, aby nebylo na hlase znát, že se tím vytahuju.

Dědeček napřáhl prst na poskakující psy: „Zůstaňte!“ poručil. Stáhli ocasy, kňučeli a prosili. Stará Maud se dala do vytí. Ale nešli s námi. Zůstali tam jako hromádka neštěstí a dívali se, jak odcházíme z mýtiny.

Na spodní stezce jsem už byl. Sledovala břeh bystriny a všechny její zákruty údolím, než přešla do pastviny, kde měl dědeček stodolu a kde choval mezka a krávu. Odtud odbočovala vpravo do stráně horní stezka, stále vzhůru. Klusal jsem za dědečkem a živě vnímal to strmé stoupání.

Cítil jsem však mnohem víc, jak mi to ostatně slibovala babička. Mon-olá, Matka země, pronikala mými mokasíny. Zřetelně jsem cítil, jak tu tlačí, tu se nadouvá a tam zase uhýbá a poddává se... Cítil jsem kořeny, žíly jejího těla, a pulsování vody – krve v hlubinách jejího nitra. Byla teplá a pružná, pohrávala si se mnou na svých prsou přesně tak, jak mi to slibovala babička.

Studený vzduch se mi před ústy srážel v páru. Bystrina zůstala hluboko pod námi. Z malých rampouchů, které se zubily na spodních stranách holých

větví, padaly kapky vody. Čím víc jsme stoupali, tím přibývalo na stezce ledu. Šedé světlo pomalu zapuzovalo noční temnoty.

Dědeček se zastavil a ukázal na kraj cesty. „To je vona – krocaní pěšinka. Vidíš to?“ Dřepl jsem si na všechny čtyři a prohlížel stopy; z jednoho místa vycházely všemi směry malé otisky podobné klacíčkům.

„Tak,“ řekl dědeček, „tady nastražíme past.“ Odbočili jsme ze stezky, až jsme našli dutinu po vyhnilém pařezu.

Nejprve jsme ji očistili od listí a potom dědeček vykrajoval dlouhým nožem kusy kypré půdy. Vyhrabali jsme hlínu a roztrousili ji okolo do listí. Když už jáma byla tak hluboká, že jsem neviděl přes okraj, dědeček mě vytáhl. Přinesli jsme větve, jámu zakryli a navrch nasypali náruče listí. Potom dědeček svým dlouhým nožem vyryl rýhu od jámy až ke krocaní pěšince a pak zpět ke dnu jámy. Z kapsy vyndal zrna červené indiánské kukuřice, rozsypal je po celé délce rýhy a do jámy jich hodil plnou hrst.

„Tak, a teď pudem,“ řekl a zamířil dál vzhůru stezkou. Led pokrýval zemi jako poleva dort, praskal nám pod nohama. Vrcholky hor se zřetelně přibližovaly, údolí hluboko pod námi se zúžilo do soutěsky, která nám ukázala bystrinu jako hřbet ocelového nože, zavřeného do střenky.

Právě ve chvíli, kdy se první slunce dotklo hřebenů hor na druhé straně soutěsky, jsme usedli do listí stranou stezky. Dědeček vyndal z kapsy kyselý suchar a kousek jeleního masa. Jedli jsme a dívali se na hory.

Slunce udeřilo do vrcholů hor, jako když při výbuchu vystřelují vzduchem spršky blyštivých jisker. Jiskření stromů pokrytých ledem bodalo do očí a jako vlna klesalo po úbočích tak, jak slunce zahánělo stín noci níž a níž. Vrána – strážce – třikrát zakrákala, hlásala, že jsme tam.

Najednou hora pukla, vzdychla, vyfoukla chomáčky par do výše, a jak slunce osvobozovalo stromy ze smrtelného krunýře ledu, sténala a mručela.

Dědeček se díval, já taky, a společně jsme naslouchali sílícím zvukům ranního vánku, který začal šumět ve stromech.

„Ožívá,“ řekl tiše a jemně, aniž spustil oči z hor.

„Ano, pane,“ řekl jsem, „ožívá.“ Hned jsem věděl, že si s dědečkem rozumím tak, jak to většina lidí ani nezná.

Noční stín se sunul dolů loučkou plnou trávy, zářící ve sluneční lázni. Loučka byla vklíněna do úbočí hory. Dědeček ukázal dolů.

V trávě se natrásala a poskakovala křepelka, zobala semínka. Pak ukázal vzhůru k ledově modré obloze.

Nebyla tam žádná oblaka, zprvu jsem ani neviděl to smítko, které se vynořilo nad hřebenem. Pomalu rostlo. Pták se řítíl dolů těsně nad svahem, proti slunci, aby se stín nepohyboval před ním – lyžař na vrcholcích stromů, křídla napůl složená, jako hnědá kulka, rychleji, rychleji, přímo na křepelku.

Dědeček se ušklíbl: „To je starej Tal-kon, jestřáb.“

Křepelka se vzpamatovala, rozběhla se k lesu – ale pozdě. Jestřáb zaútočil. Peří se rozletělo vzduchem, ptáci se chvíli váleli po zemi, jestřábova hlava se zvedala a klesala ve smrtících úderech. Za mžik vzlétl, mrtvou křepelku sevřenou v pařátech, vzhůru podle svahu, až zmizel za hřebenem.

Neplakal jsem, ale asi jsem vypadal smutně, protože dědeček řekl: „Nebud' smutnej, Malej strome. Tak už to chodí, to je Cesta. Tal-kon chytil pomalou, aby pomalá neměla děti, kerý by byly taky pomalý. Tal-kon sežere tisíce krys, co požíraj vejce křepelek stejně pomalejch jako rychlejch. Tal-kon žije Cestou. Pomáhá křepelkám.“

Dědeček vyrýpl nožem ze země sladký kořen, oloupal jej, až z něj začala kapat šťáva života nastřádaná na zimu. Rozřízl ho napůl a dal mi ten delší konec.

„To je Cesta,“ řekl tiše, „ber jen to, co potřebuješ. Dyž lovíš jelena, neber nejlepšího. Vem menšího a pomalejšího, a jeleni porostou silnější a dycky ti dají maso. Pa-ko, panter, to ví, a tak bys to měl vědět i ty.“

Zasmál se: „Jen Tý-bí, včela, ukládá víc, než spotřebuje, pak ji vokrádaj medvěd a mýval ... a Čerokí. Tak je to s lidma, co ukládaj a tloustnou z toho, vo co se nechtěj dělit. Přídou vo to. Budou kvůli tomu války, povedou o tom dlouhé debaty, aby si udrželi víc, než kolik jim patří. Budou tvrdit, že je k tomu vopravňuje jejich prápor ..., lidi budou umírat kvůli slovům a práporu ..., jenže nikdy nemůžou změnit zákony Cesty.“

Vrátili jsme se ke stezce. Sluníčko bylo vysoko nad námi, když jsme došli ke krocaní pasti. Slyšeli jsme je dřív, než jsme spatřili past. Byli tam, hlasitě pípali na poplach.

„Vždyť tam nejsou žádný dvířka, dědečku,“ řekl jsem, „proč neskrčí hlavu a nevylezou?“

Dědeček strčil celou ruku do jámy a vytáhl naříkajícího krocana. Svázal mu nohy provázkem a zašklebil se na mě.

„Starej Tel-ki je jako někerý lidi. Protože sám ví všechno, nikdy se nepodívá dolů, co se děje kolem něj. Zvedá hlavu vysoko do oblak, a tak se nemůže nikdy nic naučit.“

„Jako ten autobusák?“ zeptal jsem se. Nemohl jsem totiž zapomenout, jak se řidič obořil na dědečka. „Autobusák?“ podivil se dědeček a pak se zasmál; strčil hlavu znovu do jámy, vytáhl dalšího krocana, a přitom se pořád usmíval.

„Jo, počítám, že asi jo,“ procedil, „jako ten autobusák. Dyž tak na to myslím, taky na nás hudoval. Ale to je ranec, se kterým se musí trápit sám, Malý strome. My si s tím hlavu lámat nebudem.“

Dědeček je s nohama svázanýma rozložil po zemi; bylo jich šest. Ukázal na ně. „Sou asi stejně starý, maj stejně tlustý hřebínky. Potřebujeme jen tři, tak je vyber, Malej strome.“

Zprvu jsem je obcházel, potom jsem se sklonil, dřepł si na bobek a pozorně je zkoumal. Pak jsem zase chodil kolem. Musel jsem pečlivě zvažovat. Lezl jsem mezi nimi po čtyřech a nakonec jsem vybral tři nejmenší; aspoň jsem si to myslel.

Dědeček neříkal nic, stáhl provázky z nožiček těch ostatních. Rozběhli se rovnou dolů a tloukli křídly do horského svahu. Dědeček si přehodil dva krocany přes rameno.

„Můžeš nýst toho třetího?“ zeptal se.

„Ano, pane,“ opáčil jsem, ale úplně jistý jsem si nebyl. Dědečkovou kostnatou tváří se mihl úsměv: „Dybys nebyl Malej strom, řek bych, že ses Malej jestřáb.“

Sestupoval jsem za dědečkem stezkou dolů. Krocan byl těžký, ale jak mi tak visel na ramenou, měl jsem dobrý pocit. Slunce se naklonilo nad dalekou horu, prosvětlovalo stromy podle stezky a na cestě před námi vytvářelo obrazce roztaveného zlata. V tom zimním odpoledni se i vítr utišil. Dědeček šel přede mnou a tiše si prozpěvoval. Chtělo se mi tak žít věčně ..., protože jsem věděl, že jsem dědečka potěšil. Pochopil jsem Cestu.

Sestupovat zimním sluncem z hor,
před sebou srub, za sebou krocání past,
pod nohama sluncem obtištěný bor,
to je ráj a Čerokíe slast.

Tu chvíli, kdy se nad hřebeny rozední,
uvidět a písniím lesů naslouchat,
Mon-o-lá, země, vnímat rození,
pak Cestu Čerokíe budeš znát.

Bez smrti v životě není ani den ve stu,
vztah obou je věčně hluboký,
pochop moudrost Mon-o-lá a tu pravou Cestu,
duši měj, jakou má Čerokí.

STÍNY NA STĚNĚ SRUBU

Té zimy jsme po večerech sedávali před kamenným krbem. Soušky vybrané ze ztrouchnivělých pařezů nasycených smolou praskaly a vrhaly na stěnu mihotavé a stále se měnící stíny. Vyskakovaly a malovaly na zdech prapodivné kresby, objevovaly se a mizely, rostly a tenčily se. Pozorovali jsme plameny a tančící stíny ponořeni do dlouhého mlčení. Potom dědeček prolomil ticho poznámkou o nějakém „čtení“.

Dvakrát týdně, každou sobotu a neděli večer, babička zapálila petrolejku a četla nám. Svítit petrolejkou byl přepych. Určitě se to dělalo jen kvůli mně. Museli jsme petrolejem šetřit. Jednou měsíčně jsme s dědečkem zašli do osady; nesl jsem konev na petrolej s kouskem kořene zastrčeným do jejího zobáčku, abych na zpáteční cestě nerozlil ani kapičku. Naplnění konve stálo pětník. Dědeček mi prokazoval velikou důvěru, když mi dovolil nést ji celou cestu zpět.

Na každou cestu jsme s sebou brali také seznam knih, který vypracovala babička. Dědeček dal seznam a knížky, které babička vracela, knihovnici. Myslím, že babička neznala jména moderních autorů, protože na seznamu bylo vždycky jen jméno pana Shakespeara (cokoliv, co jsme od něj ještě nečetli, protože názvy neznala).

Dědečkovi tím někdy připravila dost patálií s knihovnicí. Vytahovala z police různé příběhy od pana Shakespeara a četla nám názvy. Když se dědeček nemohl na název rozpomenout, přečetla kousek stránky – někdy ji dědeček požádal, aby pokračovala, a tak přečetla těch stránek několik. Občas jsem poznal povídku dřív než dědeček, zatahal jsem ho za nohavici a kývnul na něj, že tu jsme už četli. Vyvinula se z toho taková soutěž: dědeček to chtěl někdy říct dřív, než jsem to já poznal, ale pak zase svůj názor změnil, což knihovnici strašně mátl.

Zprvu bývala podrážděná a ptala se dědečka, nač jsou mu knihy, když neumí číst. Dědeček jí vysvětlil, že knihy nám čte babička. Nakonec si vedla vlastní seznamy knížek, které bychom měli číst. Byla hodná, a kdykoli jsme

vešli do dveří, usmívala se na nás. Jednou mi dala červeně pruhované lízátko a já si ho schoval, dokud jsme nevyšli. Rozpůlil jsem ho a podělil se s dědečkem. Protože se mi nepodařilo zlomit ho na dvě stejné půlky, dědeček si vzal tu menší.

Vypůjčený slovník jsme nikdy nevraceli. Dostal jsem za úkol naučit se pět slov týdně, a to pěkně od začátku slovníku. Nebylo to jednoduché, musel jsem celý týden vymýšlet věty tak, aby se v nich ta slova vyskytovala. Je to těžké, když všechna slova, která se v týdnu naučíte, začínají písmenem A, nebo B, když dojdete k béčkům.

Půjčovali jsme si i jiné knihy; jedna se jmenovala „Úpadek a pád římské říše“; četli jsme i autory, o nichž babička nikdy neslyšela, jako Shellyho a Byrona; ale knihovnice nám je přesto půjčovala.

Babička četla pomalu, hlavu skloněnou ke knížce, dlouhé copy jí visely až k podlaze. Dědeček se houpal s mírným vrzáním sem a tam. Vždycky jsem poznal, že jsme se dostali k napínavému oddílu, protože dědeček se přestal houpat.

Když babička četla o Macbethovi, viděl jsem ve stínech na stěnách srubu obrysy zámku a čarodějnice jako živé a přitiskl jsem se pevně k dědečkově houpací židli. Když se babička dostala až k tomu bodání, krvi a ostatním věcem, dědeček se přestal houpat. Řekl, že se to všechno nemuselo stát, kdyby si Lady Macbethová hleděla ženskéjch věcí a nestrkala nos do toho, co měl správně dělat pan Macbeth, a vůbec, nebyla to žádná „lady“; nemohl pochopit, proč jí tak vlastně říkali. Tohle všechno vyhrkl dědeček v zápalu prvního čtení. Později, když si to srovnal v hlavě, mudroval, že s tou ženskou (odmítl ji nazývat lady) muselo být něco v nepořádku. Vyprávěl, jak jednou, bylo to v říji, viděl laň, která nemohla najít jelena a dočista se zbláznila, narážela do stromů a nakonec se utopila v řece. Pokračoval, že se to nedá s jistotou říct, protože pan Shakespeare vo tom nic přesnýho neříká, ale že všechna vina jde na účet pana Macbetha – to naznačuje spousta věcí – na co ten člověk šáh, skončilo průšvihem.

Hodně se tím natrápil, ale nakonec došel k závěru, že největší chyba byla přece jen v paní Macbethové, poněvač mohla žár svý ničemnosti uhasit jiným způsobem, třeba mlátit hlavou do zdi, dyž už ne jinak, a ne zabíjet lidi.

Vražda Julia Caesara. Dědeček se přidal na jeho stranu. Říkal, že by nemoh podepsat všechno, co pan Caesar dělal – vlastně ani nemoh vědět všechno, co ten člověk dělal, ale byla to přej ta nejhorší banda syčáků, vo který kdy slyšel, Brutus a ty druhý, tak zákeřně se přiblížit k člověku, spousta

na jednoho, a ubodat ho k smrti. Řekl, že když už měli jiný názory než pan Caesar, měli mu to říct na rovinu a normálně se dohodnout. Rozčílil se, že ho babička musela uklidňovat. Řekla mu, že všichni, co jsme tady, jsme ve věci té vraždy na straně pana Caesara, takže není s kým se hádat; a vůbec, stalo se to tak dávno, že se na tom nedá nic změnit.

Ale do největších problémů jsme se dostali kvůli Georgi Washingtonovi. Abyste pochopili, co to pro dědečka znamenalo, musím vám přiblížit některé okolnosti.

Dědeček pokládal za svého nepřítele každého, kdo ohrožoval horaly. Přidejte si k tomu, že byl chudý a že byl spíše Indián než co jiného. Myslím, že dnes by se těm jeho nepřátelům říkalo „establishment“. Ale dědeček, ať už měl na mysli šerifa nebo úředníka státního či federálního berního úřadu, nebo politika jakékoli barvy, všechny nazýval jedním slovem „zákon“ a myslel tím mocné příšery, které nemají pochopení pro to, jak lidi musí žít a jak se o sebe starat.

Dědeček řekl, že „už byl chlap dospělej a samostatnej, dyž se poprvé dověděl, že pálit whisky je proti zákonům“. Měl bratrance, kerej to vůbec nevěděl a klidně umřel, aniž by vo tom cokoli zaslech. Přej měl dycky tušení, že po něm de zákon, protože nevolil „správně“, ale nikdy nepřišel na to, jak by měl volit správně. Dědeček měl vždycky za to, že jeho bratranec se usoužil k předčasný smrti, protože dyž nastalo volební období, hrozně se strachoval, jak má správně volit, aby se zbavil svejch „trablů“. Byl z toho tak nervózní, že se dal těžce do pití, a to ho nakonec zabilo. Dědeček připisoval jeho smrt na vrub politikům, který, jak říkal, byli vodpovědný skoro za všechno zabíjení v dějinách – kdyby se to dalo pořádně prozkoumat.

Když jsem tu starou historickou knihu četl později, zjistil jsem, že babička přeskočila kapitoly, kde se líčí, jak George Washington bojoval proti Indiánům; zřejmě chtěla číst o Georgi Washingtonovi jenom pěkné věci, aby měl dědeček ke komu vzhlížet a koho obdivovat. K Andrew Jacksonovi žádnou úctu neměl, myslím, že vlastně k žádnému politikovi; ať už si vzpomenu na kohokoli.

Dědeček poslouchal, jak babička čte, a rozsáhle komentoval George Washingtona, vynášel ho jako velikou naději, že by možná politikem moh bejt i dobrej člověk.

Ale jen do chvíle, než se babička spletla a přečetla o vypsání zákona o dani z whisky.

Četla tu část, kde se George Washington chystal uvalit daň na výrobce whisky a rozhodovat o tom, kdo smí a kdo nesmí whisky pálit. Četla právě odstavec, kde pan Thomas Jefferson řekl Georgi Washingtonovi, že to by byla moc špatná věc; že chudí farmáři v horách mají jen skromná políčka na horských úbočích a že nemohou mít tak bohatou úrodu kukuřice jako statkáři v rovinách. Četla, jak pan Jefferson varoval, že jediný způsob, jak mohou horalé dosáhnout zisku, je pálit z kukuřice whisky, a že v Irsku a ve Skotsku už to jednou vyvolalo nepokoje (vlastně právě tam dostala skotská whisky svou připálenou chuť – když chlapi museli narychlo utíkat před královskými hlídkami a přitom se jim připálily kotlíky). Ale George Washington si nedal říct a uvalil na whisky daň.

Dědečka to hluboce ranilo. Přestal se houpat na židli, neřekl nic, jenom zíral prázdným pohledem do ohně. Babičce to bylo líto. Když dočetla, poklepala dědečka po rameni, a když šli spát, vzala ho kolem pasu. Mně z toho bylo skoro tak smutno jako dědečkovi.

Teprve za měsíc, když jsme šli s dědečkem do osady, jsem si vlastně pořádně uvědomil, jak ho to vzalo. Kráčeli jsme stezkou dolů údolím, potom v kolejích úvozu a pak podle silnice. Občas nás minulo auto, ale dědeček se ani neohlédl, nikdy se od nikoho nenechal svézt. Náhle však jedno auto zastavilo hned vedle nás. Byl to otevřený vůz bez oken, jen s plátěnou střechou. Seděl tam chlapík oblečený jako politik; znal jsem dědečka a věděl jsem, že se svézt nenechá, ale jaké bylo mé překvapení!

Chlapík se naklonil a hulákal přes rachot motoru: „Nechcete se svézt?“

Dědeček se na chvílku zamyslel a pak řekl: „Díky,“ a nastoupil. Mě pobídl, abych si sedl dozadu. Jeli jsme a já se podívoval, jak rychle se krajina kolem nás pohybuje.

Dědeček vždycky stál nebo seděl zpříma, rovný jako šíp, ale na to, aby v autě seděl rovně a s kloboukem na hlavě, byl příliš vysoký. Nechtěl se krčit, a tak se musel ohnout k přednímu sklu, záda rovná. Vypadalo to, že jednak zkoumá, jak politik za volantem řídí auto, a jednak pozoruje cestu před námi. Viděl jsem, že to politika znervózňuje, ale dědečkem to ani nehnulo. Konečně se politik zeptal: „Jedete do města?“

Dědeček řekl: „Jo.“

A ujeli jsme zase kus cesty.

„Vy jste farmář?“

„Tak trochu,“ odpověděl dědeček.

„Já jsem profesor státního pedagogického ústavu,“ řekl profesor. Zdálo se mi, že se trochu vytahuje, ale taky mě překvapilo a potěšilo, že to není politik.

Dědeček neřekl ani muk.

„Vy jste Indiáni?“ ptal se profesor.

„Jo,“ řekl dědeček.

„Aha,“ řekl profesor, jako by mu bylo najednou o mně a dědečkovi všechno jasné.

Dědeček se znenadání natočil k profesorovi a zeptal se: „Víte něco o Georgi Washingtonovi a jeho daních z whisky?“

Zapůsobilo to, jako by mu dědeček dal ránu do hlavy.

„O dani z whisky?“ zeptal se hlasitě.

„Jo,“ řekl dědeček, „vo dani z whisky.“

Profesor zrudl a byl najednou strašně nervózní, napadlo mě, jestli snad on sám nemá s tou daní něco společného.

„Nevím,“ řekl, „máte na mysli generála George Washingtona?“

„Vono jich bylo víc?“ zeptal se dědeček překvapeně. I mě to překvapilo.

„Ne, to ne,“ řekl profesor, „ale já o tom nic nevím.“ Znělo to dost podezřele a viděl jsem, že ani dědečkovi to nesedí. Profesor zíral strnule před sebe, měl jsem dojem, že jedeme čím dál rychleji. Dědeček sledoval čelním sklem cestu před námi; až teprve teď mi došlo, proč jsme se nechali svézt.

Dědeček promluvil znovu, ale v hlase moc naděje nebylo: „Nevíte, jestli generála Washingtona někdo nepraštil po hlavě – myslím, jestli mu v některých těch bitvách nějaká kulka z pušky neškrábala vo hlavu?“

Profesor se na dědečka nepodíval, ale choval se stále neklidněji.

„Já, totiž,“ zakoktal, „já učím angličtinu a o Georgi Washingtonovi nevím vůbec nic.“

Dorazili jsme na okraj osady a dědeček řekl, že vystoupíme. Byli jsme ještě daleko od místa, kam jsme měli namířeno. Sotva jsme vystoupili na okraj silnice, dědeček smekl klobouk, aby poděkoval profesorovi, ale ten snad ani nečekal, až se dotkneme země, šlápl na plyn a zmizel v oblacích prachu. Dědeček řekl, že to je přesně takový jednání, jaký se dá vod takovejch lidí čekat. Souhlasil s tím, že profesor se choval podezřele a že to moh bejt klidně politik, kterej se vydával za profesora. Řekl, že se to všude hemží politikama, který slušnejm lidem tvrděj, že žádný politici nejsou.

Jenže, řekl dědeček, možná že to byl profesor, protože se říká, že to jsou většinou blázni.

Dědeček řekl, že v některých těch bojích zřejmě George Washington dostal do hlavy, což by potom vysvětlovalo to jeho uvalení daně z whisky. Řekl, že měl strejčka, kterýho kopnul do hlavy mezek, a vod ty doby se už nevzpamatoval. Ačkoliv, řekl, měl vždycky dojem (nikdy to neřekl veřejně), že toho strejček někdy zneužíval; jako dyž se jeden chlápek vrátil domů a našel tam strejčka v posteli se svou manželkou. Řekl, že jeho strejček výběh na dvůr po čtyřech, nahrbil se jako prase a začal žrát hlínu. Ale nikdo nemoh s určitostí říct, jestli to jen hrál, nebo ne – aspoň ten chlápek ne. Dědeček ještě řekl, že se strejček dožil zralého věku a umřel pokojně ve své posteli. A vůbec, řekl dědeček, není na něm, aby to posuzoval.

Názor na George Washingtona se mi zdál přijatelný, protože se jím daly vysvětlit i některé jeho další trable.

LIŠÁK A PSI

Bylo pozdní zimní odpoledne. Dědeček zavřel Starou Maud a Ringera do srubu, protože, jak řekl, nechtěl je zahanbit před vostatnými psama. Tušil jsem, že se bude dít něco nezvyklého. Babička to zřejmě věděla moc dobře. Oči jí jiskřily jako černá světla, navlékla mi košili z jelenice, jako měl dědeček, a položila mi ruku na rameno, jak to dělávala jemu – cítil jsem se skoro dospělý.

Na nic jsem se nevyptával, jen jsem postával kolem. Babička mi dala pytlík sucharů a kousek masa a řekla: „V noci budu sedět na zápraží a poslouchat, určitě vás uslyším.“

Vyšli jsme na dvůr, dědeček zapískal na psy a vyrazili jsme údolím podle potoka. Psi běhali sem a tam, a tak nás stále poháněli.

Dědeček si držel psy ze dvou důvodů. Jedním z nich bylo kukuřičné políčko, kam každé jaro a léto vyvedl Starou Maud a Ringera a přikázal jim tam zůstat a hlídat, aby se ke kukuřici nedostali jeleni, mývali, divoáci a vrány.

Jak dědeček říkal, Stará Maud už neměla vůbec čich a na liščí stopě byla k ničemu; měla však dobrý sluch a ostrý zrak, které jí umožňovaly ještě leccos vykonávat a pyšnit se vědomím, že se ještě k něčemu hodí. Dědeček říkal, že dyž pes nebo kdokoli jinej ztratí pocit, že eště k něčemu je, že to je s ním moc špatný.

Ringer býval dobrý stopař, ale už taky zestárnul. Vypadal žalostně. Měl zlomený ocas a špatně viděl i slyšel. Dědeček říkal, že dává Ringera ke Starý Maud, aby jí pomáhal a měl pocit, že se k něčemu hodí i ve svém starém věku, že mu to dodává pocit hrdosti. A to je pravda, Ringer obcházel kolem důstojně s napruženými běhy, zvláště v období, kdy pracoval na kukuřičném políčku.

Když rostla kukuřice, dědeček krmlil Starou Maud a Ringera ve stodole nad údolím, protože to bylo hned vedle kukuřičného políčka. Věrně tam zůstávali. Stará Maud byla Ringerovým očima a ušima. Jak něco uviděla v kukuřici, vrhla se tam a začala výt, jako by jí políčko patřilo; Ringer ji následoval a všechno opakoval po ní.

Prodírali se kukuřicí. Stará Maud mohla minout mývala, pokud ho neviděla, protože vyčenichat ho nedokázala, ale Ringer, který běžel hned za ní, to dokázal. S čenichem u země se na mývala rozštěkal. Vyhnal ho z kukuřice a běžel po jeho stopě, až se mu ztratil na stromě. Pak se smutně vrátil, ale ani on, ani Stará Maud to nikdy nevzdali. Svou práci dělali pořádně.

Druhým důvodem, proč dědeček choval psy, byla prostě zábava – hon na lišku. Nikdy nepoužíval psy k lovu zvěře. Nepotřeboval to. Dědeček věděl, kam chodí zvířata pít, kde mají pastvu, znal jejich zvyky a stezky; dokonce myšlení a charakter zvířat znal daleko lépe, než by se to mohl naučit kterýkoli pes.

Když psi honí červenou lišku, běhá v kruhu. Střed kruhu tvoří její nora. Začne běhat kruhovým obloukem, který měří v průměru asi míli, někdy i víc. V běhu používá různých uskoků: vrací se zpátky, probíhá vodou, dělá falešné stopy, ale při tom všem se stále drží kruhu. Jak stoupá její únava, kruh se zmenšuje, až se liška nakonec skryje v noře. Říká se, že se „upeleší“.

Čím déle běží, tím více se potí, z tlamy jí kane víc slin se silnějším zápachem, takže psi zachytí stopu a štěkají stále silněji. Říká se tomu „horká stopa“.

Šedá liška neběží v kruhu, ale v osmičce. Noru má v místech, kde se její stopy kříží a tvoří osmičku.

Dědeček znal i myšlení mývala a smál se jeho uličnickým uskokům – občas i přísahal, že se mu mýval někde vysmívá. Znal, kudy běhají krocani, dovedl pouhým okem stopovat let včely od vody k úlu. Dokázal přivábit srnce až k sobě, protože znal jeho zvědavost, nebo projít hejnem křepelek,

aniž by se některá vylekala a dala na útěk. Nikdy je nerušil, jen když to bylo nutné; a já vím, že i oni to věděli.

Dědeček žil se zvířaty, nikoli ze zvířat. Chlapi z Bílých hor byli tvrdá parta a dědeček s nimi dobře vycházel. Někdy brávali psy a začali řídit po horách a honit zvěř sem a tam, to pak zahnali všechno do úkrytů. Kdyby někde objevili třeba deset krocanů, klidně by jich celý deset zabili.

Dědečka si ale vážili jako mistra lesů. Poznal jsem jim to na očích a podle toho, jak sahali na střechy klobouků, když se s ním měli setkat v krámě na rozcestí. Stěžovali si, že v jejich končinách zvěře čím dál tím víc ubývá, ale do dědečkova údolí a jeho hor se nikdy neodvážili. Dědeček nad jejich poznámkami často kroutil hlavou, ale neřekl nikdy nic. Jenom mně často povídal, že nikdy nebudou rozumět Cestě Čerokiů.

Psi pobíhali schlíple za námi, já jsem klusal těsně za dědečkem, protože všechno bylo tak tajemné. Byla to chvíle napětí, slunce zapadalo nad údolím, světlo houstlo z červené do krvavě temné, měnilo se, tmavlo, jako by denní zář ještě trochu žila, ale zároveň už umírala. I vánek na sklonku dne tak podivně šeptal, jako by chtěl vyprávět o věcech, které nelze říkat nahlas.

Zvěř se ukládala ke spánku a noční živočichové se vydávali na lov. Když jsme vyšli na louku u stodoly, dědeček se zarazil a já jsem stál prakticky pod ním.

Z údolí vyletěla sova a zamířila k nám, plachtila vzduchem ve výši dědečkovy hlavy; neslyšně nás minula, ani známka po mávnutí křídel, a tiše jako duch se uvelebila na stodole.

„To je vřeštivá sova,“ řekl dědeček, „ta, co ji někdy slyšíš křičet jako ženu při porodu. Letí nachytat pár krys.“ Nechtěli jsme sovu při chytání rušit, a tak když jsme stodolu míjeli, držel jsem se blízko dědečka.

Tma houstla, a jak jsme šli, hory nás začaly obklopovat ze všech stran. Došli jsme k rozcestí, dědeček se dal vlevo. Stezka se úžila a vedla po samém okraji bystriny. Dědeček tomu místu říkal „Soutěska“. Stačilo rozpažit a dotkli byste se boků hor na obou stranách. Zvedaly se přímo vzhůru, temné a opeřené vrcholky stromů ponechaly jen úzkou štěrbinu s hvězdami vysoko nad námi.

V dálce se ozvalo smuteční zavrání truchlivé holubice, dlouhé, hrdelní. Hory ten zvuk přijaly a pak si ho ozvěnou předávaly jedna druhé, nesly ho dál a dál, až člověk žasnul, kolika horami a dolinami zavrání dokáže putovat – zaniklo až někde v dálce, zbyla z něho spíš jen vzpomínka než zvuk.

Cítil jsem se opuštěně, a tak jsem rychle běžel dědečkovi v patách. Přál jsem si, aby aspoň jeden pes zůstal za mnou, ale nezůstal. Všichni psi pobíhali kolem dědečka, kňučeli a žebřili, aby je už vyslal na stopu. Soutěska začala stoupat a v místě, kde potok překonával úžinu, kterou dědeček nazýval „Průrva“, bylo brzy slyšet vodopád. Sešli jsme z cesty a vystoupili do svahu. Dědeček vypustil psy. Jenom ukázal a řekl: „Běžte!“ Vyrazili s krátkými záštekami – jako dyž pošleš děti na jahody, řekl dědeček.

Usedli jsme v borovém podrostu nad potokem. Bylo teplo. Borový podrost hřál. Proto je v létě příjemnější sedět mezi duby nebo něčím takovým, než pod borovicemi, kde to bývá jako v rozpálené peci.

Hvězdy se koupaly, rejdivy potokem, vozily se na jeho vlnách a rozčeřených proudech. Dědeček řekl, že brzo uslyšíme, jak psi chytili stopu Starýho chytráka. Tak říkal lišákovi.

Dědeček řekl, že jsme v teritoriu Starýho chytráka. Řekl, že ho sleduje už pět let. Říká se, že honci lišky zabíjejí; není to pravda, dědeček nezabil v životě jedinou lišku. Hon na lišku pořádal kvůli psům, aby mohl sledovat a naslouchat jejich stopování. Vždycky, když se liška skryla v noře, dědeček psy odvolal.

Dědeček říkal, že dyž se Starej chytrák nudil, přišoural se až ke srubu, vyzývavě se usadil pod zápraží, aby se za ním dědeček a psi už konečně pustili. Dědeček z toho měl jenom polízanici se psy, musel je nakonec vypustit a ti se pak s kňučením a štěkotem vyřítili vzhůru údolím za lišákem.

Dědeček říkal, že mu to zase voplácel, dyž byl Starej chytrák špatně naloženej a nechtělo se mu nechat se honit. Když se liška rozhodne skryt se v noře, používá nejchytřejších triků, aby se psů zbavila. Když má chuť se bavit, dovádí po celém kraji. Nejlepší prý na tom je, že Starej chytrák ví, že mu dědeček voplácí jeho zlobení a nakukování do voken srubu.

Měsíc se vyhoupl nad horu jako podle plánu, jen čtvrtka mu chyběla. Skrz vrcholky borovic rozstříkl světelné obrazce, cákl světlem do potoka, cáry mlhy proměňoval v lodě, zvolna plující Soutěskou.

Dědeček se opřel o borovičku a natáhl si pohodlně nohy. Udělal jsem totéž, tašku upletenou z řemínků jsem položil těsně vedle sebe, protože teď jsem ji měl na starosti já. Z nedaleká se ozvalo hlasité zaštekání, dlouhé a duté.

„To je Starej Rippitt,“ řekl dědeček a zasmál se, „ale je to podlá lež. Rippitt ví, co na něm chceme, ale nemůže se dočkat, dělá, jako by už chytil

stopu. Poslouchej, jak to jeho hafání zní falešně. Sám ví, že lže.“ Skutečně to tak nějak znělo.

„Sakra, fakticky lže,“ řekl jsem. Dědeček a já jsme mohli klít, jenom když babička nebyla nablízku.

Ostatní psi mu to dali rychle najevo, jen zakňučeli, neštěkali. V horách se takovému psu říká „blafoun“. A zase byl klid.

Za chvíli proťalo ticho ostré zaštěkání. Bylo dlouhé, znělo odkudsi zdaleka. Poznal jsem hned, že to začalo, protože se v něm ozývalo vzrušení. Ostatní psi se přidali.

„To je Modráček,“ řekl dědeček, „hádám, že má nejlepší čich v celejch horách; a todle je Červeňák, jde hned za ním, a to je zase Bess.“ Zaznělo další zaštěkání, tak trochu nevraživě. Dědeček dodal: „Starej Rippitt, je poslední.“

Mohutné zvuky usilovného štěkání se pomalu, ale jistě vzdalovaly; ozvěna je přinášela jednou zezadu, jednou zepředu, zdálo se, že je všude kolem nás plno psů. Konečně hlasy úplně zanikly.

„Sou na druhý straně Tupý hory,“ řekl dědeček. Natahoval jsem uši, ale nic jsem neslyšel. „Sííííí,“ hvizdem prořízl vzduch lelek ve stráni za našimi zády. Za potokem mu odpověděla sova: „Hú, hú, húrej-húúú!“

Dědeček se tiše usmál. „Sova bydlí v údolí, lelek na hřebenech. Někdy si starej lelek vzpomene, že by to měl lepší u vody, ale starý sově se to nelíbí.“

V potoce se mrskla ryba. „Vypadá to,“ pošeptal jsem dědečkovi, „že se nám psi ztratili.“

„Neboj,“ řekl dědeček, „vrátěj se kolem Tupý hory a přiběhnou támhle naproti přes hřeben.“

A skutečně, stalo se tak. Nejdřív to znělo z dálky, pak se to blížilo a bylo to stále silnější a silnější; přeběhli hřeben před námi, hafali, štěkali, kňučeli a kdesi dole přebrodili potok. Prolítli strání za námi a znovu zamířili k Tupé hoře. Tentokrát byli na bližší straně, takže jsme je celou dobu dobře slyšeli.

„Starej chytrák zmenšuje kruh,“ řekl dědeček, „tentokrát, až přeběhnou potok, může je Starej chytrák přivést rovnou k nám.“ Dědeček měl pravdu. Slyšeli jsme, jak se brodí vodou nedaleko pod námi a přitom stále štěkají. Dědeček se náhle napřímil a sevřel mou ruku.

„Támhle je,“ zašeptal. A opravdu. Starej chytrák se plížil vrbovým proutím na břehu potoka, klusal zvolna s jazykem vyplazeným, huňatou oháňkou pohupoval bezstarostně za sebou. Uši vztyčené, ostražitě se loudal a nelitoval času, aby se dlouhým obloukem vyhnul hromadě dříví. Na chvílku

se zastavil, zvedl přední tlapu, olízal ji, pak otočil hlavu tam, odkud znělo štěkání, a zase pokračoval dál ...

Pod námi dole vyčnívalo z vody několik kamenů, asi pět nebo šest, dosahovaly málem až doprostřed potoka. Když Starý chytrák došel až k těm kamenům, zastavil se a ohlédl, jako by zvažoval, jak mohou být psi daleko. Potom se zvolna posadil hřbetem k nám a díval se do potoka. Do jeho rezatého kabátku se opíral měsíc a psi se blížili.

Dědeček mi stiskl ruku: „Ted' se dívej!“ Starý chytrák skočil z břehu na první kámen, chvilku se zastavil, zatancoval na něm. Přeskočil na další, zase zatancoval, a pak na další a další, až se dostal na poslední, skoro uprostřed potoka.

Potom se vrátil, skákal z kamene na kámen, až na ten, co byl nejbliž u břehu. Zastavil se a znovu poslouchal. Seskočil do vody a brouzдал se potokem, až nám zmizel z očí. Stihnul to jen tak tak. Sotva zmizel, byli tu psi.

Vedl je Modráček, čenich u země, Starej Rippitt těsně za ním a na ně nalepení běželi Bess a Červeňák. Chvilími některý z nich zvedl čenich a zavyl: „ÚÚÁÁÚÚÚúúú!“, až člověku tuhla krev v žilách.

Přihnali se ke kamenům v potoce. Modráček nikdy nezaváhal; přeskakoval z kamene na kámen, ostatní za ním.

Když se dostali na poslední kámen, Modráček se zarazil. Starý Rippitt ne. Skočil do vody, jako by nebylo o čem pochybovat, a plaval k druhému břehu, Bess v závěsu za ním.

Modráček zvedl čenich a zavětril. Červeňák zůstal na kameni s ním. Oba se obratem vrátili po kamenech k našemu břehu. Modráček zachytil stopu Starého chytráka, začal dlouze a halasně štekat a Červeňák mu přizvukoval.

Bess se ve vodě obrátila a připlavala ke břehu. Za potokem ztraceně pobíhal Starý Rippitt nahoru a dolů, kňučel a poštekával, běhal sem tam s čenichem těsně nad zemí. Když uslyšel Modráčka, vrhl se znovu do vody, a jak usilovně plaval, zmáchal si celou hlavu. Sotva se vyškrábal na břeh, zamířil za ostatními. S dědečkem jsme se tomu strašně nasmáli, jen tak tak, že jsme se neskulili ze stráně. Opíral jsem se o malou borovičku, když tu mi najednou noha sklouzla a já sjel jak dlouhý tak široký do bodláčí. Dědeček mě vytáhl a ještě jsme se společně chechtali, když mi vymotával bodláky z vlasů.

Dědeček řekl, že to věděl, že Starej chytrák tendle kousek provede, a že proto se rozhodl usadit se na tomhle místě. Řekl, že Starej chytrák určitě seděl někde poblíž a koukal se na psy vlastníma vočima.

Dědeček řekl, že Starej chytrák schválně nechával psy přiběhnout hodně blízko, aby na kamenech zůstaly čerstvé stopy. Počítal s tím, že budou tak rozrušený, až jejich pocity zvítězí nad rozumem. A taky to tak fungovalo, aspoň u Starýho Rippitta a Bess, ale ne u Modráčka a Červeňáka.

Řekl ještě, že si mockrát všim, že dyž pocity zvítězí nad rozumem, udělá to z lidí stejný hlupáky jako ze Starýho Rippitta. Hádám, že to tak je.

Rozbřesklo se, málem jsem si toho nevšiml. Sešli jsme na mýtinu u potoka a jedli kyselé suchary a maso. Kdesi vzadu štěkali psi, jak postupovali k hřebenu čnicímu vysoko před námi.

Slunce ozdobilo hory korunou, zajiskřilo ve stromech za potokem a podarovalo nás pěnkavami a červeným kardinálem. Dědeček zatnul do stromu nůž, odkrojil kus cedrové kůry, přitiskl k sobě dva její konce a udělal z ní naběračku. Nabírali jsme studenou vodu z potoka, krásně jsme viděli oblázky na dně. Voda měla cedrovou příchut'. Dostal jsem ještě větší hlad, ale už bylo po sucharech.

Dědeček řekl, že Starej chytrák by se moh tentokrát objevit na druhý straně potoka a že musíme sedět hodně potichu. Mravenci mi lezli po noze, chtěl jsem je plácnout, ale ani jsem se nehnul. Dědeček si toho všiml a řekl mi, abych je setřás, že si toho Starej chytrák nevšimne. Udělal jsem to.

Najednou byli psi zase pod námi na dolním toku potoka, a tu jsme ho spatřili. Ploužil se s vyplazeným jazykem po břehu na druhé straně. Dědeček tiše zapískal, Starej chytrák se zastavil a ohlédl se na nás. Chvíli nás přivřenýma očima pozoroval, jako by se na nás šklebil, pak zafrkal a zmizel z dohledu. Dědeček řekl, že frkal, protože byl otrávenej, jelikož jsme mu způsobili tydle nepříjemnosti. Napadlo mě, že Starej chytrák asi opravdu věděl, co mu oplácíme.

Dědeček řekl, že chlapi povídali, že přej se lišky dovedou „vyměnit“ jako ve štafetě, ale že on to opravdu viděl. Od toho honu už uběhlo pár let. Seděl tehdy na kopečku nad travnatým paloukem. Přiběhla zrzavá liška, za ní psi. Zastavila se u dutýho stromu, slabě zaštěkala. Ze stromu prý vyběhla druhá liška a ta první do něj zalezla. Ta druhá odklusala a odvedla psy svou stopou. Řekl, že šel až k tomu stromu a slyšel lišku chrápat ve chvíli, kdy psi běželi jen několik stop kolem. Řekl, že ta stará liška si tak věřila, že jí bylo úplně fuk, jak jsou psi blízko.

A už byl Modráček a celá smečka na druhém břehu. Štěkali za každým skokem, chytili horkou stopu. Hned zmizeli z dohledu. Najednou se jeden štěkot oddělil od skupiny a proměnil se v usilovné hafání a vytí.

Dědeček zaklel. Řekl: „Sakra, Starej Rippitt zase švindluje, vodtrhnul se a teď je ztracenej.“ V horách se takovému psu říká „podrazník“.

Dědeček řekl, že teď musíme volat a štěkat zase my, abysme přivábili Starýho Rippitta. Tím vlastně skončíme hon, protože vostatní psi přiběhnou taky. A tak jsme se do toho dali.

Nedokázal jsem volat tak dlouho jako dědeček – znělo to spíš jako jódlování – ale ušlo to, aspoň dědeček to tvrdil.

Za chvíli tu byli všichni, i Starej Rippitt, styděl se za to, co provedl. Cupal za ostatními; doufal, aspoň si to myslím, že si ho nikdo nevšimne. Dědeček řekl, že si to zaslouží, snad aspoň tentokrát pochopí, že se nedá švindlovat, aniž by si tím jeden nenadrobil sám sobě potíže. Což je pravda.

Slunce vystoupilo k poledni, když jsme opustili Průrvu a zamiřili Soutěskou domů. Psi se sotva táhli, viděl jsem, jak jsou uštvaní. To já byl taky, sotva bych dokázal dojít, kdyby toho dědeček neměl taky dost a nešel pomalu.

Začalo se smrákat. Konečně jsme zahlédli mýtinu u srubu a babičku. Šla nám stezkou naproti. Vzala mě na ruku, i když bych snad býval došel sám, druhou rukou objala dědečka kolem pasu. Musel jsem být pořádně unaven, protože jsem jí usnul na rameni; ani nevím, jak jsme se do srubu dostali.

„SME SVÍ, VČELÍČKO“

Když se teď na to dívám zpátky, zdá se mi, že jsme byli s dědečkem pořádně hloupí. Ne snad, pokud šlo o hory, lovy, počasí a spoustu dalších věcí, ale co se týče slov, knih a podobně, museli jsme s dědečkem nechat rozhodování na babičce. Dovedla všechno vyřešit.

Jako tehdy, když se nás jedna dáma zeptala na cestu.

Byli jsme v osadě a vraceli se domů s pořádným nákladem. Nabrali jsme tolik knih, že jsme si je museli mezi sebou rozdělit. Dědeček se dokonce zlobil, proč jich musíme tolik tahat. Říkal, že nás knihovnice každé měsíce cpe knihama, až si nakonec lidi z těch různých povídek spleteme.

Celý měsíc totiž tvrdil, že se Alexandr Veliký jistě spojil s bankéři od Continental Congressu proti panu Jeffersonovi. Babička mu říkala, že Alexandr Veliký nepolitikařil v naší době, že vlastně v naší době ani nežil. Jenže dědečkovi to strašilo v hlavě tak dlouho, že jsme si museli knížku o Alexandrovi Velikém vypůjčit znovu.

Dědeček dobře věděl, že nakonec se stejně ukáže, že pravdu má babička. Já to věděl taky, protože si nevzpomínám, že by se babička, pokud šlo o knihy, někdy zmýlila.

Ve skrytu duše jsme tedy celou dobu věděli, že babička má pravdu. Dědeček přišel na to, že příčinou všech zmatků je čtení příliš mnoha knih. Což zní docela přesvědčivě.

Zkrátka, zároveň s konví s petrolejem jsem nesl ještě jednu knihu od pana Shakespeara a slovník. Dědeček nesl zbytek knih a plechovku s kafem. Babička měla kafe moc ráda a my s dědečkem jsme si mysleli, že by to kafe mohlo pomoci, až dojde na Alexandra Velikého. Celá ta věc totiž babičce taky vrtala dobrý měsíc hlavou.

Byli jsme už na cestě z osady, když se k nám přiblížilo veliké černé auto. Zastavilo přímo u nás. Bylo to největší auto, jaké jsem kdy viděl. Seděli v něm dva páni a dvě dámy a mělo skla, která se zasouvala přímo do dveří.

Nikdy jsem nic takového neviděl, ani dědeček; pozorovali jsme, jak dáma točí kličkou a sklo se nám ztrácí před očima. Později mi dědeček řekl, že si všiml štěrbiny ve dveřích, do který mohlo sklo zajíždět. Já jsem tam neviděl, protože jsem byl moc malý.

Dáma byla přepychově oblečená, měla na ruku prsteny a v uších dlouhé náušnice.

„Jak se dostaneme do Chattanooga?“ zeptala se. Motor běžel tak tiše, že jsme ho ani neslyšeli.

Dědeček postavil na zem plechovku s kafem, opatrně na ní urovnal knížky, aby se nezamazaly. Já taky položil konvičku s petrolejem, protože dědeček říkal, dyž tě někdo vosloví, chovej se uctivě a dávej pozor na všechno, co říká. Když jsme to udělali, nadzvedl k pozdravu klobouk, ale tu dámu to nějak dohřálo, protože začala na dědečka křičet: „Řekla jsem, kudy se dostáném do Chattanooga. Ste snad hluchý!“

Dědeček řekl: „Ne, madam, dneska slyšíme a máme se dobře, děkujem. A co vy?“ Dědeček to myslel vážně, je přece normální ptát se lidí, jak se jim daří. Oba jsme byli překvapeni, když se začala chovat, jako by se zbláznila; snad to bylo proto, že lidi v autě se dali do smíchu, jako by provedla něco divného.

Křičela ještě silněji: „Povíte nám vůbec, jak se dostat do Chattanooga?“

„Jasně, madam,“ řekl dědeček.

„No,“ řekla dáma, „tak mluvte!“

„Tak,“ řekl dědeček, „za prvý míříte špatným směrem, jedete na východ. Jenže chcete na západ. Ne tak docela na západ, tak trochu k severu, podívejte, támle, co je ten vysokej hřeben, tudy byste se tam měli dostat.“ Dědeček nadzvedl svůj klobouk a pak jsme se shýbli pro svůj náklad.

Dáma vystrčila hlavu z okýnka. „To se mi snad jenom zdá“ zařvala, „kerou cestou máme jet?“

Dědeček se překvapeně vzpřímil: „Kerou? Počítám, že kerou chcete, jen aby mířila k západu, madam – nezapomeňte ale uhnout tak trochu k severu.“

„Co vy jste vlastně zač, nejste vy snad cizozemci!“ zakřičela ta dáma.

To tedy dědečka zarazilo; mě taky, protože já jsem to slovo v životě neslyšel a myslím, že dědeček taky ne. Dědeček pohlédl na dámu, chvíli mlčel a řekl rozhodně:

„Počítám, že asi jo.“

Velké auto vyrazilo stejným směrem na východ, což bylo špatně. Dědeček zakroutil hlavou a řekl, že ve svých víc než sedmdesáti letech narazil na nejrůznější blázny, ale tadle madam z nich byla nejdivnější. Zeptal jsem se dědečka, jestli snad náhodou nebyla taky politická, on odpověděl, že nikdy neslyšel, že by ženská někdy byla politická – i když by vlastně mohla bejt manželkou politika.

Odbočili jsme do úvozu. Vždycky, když jsme cestou domů odbočili do úvozu, začal jsem přemýšlet, na co bych se měl dědečka zeptat. Jak už jsem řekl, dědeček se vždycky zastavil, když ho někdo oslovil, aby se plně věnoval hovoru. Pro mě to byla příležitost, abych ho dohnal. Hádám, že na svůj věk (táhlo mi na šestý rok) jsem asi byl hodně malý, dosahoval jsem dědečkovi sotva nad kolena, a tak jsem byl za ním vlastně pořád v poklusu.

Zůstal jsem daleko vzadu, už mi docházel dech, takže jsem musel skoro křičet: „Dědečku, byls už někdy v Chattanooze?“ Dědeček se zastavil. „Kdepak,“ řekl, „ale jednou jsem se tam už skoro vypravil.“ Dohonil jsem ho a postavil jsem konvičku s petrolejem na zem.

„Počítám, že to mohlo bejt tak před dvaceti, možná třiceti lety,“ řekl dědeček, „měl jsem strejčka, menoval se Enoch, z tátověch bratrů byl nejmladší. Dyž to na něj přišlo a namazal se, sedlo mu to na mozek a vobyčejně se někam zatoulal. Strejček Enoch, jak na něj dolehla samota, prostě zmizel někde v horách, jenomže tentokrát to trvalo snad tři nebo čtyry neděle. Ptali jsme se všech možnejch pocestnejch.

Doslechli sme se, že je v Chattanooze v base. Zrovna jsem se chystal, že ho přivedu, když se najednou vobjevil doma.“

Dědeček se na chvíli odmlčel a zamyslel a pak se začal smát. „Jo, panečku, přišel bos, na sobě měl jenom náký plandavý kalhoty a ty si ještě musel jednou rukou přidržovat. Vypadal, jako by se do něj pustili divoáci, tak byl celej vodřenej. Vokázalo se, že celou cestu domů šlapal horama.“ Dědeček se přestal smát a já si sedl na konvičku s petrolejem, aby si nohy trochu odpočinuly.

Strejček Enoch vyprávěl, že se namazal a že vůbec neví, jak se tam dostal; prostě se probudil a byl v náký místnosti se dvěma ženskejma v posteli. Říkal, že zrovna lez z postele, aby se jich zbavil, dyž někdo zabušil na dveře a do pokoje vrazil chlap. Ten chlap byl naštvanej a říkal, že jedna ženská je jeho žena a druhá jeho sestra. Vypadalo to, že se strejček Enoch zamotal prakticky s celou rodinou.

Strejček Enoch říkal, že se ty ženský posadily a začaly na něj křičet, aby tomu chlapovi zaplatil, a ten chlap že taky něco křičel, a von šmátral po pokoji a hledal svý kalhoty. Sice pochyboval, že by mu v kapsách zbyly ještě nějaký peníze, ale věděl, že tam má svou kudlu, protože ten chlap se tvářil, že to myslí vážně. Jenže si za nic na světě nemoh vybavit, co s kalhotama udělal; a tak mu nezbylo nic jinýho než vyskočit voknem. Potíž byla v tom, že vokno bylo v prvním patře a strejček Enoch se rozplác do šterku a kamení; tak přišel k tomu vodření.

Neměl na sobě ani nitku, ale jak skákal, strhnul s sebou plátěnou roletu, vobalil si ji kolem důvěrných částí těla a koukal, aby do setmění někam rychle zalez. Potíž byla v tom, že nebylo kam se schovat. Vrazil rovnou do nákejch lidí, co tam tak různě chodili. Říkal, že neměli žádný vychování a že by bylo lepší, kdyby ho dvakrát přejeli nákladákem. Dostal se do spárů zákona a ten ho posadil do basy.

Druhej den mu dali náký kalhoty, košili a boty, který mu byly strašně veliký, a vyhnali ho s dalšíma chlapama zametat ulice. Strejček říkal, že jich na to zametání nebyl ani tucet a že si neuměl představit, jak by mohli ten sajrajt, kerej tam všude byl, vůbec někdy uklidit. Viděl, že to nemá cenu, a tak se rozhod, že vodejde. Jak se mu naskytla první příležitost, vzal roha. Nákej chlap ho chytil za košili, a tak zdrhnul bez ní i bez bot, který z něj stejně padaly, ale kalhoty si udržel. Zaběh do nejbližšího lesa, tam se schoval až do tmy, podle hvězd určil směr a zamířil domů. Přes hory mu to trvalo tři neděle, živil se žaludama a vořechama jako náký prase. Strejčka Enocha to vyléčilo z vožralství, a pokud vím, víckrát se k osadě ani nepřiblížil.“

„Kdepak,“ řekl dědeček, „v Chattanooze jsem nikdy nebyl a taky mě tam v životě nikdo nedostane.“

Tehdy jsem se rozhodl, že ani mě v Chattanooze nikdo nikdy neuvidí.

Když jsme pak seděli u večere, napadlo mě zeptat se babičky: „Babičko, co jsou to cizozemci?“

Dědeček přestal jíst, ale nezvedl oči od talíře. Babička se podívala na mě, pak na dědečka a několikrát zamrkala. „No,“ řekla, „cizozemci jsou lidi, kteří se ocitli v místě, kde se nenarodili.“

„Dědeček řekl,“ vysvětloval jsem, „že jsme asi cizozemci.“ A vyprávěl jsem o té dámě s velkým autem, a jak řekla, že jsme cizozemci, a jak dědeček řekl, že asi jo. Dědeček odstrčil svůj talíř. „No, myslel jsem, že sme se nenarodili zrovna tam na vokraji silnice, takže v těch končinách sme byli vopravdu cizozemci. Stejně je to jedno z těch zatrolenejch slov (před babičkou říkal vždy „zatrolený“ místo „zatracený“), bez kerejch bysme se klidně vobešli. Furt to říkám, že těch zatrolenejch slov je víc než dost.“

Babička s ním souhlasila. O slovíčka se s ním raději nepřela. Nikdy mu například nedokázala vysvětlit, proč se neříká „dyby“ nebo „kerej“. Odpovídal, že dyby říkal „kdyby“ nebo „který“, lidi by si mysleli, že má vadu řeči, nebo že je cvok. A nikdy z toho neslevil, znělo to docela přesvědčivě.

Spíš než ve významu slova si dědeček liboval v jeho zvuku a v tom, jak ho kdo vysloví. Říkal, že lidi, dyž vyslovujou jednotlivý slova, můžou mít stejnej pocit, jako dyž poslouchaj zvuky hudby. – Babička s ním v téhle věci souhlasila, protože právě tak nějak spolu mluvili.

Babička se jmenovala Včelička. Věděl jsem, že když jí někdy pozdě v noci říkal: „Sme sví, Včeličko,“ že jí vlastně říkal: „Miluji tě,“ protože tak se to dalo z těch slov vycítit. Nebo když si spolu někdy povídali a babička řekla: „Seš se mnou, Walesi?“ a dědeček odpověděl: „Sem,“ a myslel tím „Chápu tě“. Láska a pochopení byly pro ně jedna a táž věc. Babička říkala, že není možné milovat něco, co nechápeš; není možné milovat lidi ani Boha, když ani lidem, ani Bohu nerozumíš.

Dědeček a babička se chápali, a proto se i milovali. Babička říkala, že s přibývajícími léty se chápání prohlubuje a že může být tak hluboké, že si to obyčejný smrtelník neumí ani představit, natož vysvětlit, a tak tomu říkali: „Sme sví.“

Dědeček povídal, že dyž se za starejch časů řeklo „sme sví“, myslelo se na lidi, kerejm se dalo rozumět a kerý měli porozumění pro druhý, takže to

vlastně byli všichni „milovaný lidi“. Jenže z lidí se stali strašný sobci, a tak se tím dneska myslej už jenom pokrevný příbuzný. Ale dřív to tak nebylo.

Dědeček vyprávěl, že když byl malej, jeho táta měl kamaráda, kerej vobčas zašel k nim domů. Byl to starej Čerokí, říkali mu Mývalovej Jack. Byl pořád naštvanej a věčně se hádal. Nikdy vlastně nepochopil, co táta na tom Mývalovým Jackovi viděl.

Vobčas chodívali do malýho kostelíka v údolí. Jednu neděli, zrovna když bylo dosvědčování, lidé vstávali podle toho, jak cejtíli, že je Pán povolal, vyznávali svý hříchy a dosvědčovali, jak mocně milujou Pána.

Dědeček pokračoval, že při tom dosvědčování najednou povstal Mývalovej Jack a řek: „Zaslech sem, že tady někdo z vás za mejma žádama vo mně drbe. Pamatujte si, že vo tom dobře vim. Vim, vo co vám de; závidíte, že mi rada starších svěřila klíče vod zpěvníkový skříňky. Tak vám povídám, esli se to někomu nelíbí, tak je tu eště druhá možnost, a ta je přímo tady v mý kapse.“

Dědeček řekl, že Mývalovej Jack si vysoukal jelenicovou košili, až se vobjevila rukověť pistole. Byl nažhavenej do ruda.

Kostel byl plnej tvrdejch chlapů, včetně táty, kerý by klidně vodbouchli někoho jen proto, že se změnilo počasí, ale ted'ko nikdo nahnul ani brvou. Dědeček řekl, že jeho táta vstal a řek: „Mývalovej Jacku, každej z nás vobdivuje, jak pěkně zacházíš s tím klíčkem vod zpěvníkový skříňky. Nejlíp ze všech, co to kdy dělali. Esli došlo k nedorozumění, kerý tě namíchlo, tak já tady a ted' slavnostně prohlašuju lítost nás všech, co tu jsme.“

Mývalovej Jack si sed, změknul a uklidnil se a všichni vostatní taky.

Na cestě domů se dědeček zeptal svého táty, jak to, že Mývalovému Jackovi to všechno tak lehce prošlo, a ještě řek, že bylo legrační, jak se Mývalovej Jack vytahoval s tím klíčkem vod zpěvníkový skříňky. Táta mu prý odpověděl: „Hochu, nesměj se Mývalovému Jackovi. Víš, když Čerokíe dotlačili, aby vopustili svý domy a aby šli do Národů, Mývalovej Jack byl mladej, schoval se v horách a bojoval sám za sebe. Když přišla válka mezi Státy, napadlo ho, že by moh bojovat proti vládě a dostat půdu a dům zpátky. Bojoval statečně. Ale zase prohrál. Když válka skončila, přišli politici, aby si zabrali ještě to, co z našeho zbylo. Mývalovej Jack se bil dál, utíkal a skrejšval se a zase bojoval. No a ted'ka mu zbyl než ten klíček vod zpěvníkový skříňky. A esli se ti někdy zdá, že Mývalovej Jack je rozzlobenej, no tak je to proto, že už nemá za co bojovat. Nikdy nic jinýho neznal.“

Dědeček se přiznal, že mu bylo nad Mývalovým Jackem do breku, řekl mi taky, že vod ty doby mu bylo jedno, co Mývalovej Jack říká nebo dělá, měl ho rád, protože ho chápal.

Dědeček řekl, že právě tohle znamená „sme sví“ a že všechny pozemský trable pocházej vod toho, že to nikdo nebere vážně – vod toho a eště vod politiků.

Najednou mi to bylo všechno jasné a nad Mývalovým Jackem mi bylo samotnému do pláče.

ZNÁT MINULOST

Babička s dědečkem chtěli, abych poznal minulost, neboť „dyž neznáš svou minulost, nebudeš mít budoucnost. Dyž nevíš, kde pobejval tvůj lid, nebudeš ani vědět, kam de“. A tak mi skoro o všem vyprávěli.

Jak přišli vládní vojáci. Jak do té doby Čerokíové obdělávali bohatá údolí. Jak pořádali svatební tance. Jak se jelen a laň, kohoutek s křepelkou radovali při námluvách. Jak, když mráz přebarvil dýně, zrudly tomely a kukuřice ztvrdla, jak se ve vesnici slavily slavnosti žní. Jak se připravovali na zimní hony a jak slibovali věrnost Cestě.

Jak najednou přišli vládní vojáci a nabádali je, aby podepsali papír. Řekli jim, že ten papír určuje, kam až noví bílí osadníci mohou zakládat svá sídla, aby nezabírali půdu Čerokiů. A když to podepsali, přišli další vládní vojáci s puškami a na nich nasazenými dlouhými noži. Vojáci řekli, že slova na papíře změnila svůj smysl. Ted' říkají, že Čerokíové musejí opustit svá údolí, své domy a své hory. Že musejí jít daleko směrem zapadajícího slunce, kde má vláda pro Čerokíe jinou půdu, kterou bílý muž nechce.

Jak přišli vládní vojáci a zaplnili velké údolí rachotem svých pušek a v noci táboráky. Udělali kolem Čerokiů kruh. Sehnali je z hor a dolin ve stádech jako dobytek a sevřeli je v obklíčení.

Za nějakou dobu, když už měli téměř všechny Čerokíe, přitáhli povozy a mezky a řekli Čerokiům, že můžou odjet do země zapadajícího slunce. Čerokiům už nezbylo nic. Ale odmítli jet na vozech, a tak jim zbylo aspoň něco. Něco, co se nedá vidět, ani nosit, ani jíst, ale je to přece něco – nevezli se. Šli pěšky.

Vládní vojáci jeli na koních před nimi, po stranách a za nimi. Čerokiští muži kráčeli s pohledem upřeným přímo před sebe, nepodívali se ani dolů,

ani na vojáky. Jejich ženy a děti šly těsně za nimi a na vojáky také nepohlédly.

Kdesi za nimi harašily a řinčely prázdné a teď už zbytečné povozy. Nedokázali jim ukrást duši Čerokiů. Vzali jim zemi a jejich domy, ale Čerokiové nedopustili, aby povozy uloupily jejich duši.

Když procházeli vesnicemi bílého muže, lemovali cestu lidé, kteří pozorovali, jak jdou kolem. Nejdřív se smáli, jak jsou Čerokiové hloupí, jdou pěšky a povozy za sebou nechávají kodrcat prázdné. Čerokiové nepohnuli hlavou, jejich posměchu si nevšimli a brzy bylo po smíchu.

Jak se Čerokiové vzdalovali od svých hor, začali umírat. Jejich duše neumírala, ani neslábla. Byli to jen ti nejmladší, nejstarší a nemocní, co nevydrželi.

Zprvu je vojáci nechávali zastavit a pohřbívat mrtvé; ale potom umírali další – po stovkách – po tisících. Víc než třetina jich na Stezce pomřela. Vojáci jim přikázali, že smějí pohřbívat své mrtvé jen jednou za tři dny, protože spěchali a chtěli s Indiány co nejdřív skoncovat. Rozkázali nakládat mrtvé na povozy, ale Čerokiové nekladli své mrtvé do povozů. Nesli je. Pěšky.

Muž nesl svou mrtvou ženu. Syn svou mrtvou matku, svého otce. Matka nesla své mrtvé dítě. Nesli je v náručí. Kráčeli, hlavou nepohnuli, nepohlédli na vojáky ani na lidi shromážděné po stranách Stezky, kteří se na ně přišli podívat. Někteří z těch lidí se dali do pláče. Ale Čerokiové neplakali. Aspoň ne navenek, neboť Čerokiové jim nedovolili nahlédnout do duše, tak jako nenastoupili do povozů.

A tak se té cestě začalo říkat Stezka slz. Ne proto, že Čerokiové plakali; neuronili ani slzu. Nazvali ji Stezkou slz, protože to zní romanticky a vypovídá to o smutku těch, co stáli podél Stezky. Pochod smrti nezní romanticky.

Nelze dost dobře psát básně o miminku v matčině náručí, o tělíčku ztuhlém smrtí, s očima, které se nezamhouří, vytřeštěnýma k rozkývané obloze; o matce, která jde bez hlesu dál.

Nedají se dost dobře zpívat písně o otci, který složí své břímě, mrtvolu své ženy, položí se v noci vedle ní, ráno znovu vstane a nese ji zase dál, když požádá nejstaršího syna, aby nesl tělo jeho nejmladšího. A nedívat se, nemluvit, neplakat a nevzpomínat na hory.

Nebyla by to hezká píseň. A proto se říká Stezka slz.

Neodešli všichni Čerokiové. Někteří, co znali pěšiny v horách, se uchýlili do náruče jejich soutěsek a strží v úbočích; tam se svými ženami a dětmi žili, stále na útěku.

Líčili pasti, ale někdy se k nim neodvážili ani vrátit, protože se objevili vojáci. Vyhrabávali ze země sladký kořen, ze žaludů utloukali mouku, trhali si lesní salát na mýtinách, pod kůrou stromů vylupovali št'avnaté lýčí. Pod břehy studených potoků lovili rukama ryby. Pohybovali se tiše jako stíny, neviditelný, neslyšitelný lid – zanechávající za sebou jen nepatrné stopy života.

Občas přece nacházeli přátele. Lid dědečkova táty byl vychován horami. Netoužil po půdě ani po zisku, miloval svobodu hor stejně jako Čerokiové. Babička vyprávěla, jak se dědečkův táta setkal se svou ženou, dědečkovou mámou a jejím lidem. Našel sotva znatelné stopy na břehu potoka. Vrátil se domů, vzal kus jeleního masa a rozložil ho na malé mýtině. Položil k němu zároveň pušku a nůž. Druhý den se vrátil. Jelení maso bylo pryč, ale puška a nůž zůstaly. Vedle nich ležel jiný dlouhý indiánský nůž a tomahavk. Nevzal si je. Místo toho přinesl klasy kukuřice, položil je vedle zbraní a pak tam dlouho čekal.

Přišli pomalu v pozdním odpoledni. Pohybovali se mezi stromy, skrývali se za nimi a zase se obezřetně vynořovali. Dědečkův táta natáhl ruce a oni – bylo jich asi tucet, muži, ženy, děti – natáhli taky ruce, až se nakonec dotkli. Babička říkala, že každý se musel natáhnout pořádný kus, ale odvážili se toho.

Dědečkův táta byl vysoký a oženil se s jejich nejmladší dcerou. Drželi spolu hikorovou svatební hůl a pak si ji upevnili na svůj srub. Do své smrti ji ani jeden z nich nezlomil. Ona nosila ve vlasech pero červenokřídlé vrány, proto jí říkali Červená perut'. Byla štíhlá jako vrbový proutek a po večerech zpívala.

Babička a dědeček vyprávěli o posledních letech jeho táty. Byl to starý válečník. Připojil se ke konfederační kavalerii Johna Hunta Morgana, aby mohl bojovat proti vzdálené příšeře bez tváře, zvané „vláda“, která vzala jeho lid a jeho srub.

Vousy mu dočista zbělely. Věkem vyzábl. Když se škvírami srubu prokousaly zimní větry, oživily jeho staré rány. Levou paži mu po celé délce rozsekla šavle, ocel udeřila do kosti jako řeznická sekera. Svaly se sice zahojily, ale morkem pulsovala bolest a neustále mu připomínala vládní vojáky.

Ten večer v Kentucky vypil naráz půl džbánu. Chlapi zatím rozžhavili nad ohněm železnou rozporku, ránu vypálili a zastavili tak krvácení. Potom se zas vyšvihl do sedla.

Nejhorší byl kotník. Nenáviděl ho. Byl oteklý a v místech, kde ho při průletu roztránila kulka, nepohyblivý. Ani si toho nevšiml. Stalo se to jednoho večera v Ohiu ve chvíli divokého rozjaření při útoku kavalerie. Bitevní horečka, vlastní jeho rodu, dosahovala vrcholu. Kůň letěl rychle a lehce nad zemí, vítr šlehal do tváře, vymizel strach, zůstalo jen nadšení, jásavá radost vyrážela z hrudi a hrdlo divoce ječelo výkřiky indiánského vzdoru.

Tak se mohlo lehce stát, že muž, ačkoli má polovinu nohy rozdrcenou, o tom nic neví. Aspoň ne do té chvíle, než se po západu znovu sejde s ostatními v horském údolí, než sesedne z koně a noha se pod ním zhroutí. Krev mu čvachtala v holínce jako v kbelíku, teprve teď si kotníku všiml.

Vychutnával si občas představu toho útoku. Vzpomínka na něj mu zmírňovala odpor k holi i belhavosti, která mu zůstala.

Tu nejhorší ránu měl ale v útrokách; v boku kousek nad kyčlí. Odtud se nikdy nepodařilo olovo vyjmout. Věčně tam hryzalo, jako krysa v kukuřičné sýpce, dnem i nocí, bez ustání. Užíralo mu vnitřnosti a nakonec mělo dojít až k tomu, že ho položí na podlahu horského srubu a že ho rozříznou jako poraženého býka.

Že se z něj vyvalí hnis – gangréna. Že mu to udělají bez uspání, že mu dají jen pořádně napít z kamenáče, co mají v horách pro všechny případy. Že zemře přímo na podlaze, ve vlastní krvi. Žádná poslední slova. Budou mu svírat ruce a nohy stažené smrtelnou křečí a jeho staré, kostnaté tělo se vypne do oblouku, z hrdla se mu vydere divoký výkřik nezlomeného, rebelského vzdoru proti nenáviděné vládě, než zemře. Vládnímu olovu to bude trvat čtyřicet let, než ho zabije.

Zatím však umíralo jeho století. Čas krve, bojů a smrti; čas, s nímž se potkal, jímž zkoušen umíral. Přicházelo nové století, nové zástupy pochodujících lidí, kteří nesou své mrtvé, ale on znal jen minulost čas Čerokiů.

Jeho nejstarší syn odjel na koni k Národům, další umřel v Texasu a nakonec, stejně jako na začátku, zůstali jen dva, Červená perut' a nejmladší syn.

Ještě dlouho jezdil na koni sám. Morganským koněm dokázal přeskočit pětibřevnový plot. Stále ještě přistřihoval koňům ocasy, už jen ze zvyku, aby

nezanechal na křoví žíně jako stopu pro své pronásledovatele.

Rány bolely čím dál víc, ani kamenáč je neutišil jako dřív. Blížila se chvíle, kdy ho měli rozložit na podlahu jako střeleného orla. A on to věděl.

V horách Tennessee umíral konec roku. Vítr serval poslední listy z hikory a dubů. Jednoho zimního odpoledne stál se synem v půli cesty z údolí k vrcholům, odmítal si přiznat, že už nedokáže zdolat celou stráň.

Hleděli spolu na holé stromy, nehybně čnějící k obloze na hřebenech, jako by na nich odměřovali zimní sklon dráhy slunce. Jeden na druhého se nepodívali.

„Počítám, že ti toho moc nenechávám,“ pokračoval starý, „nechci tě k ničemu nutit, ale aspoň najedno si plácnem, že budu ochraňovat, co nám bylo daný. Můj čas je u konce a nevím, jakéj bude tvůj. Ani nevím, co bych v něm dělal, vo nic víc než Mývalovej Jack. Pamatuj, že do něj deš s prázdnějma rukama, ale hory tě nevopustěj a ty je miluješ, to máme vtištěný v srdci.“

„Zapamatuju si to,“ řekl syn. Bledé slunce zapadlo za hřeben a vítr šlehal do tváří. Starému to přišlo zatěžko vyslovit, ale přece se přemohl, „...sme sví, hochu“.

Syn nepromluvil, ale objal ho kolem starých, kostnatých ramen. Stíny v úvalu se prohlubovaly a úbočí na obou stranách se zahalovala černí. A tak spolu sestupovali, starý se opíral o hůl, do srubu v údolí.

Byla to poslední vycházka a poslední rozhovor, který měl dědeček se svým tátou. Byl jsem mnohokrát u jejich hrobů; leží tam těsně vedle sebe u kořenů bílého dubu, kde se na podzim kupí listí po kolena, dokud ho nerozeženou kruté zimní větry. Odolné indiánské fialky tam vyrážejí na jaře, drobné a modré, skromné v přítomnosti divokých a nezdolných duší, které ošlehal nemilosrdný čas.

Sukovitá hikorová svatební hůl je tam taky, stále nezlomena, plná vrypů, které do ní vyřezávali, kdykoliv na ně dolehl smutek nebo radost nebo kdy se po nedorozumění znovu usmířili. Písmenka vyrytá do hole jsou tak malá, že si musíte kleknout, abyste je přečetli: Ethan a Červená perut’.

BOROVEJ BILLY

V zimě jsme sbírali listí a nosili je na kukuřičné políčko. Na konci údolí za stodolou se políčko rozkládalo po obou stránkách potoka. Dědeček to tam vymýtil až do samých svahů hor. „Břehy“, jak dědeček říkal svažujícím se stranám políčka, nerodily dobrou kukuřici, ale stejně jsme ji tam seli. V údolí bylo nezvládnuté půdy poskrovnu.

Rád jsem sbíral listí a cpal je do pytlů. Dalo se tak lehce odnášet. Já, dědeček a babička jsme si navzájem pomáhali s naplňováním pytlů. Dědeček nosil najednou dva, někdy i tři pytle. Zkoušel jsem vzít dva, ale moc se mi to nedařilo. Brodil jsem se po kolena listím, leželo na zemi jako hnědé závěje sněhu s mnoha barevnými skvrnami – žlutými listy javorů, červenými gumovníků a keřů škumpy.

Vycházeli jsme z lesa a rozhazovali listí po políčku. A taky borové jehličí. Dědeček říkal, že je třeba přidat do půdy trochu borového jehličí – ale ne moc.

Nepracovali jsme nikdy tak dlouho a tak těžce, že by nás to unavovalo. Obyčejně jsme si trochu „voddáchlí“, jak říkal dědeček, abysme přišli na jiný myšlenky. Babička někdy uviděla kořen vodilky a vykopala ho; jenže to ji zase přivedlo k hořkému kořenu nebo železnému kořenu nebo ke kalumu nebo k sassafrasů nebo k náprstníku. Zнала je všechny. Užívala je jako léky na každou nemoc, o které jsem kdy slyšel. Její léky vždycky zabraly; i když – přiznám se – některé z jejích lektvarů jsem neměl odvahu ochutnat.

Já a dědeček jsme obyčejně objevovali hikorové ořechy nebo kaštiny nebo bukvice; někdy i černé ořechy. Ne, že bychom je zvlášť hledali, jen tak jsme je nacházeli. Takže mezi jídlem a sbíráním ořechů a kořenů, mezi pozorováním mývala nebo nasloucháním datlovi naše snášení listí prakticky neznamenal žádnou námahu.

Když jsme se za večerního soumraku vraceli do údolí, naložení ořechy, kořeny a ještě jinými věcmi, dědeček si potichu sám pro sebe klel, aby to babička neslyšela, že příště nebudeme „voddychovat, ale raději budeme celý den nosit listí. Znělo to jako hrozba, ale nikdy se nevyplnila.

Pytel po pytli jsme zanosili políčko listím a borovým jehličím. Po dešti, kdy listí přilehlo k zemi, dědeček zapráhl našeho mezka, Starýho Sama, do pluhu a zaorávali jsme listí do země.

Říkám „my“, protože dědeček mě nechal taky trochu orat Musel jsem zvednout ruce vysoko nad hlavu, abych dosáhl na kleče pluhu, většinou jsem na nich celou vahou visel, aby se radlice nezarývala příliš hluboko do země. Někdy se radlice ze země vysmekla, pluh začal poskakovat po povrchu a neoral. Starej Sam měl se mnou trpělivost. Zastavil se, takže jsem mohl pluh zvednout a pokusit se postavit ho do správné polohy. Znovu se pohnul, když jsem řekl „hyje“.

Musel jsem pak zase tlačit na kleče, abych udržel pluh v zemi. A tak mezi stlačováním a zvedáním pluhu jsem se ještě naučil držet bradu dostatečně daleko od rozporky mezi klečemi, která mě při každé nepozornosti nemilosrdně praštila.

Dědeček krácel za mnou, ale nechal mě všechno dělat samotného. Když bylo třeba, aby Starej Sam šel doleva, řeklo se „čehý“ a on se pohnul doleva, když jste chtěli, aby odbočil doprava, řeklo se „hot“, a Starej Sam jako by neslyšel, šněroval si to ze strany na stranu. Dědeček musel vzít pluh sám, „hot, hotou, hot, krucinálfagot, hot!“ a Starej Sam se vrátil do brázdy.

Potíž byla v tom, že Starej Sam to slyšel tolikrát, že mu „hotování“ a klení splynulo v jedno a dokud to neuslyšel vcelku, neuhnul; musel dostat plnou dávku, aby uhnul doprava. To vedlo k tomu, že i já jsem si musel osvojit určitou míru klení, abych mohl vést pluh pořádně. Všechno bylo v pořádku do té doby, než mě zaslechla babička, a pořádně dědečkovi vyčinila. Tak se ovšem značně omezovalo mé orání, když byla babička nablízku. Starej Sam neviděl na levé oko, takže když dojel na konec pole, neotáčel se doleva, bál se, aby na něco nenarazil. Vždycky se otáčel jen doprava. Na jednom konci pole otáčení doprava naprosto vyhovuje, ale na druhém bylo nutné udělat téměř celý kruh, přitom vyjet z pole a táhnout pluh křovím a trním a vůbec vším možným. Dědeček říkal, že musíme mít se Starým Samem trpělivost, je starej a napůl slepej. Tu jsem měl, ale hrozil jsem se obracení na jednom konci pole; zvláště když tam na mě čekala spleť trní.

Jednou dědeček oral sám a projížděl hromadou kopřiv. Noha mu zapadla do vykotlaného pařezu. Byl teplý den a v pařezu měly hnízdo sršni. Nalezli mu do nohavic; dědeček začal rvát a skočil do potoka. Když jsem to sršní rojení uviděl, vzal jsem do zajecích. Dědeček si lehl do potoka, vytrépával si kalhoty a proklínal Starýho Sama. Málem už ztratil trpělivost.

Ale Starej Sam stál trpělivě a čekal, až to dědečka přejde. Jenže problém byl v tom, že jsme se nemohli dostat k pluhu. Sršni byli vydráždění a pořád se kolem něho rojili. Stáli jsme s dědečkem asi uprostřed pole a dědeček se pokoušel přivábit Starýho Sama, aby se pohnul k nám, pryč od sršňů.

„Pocem, Same – pod’, starej, pod’,“ volal dědeček, ale Starej Sam se ani nehnul. Znal své povinnosti a dobře věděl, že nesmí tahat převrácený pluh. Dědeček zkoušel všechno; neslušné kletby, dřepł si na všechny čtyři a hýkal jako mezek. Myslím, že se mu podařilo vydat správný zvuk, protože Starej Sam konečně zastříhal ušima, podíval se soustředěně na dědečka, ale potom se zase ani nehnul. I já jsem se pokoušel hýkat, ale dědečkova provedení jsem nedosáhl. Když si dědeček všiml, že babička mezitím vyšla z lesa a pozoruje nás, jak tam dřepíme uprostřed pole, nechal toho.

Zašel do lesa, vyhledal tam smolnou větev, zapálil ji a hodil do díry v pařezu. To konečně vykourilo sršně od pluhu.

Když jsme se pak večer vraceli do srubu, dědeček říkal, že největší hádanka posledních let je, esli Starej Sam je nezabedněnější, nebo nejchytřejší mezek na světě. Ani já jsem ji nemohl rozluštit.

Měl jsem orání políčka opravdu rád, vyrostl jsem při tom. Když jsme se vraceli pěšinou ke srubu, zdálo se mi, že se mi při chůzi za dědečkem prodlužují kroky. Večer u stolu mě dědeček vychvaloval babičce a babička souhlasila, že to vypadá, že by ze mě mohl bejt pořádněj mužskej.

Jednou jsme seděli takhle u večere, když psi spustili venku kravál. Vyšli jsme na zápraží a uviděli, jak nějaký muž přechází po kládě přes potok. Byl to pěkný chlap, snad stejně vysoký jako dědeček. Nejvíc se mi líbily jeho boty. Byly zářivě žluté, vysoké a nahoře převlečené bílými ponožkami, ještě utaženými tkaničkou, aby nepadaly. Montérky mu sahaly právě tak k ponožkám. Na sobě měl krátkou černou bundu, bílou košili a na hlavě čepici. Nesl dlouhé pouzdro. Babička a dědeček ho znali.

„A hele, to je Borovej Billy,“ řekl dědeček. Borovej Billy zamával.
„Pod’ dál a posed’ chvilku,“ pokračoval dědeček.

Borovej Billy se zastavil pod schůdkami na zápraží. „Ale du tak kolem,“ prohlásil a mně bylo divné, kam by asi mohl jít kolem, když za námi nebylo už nic než hory.

„Posad’ se a pojez s námi,“ řekla babička, vzala Borovýho Billyho za loket a vyvedla ho po schůdkách. Dědeček se chopil držadla jeho dlouhého

pouzdra a všichni jsme vešli do kuchyně.

Hned jsem poznal, že dědeček a babička mají Borovýho Billyho dost rádi. Z kapsy bundy vyndal čtyři sladké brambory a podal je babičce. Šla z nich udělat koláčky. Tři spořádal Borovej Billy na posezení. Dostal jsem taky jeden a moc jsem si přál, aby nakonec nesnědl i ten poslední. Odešli jsme od stolu a usadili se před krbem. Poslední koláček zůstal v rendlíku na stole.

Borovej Billy se pořád smál a říkal, že budu ještě větší než dědeček. Těšilo mě to. Říkal, že babička je zase krásnější, než když ji viděl posledně, a to zase potěšilo babičku; dědečka konečně taky. Borovej Billy se mi líbil čím dál víc i přesto, že snědl tři koláčky – ostatně byly to jeho brambory.

Všichni jsme seděli kolem ohně. Babička ve své houpací židli, dědeček pohodlně rozložený ve své. Tušil jsem, že se bude něco dít. Dědeček se zeptal: „Tak co je novýho, Borovej Billy, vo čem se povídá?“

Borovej Billy se zhoupł dozadu na zadních nohách židle s rovným opěradlem. Ukazováčkem a palcem si odhrnul spodní ret a nasypal si tam z malé krabičky žvýkácí tabák. Nabídl také dědečkovi a babičce. Oba zakroutili hlavami. Borovej Billy si dával na čas. Plivnul do ohně. „No,“ řekl, „esli pude všecko, jak by mělo, mohl bych se mít brzo dobře.“ Znovu plivnul do ohně a rozhlédl se po nás.

Neměl jsem tušení, o co by mohlo jít, ale muselo to být něco důležitého. Dědečka se asi také zmocnila zvědavost, protože se zeptal: „Vo co jako de, Borovej Billy?“ Borovej Billy se znovu zhoupł a zahleděl se do trámů pod stropem. Ruce si založil na břicho.

„Tudle ve středu ... ne, muselo to bejt v úterý, protože v pondělí večer sem hrál na zábavě u Skákavýho lodyho; jasně bylo to v úterý. Znáte asi toho policajta, Uzenářskýho Turnéra?“

„Jo, jo, někde sem ho viděl,“ řekl netrpělivě dědeček.

„No tak,“ loudavě pokračoval Borovej Billy, „stáli sme tam na rohu, povídali si s Uzenářským, najednou přijel velkej, naleštěnej bourák k pumpě na druhý straně. Uzenářskej si toho ani nevšim, ale já jo. Seděl v něm jen jeden chlápek, voblečenej tak akorát jako vrahoun, velkoměstskej. Vystoupil z auta a řek Joeovi Holcombovi, aby mu natočil plnou nádrž. Nespustil sem z něj voči. Rozhlížel se kolem tak nějak slídivě. Hned mě to praštilo, řek sem si, je to velkoměstskej kriminálník, no jasně.“ Borovej Billy pokračoval: „Uzenářskému sem neřek ani slovo, jen sem si to tak myslel. Uzenářskému sem řek, Uzenářskej, ty víš, že nejsem žádněj udavač, ale s velkoměstskej má

kriminálníkama je to něco jinýho a ten chlápek na druhý straně se mi zdá bejt nákej podezřelej.

Uzenářskej si toho chlápka změřil a povídá: „Můžeš mít pravdu, Borovej Billy. Mrknem se na něj,“ a valil si to k bouráku toho chlapíka.“

Borovej Billy usadil židli zpátky na čtyři nohy, znovu plivl do ohně a chvíli pozoroval hořící polena. Nemohl jsem se dočkat, jak to s tím kriminálníkem dopadne.

Borovej Billy skončil svůj průzkum polen a pokračoval. „Vy přece víte, že Uzenářskej neumí ani číst, ani psát, a že já znám písmena docela slušně, šel jsem proto za ním, kdyby mě náhodou potřeboval. Ten chlápek nás zmerčil a zalez do auta. Přišli jsme k němu, Uzenářskej se naklonil k němu do vokýnka a slušně se ho zeptal, cože tady ve vosadě pohledává. Chlápek byl celej nervózní a řek, že je na cestě na Floridu. Znělo to dost podezřele.“

I mně se to zdálo podezřelé a viděl jsem, že dědeček také kývl hlavou.

Borovej Billy pokračoval: „Uzenářskej řek, Vodkad' sté?, chlápek vodpověděl, že je ze Šikága. Uzenářskej řek, to je v pořádku, ale ať vypadne z vosady, co nejrychlejc, a chlápek řek, že jo. Ale zatím...“ Borovej Billy upíral oči střídavě na dědečka a babičku, „zatím sem zašel za auto a přečet poznávací značku. Vodtáh sem Uzenářskýho stranou a povídám, říká, že je ze Šikága, ale na značce má napsáno Illinois! Uzenářskej se na něj vrhnul jako moucha na sirup. Vytáh zločince z auta, postavil ho stranou a rovnou se ho zeptal: ... dyž sté ze Šikága, co dělá ta illinojská značka na vašem autě? Uzenářskej věděl, že ho má. Přistih kriminálníka bez možnosti vobransy; nevěděl, co má vodpovědět, přistih ho při sprostý lži. Pokoušel se vykroutit, jak se dalo, ale na starýho Uzenářskýho byl krátkej, toho jen tak někdo nevoblafne.“

Borovej Billy byl v ráži. „Uzenářskej ho bez vokolků vrazil do basy, že si to vověří; může z toho bejt velká vodměna a já z ní dostanu půlku. Podle toho, jak ten chlápek vypadal, by ta odměna mohla bejt větší, než bych si já nebo Uzenářskej moh vůbec představit.“

Babička s dědečkem souhlasili, že to vypadá slibně, a dědeček ještě dodal, že mu velkoměstský kriminálníci nikdy neseděli. Ani mně ne. Bylo nám úplně jasné, že Borovej Billy je už vlastně skoro boháč.

Ale Borovej Billy se tím moc nevytahoval. Řekl, že je docela možný, že odměna nebude tak vysoká. A že nikdy nedává všechny svý vejce do jedny kukaně, ani nepočítá kuřata, dokud se nevylíhnou. Což je docela rozumné.

Říkal, že se pro všechny případy pustil ještě do jiný věci, Říkal, že společnost Rudej vorel, co vyrábí žvejkačí tabáky, vypisuje soutěž pět set dolarů pro vítěze – což je prakticky tolik, že to může jednomu stačit na celý život. Říkal, že se mu dostal do ruky soutěžní formulář a že stačí napsat, proč vám chutná tabák Rudej vorel. Říkal, že nad, tím dlouho dumal, než napsal odpověď, a vymyslel tu nejvyhrávanější odpověď, jakou de vymyslet.

Borovej Billy pravil, že většina lidí jenom řekne, že Rudej vorel je dobrej tabák, s tím že von samozřejmě souhlasí, ale že šel ještě dál. Řekl, že napsal, že je to nejlepší tabák, jakej kdy vůbec strčil do pusy; a ještě že až do konce svého života nestrčí do pusy nic jinýho než Rudýho vorla. Řek, že na to šel svou hlavou, protože až si to přečtou velký zvířata tabákový továrny Rudej vorel, hned jim dojde, že stejně dostanou všechny své peníze zpátky, dyž Borovej Billy do konce svého života bude bagovat jejich tabák. Dyby dali vodměnu někomu, kdo řekne, že Rudej vorel je dobrej tabák, a stačilo by jim to, mohli by na tom klidně prodělat.

Borovej Billy řek, že velký zvířata nikdy neriskujou, aspoň ne se svejma penězma; jen proto sou tak bohatý. Počítá, že má tu nabídku Rudýho vorla prakticky v kapse.

Dědeček mu přitakal, že ty peníze sou skoro jistý. Borovej Billy šel ke dveřím a vyplivnul tabák ven. Vrátil se zpátky ke stolu a vzal si ten koláček ze sladkých brambor. Ani mi to moc nevadilo – i když jsem na něj měl chuť, představoval jsem si Borovýho Billyho bohatého a docela jsem mu to přál.

Dědeček vyndal svůj kamenáč, Borovej Billy si dal dva tři loky a dědeček jeden. Babička zakašlala a vytáhla svou láhev sirupu proti kašli. Dědeček přemluvil Borovýho Billyho, aby vytáh své skřipky a smyčec a zahrál „Červenou perut“. Dědeček s babičkou si podupávali do taktu.

Uměl hrát opravdu pěkně a k tomu ještě zpíval:

Noční měsíc září na Červenou perut' krásnou,
tiše lkají ptáci a lesy vánkem šumí,
spí její statečný pod oblohou hvězdnou,
však uhasit srdce žal Červená perut' neumí.

Usnul jsem na podlaze a babička mě odnesla do postele. Ještě jsem slabě zaslechl zvuk skřipek. Zdálo se mi, že Borovej Billy přišel do našeho srubu, byl bohatý a přes rameno měl přehozený tlumok, plný sladkých brambor.

TAJNÉ MÍSTO

Počítám, že havěti, která žije v potůčku, jsou miliony.

Kdybyste se proměnili v obra a mohli přehlédnout všechny jeho zákruty a zátoky, zjistili byste, že potok je vlastně taková řeka života.

Tím obrem jsem byl já. I když jsem měřil jen málo přes dvě stopy, seděl jsem na bobku jako obr a pozoroval jsem, jak se vlnky doširoka rozlévají a vytvářejí tůňky. Žáby kladly vajíčka; velké koule huspeniny, celé tečkované zárodky pulců, připravených prokousat se k životu.

Potoční rybky se střelhibtě vrhaly na pižmové vodoměrky. Jednu jsem vzal do ruky, sladce a sytě voněla.

Chytáním pižmových vodoměrek jsem jednou strávil celé odpoledne. Dal jsem si jich do kapsy aspoň několik, protože se těžko chytají. Přinesl jsem je babičce, věděl jsem, že má ráda sladké vůně. Vždycky přidávala zimolez do louhového mýdla, které sama vyráběla.

Pižmové vodoměrky ji nadchly málem víc než mě. Říkala, že nikdy necítila nic tak sladkého a že nedovede pochopit, jak to, že si těch brouků nikdy nevšimla.

Po večeri, dřív než jsem se k tomu dostal já, řekla dědečkovi, že to je úplně nejnovější objev voňavých věcí. Dědeček tím byl také vyveden z míry. Nechal jsem ho přičichnout. Řekl, že za celejch svejch sedmdesát let netušil, že může něco tak pěkně vonět.

Babička řekla, že jsem to udělal dobře; když člověk na něco přijde, má se o to podělit s každým, koho nejdřív potká; dobro se tak šíří cestami, které by sis sám nedokázal vymyslet. Což je správné.

Často jsem se pořádně zmácel, když jsem se brouzдал potokem, ale babička nikdy nic neřekla. Čerokíové nehubují své děti v ničem, co souvisí s lesem.

Chodíval jsem daleko proti proudu potoka, brodil se průzračnou vodou, skláněl se pod zelenými záclonami smutečních vrb, spuštěných až k hladině a smáčejičích své konečky v proudu. Kapradí vytvářelo zelené krajkoví, pnulo se nad potokem a poskytovalo kotviště létavým pavoučkům.

Tihle malí odváživci upnuli konec svého jemného vlákna na list kapradí, pak se vrhli do vzduchu, soukali přitom další vlákno a vytvořili si malý padáček v naději, že se uchytí na kapradí na druhé straně. Když se jim to povedlo, ukotvili své vlákno a vrhali se zpátky – sem a tam – tak dlouho, dokud nevytvořili nad potokem perleťovou síť.

Byli nesmírně vytrvalí. Když spadli do vody, uchvátil je proud a museli úporně bojovat, aby zůstali nad vodou a dostali se ke břehu dřív, než po nich chňapne nějaká rybka.

Dřepěl jsem uprostřed potoka a pozoroval pavoučka, jak se pokouší napnout přes potok pavučinu. Zřejmě se rozhodl utkat největší perleťovou pavučinu, jaká kdy na potoce byla. Vybral si totiž široké místo. Zakotvil své vlákno, vrhl se do vzduchu a spadl do vody. Stržen proudem, zápasil o svůj život, pak se vyhrabal na břeh a zase zpátky na stejnou kapradinu. Potom to zkusil znovu.

Když se potřetí vrátil na svůj list, dolezl až na jeho konec, lehl si, přední nožky si dal pod bradu a zkoumal vodu pod sebou. Počítal jsem, že toho má už dost – aspoň já jsem toho začínal mít dost, zadeček jsem měl ztuhlý zimou, jak jsem dřepěl v potoce. Ale on klidně ležel, přemýšlel a zkoumal. Najednou dostal nápad a začal poskakovat po listu kapradí. Nahoru, dolů. List se rozhoupal. Když list dosáhl své nejvyšší polohy, hop, skočil a vypustil svůj padáček – povedlo se!

Přímo zářil pýchou, začal tancovat radostí z úspěchu, div že znovu nespadl. Jeho perleťová pavučina byla skutečně ta největší, jakou jsem kdy na potoce viděl.

Znal jsem dobře celý potok až nahoru k Soutěsce. Vlaštovky, co si uplétají vakovitá hnízda ve vrbách, se rozčilovaly, dokud si na mě nezvykly – pak už jen vystrkovaly hlavičky a povídaly si se mnou. Žáby zpívaly podél břehů, ale sotva jsem se přiblížil, zmlkly. Dědeček mi vysvětlil, že žáby cítí, jak se pod mými kroky chvěje země. Ukázal mi, že Čerokíové nenašlapují na paty, ale na špičku, a pak klouzavě došlápnou mokasínem na zem. Tak jsem mohl dojít až k nim a posadit se vedle žáby, aniž by přestala zpívat.

Při cestách podle potoka jsem našel své tajné místo. Bylo už kousek ve stráni, obklopené vavřínem. Nebylo nijak veliké, jen malý porostlý pahrbek. Nad ním se skláněl starý gumovník, co má sladkou pryskyřici. Sotva jsem to spatřil, věděl jsem, že jsem našel své tajné místo. Chodíval jsem tam hodně často.

Stará Maud si tam zvykla chodit se mnou. To místo se jí líbilo. Sedávali jsme spolu pod gumovníkem, naslouchali a dívali se. Na tajném místě Stará Maud nikdy nevydala ani hlásku – věděla, že je tajné.

Jednou pozdě odpoledne jsme seděli se Starou Maud zády ke stromu a dívali se. Najednou jsem zahlédl vzdálený pohyb. Byla to babička. Prošla

nedaleko nás. Ale myslím, že si mého tajného místa nevšimla, jinak by jistě něco řekla.

Babička se dovedla pohybovat tišeji než vánek v lesním listí. Šel jsem za ní, když sbírala kořeny. Dohonil jsem ji, abych jí pomohl, a tak jsme si sedli na poražený kmen a přebírali kořeny. Byl jsem asi moc mladý na to, abych dokázal uchovat tajemství, protože jsem babičce o svém tajném místě hned řekl. Nepřekvapilo ji to – což zase překvapilo mě.

Babička řekla, že každý Čerokí má nějaké tajné místo. Ona má své a dědeček také své. Řekla, že se ho na to nikdy neptala, ale myslí si, že dědečkovo je někde na vrcholku hor, na horní stezce. Řekla, že se domnívá, že všichni mají tajné místo, i když jistě to vědět nemůže, protože se tím dosud nikdo nezabýval. Babička řekla, že takové místo je nutné. Potěšilo mě, že i já je mám.

Babička vyprávěla, že každý člověk má dvě myslí. Jedna mysl řídí potřeby tělesného života. Ta třeba rozhoduje, jak si opatřit střechu nad hlavou, potravu a vůbec věci pro tělo. Je třeba jí užívat při zakládání rodiny, při vychovávání mladých a tak. Řekla, že tuto mysl musíme mít, abychom si mohli zajistit živobytí. Ale zároveň řekla, že máme i jinou mysl, která s tím nemá nic společného. Řekla, že je to duchovní mysl.

Babička řekla, že kdo používá mysl tělesného života k sobeckým a záluďným plánům, k tomu, jak podrážet druhé lidi a vymýšlet si, jak z nich získat hmotný prospěch, špatně skončí; jeho duchovní mysl se scvrkne tak, že není větší než hikorový oříšek.

Babička ještě dodala, že když umře tělo, umře s ním i tělesná mysl, a že člověku, který celý život prožil jenom s touto myslí, zbude ta duchovní mysl velikosti hikorového oříšku, protože jenom ta přežívá, když všechno ostatní zaniká. Potom, řekla babička, až se znovu narodíš – protože tak to musí být –, potom se tu octneš s oříškovou duchovní myslí, která prakticky není schopná pořádně chápat.

Nakonec se může scvrknout jako hrášek nebo i docela zaniknout, když tělesná mysl začne vládnout všemu. V takovém případě ztrácíš svého ducha úplně.

Tak se z tebe stane mrtvý člověk. Babička řekla, že mrtví lidé se dají docela snadno poznat. Když se mrtví lidé podívají na ženu, nevidí nic než špínu, když se podívají na druhého, nevidí nic než zlo; když se podívají na strom, spatří jen prkna a peníze; nikdy krásu. Babička řekla, že světem se toulá mnoho mrtvých lidí.

Babička vysvětlovala, že duchovní mysl je jako sval. Při používání se zvětšuje a sílí. Říkala, že jediný způsob, jak toho dosáhnout, je používat duchovní mysl k pochopení, k tomu se ale dveře prý neotevřou, dokud se neskoncuje se sobectvím, a tak s tělesnou myslí. Teprve potom se začíná chápání rozvíjet, a čím víc se snažíš pochopit, tím je silnější.

Samozřejmě, řekla, pochopení a láska jsou jedno a totéž, jenže lidi na to často jdou z falešného konce, snaží se předstírat, že milují věci, i když je nepochopili. To prostě nejde.

Hned jsem věděl, že musím začít poznávat všechno, co jde, protože jsem nechtěl skončit s myslí malou jako oříšek.

Babička řekla, že duchovní mysl může dorůst takové velikosti a síly, že je schopná pochopit všechno o svých minulých tělesných živočech a dosáhnout toho, že se jí nakonec tělesná smrt ani netkne.

Babička mi řekla, že leccos z toho můžu pochopit na svém tajném místě. Na jaře, když se všechno rodí (a vůbec vždycky, když se něco rodí, dokonce i nějaká myšlenka), vládnou svízele a zmatek. Jarní bouře, to je, jako když se v krvi a bolestech rodí dítě. Babička říkala, že to jsou duchové, kteří se úporně brání, aby nemuseli být zase vtěsnáni do hmotných pout.

Pak přijde léto – naše dospělé životy – a podzim, kdy zestárneme a duch má podivný pocit nežádoucího času. Někteří lidé tomu říkají nostalgie nebo smutek. V zimě je všechno mrtvé, nebo se tak aspoň zdá; tak jako naše těla, když umírají, ale pak se, stejně jako jaro, rodí znovu. Babička říkala, že Čerokiové to znali a pochopili už velice dávno. Řekla, že jednou poznám, že i gumovník na mém tajném místě má svého ducha. Ne ducha lidí, ale ducha stromů. Řekla, že to všechno ji naučil její táta.

Babiččin táta se jmenoval Hnědý jestřáb. Řekla mi, že měl hluboké poznání. Dovedl chápat myšlenky stromů. Jednou, když byla malá holka, tátu popadla starost a říkal, že bílé duby na hoře jsou neklidné a mají strach. Na hoře, kde se procházel mezi duby, trávil mnoho času. Byly to velmi krásné stromy, vysoké a rovné. Nebyly sobecké, dopřály místo škumpám, tomelům, hikorám i bukům, aby živily divokou zvěř. Protože nebyly sobecké, měly hodně ducha a ten duch byl silný.

Babička řekla, že táta byl tak zachvácen obavami, že k nim chodil i v noci, protože věděl, že je něco v nepořádku. Potom, jednoho časného rána, sotva se slunce vyhouplo nad hřeben, Hnědý jestřáb uviděl, jak se mezi bílými duby pohybují dřevorubci. Značkovali je a vymýšleli, jak je porazit a všechny dostat dolů do údolí. Když odešli, řekl Hnědý jestřáb, bílé duby

začaly plakat. Nemohl ani spát. Sledoval dřevorubce, kteří pro své povozy vybudovali cestu do hor.

Babička řekla, že její táta promluvil s čerokískými muži. Rozhodli se, že bílé duby zachrání. V noci, když dřevorubci odešli a vrátili se do osady, Čerokíové rozkopali cestu a napříč vyhloubili výkopy. Ženy a děti jim pomáhaly. Ráno přišli dřevorubci a strávili celý den opravováním cesty. Ale v noci ji Čerokíové rozkopali znovu. Tak to pokračovalo další dva dny a dvě noci. Potom tam dřevorubci postavili stráž vyzbrojené puškami. Celou cestu však uhlídat nestačili a Čerokíové hloubili příkopy, kde se dalo.

Babička říkala, že to byl úporný zápas, až byli všichni unaveni. Jednoho dne, když dřevorubci pracovali na cestě, padl na jeden z povozů obrovský bílý dub, povoz rozdrtil a zabil dva mezky. Řekla, že to byl nádherný zdravý strom, nebylo nejmenšího důvodu, aby padl, a přece se to stalo. Dřevorubci se budování cesty vzdali. Přišly jarní deště a dřevorubci se už nikdy nevrátili.

Babička řekla, že když měsíc dorostl do úplňku, uspořádali v porostu bílých dubů velikou slavnost. Tancovali při žlutém úplňku, bílé duby zpívaly, dotýkaly se navzájem větvemi a hladily i Čerokíe. Babička řekla, že zpívaly pohřební píseň za bílý dub, který položil svůj život na záchranu svých druhů; panovala přitom prý tak zvláštní nálada, že se téměř vznášela nad horami.

„Malý strome,“ řekla, „takovéhle věci se nesmí nikomu říkat, protože v tomto světě, který je světem bílého muže, by to ničemu neprospělo. Ale ty je musíš znát. Proto jsem ti je vyprávěla.“

Tehdy jsem pochopil, proč jsme v krbu topili jen takovými poleny, která už opustil duch. Pochopil jsem život lesa a hor.

Babička říkala, že její táta měl takové pochopení, že ví, že bude silnější ve všem, co bude poznávat ve svém příštím životě. Řekla, že doufá, že bude taky silná; že se s ním zase sejde a že se jejich duchové navzájem poznají.

Babička řekla, že i dědeček se blíží k pochopení, aniž to tuší, a že budou vždycky spolu; jejich duchové to budou vědět.

Zeptal jsem se babičky, zda si myslí, že i já se můžu vydat tou cestou, abych nezůstal pozadu.

Vzala mě za ruku. Šli jsme dlouho dolů, než konečně odpověděla. Řekla, abych se stále pokoušel chápat. Řekla, že by se mi to mohlo podařit a že bych se možná mohl dostat dál než ona.

Řekl jsem, že mi vůbec nejde o to, abych se dostal dál. Že by mi docela úplně stačilo, kdybych ji aspoň dohonil. Je v tom totiž taková divná

osamělost, když člověk zůstává pozadu.

DĚDEČKOVO ŘEMESLO

Po celých svých sedmdesát let dědeček nikdy veřejně nepracoval. „Veřejná práce“ znamenala pro horaly jakýkoliv druh námezdné práce. Dědeček námeznou práci nesnášel. Říkal, že to člověka jenom vokrádá vo čas a není z toho žádná radost. Což zní rozumně. V roce 1930, když mi bylo pět let, prodával se bušl kukuřice za dvacet pět centů, totiž když se vůbec podařilo najít někoho, kdo by bušl kukuřice koupil. Což bylo víc než nepravděpodobné. Ale i kdyby se prodával za deset dolarů, nestačilo by to mně a dědečkovi na živobytí. Naše políčko bylo příliš malé.

Dědeček však měl své řemeslo. Říkal, že každé člověk má mít své řemeslo a má na ně bejt hrdej. Dědeček byl. Svě řemeslo podědil spolu se staletými zkušenostmi po skotské větvi svého rodu. Dědeček páčil whisky.

Když se začne mluvit o pálení whisky, většina lidí, co nejsou z hor, si představuje něco špatného. Jenže oni to posuzují jen podle toho, co dělají zločinci velkých měst. Takoví zločinci si najímají chlapy, aby pro ně páčili whisky, a je jim jedno, jaká ta whisky je, hlavně aby jí bylo co nejvíc a co nejrychleji. Ti chlapi používají potaš nebo louh, aby zadělavka rychle „dozrála“ a whisky tak dostala dobrý „říz“. Chladí whisky mezi železnými nebo cínovými plechy, nebo dokonce v chladičích náklad'áků, a tak v ní zůstávají různé jedy, které mohou člověka i zabít.

Dědeček říkal, že takový chlapy je potřeba pověsit. Taky říkal, že je možný vodsoudit snad každý řemeslo a nasadit mu psí hlavu, když se z něj vypíchne jen to nejhorší, co se v něm může stát.

Dědeček říkal, že jeho voblek je stejně dobrej, jako když se v něm před padesáti letama ženil. Krejčí, kerej ho ušil, byl hrdej na svý řemeslo, i dyž už tehda byli krejčí, kerý takový nebyli. Náзор na krejčovský řemeslo vychází z toho, k jakýmu krejčímu člověk chodí. A to platí taky, co se tejká pálení whisky. Což je pravda.

Dědeček do své whisky nikdy nic nepřidával, ani cukr ne. Cukr se používá k tomu, aby se whisky natáhla a tak jí bylo víc; dědeček však říkal, že dyž se to udělá, whisky nebude čistá. Páčil jenom čistou whisky, do zadělavky nepřidával nic.

Se stárnutím whisky neměl žádnou trpělivost. Říkal, že celej život slyšel každého plácet nejrůznější nesmysly, vo co lepší je uleželá whisky. Řekl, že

to jednou zkusil. Dal stranou čerstvou whisky a nechal ji asi týden usadit, a když ji vochutnal, nebyla k čertu vo nic lepší než ty vostatní.

Dědeček říkal, že to všechno pochází vod lidí, který nechávají whisky v soudkách tak dlouho, až nasákne a vobarví se vod těch soudků. Říkal, že dyž nákej zatracenej blázen touží po čuchu ze soudku, ať de a strčí do jednoho hlavu, načuchá se, co mu hrdlo ráčí, a potom ať de a dá si loka pořádný whisky.

Dědeček takovým lidem říkal „čuchači doušků“. Říkal, že by moh nalejt vědro vody do soudku, nechat ji tam dost dlouho a pak to prodat těm lidem a voni by to pili jen proto, že je to cejtít soudkem.

Dědeček byl kvůli těm zmatkům kolem soudků a whisky hluboce znechucen. Říkal, že to asi všechno začali – dyby se to dalo vůbec zjistit – ty velký zvířata, co si můžou dovolit ukládat whisky na celý léta. A tak vydírají vobyčejnýho člověka, kerej nemá na to, aby whisky někde strádal a nechal ji načuchnout soudkama. Říkal, že utrácěj hory peněz, aby mohli prodávat whisky, kerá má lepší čuch, než ta vod druhejch, a tak zblbnou všechny zabeďněný tupce, aby pili jenom tu jejich. Štěstí, že je pořád dost rozumnejch lidí, z kerejch se eště nestali čuchači soudků, a tak se vobyčejnej člověk eště může uživit.

Dědeček řekl, že pálení whisky je jediný řemeslo, kerý umí, a že je toho názoru, že dyž je mi pět a de mi na šestej, že by mě měl pomalu to řemeslo naučit. Povídal, že až budu starší, že třeba budu chtít řemeslo změnit, ale když už budu umět pálit whisky, že budu mít svý řemeslo, a kdyby se to se mnou někde nějak semlelo, tak se budu mít k čemu vrátit.

Hned od začátku jsem tušil, že se s dědečkem nevyhneme sporům s velkými zvířaty, co prosazují whisky pro čuchače soudků, ale byl jsem hrdý na to, že mě dědeček vzal do učení.

Dědečkova palírna byla ukryta vysoko v Soutěsce, kde z pramenů vyvěral potok. Byla ukryta ve vavřínových a zimolezových houštinách tak dobře, že by ji ani pták nenašel.

Dědeček na ni byl pyšný, byla celá z čisté mědi: kotel, poklička a rameno, i chladicí spirála, které se říkalo „červ“.

Nebyla to zrovna největší palírna, ale my jsme větší nepotřebovali. Dědeček pálil jednou měsíčně a dalo to tak jedenáct galonů. Devět galonů jsme prodávali panu Jenkinsovi, co měl obchod na rozcestí, dva dolary za galon, což, jak vidíte, bylo za naši kukuřici hodně peněz.

Vystačilo to na nejnutnější výdaje a ještě se mohlo dát stranou. Babička ukládala peníze do pytlíku od tabáku a ten schovávala v hrnci od marmelády. Babička říkala, že část patří taky mně, protože tvrdě pracuju a učím se řemeslu.

Dva galony jsme si nechávali. Dědeček si rád občas lízl nebo nabízel návštěvám a babička používala značnou část na svůj sirup proti kašli. Dědeček říkal, že je třeba něco mít doma proti hadímu uštknutí, proti kousnutí pavoukem, na vodřený paty a na takový podobný věci.

Presvědčil jsem se, že pálení – když se správně provádí – je namáhavá práce.

Většina lidí pálí whisky z bílé kukuřice. Tu jsme neměli. Používali jsme indiánskou kukuřici, jediný druh, který jsme pěstovali. Je tmavočervená a dávala naší whisky červený nádech; nikdo nic podobného neměl. Byli jsme na naše zabarvení hrdí. Byla k poznání na první pohled.

Nejdřív jsme kukuřici vydrhli z klasů a babička nám přitom pomáhala. Část kukuřice jsme pak dali do pytle. Pytel jsme polili teplou vodou a nechali ho ležet na slunci, v zimě u krbu. Pytel se otáčel dvakrát až třikrát denně, aby se kukuřice promíchala. Za čtyři až pět dní vyrazila dlouhé klíčky.

Ze zbylé kukuřice jsme umleli mouku. Neměli jsme na to, abychom ji vozili k mlynáři, stálo by to moc peněz. Dědeček si vyrobil vlastní šroťák. Byly to dva kameny položené na sebe, které se otáčely klikou.

Pak jsem s dědečkem odtahal mouku údolím do Soutěsky k palírně. Měli jsme tam dřevěný žlab, kterým jsme přiváděli vodu z potoka do kotle, tak do tří čtvrtin. Nasypali jsme tam mouku a rozdělali pod kotlem oheň. Používali jsme dřevěné uhlí, protože nekouří. Dědeček říkal, že se hodí jakékoli dřevo, ale že nemá cenu riskovat. Což je pravda.

Dědeček mi stloukl bednu a postavil ji na pařez u kotle. Stál jsem na bedně a míchal kaši při vaření. Nikdy jsem však neviděl přes okraj, a tak jsem ani přesně nevěděl, co míchám. Ale dědeček říkal, že jsem dobrej a že co ví, nikdy jsem várku nepřipálil. I když mě při tom ruce pořádně bolely.

Když jsme dávku uvařili, vypustili jsme ji kalovým kohoutem u dna do připraveného soudku a přidali tam rozemleté kukuřičné klíčky. Pak jsme soudek přikryli a nechali to usadit. Trvalo to čtyři až pět dní, ale každý den jsme museli přijít a soudek promíchat. Dědeček říkal, že „pracuje“.

Po čtyřech až pěti dnech se na povrchu vytvořil tvrdý škraloup. Rozmíchali jsme ho, až úplně zmizel, a tím bylo všechno připraveno pro první várku.

Dědeček měl velké vědro, já menší. Přeléváli jsme „pivo“ – tak tomu dědeček říkal – ze soudku zpátky do kotle. Dědeček usadil na kotli poklop a znovu jsme pod ním zatopili. Když se pivo začalo vařit, vycházela pára ramenem napojeným na červa, měděnou trubku stočenou do spirály. Červ byl usazen v soudku, do kterého jsme přiváděli dřevěným žlabem studenou vodu z potoka. Pára se znovu srážela v kapalinu, která vytékala červem na dně soudku. U výtoku jsme měli hikorové uhlí a zachycovali přiboudlinu, po které se může udělat špatně, kdyby se jí náhodou někdo napil.

Mohli byste si myslet, že po tom všem budeme mít spoustu whisky, ale vyšly z toho sotva dva galony. Uložili jsme je stranou a pak jsme z kádě vypustili „vostatek“ – to, co se neproměnilo v páru.

Pak jsme museli celé zařízení zgruntu vydrhnout. Těm prvním dvěma galonům dědeček říkal „výběr“. Říkal, že má víc než sto procent. Vrátili jsme vostatek a výběr znovu do kotle, rozdělali oheň, přidali trochu vody a začali všechno znovu. Tentokrát nám to dalo těch jedenáct galonů.

Jak říkám, byla to těžká práce a nikdy jsem nepochopil, proč někteří lidé tvrdí, že whisky pálí jenom lenoši a budižkničmové. Ten, kdo to říká, zaručeně nikdy whisky nedělal.

Dědeček byl ve svém řemesle nejlepší. Whisky se dá více způsoby pokazit, než ji udělat pořádně. Oheň nesmí být příliš prudký. Necháte-li kaši ležet příliš dlouho, zoctovají; pálíte-li brzy, je slabá. Musíte přesně vycítit „říz“ a odhadnout procento. Pochopil jsem, proč je dědeček hrdý na své řemeslo, a snažil jsem se to co nejlépe naučit.

Zvládl jsem některé věci, o nichž dědeček říkal, že neví, jak to mohl vůbec dělat, než jsem přišel. Po pálení mě spustil do kotle a já ho čistě vydrhnul. Dělal jsem to co nejrychleji, protože tam bylo pořádně horko. Nosil jsem dřevěné uhlí a taky jsem míchal. Měli jsme se co otáčet.

Když jsme byli v palírně, babička měla psy zavřené. Dědeček říkal, že kdyby se někdo vobjevil v údolí, aby babička vypustila Modráčka a poslala ho po naší stopě. Modráček měl nejlepší čich, snadno by zachytil náš pach, přiběhl by k palírně a my bychom věděli, že se k nám někdo blíží.

Dědeček říkal, že si s sebou brával Starýho Rippitta, ale ten se naučil žrát vostatky a hned se vopil. Zvykl si na to. Dědeček tvrdil, že by se ze Starýho Rippitta stal normální vožrala, kdyby mu to nezatrhl. Jednou s sebou vzal Starou Maud, ale ta se vopila taky. Tak přesedlal na Modráčka.

Je spousta věcí, které musí dobrý výrobce whisky v horách znát. Po vypálení je nutné celé zařízení pečlivě vyčistit; pokud to neuděláte, načichne

všechno kyselou kaší. Dědeček říkal, že zákon je jako loveckej pes a má nos, kterým smrad kyselý kaše ucejtí na míle daleko. Říkal, že vod toho asi pochází vyznačení „vlčáci zákona“. Říkal, že dyby se to dalo vůbec zjistit, pocházejí všichni z jednoho Starýho chovu, kerej si vypěstovali králové a jim podobný, stejně jako si chovali psy na stopování lidí. Ale dědeček říkal, abych si všimnul, dybych je náhodou někde viděl, že voni mají taky svůj zvláštní zápach, takže lidi našťestí hned poznaj, co sou zač.

Taky si musíte dát pozor, abyste nenarazili vědrem o kotel. V horách je slyšet náraz vědra o kotel aspoň na dvě míle daleko. Měl jsem s tím značné potíže, než jsem si zvykl. Musel jsem totiž nabrat vědro v sudu, dotáhnout ho ke kotli, vylézt na pařez a na bednu, pořádně se natáhnout a vylít všechno do piva. Brzo jsem to dokázal tak, že jsem už nikdy vědrem o kotel nezavadil.

A zvlášť se nesmělo zpívat nebo pískat. Ale s dědečkem jsme mluvili. Normální rozhovor se nese v horách daleko. Většina lidí neví, ale Čerokiové ano, že existuje určitý rozsah tónů, jimiž lze mluvit a které přitom zní jako zvuky hor; jako vítr ve stromech nebo v mlázi, nebo jako proudící voda. A právě tak jsme s dědečkem mluvili.

Taky jsme při práci naslouchali ptákům. Když se ptáci rozletí nebo cvrčci ve stromech přestanou hrát – je třeba mít se na pozoru.

Dědeček říkal, že je tolik věcí, kerý je třeba si zapsat za uši, ale že není zrovna nutný zapamatovat si všechno naráz; že to pomalu přídě všechno samo vod sebe. Což se nakonec stalo.

Dědeček měl pro svoji whisky značku. Byla to výrobní značka, vyrytá na každém víčku demižonu. Dědečkova značka znázorňovala tomahavk a v horách ji nikdo jiný nepoužíval. Každý výrobce měl svou vlastní značku. Dědeček říkal, že až vodejde, což se s největší pravděpodobností jednou stane, předá značku mně. Sám ji dostal vod svýho táty. Do krámu k panu Jenkinsovi chodili chlapi, kteří nekupovali jinou whisky než dědečkovu, s jeho značkou.

Dědeček říkal, že teď, protože já a on jsme vlastně společníci, mi patří už polovina značky. Bylo to poprvé, co mi něco patřilo a mohl jsem to nazvat svým. Byl jsem proto na naši značku velmi hrdý a hleděl jsem, stejně jako dědeček, abychom pod naší značkou nedodávali špatnou whisky. Což jsme nikdy neudělali.

Snad největší strach v životě jsem prožil, když jsme pálili whisky jednou na sklonku zimy, skoro už na jaře. Dokončoval jsem s dědečkem poslední várku. Zapečetili jsme půlgalonové demižony a ukládali je do tlumoku. Cpali

jsme mezi ně také listí, aby se nám demižony nerozbily. Dědeček obyčejně nosil dva tlumoky s větší částí whisky. Já jsem nesl malý tlumok a v něm tři půlgalonové demižony. Později jsem dokázal unést i čtyři, ale tehdy jsem ještě nosil jenom tři. I tak to byl pořádný náklad. Tahal jsem se s ním dolů stezkou, nejednou jsem se musel zastavit, složit pytel a odpočívat. Dědeček taky.

Jednou, zrovna jsme naložili všechno do tlumoků, dědeček zahučel: „Krucinál, to je Modráček!“

Skutečně. Ležel s vyplazeným jazykem vedle kotle. Nejstrašnější bylo, že ani já, ani dědeček jsme nevěděli, kdy vlastně přiběhl. Nehlučně se objevil a lehl si. Zahučel jsem taky: „Krucinál.“ (Jak už jsem řekl, s dědečkem jsme si občas zakleli, když babička nebyla nablízku.)

Dědeček pozorně naslouchal. Ale všechny zvuky byly známé. Ptáci neodletěli. Dědeček řekl: „Vem si tlumok a di dolů. Dyž někoho uvidíš, skovej se a nech ho přejít. Já se zdržím, vyčistím a zakreju to tady. Vráť se po druhý straně hory, sejdem se ve srubu.“

Popadl jsem tlumok, hodil si ho přes rameno tak prudce, až jsem málem přepadl, ale rychle jsem se vzpamatoval a dal se stezkou ze Soutěsky. Měl jsem strach, ale věděl jsem, že to jinak nejde. Palírna měla přednost.

Nikdo z rovin si nedovede představit, co je to za tragédii, když horalovi vyslídí palírnu. Je to totéž jako pro obyvatele Šikága požár.

Dědeček převzal zařízení palírny od svých předků a teď v jeho věku nebylo pravděpodobné, že by ho někdy ještě nahradil. Kdyby ji někdo vyslídil, nejenom že by mě a dědečka zbavil řemesla, ale všechny tři by nás připravil o živobytí.

Vůbec by se nedalo žít z kukuřice po nějakých pětadvaceti centech, i kdybychom měli dost kukuřice na prodej – jako že jsme neměli, i kdybychom ji mohli prodat – jako že jsme nemohli.

Dědeček mi nemusel vysvětlovat, že bychom na tom byli bez palírny bledě. Tak jsem vyrazil. Nebylo to snadné klusat se třemi demižony na zádech.

Dědeček poslal Modráčka se mnou. Běžel přede mnou, aby zachytil jakýkoli pach proti větru, dřív než bych vůbec něco uslyšel.

Po obou stranách se strmě zvedaly hory, na stezku podle potoka zbylo místo jen taktak. Byli jsme s Modráčkem už asi v půli cesty, když jsme dole na cestě zaslechli hrozivý randál.

Babička vypustila všechny psy, vyli a štěkali a mířili k nám. Něco nebylo v pořádku. Zastavil jsem se, Modráček taky. Psi se blížili. Modráček nastražil uši, napnul ocas a začal větřit; srst na hřbetě se mu ježila a s napruženými běhy šel přede mnou. Byl jsem v té chvíli rád, že ho s sebou mám.

A najednou tu byli. Z ničeho nic se vynořili z ohybu stezky, zastavili se a dívali se na mě. Měl jsem dojem, že je jich celá armáda, ačkoliv, když na to teď myslím, nemohlo jich být víc než čtyři. Byli to největší chlapi, jaké jsem kdy viděl, na košilích se jim leskly odznaky. Stáli a zírali na mě, jako bych byl nějaké zjevení. Zastavil jsem se a taky je pozoroval. V hrdle mi vyschlo a kolena se mi roztrásla.

„Hele!“ vykřikl jeden z nich. „Proboha ..., dyť je to dítě!“ Druhý řekl: „Zatracený indiánský dítě.“ Měl jsem na sobě mokašiny, kalhoty a košili z jelenice – dlouhé, černé vlasy, za co jiného mě mohli mít?

Jeden z nich zavolal: „Ty, hochu, co máš v tom pytlí?“ Druhý zakřičel: „Bacha na psa!“

Modráček se k nim pomalu blížil. Vrčel hlubokým hlasem a cenil zuby. Modráček to myslel vážně.

Opatrně vykročili směrem ke mně. Viděl jsem, že je nemohu obejít. Kdybych skočil do potoka, chytli by mě. Kdybych běžel zpět po cestě, přivedl bych je k palírně. Tím bychom s dědečkem přišli o obchod.

Mou odpovědností, stejně jako dědečkovou, bylo zachránit palírnu. Vyrázil jsem přímo do stráně.

Do svahu se musí umět běžet; kdybyste to někdy potřebovali, ale doufám, že ne. Dědeček mi ukázal, jak to dělají Čerokiové. Nesmí se nahoru běžet přímo, ale stranou, šikmo vzhůru. Ale ne po zemi, musíte došlapovat na horní strany křovin, kmenů a kořenů, nohy tak získávají oporu a neuklouznete. Je to nejrychlejší. Přesně tak jsem běžel.

Místo abych zamířil vzhůru směrem pryč od chlapů, což by mě nutně vedlo zpátky k Soutěsce, vyběhl jsem strání k dolnímu konci údolí, jakoby k nim.

Míjel jsem je vlastně nad jejich hlavami. Rozběhli se za mnou, prodírali se podrostem, jeden z nich mě málem chytil za nohu. Chňapnul po kořenech keře, na kterých jsem zrovna stál; byl mi tak blízko, že jsem myslel, že už je po mně. Ale Modráček ho kousl do nohy. Zařval a skulil se na chlapy pod sebou. Běžel jsem dál.

Slyšel jsem Modráčka, štěkal a rval se. Někdo ho kopnul nebo uhodil, zaslechl jsem, jak mu to vyrazilo dech. Zakňučel, ale bojoval dál. Pokračoval jsem v běhu co nejrychleji, i když to moc rychle nebylo, protože mi překážely demižony.

Slyšel jsem, jak se za mnou škrábou do stráně. V té chvíli na ně zaútočili ostatní psi. Rozeznal jsem jejich štěkot, vrčení Starýho Rippitta a Starý Maud. Znělo to hodně divoce, směs štěkání, jekotu, výkřiků a klení chlapů. Později mi dědeček řekl, že to slyšel až na druhé straně údolí a že to znělo, jako by vypukla válka.

Běžel jsem, co jsem mohl. Nakonec jsem se musel zastavit. Měl jsem pocit, že se roztrhnu; ale dlouho jsem neodpočíval. Stoupal jsem dál, až jsem se dostal na hřeben hory. Ke konci jsem táhl demižony po zemi, měl jsem toho opravdu dost. Stále ještě jsem slyšel psy a chlapy. Vraceli se stezkou zpátky. Provázela je spousta halasu, klení a hulákání – bylo to jako veliká koule rámusu valící se pomalu dolů stezkou; nakonec zanikla.

I když jsem byl tak unaven, že jsem nedokázal stát na nohou, měl jsem dobrý pocit, protože se nepřiblížili k palírně. Věděl jsem, že to dědečka určitě potěší. Nohy jsem měl úplně zesláblé, natáhl jsem se do listí – a usnul.

Když jsem se probudil, byla už tma. Měsíc vyšel nad vzdálenými horami, byl téměř v úplňku a osvětloval celou kotlinu pode mnou.

Znovu jsem uslyšel psy. Věděl jsem, že je za mnou poslal dědeček, protože štěkali jinak než na liščí stopě; jejich hlasy zněly jaksi naříkavě, jako by chtěli, abych se jim ozval.

Chytili mou stopu a mířili strání vzhůru. Zapískal jsem, uslyšel jsem je kňučet a štěkat. Naráz byli u mě, vrhli se na mě, lízali mi obličej a skákali po mně. Dokonce i Starej Ringer přišel, ačkoli byl už skoro slepý.

Sešel jsem z hory společně se psy. Stará Maud to nemohla vydržet, rozběhla se napřed a štěkala a vyla, aby řekla dědečkovi a babičce, že mě našli. Počítám, že si chtěla přivlastnit všechny zásluhy, ačkoliv jí z čichu nezbylo ani co se za nehet vejde.

Když jsem sestupoval do údolí, spatřil jsem na stezce babičku. Svítila petrolejkou a držela ji před sebou, jako by mi jejím světlem chtěla ukázat cestu domů. Dědeček byl s ní.

Nešli dál, ale stáli a čekali, až se psy přijdu. Bylo mi moc dobře. Měl jsem všechny demižony, ani jeden jsem nerozbil.

Babička postavila petrolejku na zem a přiklekla ke mně. Objala mě tak prudce, že jsem demižony málem upustil. Dědeček řekl, že zbytek cesty už je

ponese sám.

Dědeček řekl, že by to bejval neudělal vo nic lepší, ačkoliv má na krku sedmdesátku. A ještě řekl, že ze mě určitě bude nejlepší whiskař v celejch horách.

Dědeček řekl, že možná budu eště lepší než voň. Sice to nebylo tak jisté, ale měl jsem radost, že to řekl.

Babička neřekla ani slovo. Nesla mě na zádech celou cestu domů. Ale skoro určitě bych bejval došel i po svých.

OBCHODOVANÍ S KŘEŠŤANEM

Druhý den ráno všichni psi, jako by si byli vědomi, že vykonali něco prospěšného, hrdě poskakovali kolem, běhy napružené. I já jsem byl hrdý, ale nevytahoval jsem se tím, protože to byla normální součást našeho řemesla.

Starej Ringer chyběl. S dědečkem jsem pískali a volali ho, ale neukázal se. Prošli jsme celou mýtinu kolem srubu, nebyl nikde k nalezení. Tak jsme vyslali psy, aby ho našli. Prošli jsme stezkou celým údolím až k Soutěsce, ale nebylo po něm ani stopy. Dědeček řekl, že by se mělo jít po stopách, kudy jsem večer sešel z hor. Šli jsme houštinami, hledali jsme ve stráni až k samotnému vrcholu. Našli ho Modráček a Červeňák. Ringer narazil v běhu do stromu. Asi to byl poslední strom, do kterého narazil. Dědeček totiž řekl, že musel vrazit do spousty stromů, nebo že ho někdo praštil holí. Celou hlavu měl zalitou krví a ležel na boku. Měl prokousnutý jazyk. Ještě žil. Dědeček ho vzal do náruče a snesl ho ze stráně.

Zastavili jsme se u potoka, kde jsme mu s dědečkem smyli z obličeje krev a uvolnili jazyk ze zubů. Chlupy ve tváři měl šedivé. Když jsem si toho všiml, uvědomil jsem si, že Starej Ringer je opravdu velmi starý a že neměl v horách co pohledávat a pátrat po mně. Seděli jsme s ním u potoka a za malou chvíli otevřel oči; staré a zamlžené oči, sotva viděl.

Sklonil jsem se k němu a řekl jsem mu, že mu moc děkuju, že mě šel hledat do hor. Bylo mi to líto. Starými Ringerovi to nevadilo, lízal mě po tváři, jako by mi chtěl říct, že by to stejně udělal znovu.

Dědeček mi dovolil, abych mu Starýho Ringera pomohl nést. Stejně ho nesl většinu cesty on, já jen nadnášel zadní tlapy. Když jsme dorazili do srubu, dědeček ho položil a řekl: „Starej Ringer je mrtvej.“ A byl. Umřel někde po cestě, dědeček řekl, že určitě věděl, že sme pro něj přišli, vzali ho

a nesli domů, a že mu to udělalo dobře. Mně bylo taky trochu líp – ale ne moc.

Dědeček řekl, že Starej Ringer umřel tak, jak by si to přál každéj pravej horalskej pes; ve službě lidem a v lesích.

Dědeček vzal lopatu. Nesli jsme Starýho Ringera vzhůru údolím až ke kukuřičnému políčku, které tak hrdě bránil. Babička šla s námi, a taky všichni psi; kňučeli, ocasy stažené mezi nohy. Cítil jsem se stejně. Dědeček vykopal hrob u kořenů potočního dubu. Bylo to hezké místo, na podzim jsou škampy kolem celé červené, na jaře hlohy mezi nimi celičké bílé. Babička rozprostřela do hrobu bílý bavlněný pytel, položila na něj Starýho Ringera a zabalila ho do něj. Dědeček ho zakryl velkým prknem, aby se k němu nedostali mývalové. Hrob jsme zasypali. Psi stáli kolem, věděli, že je to Starej Ringer; Stará Maud kňučela. Ona a Starej Ringer byli společníci na kukuřičném poli. Dědeček si sundal klobouk a řekl: „Sbohem, Starej Ringere.“ Já jsem taky řekl: „Sbohem, Starej Ringere.“ A tak jsme ho tam nechali – pod potočním dubem.

Cítil jsem se zle a prázdně. Dědeček řekl, že ví, jak mi je, protože mu je taky tak. Ale dodal, že dyž člověk ztratí něco, co miloval, je mu dycky tak. Řekl, že jediný východisko je nic nemilovat, jenže to je eště horší, protože se pak člověk cejtí prázdněj pořád.

Dědeček řekl, dyby Starej Ringer nebyl tak věrnej pes, tak bysme na něj nemohli bejt hrdý. A to by bylo špatný. Což je pravda. Dědeček řekl, že až zestárnu, budu na Starýho Ringera vzpomínat a ty vzpomínky mě budou těšit. Taky řekl, že je to divná věc, dyž člověk zestárne a vzpomene na ty, co měl rád, tak vlastně vzpomíná jenom to dobrý, což znamená, že to špatný se vlastně vůbec nepočítá.

Ale museli jsme pokračovat v naší živnosti. S dědečkem jsme nosívali své zboží zkratkou do krámu pana Jenkinse na rozcestí. Dědeček říkal naší whisky „zboží“. Zkratku jsem měl rád. Nejdříve se šlo stezkou údolím, ale před úvozem se zabočilo ke zkratce. Vedla přes hřbety hor, které směřovaly jako prsty do kotliny, snižovaly se k ní, až pak docela zanikly v rovinách. Procházeli jsme údolíčka mezi hřbety, nebyla hluboká a snadno se dala projít. Stezka byla dlouhá několik mil, vedla po stráních mezi pilíři borovic a cedrů, kolem tomelů a houštin zimolezů.

Na podzim, když přišly mrazy, bobule tomelů se zabarvily do ruda. Zastavoval jsem se u nich na zpáteční cestě a cpal si je do kapes. Na jaře jsem dělal totéž, jenže jsem sbíral ostružiny.

Takhle jednou se dědeček zastavil a díval se, jak sbírám ostružiny. Měl zrovna jedno ze svých období, kdy se rozčiloval kvůli slovům a kvůli tomu, jak se jimi lidé nechávají oklamat. Povídá: „Malej strome, víš to, že dyž sou tyhle vostružiny červený, tak se říká, že sou zelený.“

Úplně mě to zmátlo a dědeček se smál: „Voni ty vostružiny sou vlastně černý, ale dyž lidi říkaj, že sou zelený, chtěj říct, že nejsou zralý, jenže dyž nejsou zralý, sou vlastně červený.“ Což je pravda.

Dědeček pokračoval: „Todle zatraceně bláznivý matení slov dokáže s lidma pořádně zamíchat. Až někdy uslyšíš, že se někdo pustí do druhýho slovama, nevšímej si slov. Sleduj tón hlasu, a hned poznáš, esli je doopravdy rozezlenej nebo jen lže.“ Dědečkovi vždycky vadilo, že se užívá příliš mnoho slov. Což je dost pochopitelné.

Podle cesty se obyčejně válely hikorové ořechy, kaštany, černé ořechy a bukvice. A tak, ať bylo jakékoli roční období, měl jsem na cestě z krámu co sbírat.

Nošení zboží do krámu byla docela zábava. Občas jsem se za dědečkem opozdil, když jsem táhl v pytli své tři demižony. Když se to stalo, věděl jsem, že na mě dědeček už někde čeká a že až ho doženu, budeme odpočívat.

Nosit zboží tímhle způsobem od jednoho odpočívání k druhému nebylo nakonec to nejhorší. Jakmile jsme dorazili na poslední hřbet, zasedli jsme s dědečkem do křoví a vyhlíželi před krámem sud s kyselými okurkami. Když sud před krámem nestál, znamenalo to, že je všechno v pořádku. Když tam stál, znamenalo to „zákon“, takže zboží nemůžeme doručit. Všichni v horách vyhlíželi sud s kyselými okurkami, protože své zboží dodávali i jiní lidé.

Sice jsem sud před krámem nikdy neviděl, ale nikdy jsem nezapomněl pořádně se podívat. Stále víc jsem chápal, že obchod s whisky je spojený s mnoha komplikacemi. Ale dědeček říkal, že víceméně každý řemeslo má své komplikace.

Zeptal se, esli sem někdy přemýšlel vo tom, že bych byl zubařem a musel se lidem pořád dívat do huby; den za dnem nic jinýho než do votevřený huby. Řekl, že by se z takovýho řemesla musel docela zbláznit a že řemeslo whiskaře, se všema svejma komplikacema, poskytuje člověku, kerej ho dělá, přece jen lepší pohledy. Což je pravda.

Měl jsem rád pana Jenkinse. Byl velký a tlustý a nosil montérky. Bílé vousy mu sahaly až k náprsní kapse montérek. Na hlavě neměl snad ani jeden vlásek; leskla se jako nalakovaná koule z borového dřeva.

V krámě měl spoustu různých věcí: na policích ležely košile a montérky, krabice s botami. Byly tam sudy a v nich suchary, na pultě měl velké kolo sýra. Na pultě byla také skleněná skříň a na jejích poličkách rozložené cukroví. Byly tam všechny možné druhy cukroví, tolik, že to snad v životě nemohl prodat. Nikdy jsem neviděl, že by je někdo jedl, ale někdo je asi kupoval, jinak by to tam neměl.

Vždycky, když jsme doručili zboží, požádal mě pan Jenkins, jestli bych nedošel k hromadě dříví a nenasbíral mu tam pytel třísek do kamen, co stály v krámě; pokaždé jsem mu vyhověl. Poprvé mi nabídl velkou tyčku proužkovaného cukroví; věděl jsem, že na ni nemám právo, protože sbírat třísky do pytle přece není žádná práce. Vrátil ji tedy zpátky do skřínky a vyndal jiný kousek, který byl starý a stejně by ho asi brzy vyhodil. Dědeček řekl, abych si ho vzal, asi taky věděl, že by ho pan Jenkins jednou vyhodil; a nakonec by nebyl k užitku nikomu. Tak jsem si ho vzal.

Každý měsíc našel opět novou starou tyčku, takže jsem mu málem vybílil krám od starého cukroví. Říkával, že mu tím hodně pomáhám.

Bylo to právě u toho krámu na křižovatce, kde mě ožulili o mých padesát centů. Trvalo to dlouho, než jsem si je nastrádal. Každý měsíc, když jsme dodali zboží, mi babička uložila stranou do hrnku pětník nebo desetník.

Byl to můj podíl z řemesla. Rád jsem nosil všechny ty pětníky a desetníky v kapse, vždy když jsme šli do krámu. Nikdy jsem nic neutratil, a když jsme se vrátili domů, uložil jsem zase všechno do hrnku od marmelády.

Měl jsem z toho zvláštní potěšení, být v krámě a mít peníze v kapse a vědět, že jsou moje. Oči se mi přímo lepily na červenozelelou velkou krabici ve skřínce s cukrovím. Nevěděl jsem, co stojí, ale představoval jsem si, že bych ji možná mohl koupit babičce k vánocům – a pak bychom společně snědli všechno, co by v ní bylo. Ale jak už jsem řekl, dřív než k tomu došlo, ožulili mě o mých padesát centů.

Stalo se to ten den, kdy jsme doručili zboží. Bylo kolem poledne. Slunce stálo přímo nad hlavou a oba jsme odpočívali. Dřepěli jsme pod přístřeškem krámu, zády opření o stěnu. Dědeček koupil babičce cukr a tři pomeranče, které pan Jenkins zrovna měl. Babička měla pomeranče ráda a já koneckonců taky. Věděl jsem, že když dědeček koupil tři, jeden z nich bude pro mě. Olizoval jsem svou cukrovou tyčinku. Ke krámu začali po dvou po třech přicházet chlapi. Říkali, že přijede nějaký politik a že bude mluvit. Nevěděl jsem, jestli bude dědeček chtít zůstat, protože mu všichni politici mohli být ukradení. Ale než jsme si stačili odpočinout, politik dorazil.

Přijel ve velkém autě, na silnici se zvedala obrovská oblaka prachu, takže ho každý mohl vidět už zdaleka, dřív než dorazil na místo. Nějaký chlapík mu to auto řídil a on vystoupil ze zadních dveří. Na zadním sedadle s ním seděla nějaká dáma. Celou dobu, co politik hovořil, vyhazovala z vozu napůl vykouřené cigarety. Dědeček říkal, že to sou hotový cigarety, ušitý na míru, kerý kouřeji bohatý lidi, protože sou líný kroutit si cigarety sami.

Politik všechny obešel a s každým si podal ruku; ale ani mně, ani dědečkovi ruku nepodal. Dědeček řekl, že to je proto, že vypadáme jako Indiáni a stejně nemůžeme volit, takže sme každému politikovi úplně k ničemu. Což se dá pochopit.

Měl černé sako a bílou košili, na krku mašli jako kravatu. Byla černá a konce jí visely dolů. Hodně se smál a vypadal jako velice šťastný člověk, totiž jen do té chvíle, než se rozčilil.

Postavil se na bedýnku a začal vykládat o tom, co se děje ve městě Washingtonu, které se podle něj propadá do pekla. Řekl, že to není nic jiného než Sodoma a Gomora. Což byla asi pravda. Začal se rozčilovat a byl čím dál rozčilenější, že si musel rozvázat mašli u krku.

Řekl, že za každou sebemenší zatracenou věcí stojí katolíci. Řekl, že mají prakticky už všechno pod kontrolou a že jsou na nejlepší cestě dosadit pana Papeže do Bílého domu. Katolíci, řekl, jsou nejprohnilejší čeládka a nejprohnanější hadi, jací kdy žili na zemi. Říkal, že mají mužský, kterým říkají knězi, a ti se páří s ženským, kterým říkají jeptišky, a mladé, co se z toho narodí, házejí smečkám psů. Řekl, že to je ta největší ohavnost, jakou kdy viděl a o které kdy slyšel. Což taky je.

Začal vykřikovat dost nahlas a mně se zdálo, že jestli se v městě Washingtonu děje to, co říká, má asi právo tak hlasitě křičet. Taky řekl, že kdyby nebylo jeho a jeho boje proti nim, zmocnili by se kontroly nade vším a rozlezli by se všude, až sem k nám, což znělo dost nebezpečně.

Řekl, že kdyby se tak stalo, nastrkali by všechny ženský do klášterů a podobně, a prakticky by vyhubili veškerou mládež. A že není vůbec jiné cesty, než abychom ho poslali do města Washingtonu, aby je odtud vypráskal. Řekl ještě, že to bude tvrdý zápas, protože lidi se jim na všech místech zaprodávají za peníze. Řekl, že on peníze nevezme, že je nepotřebuje a že je zásadně proti nim.

Říkal, že už má všeho plný zuby, že by se na to někdy nejradši vykašlal a užíval si klidu jako my.

Docela jsem se styděl, že se bavím po svém, ale když skončil, slezl z bedýnky, začal se zase smát a podával si se všema ruce. Vypadalo to, že si naprosto věří a že situaci v městě Washingtonu zvládne.

Měl jsem hned lepší pocit, i když všechno záleželo ještě na tom, zda se tam vůbec dostane, aby mohl katolíky a jim podobné vypráskat.

Zatímco si podával ruce a hovořil s lidmi, přiblížil se k okraji hloučku chlápек, který vedl na provaze hnědé telátko. Postával kolem, díval se po lidech, a pokaždé, když šel kolem politika, podal si s ním ruku. Telátko za ním stálo se vzpříčenýma nohama a svěšenou hlavou. Vstal jsem a přišoural se k němu. Jednou jsem ho pohladil, ale ani nezvedlo hlavu. Chlapík se na mě podíval zpod svého velkého klobouku. Měl pronikavé oči, a když se smál, přivíral je. A on se smál.

„Líbí se ti telátko, chlapče?“

„Ano, pane,“ řekl jsem a odstoupil od telátka, aby si nemyslel, že ho chci obtěžovat.

„Jen pojď,“ řekl a smál se vesele, „jen pojď a pohlad’ si ho. Dyť mu neublížíš.“ Pohladil jsem telátko.

Chlápek vyplivl žvanec tabáku telátku na záda. „Vidím,“ řekl, „že moje telátko se má k tobě víc než k druhým ... tak se mi zdá, že chce s tebou jít.“ Sice se mi nezdálo, že by se telátko chovalo tak, jak říká, ale bylo to jeho telátko, tak asi věděl, co říká. Klekl si přede mě: „Máš peníze, chlapče?“

„Ano, pane,“ řekl jsem, „mám padesát centů.“ Chlapík se zasmušil, věděl jsem, že to není moc peněz a litoval jsem, že jich nemám víc.

Po chvíli se zasmál a řekl: „Teda, to tele má stokrát větší cenu.“ O tom jsem nepochyboval. „Ano, pane,“ řekl jsem, „v životě mě nenapadlo, že bych ho chtěl koupit.“ Chlapík se znovu zasmušil. „No,“ řekl, „sem křesťan. Ať to vezmu z jednoho nebo druhého konce, i když na tom prodělám kalhoty, my srdce mi říká, že bys ho měl dostat ty, protože se k tobě tak má.“ Dlouze o tom přemýšlel, tušil jsem, že by mu bylo opravdu zatěžko s telátkem se rozloučit.

„Já nejsem, totiž ... já si ho nemůžu vzít, pane,“ řekl jsem.

Ale chlápek zvedl ruku, aby mě zarazil. Vzdychl. „Nechám ti to telátko, synku, za padesát centů, všechno mi říká, že je to má křesťanská povinnost, a tvoje „ne“ nepokládám za odpověď. Dej mi padesát centů a telátko je tvý.“

Když to tak pěkně vyložil, nemohl jsem odmítnout. Vytáhl jsem své pětníky a desetníky a dal mu je. Podal mi provaz od telátka a zmizel tak rychle, že jsem ani nepostřehl, kam.

Byl jsem na své telátko pyšný, i když mě trochu trápila myšlenka, že jsem toho chlapíka vlastně ošidil – byl přece křesťan, což ho, jak říkal, nějak znevýhodňovalo. Dotáhl jsem telátko k dědečkovi a ukázal mu ho. Dědeček jím nebyl nadšen tak jako já, ale asi to bylo tím, že bylo moje a ne jeho. Řekl jsem mu, že ho můžeme mít napůl – byli jsme přece prakticky společníci v obchodě s whisky. Ale dědeček jen něco zabručel.

Zástup kolem politika se začal rozcházet a všichni víceméně souhlasili s tím, že by se politik měl dostat do města Washingtonu co nejdříve a porazit tam katolíky. Rozdával lístky papíru. Mně sice žádný nedal, ale jeden jsem si sebral ze země. Byla na něm jeho fotka, smál se na ní, jako by v městě Washingtonu nebylo vůbec nic v nepořádku. Na obrázku vypadal velmi mladě.

Dědeček řekl, že je na čase, abychom vyrazili k domovu. Obrázek politika jsem si strčil do kapsy a vedl telátko za dědečkem. Šlo to dost těžko. Telátku se nechtělo jít. Zakopávalo a motalo se ze strany na stranu. Táhl jsem za provaz, co mně síly stačily. A zase jsem se bál, aby telátko neupadlo, kdybych táhl moc prudce.

Začínal jsem mít obavy, jestli ho vůbec dostanu až domů a jestli není nemocné, i když mělo stokrát větší cenu, než jakou jsem za něj zaplatil.

Když jsem se s ním dohrabal na vrch prvního hřbetu, dědeček už byl dole a chystal se vystoupit na druhou stráň. Viděl jsem, že zůstávám daleko pozadu, tak jsem zakřičel: „Dědečku, znáš náký katolíky?“ Dědeček se zastavil. Tahal jsem telátko ještě usilovněji a začal dědečka dohánět. Dědeček počkal, až se k němu přiblížíme.

„Jednoho jsem jednou viděl,“ řekl dědeček, „bylo to ve vokresním městě.“ Dorazili jsme až k němu a odpočívali. „Jednoho jsem viděl,“ řekl dědeček, „ale nezdál se mi bejt zlej, spíš sem měl pocit, že se dostal do nákýho srabu, límeček měl celej zkřivenej a byl asi tak namazanej, že si toho ani nevším. Ale jinak se mi zdálo, že je docela mírumilovnej.“

Dědeček se posadil na kámen, viděl jsem, že nad celou věcí přemýšlí, za což jsem byl opravdu vděčný. Moje telátko mělo zapřené přední nohy a těžce dýchalo.

„Jenže,“ pokračoval dědeček, „dybys vzal nůž a prošťoural celý vole toho politika a hrabal se v něm třeba půl dne, nenajdeš tam ani zrnko pravdy. Všim sis, že ten zkurvysyn neřek jediný slovo vo zrušení daně z whisky nebo vo cenách kukuřice nebo vůbec vo něčem takovým?“ Což byla pravda.

Řekl jsem dědečkovi, že ten zkurvysyn o tom neřekl ani slovo.

Dědeček mě upozornil, že „zkurvysyn“ je taková nová nadávka, něco jako klení, a že to nesmíme za žádných okolností vyslovit, dyž bude babička nablízku. Dědeček řekl, esli se knězi chtějí pářit s jeptíškama každě den v tejdnu, je mu to stejně zatraceně fuk, jako dyž se chtějí jeleni pářit s laněma. Je to jejich věc, esli maj chuť se pářit.

Dědeček řekl, že co se tejtě toho krmení psů malejma dětma, že to tu eště nebylo, aby laň nechala svý mládě sežrat psům, natož ženská, takže to je všecko sprostá lež. Což tedy asi je.

Začal jsem si spravovat mínění o katolících. Dědeček řekl, že vůbec nepochybuje v tom, že se katolíci chtějí dostat k veslu, ale, řekl, dybys měl prase a nechtěl bys, aby ti ho ukradli, co uděláš? Řekneš deseti, dvanácti lidem, z nichž každě jeden by měl chuť ti ho ukrást, aby ti ho hlídali, a prase bude v takovém bezpečí, jako dybys ho měl v kuchyni. Dědeček řekl, že v městě Washingtonu jsou všichni takový křiváci, že musej pořád jeden druhýho hlídat.

Dědeček řekl, že tam je tolik těch, co se chtějí dostat k veslu, že se bez přestání perou jako psi. To vůbec nejhorší na městě Washingtonu je, že je plnej zatracenejch politiků.

Dědeček řekl, že věci se maj tak, že dyby sme se dali třeba do církve skalních baptistů, viděli bysme, že ty nejskalnější z nich budou taky koukat, jak se dostat k veslu. Řekl, že tam sou všichni proti pití, až na někery, kerý si sami někdy líznou, a dyby se dostali k veslu, sou schopný vysušit celou zemi.

Pochopil jsem hned, že jsou i jiná nebezpečí než katolíci; kdyby se skalní dostali k veslu, tak bychom s dědečkem přišli o řemeslo; asi bychom vyhladověli k smrti.

Zeptal jsem se dědečka, jestli se náhodou ta velká zvířata, kterým jde o čuchání soudků s whisky, nechtějí taky dostat k veslu; my jim kazíme jejich řemeslo a oni by nás chtěli vystrnadit z obchodu. Dědeček řekl, že vo tom není nejmenší pochyby a že se vo to snažej všema silama; prakticky každě den podplácej politiky v městě Washingtonu.

Dědeček řekl, že jenom jedna věc je naprosto jistá – že Indiáni se k veslu nedostanou nikdy. Což je skutečně nepravděpodobné.

Zatímco dědeček mluvil, telátko si lehlo a umřelo. Prostě si lehlo na bok a bylo to. Stál jsem před dědečkem, v ruce provaz, dědeček ukázal na mě a řekl: „Hele, to tvý tele je mrtvý.“ Nikdy nepřipustil, že by půlka byla jeho.

Klekl jsem si, pokoušel jsem se mu zvednout hlavu, postavit ho na nohy, ale bylo bez vlády. Dědeček zavrtěl hlavou: „Je mrtvý, Malej strome. Dyž je

něco mrtvý, tak je to mrtvý.“ Což taky je. Dřepl jsem si u svého telátka a díval se na něj. Bylo mi hůř, než co se vůbec pamatuju. Mých padesát centů bylo fuč a s nimi i ta červenozelená krabice cukroví. A teď ještě mé telátko – stokrát dražší, než co jsem za něj dal.

Dědeček vytáhl ze svých vysokých mokasínů dlouhý nůž, tele rozřízl a vyjmul játra. Ukázal na ně: „Sou celý flekatý, prožraný nemocí. Nedá se to jíst.“

Zdalo se, že se už nedá nic dělat. Neplakal jsem, ale měl jsem na kahánku. Dědeček si klekl a tele stáhnul. „Počítám, že ti babička dá aspoň desetník za tu kůži, mohla by se jí docela hodit. Pošlem sem psy, můžou si ho sežrat.“ Počítám, že to bylo asi tak všechno, co se dalo udělat. Šel jsem stezkou za dědečkem a celou cestu domů jsem nesl kůži z telete.

Babička se mě nezeptala, ale pověděl jsem jí, že nemůžu do hrnku vrátit svých padesát centů, protože jsem všechno utratil za telátko, které už stejně nemám. Babička mi dala desetník za kůži a já si ho uložil do hrnku.

Večer jsem neměl chuť k jídlu, i když vařené buráky a kukuřičné vdolky jsem měl rád.

Při jídle se na mě dědeček dlouze zadíval a řekl: „Vidíš, Malej strome, nikdy se v životě nic nenaučíš jinak než chybama. Dybych ti byl řek, nekupuj to tele, pořád by sis pak myslel, žes ho moh mít. Dybych ti řek, kup ho, vyčítal bys mi, že ti umřelo. Musíš se prostě učit, tak jak věci dou po sobě.“

„Ano, pane,“ řekl jsem.

„A teďko,“ povídá dědeček, „co ses naučil?“

„No,“ řekl jsem, „že nemám obchodovat s křesťanama.“

Babička se dala do smíchu, jenomže já jsem na tom nic směšného neviděl. Do dědečka jako když udeří, ale pak se tak rozesmál, až se zakuckal kukuřičným vdolkem. Zřejmě jsem se naučil něco legračního, ale nevěděl jsem co.

Babička řekla: „Asi máš na mysli, Malý strome, že si snad dáš větší pozor, když k tobě zase přijde někdo, kdo se bude vychloubat, jak je dobrý a slušný.“

„Ano, paní,“ řekl jsem, „počítám, že ano.“

Nebyl jsem si jist ničím, jen tím, že jsem přišel o padesát centů. Byl jsem strašně utahaný, a tak jsem usnul u stolu, hlava mi klesla do talíře. Babička mně musela utírat burákovou kaši z obličeje.

Té noci se mi zdálo, že k nám přišli skalní baptisti a katolíci. Skalní rozmetali palírnu a katolíci snědli mé telátko.

Byl tam taky velký křesťan, který se všemu strašně smál. Měl červenozelenou krabici s cukrovím a říkal, že stojí sice stokrát víc, ale já ji můžu mít za padesát centů. Což jsem neměl, takže jsem si ji nemohl koupit.

U KRÁMU NA ROZCESTÍ

Babička vzala tužku a papír a vypočítala mi, o kolik jsem přišel při obchodu s křesťanem. Ukázalo se, že to bylo jen čtyřicet centů, jelikož jsem získal desetník za kůži. Desetník jsem dal do hrníčku a už jsem ho nikdy nevyndal; v hrníčku byl v bezpečí.

Na příští cestě jsem vydělal další desetník a babička ho doložila ještě pětníkem. Tak jsem měl už pětadvacet centů, penízky se mi začínaly navracet.

Ačkoliv jsem v krámě přišel o padesát centů, vždycky jsem se na další dodávku zboží těšil; i když vláčení s pytle bylo pořádná fuška.

Každý týden jsem se učil pět slov ze slovníku. Babička mi jednotlivá slova vysvětlovala a nutila mě vytvářet z nich věty. Cestou do krámu jsem si ta slova cvičil. Dědečka to přimělo, aby se zastavil a snažil se pochopit, o čem vlastně mluvím. To byla vhodná příležitost, abych ho dohonil a odpočinul si od demižonů. Dědeček občas některá slova zcela zamítl, povídal, abych je nechal bejt a víckrát je neříkal, což zrychlilo můj postup slovníkem.

Jako jednou, když jsem se dostal ke slovu „akcent“. Dědeček byl daleko přede mnou a já si cvičil věty s tímto novým slovem. Zakřičel jsem na dědečka: „Ten politik měl divný akcent“

Dědeček se zastavil, počkal, než jsem ho dohnal a složil své demižony. „Co to plácáš,“ zeptal se dědeček. „Říkám, že ten politik měl divný akcent,“ řekl jsem. Dědeček na mě soustředěně pohlédl. Znejistěl jsem. „Co, u čerta“, řekl dědeček, „má cent společného s politikem?“

Řekl jsem mu, že nevím, co by s ním mohl mít společného, což jsem samozřejmě nevěděl, ale že jsem řekl slovo „akcent“, což znamená, že mluvím jinak než my.

Dědeček řekl: „Tak proč neřekneš rovnou, že mluvím jinak než my, místo že má jinej akcent. Řekl jsem, že nevím, ale že to je ve slovníku. Dědečka to dohrálo. Řekl, že toho zmatkaře zkurvysyna, co vymyslel ten slovník, by měli postavit ke zdi a vodstřelit.“

Dědeček řekl, že s největší pravděpodobností to byl ten samej chlápek, co vynašel nejmní půl tuctu dalších slov, kerý vo stejný věci můžou říkat

jednou tak, podruhy jinak, a že tak můžou politici balamutit vobyčejný lidi, jednou tvrdit, že neřekli to, co vlastně řekli, a podruhy zase, že to vlastně furt říkali. Dědeček řekl, že dyby se to dalo dokázat, vidělo by se, že ten zatracenej slovník určitě sestavil nákej politik nebo někdo z jejich vokruhu. Což znělo docela rozumně.

Dědeček řekl, že to slovo můžu klidně zapomenout. A to jsem taky udělal.

Kolem krámu bývala spousta lidí, hlavně v zimě nebo když bylo volno. „Volno“ nastávalo obvykle v srpnu, v tom ročním období, kdy farmáři dokončili čtvrté nebo páté proorávání a plení plevelu. Úroda byla už dost silná a oni mělo „volno“, to jest měli volno od okopávání a orání. Úroda zrála a oni čekali na žně.

Když jsme dodali zboží, dědeček dostal zaplaceno, já nasbíral třísky pro pana Jenkinse, vzal si od něj staré cukroví, a pak jsme si s dědečkem dřepili pod přístřešek, zády ke stěně, a nechávali plynout čas.

Dědeček měl v kapse osmnáct dolarů, z nich jsem já měl dostat aspoň desetník. Obyčejně měl také už nakoupený cukr a kafe pro babičku, někdy i trochu pšeničné mouky, když se nám dobře dařilo. Ostatně měli jsme za sebou týden tvrdé práce whiskařského řemesla.

Zatímco jsme seděli, pomalu jsem dolízával svou cukrovou tyčku. Byly to pěkné chvíle.

Poslouchali jsme, jak si mužští vyprávějí o věcech. Někteří říkali, že je deprese a že některý chlapi skáčou z voken v New Yorku nebo se střílejí do hlavy. Dědeček neřekl nikdy nic. Ani já ne. Ale dědeček říkal, že New York je přecpanej lidma, kerý nemaj žádnou půdu, aby se na ní živili, a že nejspíš polovina z nich se z takovýho života zbláznila, a to vysvětluje, proč se střílejí a skáčou z voken.

Jiný muž – každý mu říkal Starý pan Barnett – „vyskakoval zuby“. Ne všichni lidi dokážou „vyskakovat zuby“. To se hodilo, když někdo měl zkažený zub a potřeboval ho vytáhnout.

Všichni sledovali Starého pana Barnetta při práci, při vyskakování zubů, s potěšením. Chlapíka, kterému měl nechat vyskočit zub, si posadil do židle. Pak nad ohněm rozpálil doběla kus drátu. Drát přitlačil k zubu, vzal hřebík, přiložil ho k zubu a pak nějakým tajným způsobem na něj uhodil kladivem. A zub docela snadno vyskočil, třeba až na zem. Byl na své řemeslo hrdý, jenže všichni mu při tom museli stát za zády, aby se to snad náhodou někdo nenaučil.

Jednou jeden chlápek, asi tak stejně starý jako Starý pan Barnett – říkali mu pan Lett – si přišel nechat vyskočit zub. Starý pan Barnett posadil pana Letta pěkně do židle a rozžhavl drát. Přitlačil drát k zubu pana Letta, jenže pan Lett se drátu dotknul jazykem, zařval jako tur a kopnul Starého pana Barnetta do břicha, takže ho povalil na záda.

Starého pana Barnetta to rozčílilo a uhodil pana Letta židlí po hlavě. Začali se prát, váleli se po zemi, dokud nezasáhli diváci a neroztrhli je od sebe. Stáli tam a nadávali si, aspoň Starý pan Barnett nadával – panu Lettovi se nedalo dobře rozumět, ale byl taky pěkně naštvaný.

Konečně se uklidnili, skupina chlapů držela pana Letta, vystrčili mu jazyk a nalili na něj terpentýn. Pak hned odešel. Bylo to poprvé, co jsem viděl, že se nepodařilo Starému panu Barnettovi vyskočit zub; nepřijal to lehce. Říkal, že to byla chyba pana Letta. Což podle mě asi byla.

Tehdy jsem se definitivně rozhodl, že nepřipustím, aby se mi zkazil zub. A kdyby se to snad náhodou stalo, že o tom Starému panu Barnettovi ani neceknu.

U krámu jsem se také seznámil s malým děvčátkem. Přicházelo se svým tátou v zimě nebo když bylo volno v létě. Její táta byl mladý muž, nosil roztrhané montérky a chodil většinou bos. Malé děvče bylo bosé vždycky, i v zimě.

Dědeček říkal, že to jsou nájemci. Říkal, že nájemci nemaj vlastní půdu, a vlastně nic, co by stálo za řeč, ani postel ani židli. Vobdělávaj půdu někoho cizího a měli by dostat polovičku ze žně, ale většinou dostanou sotva třetinu. Říkali tomu dělat „na půlku“ nebo „na třetinu“.

Dědeček řekl, že když se to nakonec sečte, co za ten rok snědli, co stála sadba a hnojiva – kerý samozřejmě zaplatil majitel půdy – co dali za pucování mezků a za řadu jinejch věcí, ukáže se, že nájemci nezbylo nic než něco na živobyті. A ani toho nebylo moc.

Dědeček říkal, že čím větší rodinu takovej nájemce má, tím větší má šance na příznivý vyrovnání s majitelem, protože celá rodina může pracovat na poli. Říkal, že nájemci se snažej mít co největší rodinu, je to pro ně nutnost. Řekl, že ženy pracujou na polích, sbíraj bavlnu, vokopávaj ji a tak, a děti si přitom položej pod strom, nebo někam, kde se můžou batolit.

Dědeček říkal, že Indiáni by se k tomu nikdy nesnížili. Řekl, že by radši vyrazil do lesa a lovil králíky, než aby dělal něco takovýho. Řekl však také, že některý lidi sou do toho tak zamotaný, že se z toho nikdy nevyvlíknou.

Dědeček řekl, že stejně za to všechno můžou zatracený politici, kerý choděj kolem, kecaj a kecaj, plejtvaj slovama, namísto aby se věnovali pořádněj věcem. Říkal, že někerý majitelé sou slušný, někerý ne, jako nakonec každej jinej, ale jasně se to vokáže, až dyž po sklizni dojde k „oučtování“; vobyčejně zbydou jen slzy pro pláč.

Proto se nájemci každej rok stěhujou. Každou zimu začnou lovit novýho majitele, dokud někýho nenajdou. Přestěhujou se do něký nový boudy, večer si sednou ke kuchyňskému stolu, táta a máma, a začnou sprádat sny vo tom, jaký to bude tenhle rok a na tomhle místě.

Dědeček řekl, že je to tak drží celý jaro a léto až do sklizně, pak je jim zas do breku. Proto se stěhujou každej rok, a lidi, kerý tomu nerozuměj, jim říkaj „fluktuanti“, což, jak řekl dědeček, je zase jedno takový zatracený slovo, stejný, jako dyž jim říkaj, že sou „nezodpovědný“, protože maj hodně dětí; jenže co jinýho jim zbejvá?

Povídal jsem si o tom s dědečkem celou cestu domů a všechno ho to tak dohrálo, že jsme nakonec odpočívali skoro celou hodinu.

I mě to dohrálo, hned jsem totiž poznal, že dědeček vidí politikům až do žaludku. Řekl jsem dědečkovi, že by ty zkurvysyny měli okamžitě vyhnat. Dědeček se zarazil ve výkladu a znovu mě upozornil, že „zkurvysyn“ je no věj způsob klení a že je tak vostrej, že by nás babička voba vyhnala ze srubu, dybych ho před ní použil. Zapsal jsem si to za uši. Bylo to opravdu silné slovo.

Jednou jsem dřepěl před krámem a cucal staré cukroví, když přišlo to děvčátko a stouplo si přede mne. Její táta byl v krámě. Měla rozcuchané vlasy a zkažené zuby. Doufal jsem, že ji Starý pan Barnett nezmerčil. Místo šatů na sobě měla starý pytel. Jen tam tak stála, dívala se na mě a palci čmárala v prachu. Cucal jsem cukroví a bylo mi trapně, proto jsem jí řekl, aby si taky trochu zacucala, ale nekousala to, aby na mě ještě zbylo. Vzala si tyčinku a začala dychtivě lízat.

Říkala, že nasbírá sto liber bavlny za den. Říkala, že její brácha nasbírá dvě stě a její máma – když jí zrovna není špatně – tři sta liber. Říkala, že si pamatuje, že táta nasbíral až pět set, ale to dělal až do noci.

Říkala, že nikdy nedávají kameny do žoků, že nepodváděj na váze a že vo nich každej ví, že vodváděj poctivou práci. Zeptala se mě, kolik bavlny nasbírám já, a já jí řekl, že jsem ještě žádnou nesebral. Říkala, že si to myslela, protože každej ví, že Indiáni sou líný a nechtěj nic dělat. Vzal jsem

si cukroví zpátky. Ale potom řekla, že za to vlastně nemůžeme, že sme prostě jiný a že asi děláme jiný věci. Tak jsem ji nechal zase lízat.

Bylo to ještě v zimě; říkala, že její rodina čeká, odkud se vozve hrdlička. Každý ví, říkala, že z kerý strany se vozve hrdlička, tam se musí příští rok jít.

Říkala, že ji eště neslyšeli, ale že to musí bejt každou chvíli, protože majitel je letos vokrad a táta se s ním pohádal, takže stejně vodsud musej. Říkala, že táta zašel do krámu se voptat, jestli někdo nepotřebuje dobrou rodinu, vo který se říká, že je poctivá a nedělá potíže. Říkala, že doufá, že letos dostanou nejlepší místo, jaký kdy měli, protože táta řek, že se vo nich říká, že tvrdě pracujou, takže jim to musí letos konečně vyjít. Říkala, že až bude po žních na novým místě, dostane panenku. Říkala, že jí máma slíbila, že to bude vopravdová panenka z krámu, co má pravý vlasy a zavírá a votvírá voči. Říkala, že určitě dostane eště hodně jinejch věcí, protože budou fakticky bohatý.

Vyprávěl jsem jí, že nemáme vlastní půdu, jen údolí a kukuřičné políčko, a že my horalé nepotřebujeme farmařit v údolích ani v rovinách. Řekl jsem jí také, že mám desetník.

Řekla, že by ho chtěla vidět. Pověděl jsem jí, že ho mám doma, uložený v hrníčku. Řekl jsem, že ho nenosím s sebou, protože mě jednou jeden křesťan ožulil o padesát centů, a že se mi nechce, aby mě zas někdo ožulil ještě o desetník.

Řekla, že je taky křesťanka. Vyprávěla, že jednou na ni sestoupil Duch svatý v lesní besídce, a je proto spasená. Říkala, že na jejího tátu a její mámu sestupuje Duch svatý prakticky pokaždý, když dou do besídky, a že potom mluví neznámými jazyky. Říkala, že bejt křesťanem znamená bej šťastnej a že ty chvíle v lesní besídce sou nejslastnější, protože sou všichni plný Ducha a tak podobně. Řekla mi, že přídu do pekla, protože nejsem spasenej.

Hned mi bylo jasné, že je křesťanka, protože zatímco povídala, dolízala mé cukroví téměř do konce. Zbyl mi jen malinký kousek.

Vyprávěl jsem o tom děvčátku babičce. Babička ušila pár malých mokasínů. Svršky udělala z kůže mého telátka, byly na nich vidět chlupy. Byly moc hezké. Na každý mokasín přišila ještě dva červené korálky.

Když jsme zašli příští měsíc do krámu, dal jsem je děvčátku a ona si je obula. Řekl jsem jí, že je ušila babička a že jsou zadarmo. Pobíhala před krámem sem tam, dívala se na nohy, bylo jasné, jakou z nich má radost,

protože se každou chvíli zastavila a rukou hladila korálky. Řekl jsem jí, že kůže je z mého telátka, kterou jsem prodal babičce.

Když její táta vyšel z krámu, rozběhla se za ním a celou cestu poskakovala ve svých mokasínech. Spolu s dědečkem jsme je pozorovali. Když ušli kus cesty, muž se zastavil a podíval se na děvčátko. Něco jí říkal a ona ukázala zpět, směrem ke mně.

Muž sešel z cesty a uřízl pořádný prut z tomelového keře. Vzal děvčátko za ruku a švihal ji přes nohy, ruce, i přes záda. Naříkala, ale ani se nehnula. Švihal ji tak dlouho, až se prut zlomil; všichni u krámu se dívali, ale nikdo neřekl ani slovo.

Pak děvčátko přinutil si sednout a zout mokasíny. Vrátil se, mokasíny držel v ruce. Já s dědečkem jsme vstali. Dědečka si ani nevšiml, zamířil rovnou ke mně; podíval se na mě dolů, tvář měl zamračenou a oči mu svítily. Mrsknul po mně mokasíny – sebral jsem je – a řekl: „My nestojíme vo náký dobročinnosti, vod nikoho – a zvlášť ne vod pohanskýho divocha!“

Opravdu jsem se vylekal. Otočil se a vykročil zpátky k silnici, potrané montérky na něm plandaly. Minul děvčátko a to ho následovalo. Nebrečelo. Kráčelo se vzpřímenou hlavou, docela pyšně a na nikoho ani nepohlédlo. Na obou lýtkách jí byly vidět červené pruhy. Dědeček a já jsme odešli.

Na stezce mi dědeček řekl, že tomu nájemci nemá nic za zlé. Dědeček řekl, že hrdost je asi to jediný, co mu zbejvá, i když v nevhodnou chvíli. Řekl, že si ten člověk myslí, že nesmí dovolit, aby si to malý děvče a vůbec jeho děti oblíbily něco hezkýho, protože to nikdy nemůžou mít. Bude je řezat tak dlouho, dokud to z nich nevymlátí, takže si zakrátko zapamatujou, po čem se nemaj vohlížet.

Nezbejvá jim proto nic jinýho než se těšit na Ducha svatýho a šťastný chvíle s ním, mít svou hrdost... a možná eště příští rok.

Dědeček řekl, že mi nemá za zlý, že mi to všechno hned nedošlo. Řekl, že je ve výhodě, protože už je tomu řada let, co šel kolem chatrče jednoho nájemce a viděl, jak si jeho dvě malý holky na zadním dvorku prohlížejí katalog vod Searse Roebucka.

Dědeček řekl, že ten chlápek vzal bič a spráskal ty mladý, až jim krev tekla po nohách. Řekl, že se díval, jak ten chlápek vzal katalog vod Searse Roebucka a šel s ním za stodolu. Spálil ho, ale nejdřív ho vzteky roztrhal. Dědeček řekl, že si ten chlápek sednul zády ke stodole, kde ho nikdo nemohl vidět, a dal se do pláče. Řekl, že to viděl na vlastní voči a že ho úplně chápe.

Dědeček řekl, že to člověk musí pochopit. Ale většina lidí nechce – dá to námahu – a tak si vymějšlej slova, aby zakryli svou vlastní lenost, a říkaj jim třeba „fluktuanti“.

Mokasíny jsem přinesl domů. Uložil jsem je pod pytel, kde jsem měl montérky a košile. Nedíval jsem se na ně, protože mi připomínaly to děvčátko.

Nikdy se do krámu na rozcestí nevrátila, ani její táta. Asi se odstěhovali. Napadlo mě, že je hrdlička odvolala hodně daleko.

NEBEZPEČNÉ DOBRODRUŽSTVÍ

Jako první kvetou na jaře v horách indiánské fialky. Když už se zdá, že jaro snad nikdy nepřijde, jsou tu. Ledově modré jako březnový vítr leží přitisknuty k zemi, tak malé, že pokud se nepodíváte zblízka a soustředěně, sotva je uvidíte.

Trhali jsme je na horských stráních. Pomáhal jsem babičce, dokud nám v ostrém větru neztuhly prsty. Babička mi vařila bylinkový čaj. Říkala, že jsem rychlý trhač. Což jsem byl.

Na horní stezce, kde nám pod mokasíny ještě praskal led, jsme sbírali zelené jehličí. Babička ho nasypala do vařící vody a pak jsme to pili. Je to lepší než nějaké ovoce, člověku je po něm moc dobře. Taky jsme sbírali kořeny a semena skunkového zelí, které divně páchne.

Jednou jsem zjistil, že jsem nejlepší sběrač žaludů. Nejdřív jsem každý žalud, který jsem našel, dával babičce do pytlíku; ona mě však napomenula, abych jich nasbíral plnou hrst, než přiběhnu k pytlíku. Připadalo mi to snadné, měl jsem blízko k zemi, takže jsem brzo nasbíral do pytlíku víc žaludů než babička.

Babička z nich mlela zlatožlutou mouku, smíchala ji s hikorovými a vlašskými ořechy a nadělala lívance; chuťově se jim skoro nic nevyrovnalo.

Občas došlo v kuchyni k nehodě, babičce se třeba povedlo vysypat cukr do žaludové mouky. Říkala: „Saфра, Malej strome, vysypala jsem cukr do žaludové mouky.“ Neříkal jsem nikdy nic, ale kdykoliv se to stalo, dostal jsem jeden lívanec navíc. Dědeček i já jsme byli notoričtí pojídači žaludových lívanců.

Někdy, tak koncem března, když už byly všude kolem indiánské fialky a my je v horách sbírali, se vlezlý studený vítr najednou na vteřinku obrátil a

dotkl se tváří jako lehounké pírkó. Voněl prstí. Věděli jsme, že jaro je už nablízku.

Další den, nebo ještě ten další (to už jsme začali nastavovat tváře, abychom to ucítili zřetelněji), se měkký dotyk dostavil znovu, trval o něco déle, byl slabší a voněl pronikavěji.

Na vysokých hřebenech praskaly a tály ledy, kypřily půdu a vypouštěly dolů k potokům tenké provázky vody.

A pak všude, po celé délce spodního údolí, vyrazily žluté pampelišky. Sbírali jsme jejich lístky – jsou moc dobré, když se smíchají s lesním salátem, kopřivami a jinými zelenými listy. Nejlepší salát je ale z kopřiv, jejich listy na sobě ovšem mají drobné jehličky, které při trhání popálí každou část těla, která se jich dotkne. Často jsme s dědečkem trs kopřiv přehlédli, ale babička je vždycky objevila, a tak jsme je museli natrhat. Dědeček říkal, že v životě neviděl něco příjemného, co by někde nemělo nějaký háček. Což je pravda.

Šťovík má na konci střípce purpurových kvítků. Má dlouhý stonek, který se dá jíst syrový, nebo jej můžete uvařit a to je potom jako chřest.

Hořčice se na horských stráních objeví v celých pásech, které vypadají jako žluté pokrývky. Rostou na nich kanárkově žluté hlavičky a pálivé lístečky. Babička je míchala s jinými bylinami a někdy jejich semínka roztřela do kasičky, a tak připravila stolní hořčici.

Všechno, co roste divoce, je stokrát silnější než rostliny pěstované. Vytrhávali jsme ze země divokou cibuli a jenom malá hrst má silnější vůni než celý bušl zahradní cibule.

Když se oteplí a přijdou deště, rozevírají se horské květiny, jako by po stráních rozléval kbelíky barev. Lomikámen má červené květy, a jsou tak jasné jako barevný papír; skalní zvonky rozvíjejí modré zvonečky, které se houpají na tenkých stoncích mezi kameny a ve skalních trhlinách. Hořký kořen má velké levandulově růžové tvářičky kolem žlutých srdíček a tiskne se k zemi, zatímco měsíčky, ukrývající se ve spodních polohách dolin, mají delší stonky a vlní se jako vrby s růžově červeným třepením na květech.

Podle toho, jak teplé je lůno těla Mon-o-lá, rodí se rozmanitá semena. Malé kvítky vyraší, teprve když se počíná ohřívat, ale jak stoupá její teplota, začínají se rodit větší květiny. Míza začíná kolovat ve stromech a ponouká je, aby nabývaly na objemu, jako žena před porodem, až do chvíle, kdy se otevrou všechny pupeny.

Když ztěžkne vzduch, že se ani nedá dýchat, už víte, co přichází. Ptáci slétají z hřebenů a skrývají se v údolích. Nad kopcem se táhnou těžké černé mraky a vy se rozběhnete domů do srubu.

Ze zápraží jsme pozorovali oslnivé pruhy světla, vteřinku, možná dvě, ulpěly na vrcholcích hor, než se opět skryly v obloze. Tříštivý úder zvuku, tak ostrý, že přímo cítíte, jak se cosi široce roztrhlo vedví – a pak se hrom valí a rachotí po hřebenech a zpátky údolím. Někdy jsem si docela najisto myslel, asi jednou nebo dvakrát, že se dolů řítí hory, ale dědeček říkal, že ne. Samozřejmě že ne.

A pak to přijde znovu – modrá ohnivá koule se roztrhne o hřebeny hor a rozstříkne svou modř vzduchem na všechny strany. Stromy se komíhají a ohýbají pod náhlými poryvy větru, s šuměním se spustí záclony deště z oblaků a velkými kapkami varují, že se hned za nimi přibližují skutečně rdousivé přívaly vody.

Lidi, kteří se tomu smějí a tvrdí, že o Přírodě se ví už všechno a že Příroda nemá duši nebo ducha, nezažili nikdy jarní bouřku v horách. Když Příroda rodí jaro, svírá hory jako žena, která se při porodu křečovitě drží pokrývky.

Třeba strom, který se dlouho držel a vzdoroval i zimním větrům, rozhodne-li o něm Příroda, že je třeba se ho zbavit, vytrhne jej ze země a mrskne s ním dolů ze stráně. Probere větvičky každého keře, každého stromu; nejprve je svými větrnými prsty pečlivě prohmatá, pak je dokonale protřepe a zbaví všeho, co je slabé.

Dojde-li k závěru, že je třeba některý strom odstranit a nepodaří se jí to větrem, udělá rach! A zbude jen hořící pochodeň po zásahu blesku. Příroda je živá a působí bolest. Poznáte to také.

Dědeček říkal, že kromě jiného taky uklízí to, co zbyde po porodu, třeba ještě vod předchozího roku, aby její nový rození bylo čistý a silný.

Když odezní bouřka, objeví se na keřích a na konečcích větví nová, malá, světlá a křehká zeleň. Potom přivede Příroda dubnové deště. Snášejí se tichým a osamělým šepotem, doliny zahalí mlžným oparem a na stezkách, po nichž chodíte, padají ze skloněných větví stromů drobné kapky.

Je to nádherný pocit, vzrušující, ale i trochu smutný, brouzdat se dubnovým deštěm. Dědeček říkával, že je mu dycky divně u srdce. Říkal, že je to vzrušující, protože se něco nového rodí, ale je to zároveň smutný, protože víš, že to nejde uchovat. Všechno to rychle pomine.

Dubnový vítr je měkký a teplý jako dětská kolébka. Dýchá na plané jabloně, dokud se nerozvinou jejich bílé květy potřísněné růžovou. Voní sladčeji než zimolez a lákají do svých květů roje včel. Horské rododendrony s bělorůžovými květy a rudými srdíčky rostou všude, od dolin až k hřebenům hor; mezi nimi jsou rozsety lilie – kandík, zvaný psí zub. Mají dlouhé, zašpičatělé okvětní lístky a mezi nimi se jako zub cení jediný bílý lístek (mně se vždycky zdálo, že připomíná spíš jazyk než zub).

A potom, když je duben nejteplejší, nečekaně uhodí chladna. Čtyři až pět dní je zima. To proto, aby rozkvetly ostružiny; říká se tomu „ostružinová zima“. Jinak by ostružiny nerozkvetly. Proto se může stát, že některé roky se ostružiny neurodí. Všechno skončí až tehdy, když na všech stránkách rozkvetou dřínky jako sněhové koule, dokonce i tam, kde bys je nikdy nehledal: jejich bělostné chomáče se náhle rozpučí v borových hájích nebo v dubinách.

Bílí farmáři sklízají své zahrady až v pozdním létě, ale Indiáni shromažďují úrodu od raného jara, sotva se objeví první zelené lístky, po celé léto až do podzimu, kdy pak sbírají žaludy a ořechy. Dědeček říkal, že lesy člověka uživí, esli s nima bude žít, a ne je ničit.

Jenže to sbírání je pěkně tvrdá práce. Myslím, že skoro ze všeho nejlíp mi šlo sbírání různých plodů, mohl jsem třeba zalézt do maliniště a sbírat, aniž bych se jedinkrát ohnul. Při sbírání lesních plodů jsem se nikdy moc neunavil.

Rostly tu maliny, ostružiny a černý bez, o něm dědeček říkal, že se z něj dělá nejlepší víno, borůvky a medvědí brusinky, které mi nikdy nechutnaly, ale babička z nich něco vařila. Pokaždé jsem měl v bandičce víc těch brusinek, protože se nedaly jíst. Jinak jsem všechny ostatní plody při sbírání jedl. Dědeček taky. Říkal, že to vlastně není plejtvání, protože je jednou musíme stejně sníst. Což je pravda. Plody lesního salátu jsou jedovaté, umřeš po nich a budeš mrtvější než loňská kukuřičná sláma. Plody, po kerejch nejdou ptáci, raděj taky nejez.

Když přišel čas borůvek, měl jsem zuby, jazyk a pusou soustavně tmavě modrou. Když jsme v té době s dědečkem doručovali zboží, někteří lidé z rovin říkali, že jsem asi nemocný. Občas, když mě uviděl některý nový zákazník z rovin, náramně ho to polekalo. Dědeček říkal, že ty lidi nemaj tušení, čím takovej sběrač lesních plodů musí projít, a abych si jich nevšímal. Což jsem taky dělal.

Na planých třešních si užívají své i ptáci. Kolem července dá sluníčko třešním všechno, co má.

Občas, když letní slunce po poledni líně stálo a babička dřímala, sedávali jsme s dědečkem na zadním zápraží. Dědeček řekl: „Pod', projdem stezku a kouknem se, co by se dalo najít.“ Vydali jsme se vzhůru stezkou, sedli si pod planou třešni, opřeli se o její kmen a pozorovali ptáky.

Jednou jsme viděli, jak drozd v kozelcích oblézá větvíčku, jak vrávorá až na její konec, jako nějaký provazolezec, a pak bac, rovnou z ní spadne. Jedna pěnkava se cítila tak dobře, že dohopsala až ke mně a k dědečkovi a usadila se mu na koleni. Stěžovala si mu a názorně vyložila, co si o tom všem myslí. Nakonec se rozhodla něco zazpívat, jenže z toho vylezlo jen skřípání, a tak toho raději nechala. Pomalu se odporoučela do křoví. Chechtali jsme se, až jsme se za břicha popadali. Dědeček říkal, že se chechtal, až „mu vole praskalo“. Což se mi málem stalo taky.

Viděli jsme, jak se červený kardinál nacpal třešněmi tak, že se skulil na zem a ztratil vědomí. Položili jsme ho do rozsochy stromu, aby mu v noci něco neublížilo.

Na druhý den ráno jsme se s dědečkem ke stromu vrátili, ještě tam spal. Dědeček do něho šťouchl a on se začal s nevolí probouzet. Jednou dvakrát usedl dědečkovi na hlavu, takže po něm dědeček musel máchnout kloboukem, aby ho odehnal. Sletěl dolů k potoku, kde si umyl hlavičku. Když se vynořil, prskal a sykal, jako by se chystal osobně zpráskat každého, kdo se mu přijde první do rány.

Dědeček říkal, že nás ten starej kardinál pokládá vosobně vodpovědný za svůj stav, ačkoli, dodal, by měl lip vědět, co a jak. Řekl, že už ho tu viděl předtím – byl to veterán zobačů třešní.

Každý pták, který přiletí ke srubu v horách, přináší nějaké znamení. Tak tomu věří horalé, a chcete-li, můžete tomu věřit taky, protože je to pravda. Já tomu věřil. Dědeček taky.

Dědeček rozuměl všem ptačím znamením. Když se vám ve srubu uhnízdí ohnivá pěnkava, přináší to štěstí. Babička vyřízla malý otvor v horní části kuchyňských dveří, takže pěnkava létala dovnitř a ven a postavila si pak hnízdečko přímo na trámu nad kuchyňskými kamny. Samička tam sedávala a sameček létal a krmil ji. Pěnkavy mají rády lidi, co milují ptáky. Seděla tam pohodlně v hnízdečku a pozorovala nás v kuchyni korálky svých černých očí, které jiskřily, kdykoliv jsme rozsvítili petrolejku. Když jsem si přitáhl židli a postavil se na ni, abych si ji prohlédl zblízka, nadávala mi, ale z hnízdečka se ani nehnula.

Dědeček říkal, že mi nadává ráda. Byl to pro ni asi důkaz, že je nepochybně důležitějším členem rodiny než já.

Lelkové začínají zpívat se západem slunce, prozpěvují níp-á-nil, a to pořád dokola. Když se rozsvítí petrolejka, přibližují se blíž a blíž ke srubu a člověka jejich zpěv nakonec uspí. Jsou znamením nočního klidu a příjemných snů, říkal dědeček.

Sýčkové houkají celou noc, věčně naříkají. Je jen jeden způsob, jak umlčet sýčka; do otevřených kuchyňských dveří se musí postavit koště napříč. Babička to dělala a nikdy to neselhalo. Sýček hned přestal naříkat.

Tuhýk zpívá jen ve dne. Říká se mu tak, protože nedokáže říci nic jiného než tuhý, a to bez konce, pořád dokola. Ovšem, přiblíží-li se ke srubu, je to neklamně znamení, že v něm celé léto nikdo nezastoná.

Když si u srubu začne pohrávat sojka, znamená to, že bude dobře a hodně legrace. Sojka je klaun, potácí se mezi konečky větví, dělá přemety a pošťuchuje ostatní ptáky.

Červený kardinál znamená, že dostanete brzo peníze.

Hrdličky neznamenaají pro horaly totéž, co pro nájemce. Když uslyšíš hrdličku, víš, že tě někdo má rád a že ji poslal, aby ti to vyřídila.

Truchlivá holubice se ozývá jen v noci a nikdy se nepřiblíží. Volá ze vzdálených hor a má dlouhý, osamělý hlas, jako by měla smutek. Dědeček říkal, že skutečně truchlí. Říkal, že když někdo umírá a nemá nikoho v celém světě, kdo by na něj vzpomínal nebo pro něj plakal, vzpomíná na něj a truchlí právě truchlivá holubice. Dědeček řekl, že každéj horal ví, i když umře hodně daleko, třeba i za Velkejma vodama, že si holubice na něj vzpomene a bude pro něho truchlit. Dědeček říkal, že to vědomí dodá každému klid duše. I mou duši to upokojilo.

Dědeček říkal, že když si vzpomeneš na někoho, kdo umřel a kohos měl rád, truchlivá holubice už pro něj nemusí truchlit. Hned poznáš, že truchlí pro někoho jiného, a budeš vědět, že ty ostatní už nejsou tak úplně opuštěný, jak by se zdálo. Když jsem ležel v posteli a uslyšel jsem ji vrkat, vzpomínal jsem na mámu. A už jsem se necítil tak osaměle.

Ptáci, jako všechno ostatní, poznají, kdo je má rád. Když je má člověk rád, obklopí ho ze všech stran. Naše hory a doliny jich byly plné; drozdi, žluny, červenokřídlé vrány, indiánské křepelky, luční skřivani, šoupálci, pěnkavy, sýkory, kolibříci, rorejsi, je jich tolik, že se o všech nedá ani vyprávět.

Na jaře a v létě jsme přestali klást pasti. Dědeček říkal, že na světě není jediný tvor, kerej by dokázal zároveň milovat i bojovat. Říkal, že ani zvířata ne. Dybys je lovil, dyž se pářej, neměli by mladý a jednoho krásnýho dne bys umřel hlady. Zato na ryby jsme na jaře a v létě chodili hodně často.

Indián nikdy nerybaří a neloví pro zábavu, jenom pro jídlo. Dědeček říkal, že je to ta zatraceně nejpitomější věc na světě pobíhat sem tam a zabíjet ze sportu. Říkal, že celou tu věc vymysleli nejspíš politici mezi válkami; dyž nemohli zabíjet lidi, začali zabíjet aspoň něco jinýho. Říkal, že si to mohli vymyslet jenom idioti, kerý nemaj špetku rozumu, a že dyby se to dalo nějak zjistit, přišlo by se na to, že s tím začli politici. Což je velmi pravděpodobné.

Vyráběli jsme na ryby vrbové košíky. Spletli jsme vrbové proutí na košíky asi tři stopy dlouhé, konce proutí jsme u ústí obrátili dovnitř a zašpičatili. Ryby snadno vpluly dovnitř, ale ven mohly jen malé, velké ryby mezi špičatými konci nepropluly. Babička nám dávala masové kuličky jako návnadu.

Někdy jsme jim tam dávali „skřípkové“ červy. Ti se chytají tak, že zarazíte do země kolík a pak drhnete nebo „skřípete“ o konec kolíku prknem. Skřípkoví červi vylezou ze země sami.

Dotáhli jsme koše až k Soutěsce, přivázali jsme je šňůrou ke stromu a ponořili do vody. Pro ryby jsme se vraceli druhý den.

V koších bývali parádní sumci a okouni, někdy jen bělice, a jednou jsem dokonce chytil pstruha. Občas se nám podařilo ulovit želvy. Jsou dobré vařené s hořčičnými listy. Rád jsem košíky vytahoval.

Dědeček mě naučil, jak si mám s rybami počínat. A tak se stalo, že jsem podruhé ve svých pěti letech málem přišel o život. Poprvé to bylo, když mě málem dostal berňák při pálení whisky. Tehdy jsem si už myslel, že mě odvedou do osady a pověsí. Dědeček sice říkal, že by to nikdo neudělal, protože nikdy vo něčem podobným neslyšel, jenže dědeček je neviděl. Jeho nehonili. Tentokrát však málem přišel o život i dědeček.

Bylo asi poledne, nejvhodnější doba pro lovení ryb rukama. Slunce pálí do potoka, ryby si leží v chládku pod břehy a dřímou.

Lehnete si na břeh, ponoříte ruce do vody a opatrně vyhledáváte ryby v dutinách pod břehem. Když takovou dutinu najdete, šmátráte pomalu a lehce, až ucítíte rybu. Máte-li dost trpělivosti, můžete rybu hladit po bocích a bude vám klidně ležet dál.

Pak ji chytne jednou rukou za hlavu a druhou za ocas a vytáhne ji snadno z vody. Chvíli to trvá, než se to člověk naučí.

Toho dne dědeček ležel na břehu, když už předtím vylovil z vody sumce. Nemohl jsem najít žádnou rybí dutinu, a tak jsem šel dolů po proudu. Lehl jsem si, strčil ruce do vody a pátral po dutině. Náhle jsem vedle sebe uslyšel nějaký zvuk. Bylo to suché zaharašení, které se zrychlovalo, až se proměnilo v neustálé drnění.

Obrátil jsem tím směrem hlavu. Byl to chřestýš. Připraven udeřit, hlavu ve vzduchu, díval se na mě sotva šest palců od mé tváře. Strnul jsem, nemohl jsem se ani pohnout. Byl tlustší než má noha a viděl jsem, jak se mu pod suchou kůží vlní žebra.

Zuřil. Dívali jsme se jeden na druhého. Šlehal mi jazykem málem u obličeje, rudé zlé oči přivřené. Koncem ocasu vířil čím dál rychleji, chřestivý zvuk se stále stupňoval. Pak se jeho hlava ve tvaru velikého V začala trochu komíhat sem tam, rozhodoval se, na kterou část mého obličeje udeřit. Věděl jsem, že mě chce uštknout, ale nedokázal jsem se ani hnout. Na mě a na hada padl stín. Kroky jsem neslyšel, ale věděl jsem, že to je dědeček. Tiše a lehce, jako by chtěl poznamenat jen něco o počasí, dědeček řekl: „Nevobracej se, ani se nehni, Malej strome, ani nemrkej.“ Což jsem ani nemohl. Had zvedl hlavu a chystal se zaútočit. Zdálo se mi, že se nikdy nepřestane zvedat.

A pak, jedním rázem, se mezi mým obličejem a hadem objevila dědečkova velká ruka. Chřestýš se vztyčil ještě víc. Začal syčet a bez přestání chřestil. Kdyby dědeček pohnul rukou, nebo ji odtáhl, had by mě uštkl rovnou do tváře. To jsem věděl docela jistě. Ale nestalo se. Ruka tam stála pevně jako skála. Viděl jsem silné žíly na horní straně dědečkovy paže. Stály na ní kapičky potu, třpytily se na kůži předloktí, hnědého jako med. Ruka se nechvěla, ani se nepohnula.

Chřestýš zaútočil rychle a tvrdě. Zasáhl dědečkovu předloktí jako kulka; ale ani teď se ruka nepohnula. Viděl jsem, jak se jehličky jedovatých zubů zabořily do svalu, chřestýšovy čelisti objaly téměř polovinu dědečkovy paže.

Pohnula se však druhá dědečkova ruka. Chytil chřestýše za hlavu a stiskl. Chřestýš se odpoutal od země a začal se svíjet kolem druhé paže. Mlátil dědečka po hlavě svým chřestidlem a bil ho do tváře. Ale dědeček nepustil. Hada jednou rukou úplně udusil, až jsem slyšel, jak mu praskla páteř. Potom s ním praštil o zem.

Dědeček si sedl na zem a vytáhl dlouhý nůž. Rozřízl místo, kam ho had uštkl. Krev mu tekla po ruce a po předloktí. Lezl jsem po dědečkovi, byl jsem slabý jako moucha, zdálo se mi, že se snad už nikdy nepostavím. Opřel jsem se o dědečkovu rameno a pomalu se vztyčil. Dědeček sál krev z řezných ran a plival ji na zem. Nevěděl jsem, co mám dělat, dostal jsem ze sebe jenom: „Dík, dědečku.“ Dědeček se na mě podíval a usmál se. Krev měl rozmazanou po ústech a tvářích.

„Himlkruci,“ řekl dědeček, „že sme tomu zkurvysynovi dali co proto, ne?“

„Ano, pane,“ řekl jsem a hned mi bylo lepší. „Dali jsme mu co proto, zkurvysynovi.“ Ačkoliv jsem si vlastně nedokázal uvědomit, že bych se při tom nějak zvlášť vyznamenal. Dědečkova ruka začínala rychle otékat. Modrala. Vzal svůj dlouhý nůž a rozřízl rukáv jelenicové košile. Paže už byla dvakrát silnější než ta druhá. Dostal jsem strach.

Dědeček sundal klobouk a začal si ovívat obličej. „Horko jak v pekle,“ řekl. „Trochu divný v tomle ročním vobdobí.“ Tvář se mu podivně měnila. Ted' už mu začala modrat i paže.

„Doběhnu pro babičku,“ řekl jsem a dal se do běhu. Dědeček se za mnou díval, oči upřené na mě, ale jakoby z velké dálky.

„Asi si dám dvacet,“ řekl měkce, „bude mi líp.“

Běžel jsem stezkou dolů. Země jsem se dotýkal snad jen prsty. Neviděl jsem dobře, oči jsem měl zamžené slzami, ačkoliv jsem neplakal. Když jsem doběhl do údolí, měl jsem pocit, jako bych měl na prsou oheň. Chvillemi jsem padal, dokonce i do potoka, ale hned jsem se vyškrabal a hnál to dál. Odbočil jsem ze stezky a dral se křovím a trním. Věděl jsem, že dědeček umírá.

Když jsem doběhl na mýtinu, srub se mi zdál rozmazaný a pokřivený. Pokusil jsem se zavolat na babičku, ale nevydal jsem za sebe ani hlásku. Vpadl jsem do kuchyňských dveří babičce rovnou do náručí. Babička mě přivinula a omyla mi obličej studenou vodou. Hleděla na mě klidně a řekla: „Co se stalo – kde?“ Snažil jsem se to ze sebe vypravit: „Dědeček umírá...“ zašeptal jsem, „chřestýš ... na břehu u potoka.“ Babička mě pustila rovnou na zem. Což mi vyrazilo poslední dech.

Popadla nějaký pytel a byla pryč. Dodnes ji vidím: dlouhá sukně, dlouhé copy jí poletují po zádech a její malá chodidla v mokasínech se ani nedotýkají země. Uměla běžet! Neřekla ani slovo, ani „můj Bože“, vůbec nic. Nezaváhala, ani se neohlédla. Klečel jsem na všech čtyřech v kuchyňských

dveřích a volal za ní: „Nenech dědečka umřít!“ Nezpomalila, z mýtiny zamířila rovnou na stezku. Křičel jsem, jak jsem mohl nejvíc, a ozvěna to odrážela údolím: „Nenech ho umřít, babičko!“ V duchu jsem věděl, že ho babička umřít nenechá.

Vypustil jsem psy a ti se s vytím a štěkotem pustili stezkou za babičkou. Běžel jsem za nimi ze všech svých sil. Když jsem tam doběhl, dědeček ležel bezvládně na zemi. Babička mu podložila hlavu. Psi pobíhali kolem a kňučeli. Dědeček měl zavřené oči a paži téměř černou. Babička mu znovu rozřízla ruku, sála a plivala krev na zem. Když jsem tam doklopýtal, babička ukázala na břízu. „Sloupni kus kůry, Malý strome!“

Vzal jsem dědečkův nůž a seřízl ze stromu pruh březové kůry. Babička zapálila oheň, k tomu právě použila březovou kůru, protože hoří jako papír. Z potoka nabrala vodu, zavěsila nad oheň plechovku a dávala do ní kořeny a semínka a taky nějaké byliny, které vybírala z pytlíku. Nevím, co tam dávala, ale tou hlavní přísadou byla divizna, protože babička říkala, že dědeček potřebuje něco na dýchání.

Dědečkova hrud se zvedala pomalu a těžce. Zatímco se plechovka ohřívala, babička vstala a rozhlížela se kolem sebe. Já neviděl vůbec nic, ale asi o padesát yardů dál, pod strání, hnízдила na zemi křepelka. Babička si rozepla svou dlouhou sukni a nechala ji klesnout k zemi. Pod ní neměla nic. Měla nohy jako mladá dívka, pod kůží měděné barvy jí hrály dlouhé svaly.

Vršek sukne svázala a na spodek přivázala několik kamenů. Pak se jako dech vánku plížila k hnízdu křepelky. V pravou chvíli, věděla přesně kdy, jakmile se křepelka vznesla z hnízda, hodila přes ni svou sukni. Křepelku přinesla, rozřízla ji zaživa od prsíček k zadečku a rozprostřela ji, ačkoliv se ještě třepetala, na dědečkovu ránu. Držela třepetající se křepelku dlouho na dědečkově ruce, a když ji sundala, byl vnitřek křepelky docela zelený. Byl to hadí jed.

Večer se nachyloval a babička na dědečkovi pracovala dál. Psi seděli kolem a pozorovali nás. Sněsila se noc a babička mi řekla, abych přikládal víc na oheň. Říkala, že musíme dědečka držet v teple a že s ním nesmíme hýbat. Přikryla ho svou sukni. Stáhl jsem si jelenicovou košili a položil ji taky na dědečka. Sundával jsem si i gatě, ale babička řekla, že to není třeba, že nejsou ani tak velké, aby přikryly jednu dědečkovu nohu. Což opravdu nebyly.

Přikládal jsem na oheň. Babička mi řekla, abych rozdělal ještě jeden u dědečkovy hlavy. Udržoval jsem tedy dva ohně. Babička si k dědečkovi

lehla, přitiskla se k němu a říkala, že i její teplo trochu pomůže, a tak jsem si i já přilehl k dědečkovi z druhé strany; ačkoliv mě napadlo, že nejsem dost veliký, abych ho nějak výrazně ohříval. Ale babička říkala, že to pomáhá. Řekl jsem babičce, že si prostě vůbec nedovedu představit, že by dědeček umřel.

Vyprávěl jsem jí, jak se to všechno odehrálo a že si myslím, že je to má vina, protože jsem nedával pozor. Babička řekla, že to není ničí vina, ani toho chřestýše. Říkala, že se u něčeho, co se prostě stalo, nemá hledat vina ani zásluhy. Cítil jsem se trochu lepší, ale ne moc. Dědeček začal mluvit. Byl zase malý kluk, běhal po horách a vyprávěl o tom. Babička říkala, že si na to vzpomíná ve spánku. Mluvil a mluvil, bez konce, celou noc. Těsně před svítáním se utišil a začal klidně a pravidelně dýchat. Řekl jsem babičce, že jak to vidím, není vůbec možné, že by teď dědeček ještě umřel. Babička řekla, že ne. Usnul jsem mu s hlavou v podpaží.

Vzbudil jsem se s úsvitem, zrovna když se hor dotkly první paprsky. Dědeček se zčistajasna posadil. Podíval se dolů na mne a pak na babičku. Řekl: „Bože můj, Včeličko. Jeden se nemůže na chvíli už ani natáhnout, aby ses při tom neslíkla a nepokoušela ho.“

Babička plácla dědečka přes pusku a smála se. Vstala a oblékla si sukni. Věděl jsem, že dědeček je v pořádku. Nechtěl jít domů, dokud nestáhne chřestýše. Říkal, že mi babička udělá z kůže opasek. Což taky udělala.

Zamířili jsme dolů stezkou zpátky ke srubu, psi běželi před námi. Dědeček byl trochu slabý v kolenou, držel se pevně babičky; věděl jsem, že mu pomáhá v chůzi. Poklusával jsem za nimi a bylo mi snad vůbec nejlíp od té chvíle, co jsem přišel do hor.

Ačkoliv se dědeček nikdy nezmínil o tom, jak postavil svou ruku mezi mě a hada, byl jsem si jist, že po babičce byl dědeček opravdu můj a já jeho, že mě miloval víc než kdokoli jiný na světě, snad i víc než Modráček.

FARMA NA MÝTINĚ

Ten večer, co jsem ležel u dědečka na břehu, mě překvapilo, že dědeček byl kdysi taky malý kluk.

Během noci jej vzpomínky vracely zpátky a on byl zase malý chlapec. V roce 1867 mu bylo devět let. Běhal po horách. Jeho maminka byla Červená perut', plnokrevná Čerokí, a vychovávala ho jako čerokíského chlapce, což znamenalo, že se mohl toulat horami, jak se mu zachtělo.

Země byla obsazena vojáky Unie a řízena politiky. Dědečkův táta bojoval na straně, co prohrála. Měl nepřátele, a tak se skoro vůbec neodvažoval vycházet z hor. Když bylo potřeba, chodíval dědeček do osady, protože indiánskému klukovi nikdo nevěnoval pozornost.

Najedná ze svých toulek objevil dědeček nové údolí. Bylo schované hluboko mezi vysokými stráněmi, zarostlé plevelem a křovím a protkané trnitými šlahouny. Už dlouho se tam nic nepěstovalo, ale dědeček poznal, že tam kdysi něco bylo, protože les byl vymýcen.

Na konci údolí, blízko hor, stál starý dům – zborcená veranda, cihly padaly z komína. Dědeček si jej zprvu ani nevšímal. Najednou se mu zdálo, že tam snad někdo bydlí. Připlížil se dolů strání a z křoví pozoroval lidi kolem domu. Byla to bída.

Nebyla tam nikde jediná slepice, které většinou bílí lidé chovají, ani kráva na mléko, ani mezek na orání. Nebylo tam vůbec nic, jen u staré stodoly leželo nějaké polámané zemědělské nářadí. Lidé vypadali stejně jako to místo.

Dědečkovi se zdálo, že žena je zlomená a unavená. Měla dvě děti, které vypadaly ještě hůř, dvě holčičky se starými tvářičkami. Byly špinavé, rozcuchané a nožičky měly jako hůlky.

Ve stodole žil starý černoch. Byl plešatý, kolem hlavy měl jen úzký věneček bílých vlasů. Dědečkovi se zdálo, že je na umření, protože se jen tak tak šoural, ohnutý, hlavu téměř k zemi.

Dědeček se už chtěl vrátit, když spatřil ještě někoho. Byl to muž. Na sobě měl něco, co se podobalo cárům šedé uniformy. Byl vysoký a měl jen jednu nohu. Vyšel z domu a neobratně kulhal na hikorovém kmínku, který měl přivázaný k pahýlu nohy. Dědeček pozoroval, jak ten jednonohý muž a žena jdou do stodoly. Navlékli si kožené postroje, ale dokud nesešli do údolí, dědeček nechápal, co se vlastně chystají dělat.

Starý černoch se šoural za nimi. Vrávorál a pokoušel se udržet kleče pluhu. Kousek od domu se přihnuli a opřeli se do svých strojů. Starý černoch se snažil vést pluh. Dědeček si myslel, že se zbláznili – tahat se s pluhem jako mezci. Ale tahali. Ne daleko a ne jedním rázem – vždy jen několik kroků – ale tahali. Zastavovali se a pak začali znovu. Moc se jim to nedařilo. Když starý černoch pluh povolil, zaryl se hluboko do země, takže ho nemohli utáhnout. Museli couvnout a starý černoch cukal s pluhem a lopotil se s ním. Sám při tom padal a vstával a snažil se dostat pluh do

správné polohy. Na to, aby opravdu obracel půdu, byl však příliš mělký. Dědečkovi se zdálo, že poličko nikdy nezorají.

Odešel před večerem, zatímco oni se pořád namáhali a lopotili. Druhý den se opět přišel podívat. Když se dědeček přiblížil ke své skrýši, byli už na poli. To, co zorali, nebylo přes vysokou travu ani pořádně vidět.

Dědeček viděl, jak se v jedné chvíli pluh zachytil o kořen a strhl starého černocha k zemi. Zůstal na čtyřech hodně dlouho, než se zase zvedl. A tehdy dědeček spatřil vojáky Unie.

Zalezl hlouběji do smrcí a pozorně sledoval, co se bude dít. Nebál se, ačkoliv mu bylo teprve devět let. Dědeček byl zkušený Indián, dokázal by klidně projít celou jejich hlídkou, aniž by ho zpozorovali, a dobře to věděl.

Hlídku tvořilo asi tucet mužů, všichni na koních. Vedl je velký muž se žlutými prýmkami na rukávech. Zastavili se v borovém porostu a sledovali, jak ti lidé orají. Chvíli se dívali a pak odjeli.

Dědeček šel lovit ryby do potoka. Vrátil se s rybami až pozdě večer. Ještě tam byli, ale pohybovali se tak pomaloučku a unaveně, že se téměř plazili po zemi. Dědečkově ještě oko zahlédlo mezi stromy žlutý záblesk. Byl to vedoucí hlídky Unie, vrátil se mezi borovice. Byl sám a jen se díval. Dědeček se pustil pěšinami zpět k domovu.

Večer o tom všem začal přemýšlet. Napadlo ho, že voják Unie se žlutými prýmkami připravuje něco ošklivého, a rozhodl se lidi ve starém domě upozornit, že je někdo sleduje. Hned ráno se tam vypravil.

Usadil se ve své skrýši, ale lidí se ostýchal. Čekal a dumal, jak by to narafičil. Byli zase v poli a lopotili se s pluhem. Už se skoro rozhodl, že vyběhne do pole, zavolá, co jim chtěl říci, a zase zmizí, ale to už bylo pozdě; spatřil vojáka Unie se žlutými prýmkami.

Byl ještě daleko v boru a s sebou měl dalšího koně, na němž nikdo neseděl. Když se přiblížili, dědeček poznal, že to není kůň, ale mezek. Byl to nejubožejší mezek, jakého kdy viděl; měl vysedlé pánevní kosti i žebra. Uši mu visely dolů podle kostnaté hlavy, ale byl to mezek. Voják Unie poháněl starého mezka před sebou. Když se dostali na kraj lesa, švihl mezka prudce bičíkem a ten se rozběhl do pole. Voják zůstal na koni v lese.

První uviděla mezka žena. Shodila ze sebe postroj a rozeběhla se za mezkem do pole. Křičela: „Bože dobře, Všemohoucí. Dyt' je to mezek. Poslal nám mezka!“ Běžela křovím za ním. Starý černoch se rozeběhl taky, chvíli běžel, chvíli padal, snažil se ho chytit.

Mezek běžel přímo k dědečkově skrýši. Když se přiblížil, dědeček vyskočil, zamával rukama, takže se mezek rázem obrátil a vracel se k lesu na druhé straně. Voják na koni se zatočil a zahnal mezka zpátky do pole. Dědečka ani vojáka si nikdo nevšiml, neboť žena i starý černochoch měli oči jen pro mezka.

I jednonohý muž se pokoušel běžet, dupal svým hikorovým kmínkem o zem, ale každých pár kroků upadl. Děvčátka se také přidala, křičela přes křoví, aby mezka obrátila.

Mezek byl zmatený a chtěl proběhnout mezi nimi. Žena ho chytla za ocas. Strhl ji k zemi, ale ona se nepouštěla. Táhl ji za sebou křovím, strhával jí šaty. Starý černochoch k němu přiskočil a chytil ho za krk. Visel na něm jak hadrová panenka, ale držel; jako by cítil, že by byl všemu konec, kdyby ho pustil. Starý mezek se vzdal a zastavil se.

Jednonohý a děvčátka šli k nim. Starý černochoch dal mezkovi na hlavu koženou ohlávku. Všichni se shlukli kolem mezka, hladili ho a poplácávali, jako by to byl ten nejlepší mezek na světě. Dědečkovi se zdálo, že starému mezkovi to bylo nakonec docela příjemné.

Potom všichni v poli okolo starého mezka poklekli a chvíli setrvali v tichu, s hlavami skloněnými k zemi.

Dědeček pozoroval, jak zapřáhli mezka do pluhu. Nejprve šel za pluhem jeden z nich, potom další, dokonce i ta děvčátka. Dědeček je z křoví pozoroval, ale přitom nespouštěl oči z vojáka, který je z lesa také sledoval.

Údolí se stalo místem dědečkových pravidelných výletů. Zajímalo ho, jak pokračuje orání. Za tři dny zorali čtvrtku pole.

Čtvrtého dne ráno dědeček viděl, jak voják Unie shodil na konci pole bílý pytel. Jednonohý muž ho taky zahlédl. Zvedl ruku a pozdravil, ale tak napůl, jako by si nebyl jist, zda je to vhodné. Voják Unie udělal to samé a zmizel v lese. Byl to pytel červené kukuřice.

Další ráno, když dědeček přišel do doliny, stál voják Unie před domem i se svým koněm. Hovořil s jednonohým mužem a se starým černochochem. Dědeček se ještě více přiblížil, aby jim rozuměl.

Za malou chvíli oral voják Unie s mezkem sám. Svázané opratě měl přehozené přes krk. Dědečkovi bylo úplně jasné, že voják ví, jak na to. Chvillemi mezka zastavil. Sehnul se, zvedl hrst čerstvě vyorané hlíny a přičichl k ní. Občas ji dokonce ochutnal. Pak rozdrobil hlínu v dlani a oral dál.

Ukázalo se, že to je četař a původně farmář z Illinois. Býval volný až po soumraku, kdy mohl opustit svou posádku. Ale přicházel sem a oral téměř každý den.

Jednou večer s sebou přivedl hubeného vojáčka. Vypadal na vojáka moc mladě, ale voják to byl. Přicházel s četařem každý večer. Přinesl s sebou malé stromky. Byly to jablůňky.

Jednu zasadil v rohu pole, pracoval na tom asi hodinu, než ji pečlivě usadil a pak zalil. Půdu kolem ní udusal, pěkně urovňal a postavil kolem ní dřevěný rám. Pak si sedl a díval se na ni, jako by to byla první jablůňka, kterou v životě viděl.

Obě děvčátka se rozhodla mu pomáhat; netrvalo to měsíc a kolem celého pole stál věnec jablůnek. Ukázalo se, že je z New Yorku a že pěstování jablek je jeho řemeslem. Dosázel stromky a zároveň s ním doseli ostatní celé údolí kukuřicí.

Jednou po soumraku jim dědeček nechal na zápraží tucet sumců. Druhého dne navečer sumce upekli a všichni stolovali pod stromem na dvorku. Při jídle občas povstal četař nebo ta žena a mávali k horám, zvali dědečka, aby k nim přišel. Věděli, že to musel být Indián, kdo jim přinesl ryby, ale nikdy dědečka nespatriili, a tak jen mávali. Protože to nebyli Indiáni, nedokázali rozeznat v okolních lesích nezvyklou barvu. Dědeček k nim nikdy nepřišel. Ale ryby jim nosil často. Věšel je na větve stromu nedaleko dvorku, už nikdy se neodvážil až k zápraží.

Dědeček říkal, že jim nosil ryby, protože nebyli Indiáni, a proto byli vlastně hloupí; nejspíš by umřeli hladu, než by se dočkali své úrody. A potom, na žádnéj pád si nechtěl zadat s nákým vojákem Unie, natož se dvěma; a vůbec, pro něj to končilo už před setím kukuřice, náký vorání a takový věci, s tím nechtěl mít nic společnýho.

Hubený vojáček a obě děvčátka čerpali vždycky za soumraku vodu ze studně. Tahali kbelíky se šplíchající vodou a každou jablůňku zalili. To se opakovalo každý večer, zatímco druzí okopávali nebo protrhávali kukuřici. Dědeček si uvědomil, že voják Unie byl stejnej blázen do vokopávání jako do vorání. Tmavozelená kukuřice vzešla, slibovala dobrou úrodu. Na jablůňkách vyrazily první zelené větvičky.

Přišlo léto, dlouhé dny, soumrak přicházel loudavě. Četař a vojáček mívali dvě až tři hodiny navíc, než se zase museli vrátit k posádce.

V chladu večerů, zrovna když začínala zpívat truchlivá holubice, postávali na dvorku a obhlíželi pole. Četař kouřil dýmku a obě děvčátka se

tiskla k hubenému vojáčkovi. Ruce měl stále umazané od hlíny, jak se hrabal kolem jablůnek, protože motyky v těsné blízkosti stromčků se mu nezamlouvaly.

Četař vzal dýmku do ruky. „Je to dobrá zem,“ říkával s očima upřenýma do pole, jako by ho chtěl sníst, kdyby to šlo.

„Jo,“ říkával jednonohý muž, „je to dobrá země.“

„Nejlepší kukuřice, jakou jsem kdy viděl,“ říkával starý černoch. Říkali to každý večer. Dědeček vyprávěl, že se přiblížil hodně blízko, ale voni nedělali nic jiného, jen stáli a koukali na pole; každé večer říkali to samý, jako by to pole byl nákej přírodní zázrak a voni měli za úkol na něj čumět. Hubený voják říkal: „Počkejte za rok, jabloně začnou kvést, nikdy jste nic podobného neviděli.“ Děvčátka se usmívala a vypadala tak mladší.

Četař ukázal dýmkou: „Příští rok byste měli vysekat tamto křoví pod svahek; dalo by to tak tři čtyři akry kukuřice navíc.“

Dědečkovi se zdálo, že se s tím malým údolím vlastně už nedá nic dělat. Říkal, že už to měli všechno krásně zrychlovaný. Celá věc ho začala pomalu nudit. Jenže přišli kontrolori.

Přijeli jednou odpoledne, slunce stálo ještě vysoko. Bylo jich asi tucet. Měli parádní uniformy a pušky. Zastupovali politiky, co sestavují nové sbírky zákonů a vybírají daně.

Přijeli až na dvorek, postavili na něj stožár a na jeho vrchol upevnili červenou vlajku. Dědeček věděl, co znamená červená vlajka. Viděl ji na několika místech v osadě. Znamenalo to, že nějaký politik se domáhá vašeho vlastnictví. Daně vyhnali tak vysoko, až už se nedaly platit. Potom vztyčili červenou vlajku a to znamenalo, že majetek zabavují.

Jednonohý muž, žena, starý černoch a dívky spatřili kontrolory, zrovna když se vraceli z pole s motykami na ramenou. Shromáždili se na dvoře. Dědeček viděl, jak jednonohý odhodil motyku a zašel do domu. Za okamžik vykulhal ven a v ruce držel starou mušketu. Zamířil na kontrolory.

Vtom přijel na koni voják Unie. Hubený voják s ním tentokrát nebyl. Četař sestoupil z koně a postavil se mezi kontrolory a jednonohého muže. V té chvíli jeden z kontrolorů vypálil z pušky, četař zavrával, ve tváři překvapení a bolest. Klobouk mu sletěl z hlavy a on se svalil na zem. Jednonohý muž vypálil ze své muškety a zasáhl jednoho z kontrolorů. Všichni kontrolori zahájili palbu. Jednonohého muže zabili. Zhroutil se na zápraží. Žena a holčičky se k němu s nářkem vrhly. Chtěly ho pozvednout, ale dědeček viděl, že je po něm, protože měl bezvládný krk.

Dědeček viděl, jak se starý černoš rozběhl proti kontrolorům s motykou zdviženou do vzduchu. Střelili ho dvakrát nebo třikrát, padl a zůstal ležet na své motyce. Potom odjeli.

Dědeček to vzal nejkratší cestou domů, měl strach, že začnou pročesávat les, aby se ujistili, že je nikdo neviděl. Vyprávěl to tátovi a čekal, že to bude mít zlé následky, ale nemělo.

V osadě se dědeček dozvěděl, jak to vlastně dopadlo. Politici to navlékli tak, že to vypadalo jako vzpoura. Oznámili, že potřebují být znovu zvoleni, aby jí zabránili, a že potřebují peníze, protože není vyloučena ani válka. Lidi to náramně zneklidnilo a řekli politikům, aby se do toho teda dali. Což se také stalo.

Údolí převzal jeden bohatý muž. Dědeček se nikdy nedozvěděl, co se stalo s tou ženou a jejími děvčátky. Bohatý muž přivedl nájemce. Vzhledem k tomu, jaká tam byla půda a podnebí, nedalo se očekávat, že bude taková úroda jablek, aby vynesla dost peněz, a tak všechny jablůňky vyorali.

Říkalo se, že voják z New Yorku dezertoval z armády. Označili ho za zběha, zbabělce, který dostal strach z povstání a vůbec ze všeho.

Dědeček říkal, že četaře zatloukli do truhly, a jeho ostatky a to, co po něm zbylo, poslali do Illinoisu. Říkal, že dyž ho přišli upravit a voblít, měl jednu pěst křečovitě zaťatou. Chtěli ji votevřít, ale nakonec si na to museli vzít nákej instrument. Konečně ji votevřeli, ale nebylo v ní nic, co by stálo za řeč. Vypadlo z ní jen trochu černý hlíny.

NOC V HORÁCH

Já a dědeček jsme mysleli indiánsky. Později mi lidé říkali, že to bylo naivní – ale já jsem věděl a dobře si pamatoval, co dědeček říkával o „slovech“. Nevadí, že je to „naivní“, hlavně, že je to dobré. Dědeček mi říkával, že mi to dycky pomůže z nesnází, a byla to pravda, jako tenkrát, když do hor přišli ti chlapi z velkého města.

Dědeček byl napůl Skot, ale myslel indiánsky. A taková byla i celá řada dalších, jako velký Rudý orel, Bili Weatherford, Vládce McGilvery či McIntosh. Přimkli se jako Indiáni k přírodě, nechtěli ji pokořovat ani vykořisťovat, ale prostě s ní žít. Toto myšlení si zamilovali a oddaně ho uskutečňovali, a tak už nikdy nemysleli jako bílý muž.

Dědeček mi o tom vyprávěl. Indián přinesl něco na výměnu a položil to před nohy bílého muže. Když o to nejevil zájem, sbalil Indián své zboží a

odešel.

Bílý muž, protože tomu nerozuměl, jej nazval „indiánský dárce“. Myslel tím člověka, který něco dá a pak si to vezme zpět. Tak to ale není. Když Indián chce někomu něco dát, nedělá z toho divadlo, prostě svůj dar někam položí, aby ho ten druhý našel.

Dědeček řekl, že když Indián myslel „mír“, zdvihl dlaň, že nemá žádnou zbraň. Dědečkovi se to zdálo logické, ale všem ostatním to připadalo hrozně legrační. Dědeček řekl, že když si bílej muž s druhým potřese rukou, tak tím myslí to samý. Jeho slova jsou totiž tak křivácký, že mu nezbejvá nic jinýho než potřást rukou toho, co se prohlašuje za jeho přítele, a vyklepat mu tak z rukávu nákou zbraň. Dědeček o podávání rukou nestál, říkal, že nikdy nechtěl, aby něco vypadlo z rukávu člověka, kerej ze sebe dělá přítele. Podávání rukou bylo výrazem nedůvěry ve slovo člověka. Což je rozumné.

K tomu, že lidi říkaj „hau“, a přitom se smějou, když vidí Indiána, dědeček říkal, že to začalo před pár stoletíma. Řekl, že dyž bílej muž potkal Indiána, zeptal se ho: jak (how) se cejtíš, nebo jak (how) se vede tvejm lidem, nebo jak (how) ti to de, nebo jakej (how) je lov tam u vás a tak podobně. Řekl, že Indián si myslel, že nejvoblíbenější věcí bílýho muže je náký „hau“ (jak); a protože byl slušnej, dyž někoho potkal, došel k závěru, že mu taky řekne „hau“ a pak nechá toho zkurvysyna, aby kecal vo jakýmkoli „hau“, vo jakým se mu zlíbí. Dědeček řekl, dyž se tomu lidi smějou, jen nepochopili Indiána, kerej chtěl bejt zdvořilej a pozornej.

Doručili jsme zboží do krámu na rozcestí a pan Jenkins nám řekl, že tu byli dva páni z velkýho města. Řekl, že byli z Chattanooga a že měli dlouhej černej automobil. Pan Jenkins řekl, že chtěli mluvit s dědečkem.

Dědeček se zpod svého širokého klobouku zeptal: „Daně – zákon?“ „Ne,“ řekl pan Jenkins, „se zákonem neměli nic společnýho. Řekli, že dělaj do whisky a že vo vás slyšeli, že děláte dobrou whisky a že by vám zařídili velkou palírnu a že byste moh bejt bohatej, dybyste pro ně dělal.“

Dědeček neřekl nic. Koupil trochu kafe a cukru pro babičku. Já jsem nanosil třísky a vzal si od pana Jenkinse staré cukroví. Pan Jenkins kolem nás kroužil, byl zvědav, co dědeček řekne, ale znal ho natolik, že se neodvážil zeptat.

„Řekli, že zas přídou,“ řekl pan Jenkins.

Dědeček koupil ještě trochu sýra, z toho jsem měl radost, protože sýr miluju. Vyšli jsme, ani jsme neposeděli před krámem, a zamířili jsme rovnou ke stezce. Dědeček šel rychle. Neměl jsem čas sbírat ostružiny a koukal

jsem, abych snědl cukroví co nejrychleji, protože tentokrát jsem musel za dědečkem nepřetržitě klusat. Ve srubu dědeček pověděl babičce o těch lidech z velkého města. Řekl: „Ty tu zůstaň, Malej strome, puďu ke kotli a zakreju ho eště větvema. Dyby přišli, dáš mi vědět.“ A vyrazil vzhůru údolím.

Seděl jsem na zápraží a vyhlížel ty chlapy z velkého města. Sotva dědeček zmizel z dohledu, uviděl jsem je. Řekl jsem to babičce, která zůstala vzadu v psím výběhu. Pozorovali jsme je, jak šli nahoru po stezce a potom přes kládu.

Měli pěkné šaty jako politici. Velký tlustý muž měl oblek levandulové barvy a bílou kravatu. Hubený muž měl bílý oblek a černou lesklou košili. Oba měli velkoměstské klobouky z jemné slámy.

Přišli rovnou k zápraží, ale na schůdky nevstoupili. Ten velký muž byl pořádně zpocený. Podíval se na babičku. „Chtěli bysme mluvit se starým,“ řekl. Napadlo mě, že je mu špatně, protože ztěžka dýchal a sotva mu byly vidět oči. Ukrývaly se přimhouřené ve zduřelém vaku tuku.

Babička neřekla nic. Já taky ne. Velký muž se obrátil k hubenému a řekl: „Ta stará skvó nerozumí anglicky, Slicku.“

Pan Slick se podíval přes rameno, ačkoliv jsem za ním nic neviděl. Řekl pisklavým hlasem: „Výprdni se na tu babu. Mně se tu nelíbí, Chunku – úplná divočina. Pod', vypadneme.“ Pan Slick měl tenký knírek.

„Drž hubu,“ řekl pan Chunk. Pan Chunk si posunul klobouk do týla. Neměl žádné vlasy. Podíval se na mě, jak sedím na židli.

„Hele, ten kluk nevypadá špatně,“ řekl, „možná, že rozumí anglicky. Rozumíš anglicky, chlapče?“

Řekl jsem: „Asi jo.“

Pan Chunk se podíval na pana Slicka a řekl: „Slyšíš, rek, že asi jo.“ Pobavilo je to a začali se dost hlasitě chechtat. Viděl jsem, že babička zašla dozadu a vypustila Modráčka, který se rozběhl údolím rovnou za dědečkem.

Pan Chunk se zeptal: „Kde máš tátu, hochu?“

Řekl jsem mu, že se na tátu nepamatuju, že jsem tady s dědečkem a babičkou. Pan Chunk chtěl vědět, kde je dědeček. Ukázal jsem ke stezce. Pan Chunk sáhl do kapsy, vytáhl celý dolar a ukázal mi ho.

„Ten dolar je tvůj, chlapče, když nás zavedeš k dědečkovi.“

Na rukou měl tlusté prsteny. Hned jsem věděl, že je bohatý a že si může klidně rozhazovat dolary. Vzal jsem si ho a strčil do kapsy. Hned jsem věděl, co s ním udělám. I když si ho rozdělím napůl s dědečkem, zůstane mi padesát centů, o které mě ožulil ten křesťan.

Když jsem je vedl vzhůru stezkou, měl jsem dobrou náladu. Ale jak jsme šli, začal jsem přemýšlet. Ke kotli je vést nemohu. Odvedl jsem je na horní stezku. Když jsme se na ni dostali, začalo mi být úzko, vůbec jsem netušil, co s nimi provedu. Ale pan Chunk a pan Slick byli stále v dobré náladě. Sundali si kabáty a pochodovali za mnou. Každý měl za opaskem pistoli. Pan Slick řekl: „Ty, kluku, ty se teda nepamatuješ na tátu?“ Zastavil jsem se a řekl, že vůbec ne. Pan Slick řekl: „Takže ty seš vlastně bastard, že jo?“ Řekl jsem, že asi jo, i když s babičkou jsme se k písmenu B ještě nedostali, a tak jsem to slovo neznal. Oba se smáli, až kuckali. I já se smál. Byli to veselí chlapíci.

Pan Chunk řekl: „Sou to stejně jenom zvířata.“ Řekl jsem, že v horách je spousta zvířat, divoké kočky, divoká prasata, a že jsme s dědečkem jednou viděli i černého medvěda.

Pan Slick chtěl vědět, zda jsme nějakého nezahledli v poslední době. Řekl jsem, že ne, ale že jsme viděli stopy. Ukázal jsem na topol, o který si medvěd brousil drápy.

„Zrovna támhle, podívejte se,“ řekl jsem. Pan Chunk uskočil, jako by ho uštkl had. Vrazil do pana Slicka a málem ho povalil. Pan Slick se rozčilil. „Hergot, Chunku, málems mě srazil ze stezky. Dybys mě tam shodil ...“ a pan Slick ukázal dolů do rokliny. Oba se nahnuli a dívali se dolů. Potok pod námi bylo sotva vidět.

„Panebože,“ řekl pan Chunk, „jak jsme vlastně vysoko? Dybys uklouz, zlámeš si vaz.“ Řekl jsem panu Chunkovi, že nevím, jak jsme vysoko, ale že je to dost; ačkoliv jsem o tom dřív nikdy nepřemýšlel.

Čím výš jsme stoupali, tím víc pan Chunk a pan Slick kašlali. Zůstávali daleko za mnou. V jedné chvíli jsem se k nim musel vrátit, leželi pod bílým dubem. Jenže kolem dubu byl všude jedovatý břechtan. Leželi rovnou v něm.

Jedovatý břechtan vypadá docela pěkně, je zelený, ale běda, když si do něho lehnete. Po celém těle vám naskáčou pupeny a pálit vás to bude nejméně měsíc. Neřekl jsem nic. Stejně tam už leželi a nechtělo se mi zhoršovat jim náladu. Už tak vypadali mizerně.

Pan Slick zvedl hlavu. „Hele, ty malej bastarde,“ řekl, „jak daleko ještě pudem?“ Pan Chunk hlavu nepozvedl. Ležel tam v jedovatém břechtanu se zavřenýma očima. Řekl jsem, že tam už skoro jsme.

Přemýšlel jsem. Věděl jsem, že babička pošle dědečka za mnou na horní stezku, takže až dojdem na hřeben, řeknu panu Slickovi a panu Chunkovi, že si sednem a počkáme, že dědeček tu bude co nevidět. Což se dalo předpokládat.

Věřil jsem, že to tak vyjde a já si budu moct nechat dolar, protože když se to tak vezme, tak jsem je k dědečkovi přivedl. Pokračovali jsme ve stoupání. Pan Slick pomohl panu Chunkovi vyhrabat se z jedovatého břechtanu a oba vrávorali za mnou. Kabáty nechali v břechtanu. Pan Chunk řekl, že si je vezmou na zpáteční cestě.

Na hřeben jsem dorazil dlouho před nimi. Horní stezka byla součástí celé sítě stezek. Staré stezky Čerokiů vedly po hřebenech hor, rozbíhaly se po svazích na obou stranách a pak se znovu rozdělovaly čtyřikrát až pětkrát do různých dolin. Dědeček říkal, že stezky vedou možná stovky mil do hor. Řekl jsem si, že počkám na pana Chunka a pana Slicka a že tu budu sedět, dokud dědeček nepřijde.

Trvalo jim to dost dlouho. Když konečně vystoupali na vrchol, pan Chunk visel na ramenou pana Slickovi. Asi si pohmoždil nohu, protože nepěkně kulhal a chvílemi poskakoval na jedné noze.

Pan Chunk říkal, že pan Slick je bastard. To mě překvapilo, protože pan Slick nikdy neřekl, že je taky bastard. Pan Chunk říkal, že to byl nápad pana Slicka obrátit se na burany z hor. Pan Slick řekl, že to byl nápad pana Chunka spolehnout se na tohohle zatracenýho Indián a že pan Chunk je zkurvysyn.

Dohadovali se tak živě, že mě dokonce minuli. Ani jsem neměl čas jim říci, že tady musíme počkat, protože mi dědeček říkal, že nemám skákat lidem do řeči. Pokračovali v cestě stezkou na opačném svahu hřebenu. Pozoroval jsem je, až zmizeli mezi stromy nad strmou strží mezi horami. Rozmyslel jsem se a rozhodl se, že raději počkám na dědečka.

Nemusel jsem čekat dlouho. Nejdřív přiběhl Modráček. Viděl jsem, jak očuchává mou stopu a vrtí ohonem. Za chvíli jsem slyšel truchlivou holubici. Vlastně to znělo jako truchlivá holubice, jenže ještě nebylo po západu slunce. Věděl jsem, že to je dědeček. Zavrkal jsem na něho skoro stejně tak dobře.

Uviděl jsem jeho stín, jak v pozdním odpoledním slunci klouže mezi stromy. Nešel po stezce a nebylo možné ho slyšet, když sám nechtěl být slyšen. Naráz stál přede mnou. Byl jsem rád, že ho vidím.

Řekl jsem dědečkovi, že pan Slick a pan Chunk sešli stezkou na opačnou stranu, a taky všechno, co říkali, když jsme šli společně. Dědeček zamručel, neřekl nic, jen se mu trochu přimhouřily oči.

Babička nám poslala v pytlíku proviant. Sedli jsme si s dědečkem pod cedr a jedli jsme. Kukuřičné vdolky a usmažený sumec, obalovaný v mouce,

chutnají na horském vzduchu báječně. Snědli jsme všechno do posledního drobečku.

Ukázal jsem dědečkovi dolar, který, když splním přání pana Chunka, bude můj. Také jsem dědečkovi řekl, že až někde seženeme drobné, rozdělíme se. Dědeček řekl, že jsem to přání splnil bezvadně, protože přišel, aby se sešel s panem Chunkem. Dědeček řekl, že si můžu nechat celý dolar.

Řekl jsem dědečkovi o červenozelené krabici v krámu pana Jenkinse. Řekl jsem, že si myslím, že víc než dolar nebude stát. Dědeček řekl, že si to taky myslí. Z dálky, snad ze dna strže, jsme zaslechli výkřik. Zapomněli jsme na pana Chunka a pana Slicka jako na smrt.

Začalo se smrákat. Na opačné straně hor začínali zpívat lelkové a jiní noční ptáci. Dědeček vstal a přiložil ruce k ústům. „HÚÚÍÍHÚÚÍÍ“ volal dolů dědeček. Volání se odrazilo od druhého hřbetu tak jasně, jako by tam dědeček přímo stál, pak se odrazilo od strže, ještě se ozvalo z doliny, ale bylo čím dál tím slabší. Vůbec se nedalo určit, odkud vlastně volání vyšlo. Ozvěna ještě doznívala, když jsme uslyšeli tři výstřely. Rány se odrážely všemi směry, až zanikly.

„Pistole,“ řekl dědeček, „voni odpovídaj pistolema.“

Dědeček znovu „HÚÚÍÍHÚÚÍÍHÚÚÍÍ“. Přidal jsem se. Jak jsme volali spolu, ozvěna přeskakovala a odrážela se ještě víc. Pistole se ozvala znovu zase třikrát. Nepřestávali jsme halekat. Byla to legrace naslouchat ozvěnám. Pistole nám vždycky odpovídala, až se najednou odmlčela. „Došly náboje,“ řekl dědeček. Byla už tma. Dědeček se protáhl a zív. „Nemá smysl se ještě teď harcovat dolů, Malej strome, a pak je zas tahat nahoru. Voni tam vydržej. Dostaneme je zejtra.“ Což mně docela vyhovovalo.

Nanosili jsme smrkové větve a rozložili je pod cedrem, že na nich budeme spát. Kdo chce spát na jaře nebo v létě v horách, ať si lehne na smrkové větve. Kdo to neudělá, toho sežerou červená klíš'ata. Červená klíš'ata jsou tak drobná, že je pouhým okem neuvidíš. Jsou všude, na listech, v křoví, a jsou jich miliony. Vlezou na vás, zažerou se do masa, až vám na celém těle naskáčou pupeny. Některé roky je to horší než jiné. Tohle byl zrovna úrodný rok. Samozřejmě, že vedle červených klíš'at jsou i klíš'ata normální.

Schoulili jsme se, já, dědeček a Modráček, na pelíšek z větví. Modráček se ke mně přitiskl a hřál mě v ostrém horském vzduchu. Větve byly měkké a pružné. Začal jsem zívát.

Lehli jsme si na záda, ruce pod hlavu a pozorovali východ měsíce. Byl plný, žlutý a klouzal po vzdálených horách. Bylo vidět nejméně na sto mil, jak říkal dědeček; horské hřbety se vlnily v třísti měsíčního světla a vrhaly stíny, temný purpur do svých údolí. Mlha se v cárech vznášela hluboko pod námi, válela se v údolích a obtáčela se kolem svahů hor. Jeden cár vyplouval za hrbem vzdáleného hřbetu jako stříbrná loď, narazil měkce do druhého, až spolu splynuly a pomalu stoupaly údolím. Dědeček řekl, že ta mlha vypadá jako živá. Což taky vypadala.

Posměváček se usadil nedaleko na vysokém jilmu a dal se do zpěvu. Daleko v horách jsme slyšeli pářit se divoké kočky. Znělo to jako vzteklé vřeštění, ale dědeček řekl, že při páření je jim tak dobře, že vlastně ani nemůžou jinak než vrískat.

Řekl jsem dědečkovi, že bych chtěl na horách spát snad každou noc. Řekl, že on taky. Hluboko pod námi zahoukala sova a pak se ozvaly výkřiky a ječení. Dědeček řekl, že to byli pan Chunk a pan Slick. Řekl, že esli se neuklidněj, vyplašej skoro všechny ptáky a zvířata ve stráni. Díval jsem se na měsíc a usnul jsem.

Probudili jsme se s dědečkem až při svítání. Nic není krásnějšího než svítání na vrcholku vysokých hor. Já, dědeček, ba i Modráček jsme ho pozorovali. Obloha byla světle šedá a ptáci se ve stromech probouzeli švitořením a hašteřením do nového dne. Daleko pod námi, snad dál než sto mil, se hrbily hory jako ostrovy unášené mlhou. Dědeček ukázal k východu a řekl: „Koukej!“

Nad obzorem nejvzdálenějších hor, až na konci světa, se vylouppl růžový paprsek; štětec namočený do barvy se přetáhl oblohou širokou miliony mil. Zvedl se ranní vánek, pohladil nás po tvářích a my s dědečkem viděli, jak barvy a rodící se jitro ožívají. Barevný štětec natíral další pruhy – červenou, žlutou a modrou. Zdálo se, že obzor hor vzplanul ohněm. Slunce omývalo stromy, proměnilo mlhy v růžový oceán, který se dole pod námi lehce dmul a vlnil.

Slunce nás s dědečkem přímo udeřilo do tváří. Svět se znovu narodil. To řekl dědeček a přitom si sundal klobouk a spolu jsme se pak dlouho, dlouho dívali. Oba jsme tušili – já to věděl vlastně hned –, že se znovu na vrcholky hor vrátíme a budeme se dívat, jak se rodí den.

Slunce osvobozovalo hory z temna a vyplulo volně nad oblaka. Dědeček vzdychl a protáhl se. „No,“ povídá, „musíme se dát do práce. Víš co,“ a dědeček se podrbal na hlavě, „víš co,“ opakoval, „zaběhni do srubu a řekni

babičce, že tady ještě chvíli vstanem. Řekni jí, ať nám voběma udělá něco k jídlu a ať to dá do papírovýho pytlíku a taky ať udělá něco těm dvěma měštskejm chlápům a to ať dá do plátěnýho pytlíku. Budeš si to pamatovat? Papírovej pytlík a plátěnej pytlík.“ Řekl jsem, že ano, a vyrazil jsem.

Dědeček mě ještě zastavil. „Hele, Malej strome,“ trochu se nad něčím usmíval, „než začne babička něco kuchtit pro ty dva chlápky, řekni jí všechno pěkně po pořádku, co ti povídali, všechno, na co si zpomeneš.“ Řekl jsem, že ano, a pustil jsem se stezkou dolů. Modráček běžel se mnou. Slyšel jsem, jak dědeček volá na pana Chunka a pana Slicka. Křičel:

„HÚÚÚÍÍÚÚÚÍÍÚÚÚÍÍ!“ Chtělo se mi zůstat a křičet taky, ale poklusával jsem dál stezkou dolů; takhle po ránu se mi to moc líbilo.

Byla to chvíle, kdy všechno tvorstvo začíná svůj denní život. Viděl jsem mývaly vysoko v koruně ořešáku. Mžourali na mě a dokonce mě oslovili, když jsem pod nimi procházel. Veverky si povídaly a hopkaly přes stezku. Když jsme se míjeli, sedly si a rozčilovaly se. Posměváčci mě a Modráčka sledovali, slétli mi až těsně nad hlavu a škádlili mě. To posměváčci dělají, když poznají, že je někdo má rád. A to já měl.

Dorazili jsme na mýtinu u srubu. Babička seděla na zadním zápraží. Věděla, že přicházím, snad to poznala z letu ptáků; i když jsem ji podezíral, že se řídí čichem, protože nikdy nebyla překvapená.

Řekl jsem jí, že dědeček chce něco k jídlu pro nás dva v papírovém pytlíku a že pro pana Chunka a pana Slicka má dát něco do plátěného pytlíku. Babička začala hned vařit proviant.

Připravila jídlo pro mě a dědečka a pak začala smažit ryby pro pana Chunka a pana Slicka. V té chvíli jsem si vzpomněl a vyprávěl jí, co mi oba říkali. Když jsem jí to vyprávěl, znenadání stáhla pánev z ohně, vyndala hrnec a naplnila ho vodou. Napadlo mě, že bude ryby vařit, a ne smažit, ale nepamatuju se, že by někdy dávala do hrnce mleté kořeny jako teď. Ryby ve vodě pořádně vřely.

Řekl jsem babičce, že pan Chunk a pan Slick vypadají jako veselé kopy. Řekl jsem jí, že jsem zprvu myslel, že se smějou mně, protože jsem bastard, ale že se spíše smáli panu Slickovi, protože je taky bastard; slyšel jsem, jak mu to pan Chunk připomněl.

Babička přihodila do hrnce další dávku koření. Vyprávěl jsem jí ještě o tom dolaru a že mi dědeček řekl, že si ho můžu nechat, protože jsem splnil svůj úkol. Babička taky řekla, že si ho můžu nechat. A schovala mi ho hned

do hrníčku od marmelády. Ale o červenozelené krabici jsem jí nic neřekl. Pokud vím, nablízku žádní křesťané nebyli, ale čert nikdy nespí.

Babička vařila ryby tak dlouho, až z nich stoupala hustá pára. Slzy jí tekly z očí a pořád smrkala. Říkala, že to je asi z té páry. Babička dala ryby do plátěného pytlíku a já se vydal stezkou zpátky vzhůru. Babička pustila všechny psy, a tak běželi se mnou.

Dorazil jsem na vrch hory, ale dědečka jsem neviděl. Zapískal jsem a on mi odpověděl někde z poloviny stráně na opačné straně. Šel jsem za ním pěšinou. Byla úzká a zastíněná stromy. Dědeček mi řekl, že se dovolal pana Chunka a pana Slicka a prakticky je navedl na cestu ze strže. Říkal, že mu pravidelně vodpovídají a že by se tu měli každou chvíli vobjevit.

Dědeček vzal plátěný pytlík s rybami a pověsil ho na větev nad pěšinou tak, že ho nemohli minout. Vystoupili jsme s dědečkem trochu výš, posadili se pod tomelové křoví a dali se do jídla. Slunce jsme měli skoro nad hlavou.

Dědeček poručil psům, aby si lehli, a my jsme pokračovali v jídle, měli jsme kukuřičné vdolky a ryby. Dědeček řekl, že mu to dalo fušku, aby pan Chunk a pan Slick pochopili, kudy mají jít a vodkad' de hlas, ale teď už sou na cestě. Pak jsme je uviděli.

Kdybych je nebyl znal tak dobře, vůbec by mě nenapadlo, že jsem je už někdy předtím viděl. Na nohou a na tvářích měli šrámy a škrábance. Dědeček řekl, že vypadají, jako by prolezli trnkovým křovím. Řekl, že nechápe, vod čeho by mohli mít ty voteklíny na tvářích. Neříkal jsem nic – nebyl to můj problém –, ale tušil jsem, že by to mohlo být od toho, jak leželi v jedovatém břečtanu. Pan Chunk ztratil botu. Stoupali pěšinou pomalu, se sklopenými hlavami.

Když uviděli na větvi nad pěšinou plátěný pytlík, vrhli se na něj a pak se posadili. Všechny babiččiny ryby snědli a pořád se hádali, kdo si bere víc. Slyšeli jsme je docela zřetelně.

Když se najedli, natáhli se na chvíli do stínu. Myslel jsem, že dědeček sejde dolů a povzbudí je k další cestě, ale neudělal to. Prostě jsme seděli a dívali se. Po chvíli dědeček řekl, dobře, že si trochu voddechli. Dlouho však neodpočívali. Pan Chunk vyskočil. Nějak se krčil a držel si žaludek. Zaběhl do křoví podle pěšiny a stáhnul si gatě. Sedl si na bobek a hulákal: „Hergot, mně snad vylezou i střeva!“ Pan Slick udělal totéž. A taky hulákal. Vzdychali, křičeli a váleli se po zemi. Po chvíli vylezli z křoví a lehli si na pěšinu. Ne na dlouho, zase vyskočili a zopakovali si všechno od začátku. Dělali takový rámus, že i psi zneklidněli, takže je dědeček musel chlácholit.

Řekl jsem dědečkovi, že se mi zdá, že vlezli do jedovatého břechtanu. Dědeček řekl, že to tak vypadá. Ještě jsem řekl dědečkovi, že se asi utírali listím jedovatého břechtanu. Dědeček řekl, že to bude víc než pravděpodobný. V jedné chvíli nestihl pan Slick doběhnout do jedovatého břechtanu a stáhnout si gatě včas. Způsobilo mu to další problémy, začaly kolem něj bzučet mouchy. Tak to pokračovalo skoro hodinu. Potom se natáhli odevzdaně na pěšinu a odpočívali. Dědeček řekl, že nejspíš snědli něco, co jim nesedlo.

Dědeček k nim zaběhl pěšinou. Zvedli se na všechny čtyři a oba ke mně a k dědečkovi vzhlíželi. Aspoň si myslím, že se dívali, protože oči měli oteklé až běda. Oba volali.

„Počkejte,“ křičel pan Chunk. Pan Slick ječel: „Pod’te sem, člověče pro boha živýho!“ Konečně se postavili na nohy a škrabali se pěšinou vzhůru. S dědečkem jsme zase vystoupili až na vrchol a viděli jsme, jak se hrabou za námi.

Dědeček řekl, že bysme se mohli vrátit do srubu, protože už trefějí a můžou za náma přijít sami. A tak jsme se vrátili. Bylo už pozdní odpoledne, když jsme s dědečkem došli do srubu. Sedli jsme si s babičkou na zadní zápraží a čekali, až se objeví pan Chunk a pan Slick. Asi za dvě hodiny, když se snášel soumrak, se skutečně objevili na mýtině. Pan Chunk ztratil i druhou botu a vypadalo to, že chodí po špičkách.

Obešli srub širokým obloukem, což mě překvapilo, protože jsem myslel, že chtějí mluvit s dědečkem, ale asi změnili plány. Zeptal jsem se dědečka, zda si mohu nechat svůj dolar. Řekl, že můžu, protože jsem vykonal svou práci. A že to není má chyba, že změnili své plány. Což zní rozumně.

Obešel jsem srub a sledoval je. Přecházeli po kládě. Mával jsem na ně a volal: „Sbohem, pane Chunk, sbohem pane Slick! Díky za dolar, pane Chunk.“

Pan Chunk se obrátil a mně se zdálo, že mi hrozí pěstí. Uklouzl na lávce a spadl do potoka. Chtěl se chytit pana Slicka a málem ho stáhl s sebou, ale pan Slick udržel rovnováhu a šťastně se dostal na druhou stranu. Pan Slick připomněl panu Chunkovi, že je zkurvysyn, a pan Chunk, zatímco se hrabal z potoka, slíbil, že až se dostane do Chattanooga, pokud se tam vůbec dostane, pana Slicka zabije. Nebylo mi zcela jasné, proč se tak najednou rozkmořili.

Na spodním konci údolí zmizeli z dohledu. Babička za nimi chtěla poslat psy, ale dědeček řekl, že ne. Řekl, že podle něho sou už úplně vyřízený.

Dědeček řekl, že to muselo bejt nedorozumění ze strany pana Chunka a pana Slicka, když si mysleli, že bysme mohli ve whiskařském řemesle

spolupracovat. Což asi bylo.

Promrhali jsme tím s dědečkem aspoň dva dny drahocenného času. Jenže já jsem na tom aspoň vydělal dolar. Připomněl jsem dědečkovi, že jsem stále připraven se s ním o ten dolar rozdělit, protože jsme společníci. Ale dědeček řekl, že ne, že jsem ten dolar vydělal úplně bez souvislosti s naším řemeslem. Dědeček řekl, že dyž se to tak veme dohromady, nebyl to špatnej vejďelek. Což tedy nebyl.

VRBOVEJ JOHN

V době setí je co dělat. O tom, kdy se začne, rozhodoval dědeček; strčil prst do půdy a zkoumal její teplotu; když zakroutil hlavou, znamenalo to, že sít ještě nezačnem.

Takže jsme mohli jít na ryby nebo na jahody nebo se jen tak brouzdat po lesích; pokud to ovšem zrovna nebyl týden určený na pálení whisky.

Jakmile se začne sít, je třeba všechno dobře sledovat. Jsou chvíle, kdy se sít nedá. Je třeba si zapamatovat, že všechno, co roste pod zemí, jako třeba ředkve nebo brambory, se musí sázet, když nesvítí měsíc, jinak by ředkve nebo brambory byly sotva silnější než tužka.

Všechno, co roste nad zemí, kukuřice, fazole, hrách a podobně, se zase musí set, když měsíc svítí. Kdo se tím neřídí, těžko něco sklídí.

Když to zvládnete, přijdou zase další věci. Většina lidí se řídí znamením z almanachu. Například plazivé fazole se sázejí ve znamení štítu, aby narostly nejlepší lusky. Jinak vyrostou spousta květů, ale lusky žádné.

Na všechno jsou znamení. Ale dědeček žádný almanach nepotřeboval. Řídil se přímo hvězdami.

Za jarních nocí sedával na zápraží a pozoroval hvězdy. Porovnával si, v jaké sestavě se dotknou hřebenů hor. Říkal: „Ted' sou akorát na sázení plazivejch fazolí. Zejtra pudem, ale jen aby nefoukal východní vítr.“ I když hvězdy byly ve správném postavení, dědeček by fazole při východním větru nesázel. Nic by nedaly, říkal.

I potom se samozřejmě mohlo stát, že bylo příliš vlhko nebo příliš sucho. A když utichli ptáci, taky se nedalo sázet.

Setí a sázení je prostě pěkně složitá záležitost.

Někdy jsme se ráno vydali sázet, protože večer byly hvězdy v příznivém postavení. Ale jakmile jsme zjistili, že není správný vítr nebo že utichli ptáci či že je moc mokro nebo sucho, nechali jsme všeho a šli na ryby.

Babička říkala, že má podezření, že některá dědečkova znamení souvisejí s jeho náladou na rybaření. Ale dědeček říkal, že ženský nemá smysl pro složitosti. Říkal, že ženskéj se všechno zdá jednoduchý a snadný. Což není. Říkal, že s tím ženský vůbec nic nenadělá, protože sou od narození podezřívavý. Dědeček říkal, že viděl mimina ženskýho pohlaví sotva den starý, jak už hned u prsu podezřívavě mžouraly.

Když bylo počasí, jak mělo být, seli jsme většinou kukuřici. Byla to naše hlavní plodina, záviselo na ní živobytí naše a taky Starýho Sama; byl to také zdroj našich peněz, získaných za prodej whisky.

Dědeček zapřáhl Starýho Sama do pluhu a dělal řádky. Já jsem řádky nedělal. Dědeček říkal, že já jsem chlap na hlavní orbu. S babičkou jsme kladli zrníčka do řádků a zasypávali je hlínou. Babička sázela kukuřici také na svazích nad políčkem, a to kolíkem, jaký používají Čerokíové. Kolíkem se dloubne do země a hodí se tam zrníčko.

Pěstovali jsme i spoustu jiných věcí: fazole, okru, brambory, ředkve a hrách. Hrách jsme seli při krajích políčka, hned pod lesem. Vábil pak na podzim vysokou. Jeleni jsou po hrachu celí diví, jsou schopni putovat dvacet mil horami, aby se k němu dostali. Sázeli jsme také vodní melouny.

Vybrali jsme s dědečkem stinné místo políčka a tam jsme hustě naseli melouny. Babička nám řekla, že to trochu přeháníme. Ale dědeček řekl, že co nesníme sami, můžeme vodnýt do krámu na rozcestí a pěkně na tom vydělat.

Jenže se ukázalo, že když naše melouny dozrály, ztratili o ně v obchodě zájem. Za největší meloun jste utržili sotva pětník, a to jen tehdy, když jste ho vůbec prodali. Což bylo velmi nepravděpodobné.

Jednou večer u stolu jsme s dědečkem o té věci uvažovali. Dědeček řekl, že galon whisky váží tak osm až devět liber a dostaneme za něj dva dolary a že neví, proč bysme tahali dvanáctilibrovej meloun do krámu na rozcestí kvůli jednomu ubohému pětníku, ledaže by se něco stalo s vobchodem s whisky, což je krajně nepravděpodobný. Řekl jsem dědečkovi, že jak se mi to jeví, budeme ty melouny muset sníst sami. Ze všeho, co jsme pěstovali, rostly melouny snad nejpomaleji. Už dozrávají fazole, okra, hrách, prostě všechno, ale melouny tam jen tak leží, jsou pořád zelené, jen rostou a rostou. Chodil jsem je kontrolovat hodně často.

Když jste si jistí, že melouny jsou už zralé, tak nejsou. Vyhledat a prozkoušet zralý meloun je skoro tak složité jako síť.

Kolikrát jsem při večeři říkal dědečkovi, že jsem konečně objevil opravdu zralý meloun. Zkoušel jsem melouny každé ráno, každý večer, někdy i po obědě, když jsem šel kolem. Pokaždé, když jsme šli okolo společně, zkoušel je i dědeček. Ale ještě nebyly. Jednou při večeři jsem řekl dědečkovi, že tentokrát to vím nabeton, že jsem objevil meloun, na jaký čekáme, a on řekl, dobře, ráno ho zkusíme.

Vstal jsem brzy a čekal. Došli jsme k záhonu před východem slunce a já jsem ukázal dědečkovi ten meloun. Byl tmavě zelený a obrovský. Večer

předtím jsem ho už pořádně prozkoumal, ale teď jsem to zopakoval s dědečkem. Dědeček rozhodl, že vypadá docela slibně a že ho musíme proklepat.

Jenže proklepávat se musí umět, abyste věděli, co vlastně děláte. Když na něj klepnete a zní to jako pink, pak je ještě úplně nezralý; když to zní pank, pak je ještě nezralý, ale už dochází. Když to zní punk, je už zralý. Máš to dycky jedna k dvěma, že to vyjde, říkal dědeček, tak jako všechno v životě.

Dědeček proklepával meloun. Byly to silné údery. Neřekl nic, ale díval jsem se mu bedlivě do tváře a viděl jsem, že nezakroutil hlavou. To bylo dobré znamení. Neznamenal to ještě, že meloun je zralý, ale že se nevzdává. Proklepal ho znovu.

Řekl jsem dědečkovi, že mi to zní skoro jako punk. Posadil se na paty a zkoumal dál. Já taky.

Vyšlo slunce. Na melounu přistál motýl, usadil se a otvíral a zavíral křídla. Zeptal jsem se dědečka, zda to není dobré znamení, že mám takový dojem, že mi někdo říkal, že když se motýl usadí na melounu, znamená to, že meloun je už zralý. Dědeček řekl, že vo takovém znamení nikdy neslyšel, ale že by to tak mohlo docela dobře bejt.

Řekl, že jak to tak vidí, máme před sebou spornej případ. Řekl, že to zní nějak mezi ponk a punk. Řekl jsem, že i mně to tak zní, ale že se to víc blíží k punk. Dědeček řekl, že ví ještě o jiným způsobu, jak to vyzkoušet. Zvedl se a přinesl stéblo trávy, co se z ní dělají košťata.

Když se napříč melounu položí stéblo a zůstane ležet, meloun je nezralý. Ale když se stéblo samo stočí po délce melounu, je zralý. Dědeček položil stéblo napříč melounu. Chvíli leželo, pak se trochu pootočilo a zůstalo stát. Sledovali jsme ho, dál se nepohnulo. Řekl jsem dědečkovi, že stéblo je asi moc dlouhé, takže zralý vnitřek melounu se musí příliš namáhat, aby s ním pohnul. Dědeček vzal stéblo a zkrátil ho. Zkusili jsme to znovu. Tentokrát se pohnulo víc, málem po délce melounu.

Dědeček to už chtěl vzdát, ale já ne. Díval jsem se hodně zblízka a řekl jsem dědečkovi, že se mi zdá, že se hýbe, sice pomalu, ale brzo už bude podél. Dědeček řekl, že je to asi tím, že na něj dejchám, a to že neplatí, ale nakonec se taky nevzdal. Řekl, že dyž ho necháme ležet do ty doby, než nám bude stát slunce nad hlavou, tak asi do voběda, že bysme ho pak mohli utrhnout.

Sledoval jsem pozorně pohyb slunce. Zdálo se, že se jen tak povaluje nad hřebenem hor a že se rozhodlo udělat si co nejdelší ráno. Dědeček říkal, že

se tak slunce někdy chová; jako když oráme a už myslíme na to, jak se vykoupat v potoce, večer přichází taky pomalu.

Dědeček řekl, že dyž se dáme do práce a vykašleme se na to, jak pomalu se hejbá, přestane ho to bavit a začne se chovat tak, jak má. Což jsme taky udělali.

Přisekávali jsme okru. Okra roste rychle, takže ji musíte přisekávat. Čím víc se seká, tím víc na ní přirůstá.

Šel jsem v řádcích před dědečkem a přisekával nízkou okru. Dědeček šel za mnou a sekal vysokou. Dědeček říkal, že je přesvědčený, že my jediný sme přišli na to, jak sekat okru a přitom se sami nevohejbat ani nesklánět vysoký stonky. Přisekával jsem okru celé dopoledne.

Došli jsme ke konci řádku, stála tam babička. Usmívala se. „Oběd!“ zavolala. Hned jsme se s dědečkem rozběhli k záhonu melounů. Doběhl jsem tam první a už jsem se chystal meloun utrhout. Jenže jsem ho nedokázal zvednout. Teprve dědeček ho utrl a odnesl k potoku, nechal mě ho skulit do vody – cák. Byl strašně těžký, takže se hned potopil pod chladnou hladinu.

Vytáhli jsme ho až později odpoledne. Dědeček si lehl na břeh a vylovil ho z hluboké vody. Odnesl ho, já s babičkou jsme šli za ním, do stínu mohutného jilmu. Sedli jsme si kolem něj a pozorovali korálky studené vody na jeho tmavě zeleném povrchu. Byla to slavnost.

Dědeček vytáhl svůj dlouhý nůž a držel jej vztyčený. Pohlédl na babičku a na mě, a když viděl mou otevřenou pusou a zvědavě vykulené oči, rozesmál se. Potom zakrojil – meloun pukal už před ostrím nože, což znamenalo, že by měl být zralý. A taky byl. Když se obě půlky rozevřely, vytvořily se na červené dužině kapičky šťávy.

Dědeček nakrájel díly. Smáli se s babičkou, jak mi šťáva teče po bradě a po košili. Byl to můj první meloun v životě.

Léto pomalu vrcholilo. Bylo to mé roční období. Měl jsem v tu dobu narozeniny, a tak se léto stalo mým obdobím; takový je zvyk Čerokiů. A tak moje narozeniny trvaly ne jeden den, ale celé léto.

Je takový zvyk, že se člověku v jeho období vypráví o jeho rodišti, o tom, co dělal jeho tatínek, a o lásce jeho maminky.

Babička mi říkala, že mám štěstí, a to tak velké, že ho má sotva jeden ze sta milionů. Řekla mi, že jsem se narodil z přírody, z Mon-ó-lá, a že mám plno bratří a sester, o nichž mi zpívala ten první večer v horách.

Babička mi řekla, že jen málokdo je vybrán, aby se mu dostalo plné lásky stromů, ptáků, vod – dešťů i větrů. Ještě řekla, že já se k nim můžu kdykoli

vrátit jako domů, zatímco jiné děti zůstanou po smrti svých rodičů opuštěné, ale já že nikdy opuštěný nebudu.

Za letních večerů jsme sedávali na zadním zápraží. Tma se plížila do údolí a babička tiše vyprávěla. Někdy utichla a dlouho mlčela, pak si uhladila tváře rukama a pokračovala ve vyprávění.

Řekl jsem babičce, že jsem na to všechno hrdý a že můžu rovnou prohlásit, že se už nikdy nebudu bát tmy v údolí.

Dědeček řekl, že jsem lepší než von už tím, jak jsem se narodil, a vůbec. Řekl, že by si přál, aby byl taky tak vyvolený jako já. Dědeček říkal, že mu to dycky dělalo potíže a že měl strach, že by se moh bát tmy, ale že se teď může spolehnout na mě, že ho v temných chvílích povedu. Slíbil jsem mu, že se může spolehnout.

Teď mi bylo šest. Snad to byly mé narozeniny, co babičce připomnělo, jak čas letí. Rozžihala petrolejku téměř každý večer a nutila mě studovat slovník. Dostali jsme se až k písmenu B, ale tam byla jedna stránka vytržená. Babička říkala, že ta stránka není důležitá. Ale když jsme šli příště do osady, dědeček koupil v knihovně nový slovník. Stál pětasedmdesát centů.

Dědeček těch peněz nelitoval. Říkal, že po takovém slovníku dycky toužil. Protože však neuměl přečíst ani jedno slovo, podezíral jsem ho, že si ho koupil k jinému účelu, ale nikdy jsem neviděl, že by se ho dotkl.

Zastavil se u nás Borovej Billy. Vlastně když začaly zrást melouny, přicházel častěji. Borovej Billy miloval melouny. Ani se nechlubil penězi, které měl dostat od tabákové společnosti Rudý orel, ani nic neříkal o odměně za velkoměstské zločince. Nikdy se o tom nezmínil a my jsme se ho na to neptali.

Borovej Billy říkal, že došel k závěru, že svět se chýlí ke konci. Říkal, že všechno na to ukazuje. Říkal, že se začíná hovořit vo válkách, že na země dolíhá hladomor; banky jsou většinou zavřené a ty, co zavřené nejsou, zase někdo vykrádá. Borovej Billy taky říkal, že ani není dost peněz. Říkal, že lidi ve velkých městech pořád skáčou z voken v tu ránu, kdy je to jenom napadne. A tam nahoře v Oklahomě, říkal, vítr vodnáší úrodnou půdu.

O tom jsme už věděli. Babička psala příbuzným do Národů. (Oklahomě jsme říkali „Národy“, protože tam měly žít indiánské národy, jenže ji pak Indiánům zase vzali a udělali z ní stát.) Ti o tom vyprávěli ve svých dopisech; jak bílý muž zoral pastviny, půdu, která se nikdy neměla orat. Vítr ji teď odnáší pryč.

Borovej Billy říkal, že se rozhod nechat se spasit, když už je konec tak blízko. Říkal, že mu ve spasení dycky nejvíc překáželo smilnění. Říkal, že smilnil na tancovačkách, kde hrál, ale největší vinu přikládal děvčatům. Říkal, že mu nikdy nedaly pokoj. Říkal, že se vopravdu snažil a chodil do lesní besídky, aby byl spasenej, ale i tam se táhly holky pořád za nim, aby s nima smilnil. Říkal, že poznal jednoho starýho kazatele, co byl asi moc starej na smilnění. Ten pořádal v lesní besídce shromáždění a kázal proti smilnění hlava nehlava.

Borovej Billy říkal, že ten starej kazatel to uměl tak dobře, že člověka přešla – aspoň v ty chvíli – na smilnění docela chuť. Borovej Billy říkal, že kdo chce bejt spasenej, musí toho nechat, aspoň v ty chvíli to tak cejtil. Říkal, že bude zpátky a že se nechá spasit. Svět se stejně chýlí ke konci a vůbec. Dyž je jednou člověk spasenej, zůstává spasenej pořád, tak tomu aspoň veřej původní baptisti. I dyž člověk náhodou trochu uklouzne a zas si trochu zasmilní, je pořád eště spasenej, takže to nakonec není tak zlý.

Borovej Billy říkal, že původní baptisti mu ze všech církví vyhovujou nejlíp. Znělo mi to docela rozumně.

Při západu slunce hrával Borovej Billy na své skřipky. Jeho hudba byla smutná. Snad to bylo tím, že se svět blížil ke svému konci. Při ní se vám zdálo, že to je vaše poslední léto; že je už vlastně za vámi, ale že byste se do něho ještě jednou chtěli vrátit, ale přitom zůstáváte stále na stejném místě. Člověk si přál, aby Borovej Billy vůbec nezačal hrát, protože to bolelo – a pak zase doufal, že nikdy hrát nepřestane. Bylo to moc teskné.

Každou neděli jsme chodili do kostela. Chodili jsme stejnou stezkou, kudy jsme s dědečkem dodávali své zboží, protože kostel byl asi o jednu míli dál než krám na rozcestí.

Musili jsme vyrazit za svítání, protože to byla dlouhá cesta. Dědeček měl na sobě černé šaty a košili z pytle od mouky, kterou babička krásně vybílila. Měl jsem taky takovou a na ní čisté montérky. Já i dědeček jsme si košile zapnuli na poslední knoflík u krku, čímž jsme byli náležitě vystrojeni do kostela.

Dědeček měl černé boty, mastil si je, až se leskly. Při chůzi klapaly. Byl zvyklý na mokasíny. Nejednou mě napadlo, že se dědečkovi nesnadno chodí, ale nikdy nic neříkal, jen kráčel a klapal dál.

My s babičkou jsme to měli lehčí. Nosili jsme mokasíny. Byl jsem na babičku pyšný. Každou neděli měla šaty, na nichž se prolínaly oranžové a

zlaté, modré a červené barvy. Dosahovaly jí až ke kotníkům a zvonovitě se kolem ní obtáčely. Vypadala jako jarní květ tančící dolů stezkou.

Měl jsem takové podezření, že kdyby nebylo těch jejích šatů a kdyby neměla chuť vyrazit si ven, dědeček by v životě do kostela nešel. A to ani nepočítám ty boty; chození do kostela nebylo zrovna jeho.

Dědeček říkal, že ten kazatel a jáhni „ždímaj“ náboženství. Říkal, že voni rozhodnou, kdo bude do pekla a kdo ne, a že dyby si člověk nedal dobřej pozor, hnedka by uctíval kazatele a jáhny. Čert je vem, říkával, ale jinak si nestěžoval.

Já jsem chodil do kostela rád. Nemuseli jsme nosit žádné zboží, a jak jsme šli zkratkou, den se před námi otvíral. Slunce se rozstříklo v rose dole v údolí a na cestu nám vrhalo ornamenty stínů stromů.

Kostel byl usazen stranou silnice ve skupině stromů. Byl malý a nebyl natřený, ale byl milý. Každou neděli, když jsme přišli na loučku před kostelem, se babička zastavila a začala si povídat s druhými ženami; ale já s dědečkem jsme zamířili rovnou k Vrbovým Johnovi.

Vždycky postával vzadu mezi stromy, dál od lidí i od kostela. Byl starší než dědeček, ale stejně vysoký; plnokrevný Čerokí, bílé vlasy spletené do copů mu visely přes ramena, široký klobouk s rovným okrajem mu stínil oči. V těch očích bylo jeho nejnaternější soukromí. Když se na vás podíval, věděli jste proč.

Jeho oči byly černé, otevřené rány; ne hněvivé, ale obnažené mrtvé rány bez života. Nedalo se poznat, jestli jsou ty oči kalné, nebo jestli se Vrbovej John dívá mimo vás do mlhavých dálav. Jednou, po mnoha letech, mi jeden Apač ukázal fotografii starého muže. Byl to Gochlaje, Geronimo. Měl oči jako Vrbovej John.

Vrbovýmu Johnovi bylo víc než osmdesát let. Dědeček řekl, že kdysi dávno se Vrbovej John vypravil do Národů. Šel přes hory pěšky, nenechal se svézt ani autem, ani vlakem. Tři roky byl pryč, než se vrátil; vůbec o tom nemluvil. Řekl jenom, že žádný Národy nejsou.

A tak jsme šli vždycky rovnou k němu, jak tam stál mezi stromy. Dědeček a Vrbovej John se objali a dlouho se drželi v objetí; dva vysocí staří muži v širokých kloboucích – a mlčeli. Pak přišla babička, Vrbovej John se sehnul a zase se ti dva dlouho drželi v objetí. Vrbovej John bydlel na opačnou stranu od kostela daleko v horách; a tak, protože kostel byl na půl cesty mezi námi, to bylo pro naše setkávání to nejvýhodnější místo.

Tohle, co teď píšu, pochopí snad jen děti. Řekl jsem Vrbovýmu Johnovi, že už brzo bude zase spousta Čerokiů. Řekl jsem mu, že i já budu Čerokí, že mi babička řekla, že od přírody patřím k horám a že rozumím stromům. Vrbovej John mně položil ruku na rameno a hluboko v jeho očích se ukázala jiskřička. Babička řekla, že se poprvé po mnoha letech takhle teple podíval.

Do kostela jsme nevešli, dokud se všichni ostatní lidé neusadili. Vždycky jsme seděli v poslední lavici; Vrbovej John, potom babička a já, dědeček seděl u uličky. Během bohoslužeb držela babička ruku Vrbového Johna. Dědeček natáhl svou ruku přes opěradlo a dotýkal se babiččina ramena. Já jsem zase jednou rukou držel babiččinu volnou ruku a druhou jsem položil na dědečkovu koleno. Patřil jsem mezi ně a bylo mi dobře; jenže mi dost často trnulo v nohách, jak jsem je měl přiskřípnuté přes okraj lavice.

Jednou, když jsme zasedli, jsem na svém místě našel dlouhý nůž. Byl tak dlouhý jako dědečkův, zasunutý do pouzdra z jelení kůže ozdobeného třásněmi. Babička řekla, že mi ho dal Vrbovej John. Tak si dávají dárky Indiáni. Nedávají nic, aniž by to nemysleli vážně a neměli k tomu důvod. Někde to položí, tak abyste to našli. Nedostanete dárek, jestliže si ho nezasloužíte, proto by bylo pošetilé za to, co jste si zasloužili, děkovat, nebo z toho dokonce dělat divadlo. Což vypadá rozumně.

Já jsem zase dal Vrbovýmu Johnovi pětník a volskou žábu. Tu neděli, kdy jsem to přinesl, si Vrbovej John pověsil kabát na strom, kde na nás čekal. Nepozorovaně jsem mu strčil pětník a volskou žábu do kapsy. Byla to velká žába. Chytil jsem ji v potoce a pak ji krmil brouky, až z ní byl úplný obr.

Vrbovej John si oblékl kabát a šel do kostela. Kazatel vyzval shromáždění, aby sklonilo hlavy k modlitbě. Bylo takové ticho, že jste mohli

slyšet, jak lidi dýchají. Kazatel řekl: „Pane ...“, a volská žába řekla: „BRRRRREKK!“ hluboce a nahlas. Všichni vyskočili a kdosi vyběhl z kostela. Jeden chlápek vykřikl: „Bože všemohoucí,“ a jedna paní zajčela: „Chvalte Pána!“

Vrbovej John taky vyskočil. Sáh si do kapsy, ale žabu nevyndal. Podíval se na mě a v očích mu zase zajiskřilo; tentokrát už ne tak hluboko. Potom se usmál! Úsměv se mu šířil po celé tváři, víc a víc – a pak se dal do smíchu. Byl to hlasitý, bujarý smích, který vzbudil všeobecnou pozornost. Vůbec mu to nevadilo. Byl jsem celý vyděšený, ale smál jsem se taky. Z očí mu tryskaly slzy a stékaly po vráskách. Vrbovej John plakal.

Všichni ztichli, kazatel zůstal stát s otevřenou pusou a díval se. Vrbovej John si nikoho nevšímal. Už nevydal ani hlásku, jen se mu nadýmala prsa a chvěla ramena – plakal dlouho. Lidi odvrátili svůj pohled, ale Vrbovej John, dědeček a babička hleděli upřeně před sebe.

Kazatel nevěděl, jak má znovu začít. O žábě se nezmínil. Kdysi dřív se pokusil kázat o něčem, co se týkalo Vrbového Johna, ale Vrbovým Johnem to ani nehnulo. Jen se upřeně díval před sebe, jako by ani v žádném kostele nebyl. Kázání bylo o náležité úctě k domu Božímu. Vrbovej John nikdy nesklonil hlavu k modlitbě a taky si nikdy nesundal klobouk. Dědeček to nikdy nekomentoval. A tak když jsem o tom po létech přemýšlel, došel jsem k závěru, že to byl způsob, kterým Vrbovej John vyjadřoval vlastně všechno, co chtěl říct. Jeho lid byl zlomený a ztracený, žil roztroušeně po horách, které byly jeho domovem a do nichž se teď nastěhoval kazatel a všichni ostatní z kostela. Nemohl bojovat, a tak aspoň nikdy nesundal klobouk.

Je docela možné, že když kazatel řekl: „Pane ...“, a žába řekla: „BRRRRREKK,“ vlastně odpovídala za Vrbového Johna. A tak plakal. Odplavilo to trochu hořkosti. Od té doby, kdykoli na mě pohlédl, zamrkaly Vrbovému Johnovi oči a zazářilo v nich trochu černého světla. Tehdy mi to bylo líto, ale později jsem byl rád, že jsem Vrbovému Johnovi žabu daroval.

Každou neděli po kostele jsme šli na loučku mezi stromy a rozsadili se k obědu. Vrbovej John vždycky přinesl v pytlíku zvěřinu, buď křepelku nebo jelení, nebo ryby. Babička přinesla kukuřičné vdolky a nějakou vařenou zeleninu. Jedli jsme ve stínu jilmu a povídali si.

Slunce se pomalu klonilo k západu a jeho jas temněl. Chystali jsme se k návratu. Dědeček s babičkou se objali s Vrbovým Johnem a on mi lehce položil ruku na rameno.

Pak jsme odcházeli přes loučku směrem k naší zkratce. Ohlédl jsem se za Vrbovým Johnem. On se nikdy neobrátil. Ruce se mu houpaly toporně podle těla, jak kráčel dlouhými klátivými kroky. Nedíval se na žádnou stranu, jako by byl ztracený – jen na okraji civilizace bílého muže. Pak zmizel mezi stromy, snad tam nebyla už ani žádná pěšina, aspoň jsem ji neviděl. Doběhl jsem dědečka a babičku. Každou neděli večer v nás cesta zkratkou domů vyvolávala pocit opuštěnosti. Nemluvili jsme.

Doprovodíš mě, Vrbovej Johne? Ne daleko,
snad rok či dva, než čas dojde ti.
Nebudem vyprávět, ani o letech hořkosti mluvit;
snad smát se jen, chvílku si radosti užít
a dávno ztracené tak znovu nalézt.

Sedneš si se mnou, Vrbovej Johne? Ne dlouho,
minutku, délkou tvé pozemské cesty měřenou,
mrkneme na sebe, jednou dvakrát; oba znát budem
vzájemná pouta a city, a zas se zvedném,
v srdci potěšení úctou svou vzájemnou.

Pozdržíš se, Vrbovej Johne? Mně kvůli,
otálení hřeje, ty, co se loučí, sílí,
nával slz vzpomínka zastaví hned;
v paměti vryty léku mých posledních let
utíšíš stesk můj a žal, aspoň na malou chvíli.

CHOZENÍ DO KOSTELA

Dědeček říkal, že kazatelé sou strašně namyšlený, sou úplně přesvědčený, že ovládaj kliku vod nebeskejš bran a nepustěj tam nikoho, komu to sami nepovolej. Dědeček byl přesvědčen, že kazatelé si myslej, že Bůh s tím nemá už vůbec nic společnýho. Říkal, že kazatelé by měli taky někdy máknout, aby viděli, jak těžce se vydělává dolar; pak by už nemrhali penězma, jako by vod zejtrka neměly platit. Dědeček říkal, že pořádná práce, jako je třeba pálení whisky nebo něco podobnýho, by je vochránila před neplechou. Což zní rozumně.

Lidi jsou každý jiný, nestačí jim jen jedna církev. Z toho vznikají komplikace, jelikož těch církví je víc než dost a lidi věřej tolika různým věcem, že jsou z toho nakonec jenom zmatky.

Takže jsou jednak skalní baptisti, kteří věří, že se stane jen to, co se má stát, a nic se s tím nedá dělat. Potom jsou skotští presbyteriáni, které tento názor rozzuří do nepřičetnosti. Jedni jako druzí mohou své názory dokázat z bible. A to je další zmatek, aspoň já si to myslím, protože není docela jasné, o čem bible vlastně mluví. Původní baptisti věří, že mají dávat „oběti lásky“, aby mohli platit své kazatele, skalní baptisti věří, že se kazatelům nemá platit vůbec nic. V tomto bodě se dědeček přiklání spíš ke skalním baptistům.

Všichni baptisti však společně věří v křest, to jest, že se člověk musí nechat skrz naskrz promočit v potoce. Říkají, že bez toho nelze dosáhnout spasení. Metodisti jim říkají, že se mýlí a že úplně stačí trochu pokapat hlavu vodou. Hned před kostelem vytasí každý svou bibli a dokazuje, co věří.

Vypadá to, jako by bible říkala to i to; a když něco řekne, vždycky hned upozorní, abyste to nedělali tím druhým způsobem, nebo skončíte v pekle. Aspoň všichni tvrdí, že to tak bible říká.

Jeden chlápek, který byl v církvi Kristově, říkal, že když budete říkat kazateli „důstojný pane“, půjdete rovnou do pekla. Říkal, že ho můžete oslovovat „pane“ nebo „bratře“, ale nikdy ne „důstojný pane“. Poukazoval na místa v bibli, z kterých to dokazoval, ale hromada druhých zase dokazovala, taky z bible, že je lepší říkat „důstojný pane“, jinak skončíte v pekle.

Ten chlápek z církve Kristovy byl v menšině, vždycky ho ukřičeli, jenže byl tvrdohlavý a nevzdával se. Vzal si do hlavy, že každou neděli ráno přijde ke kazateli a řekne mu „pane“. To brzo vyvolalo zlou krev mezi ním a kazatelem. Jednou se před kostelem do sebe pustili tak, až je nakonec museli od sebe odtrhnout.

Zapřísáhl jsem se, že v náboženství nechci mít nic společného s vodou a že kazatele nebudu oslovovat vůbec nijak. Taky jsem to řekl dědečkovi, že to je asi to nejjistější, co se dá dělat, protože člověk by mohl snadno skončit v pekle jen podle toho, co o tom v tu či onu chvíli bible říká.

Dědeček říkal, že dyby Bůh byl takovej zabeďněnec jako tydle pitomci, kerý se hádaj vo suchý z nosu, pak by se v nebi nedalo žít. Což zní docela rozumně.

Byla tam taky jedna rodina episkopalistů. Byli bohatí a do kostela jezdili autem. Bylo to jediné auto před kostelem. Ten pán byl tlustý a snad každou

neděli měl jiný oblek. Paní nosila veliké klobouky; taky byla tlustá. Měli malou holčičku, která vždycky nosila bílé šatičky a malé kloboučky. Pořád se na něco dívala, ale já jsem nikdy nemohl zjistit, co vlastně pozoruje. Neděli co neděli dávali do talířku na sbírku dolar. Byl to jediný dolar v talířku. Kazatel jim chodil naproti a otvíral jim dvířka u auta. Sedávali v první lavici.

Když kazatel ve svém kázání k něčemu dospěl, podíval se do první lavice a řekl: „Není to tak, pane Johnstone?“ Pan Johnson pohnul mírně hlavou, aby dosvědčil, že to je víceméně fakt. Všichni hleděli, zda pan Johnson pohne hlavou, a pak se zase spokojeně uvelebili, že to bylo správně.

Dědeček říkal, že se mu zdá, že episkopalisti rozuměj úplně všemu a že se nemusej zabývat takovejma prkotinama, jako je voda a podobně. Říkal, že vědí, co chtěj, a že maj hubu na zámek, aby se to náhodou někdo nedověděl a nechtěl to taky.

Kazatel byl hubený muž. Každou neděli nosil stejný černý oblek. Vlasy mu trčely na všechny strany a zdálo se, že je pořád nervózní. Což taky byl.

Před kostelem byl ke každému milý, i když já jsem k němu nikdy nešel, ale když se na kazatelně rozohnil, dokázal být opravdu ostrý. Dědeček říkal, že je takový, protože ví, že by bylo proti pravidlům, dyby někdo vyskočil z lavice a začal se s ním hádat, dokud je na kazatelně.

Nikdy neřekl nic o vodě; to mě mrzelo, pořád mě zajímalo, jak to vlastně s tou vodou je správně. Zato se věnoval důkladně farizeům. Když na ně dostal vztek, seběhl z kazatelny a někdy došel uličkou až k nám dozadu. Stávalo se, že mu docházel i dech, tak ho rozčilovali.

Jednou se do nich zase pustil, hlava nehlava, a chodil přitom uličkou. Vykřikoval a ztěžka dýchal, až mu chrčelo v krku. Přiblížil se až k nám, ukázal prstem na mě a na dědečka řekl: „Vy přece víte, co měli za lubem...“ Zdálo se, že nás s dědečkem podezírá, že máme s farizei něco společného. Dědeček seděl zpříma v lavici a věnoval kazateli tvrdý pohled. Vrbovej John se na něj podíval taky tak; babička ho držela za ruku. Kazatel se rychle otočil a začal ukazovat na někoho jiného.

Dědeček řekl, že nikdy žádnýho farizeje nepoznal a že nehodlá snášet, aby ho nějaký zkurvysyn osočoval, že něco vo jejich kejklech ví. Řekl, že kazatel by udělal nejlíp, kdyby ten svůj prst natáh na někoho jinýho. Což potom udělal. Myslím, že pochopil dědečkův pohled. Vrbovej John řekl, že kazatel je cvok a měl by si dát majzla. Vrbovej John s sebou vždycky nosil dlouhý nůž.

Stejně spadeno měl náš kazatel na Filistýnské. Pořád je obracel sem a tam jako seno. Říkal, že byli skoro stejně prohníli jako farizeové. Pan Johnson kýval hlavou, že je to tak.

Dědeček říkal, že už toho má plný zuby poslouchat kazatele, jak se v někom pořád hrabe. Říkal, že nevidí žádnéj pořádnej důvod, proč pořád šťourat do farizejů a Filistýnskejch, dyž na světě je jinech trablů už tak dost.

Dědeček dával pravidelně něco do sbírky, i když nesouhlasil s tím, aby se kazateli platilo. Říkal, že je to takový nájemný za lavici. Někdy mi dal pěták, abych ho tam položil. Babička tam nedávala nikdy nic a Vrbovej John se na talířek ani nepodíval.

Dědeček říkal, že esli budou ten talířek pořád strkat Vrbovýmu Johnovi pod nos, jednoho krásnýho dne si z něj něco veme; bude si myslet, že mu pořád něco nabízejí.

Jednou měsíčně byla chvíle vyznávání. To lidi vstávali jeden po druhém a vykládali, jak milují Pána a co všechno špatného udělali. Dědeček to nikdy nedělal. Říkal, že sou z toho jenom trable. Říkal, že vosobně poznal několik mužskejch, kerý někdo zastřelil potom, co řekli, že udělali něco vošklivýho svýmu kamarádovi, jenže ten kamarád vo tom nevěděl, dokud to vod nich v kostele neslyšel. Říkal, že do takovejch věcí nikomu nic neni. Babička ani Vrbovej John taky nevstali. Řekl jsem dědečkovi, že to cítím podobně jako on a že taky nikdy nevstanu.

Jeden muž prohlásil, že je spasen. Říkal, že se přestane opíjet, řekl, že se celou řadu let ožíral, ale teď že už toho nechá. Všichni měli radost, že se chce polepšit. Lidi vykřikovali „Chvalte Pána“ a „Amen“.

Vždycky, když někdo povstal a začal mluvit o svých špatných činech, jeden člověk zezadu vykřikoval: „Řekni všechno! Řekni všechno!“ Když už se zdálo, že přestane vyznávat, povzbuzoval ho, aby si vzpomněl, co špatného ještě udělal. Někdy se dostaly na povrch opravdu ošklivé věci, které by snad nikdy nikdo neřekl, kdyby ten člověk tak nevykřikoval. On sám nikdy nepovstal.

Jednou povstala nějaká žena a vyznávala, že ji Pán zachránil před cestami ohavnosti. Člověk v rohu vykřikl: „Řekni všechno!“ Tváře jí zrudly a řekla, že smilnila, ale dodala, že toho nechá. Řekla ještě, že to nebylo správné. Ten člověk zase vykřikl: „Řekni všechno!“ Řekla, že trochu smilnila s panem Smithem. Zašumělo to, pan Smith se odpoutal od lavice, ve které seděl, vešel do uličky a kráčel hodně rychle z kostela ven. Zároveň vstali v zadní lavici další dva chlápci a snažili se nepozorovaně vytratit.

Zmínila ještě další dvě jména lidí, s nimiž trochu smilnila. Shromáždění ji chválilo a říkalo, že se správně rozhodla.

Když jsme vycházeli z kostela, všichni muži obcházeli tu ženu obloukem a vůbec s ní nechtěli promluvit. Dědeček říkal, že dostali strach, aby je s ní někdo neviděl. Shromáždily se kolem ní některé ženy, poplácávaly ji po zádech a říkaly jí, že to řekla moc dobře.

Dědeček říkal, že to byly ženský, kerý se chtěly dovědět něco vo svejch vlastních mužskejch a myslely si, že dyž ukážou, jak to vyznávání uklidňuje a jakejch pozorností se ten, kdo mluví, dočká, že by mohly vyznávat eště další smilnivý ženský.

Dědeček řekl, že dyby to udělaly, byl by z toho jenom pořádněj binec. Což by zřejmě byl.

Dědeček říkal, že doufá, že ta ženská dodrží svý slovo a nevrátí se ke smilnění. Řekl, že by jí to přineslo jenom zklamání. Řekl, že by asi nenašla vůbec nikoho, kdo by s ní chtěl smilnit, ledaže by byl vožralej, nebo blázen.

Každou neděli před kázáním byla ještě zvlášť vyhrazená chvíle, kdy každý, kdo chtěl, mohl vstát a vyprávět o lidech, kteří potřebují pomoc. Někdy šlo o nájemce, kerý mezi stěhováním neměl nic, čím by nakrmil rodinu, nebo o člověka, kerý vyhořel.

Lidi přinášeli různé věci, aby pomohli. My jsme každé léto nosili zeleninu, protože jsme jí měli spousty, a v zimě maso. Dědeček jednou udělal pro rodinu, která přišla o nábytek při požáru, židli z hikorových větví, sedadlo vypletl jelenicovými řemínky. Dědeček si vzal toho muže stranou, dal mu židli a pak mu dlouho vysvětloval, jak se taková židle dá udělat. Dědeček říkal, že je vo moc lepci někomu vysvětlit, jak se co dělá, než mu něco dávat. Říkal, dyž někoho naučíš, jak: si má sám poradit, bude v pohodě; ale dyž mu třeba něco dáš, a přitom ho nic nenaučíš, budeš ho mít na krku až do konce“syýho smrtelnýho života. Dědeček říkal, že mu vlastně prokazuješ medvědí službu, protože dyž bude na tobě závislej, vemeš mu jeho charakter vlastně ho vo charakter vokradeš.

Dědeček říkal, že někerý lidi se můžou vytahovat, že pořád někomu něco dávaj, dělá jim to víc dobře než těm, co něco dostávaj; ačkoliv by bylo lepší, dyby svýho bližního něco pořádnýho naučili, aby se moh spolehnout sám na sebe.

Dědeček říkal, že lidská povaha už je taková, že sou lidi, kerejm došlo, že druhejm lidem dělá dobře, dyž se můžou vytahovat, a tak ze sebe dělaj takový ubožáky, že by po nich ani pes neštěk. A tak se naučili štěkat sami na

pány Vejtahy, místo aby si zachovali charakter. Říkal, že pořád kňučej vo almužnu, zatímco by potřebovali, aby je někdo pořádně kopnul tvrdou botou do zadku.

Dědeček říkal, že sou i celý státy, kerý pořád někomu něco dávaj, aby se mohly vytahovat, jaký sou kanóni; ale dyby měly srdce na správným místě, raději by ty lidi, kerý vobdarovávaj, naučili spolíhat na sebe. Řekl, že ty státy to v životě neudělaj, protože ty druhý by už na nich nebyly závislý – a to je vpodstatě to hlavní, vo co de.

Když jsme o těchto věcech mluvili, právě jsme se s dědečkem koupali v potoce. Zabrali jsme se do toho tak dokonale, že kdybychom nevylezli na břeh, snad bychom byli v té vodě zůstali. Zeptal jsem se dědečka, kdo to byl Mojžíš.

Dědeček řekl, že si vo Mojžíšovi neudělal úplně jasnej vobrázek, poněvač kazatel každou chvíli ztrácí dech, nebo chraptí, nebo řve. Podle kazatele byl Mojžíš učedník.

Dědeček mě varoval, abych jeho slova nebral za bernou minci, protože vo Mojžíšovi ví jen to, co slyšel.

Říkal, že Mojžíš se zapomněl s nákou holkou v rákosí veliký řeky. Řekl, že to bylo docela přirozený, jenže ta holka byla bohatá a fakticky patřila jednomu mizernýmu zkurvysynovi, kerej se menoval Faraón. Řekl, že tendle Faraón furt zabíjel lidi. Faraón se našťval na Mojžíše, asi kvůli ty holce. A potíže sou z toho až do dneška.

Dědeček říkal, že se Mojžíš skoval, ale vzal s sebou náky lidi, kerý chtěl ten Faraón zabít. Říkal, že Mojžíš vyrazil někam na venkov, kde nebyla žádná voda; vzal hůl, praštil s ní do skály a z ní vyteklo trochu vody. Dědeček řekl, že nemá ani páru, jak se to vůbec mohlo stát, ale že to takhle slyšel.

Dědeček říkal, že Mojžíš bloudil celý léta a vůbec nevěděl, kam vlastně de. Vostatně, von se tam nikdy nedostal, ale ty lidi, co s nim bloudili, se tam nakonec nějak dostali. Říkal, že Mojžíš umřel, dyž eště bloudili.

Dědeček řekl, že pak se tam nějak vobjevil Samson a zabil hromadu Filistýnskejch, co pořád dělali náky trable. Říkal, že vlastně pořádně neví, kvůli čemu bojovali, a taky že ani neví, esli ty Filistýnský patřili k Faraónovi nebo ne.

Dědeček říkal, že náká poběhllice Samsona vopila a vostíhala mu vlasy. Řekl, že ta ženská ho podrazila, takže ho dostali nepřátelé. Dědeček řekl, že měno ty ženský si nepamatuje, ale že je to docela dobrý biblický poučení, že

si mám dávat pozor na poběhlíce, kerý by mě chtěly vopít Řekl jsem, že si dám.

Dědeček měl velké potěšení, že mně mohl dát tohle poučení z bible. S největší pravděpodobností to bylo jediné biblické ponaučení, které vůbec někomu předával.

Když se na to teď dívám zpátky, byli jsme s dědečkem, pokud jde o bibli, pěkní ignoranti. A taky úplně zmatení, pokud šlo o cesty, jimiž se člověk může dostat do nebe. Došli jsme víceméně k závěru, že je to po odborné stránce nad naše chápání a že nám nebude nikdy jasné, jak to všechno spolu souvisí.

Když je něco nad vaše chápání, stanete se vlastně pouhými diváky. Já a dědeček jsme byli jen diváky ve věci odborné znalosti církevního náboženství; celkem nám to nevadilo, prostě jsme to vzdali.

Dědeček mi řekl, abych zapomněl i na ty záležitosti s vodou. Říkal, že toho sám nechal už hodně dávno a že mu je vod ty doby lepší.

A taky řekl, že – mezi námi – mu není jasný, co vlastně má k čertu ta voda s tím vším společnýho.

Já jsem to také tak cítil, a tak i já jsem tu vodu pustil k vodě.

PAN WAJN

Každou zimu a každé jaro k nám přicházel jednou měsíčně, tak pravidelně, jako přichází západ slunce, a zůstával přes noc. Někdy zůstal ještě jeden den a jednu noc navíc. Pan Wajn byl pocestný prodavač.

Bydlel v osadě, ale většinou chodil po horských stezkách s tlumokem na zádech. Vždycky jsme věděli, kdy ho máme čekat, takže když se rozštěkali psi, šli jsme mu s dědečkem naproti dolů do údolí. Pomáhali jsme mu odnést tlumok do srubu.

Dědeček vzal tlumok. Mě pan Wajn občas nechával nosit hodiny. Opravoval je. My jsme hodiny neměli, ale pomáhali jsme mu hodiny opravovat na našem kuchyňském stole.

Babička rozzala petrolejku, pan Wajn si rozložil hodiny na stole a odhaloval jejich vnitřnosti. Byl jsem tak malý, že bych byl vsedě nic neviděl, proto jsem si přišoupl židli k panu Wajnovi, stoupl si na ni a pozoroval, jak vybírá malá pérka a zlaté šroubečky. Pan Wajn opravoval hodiny a přitom si povídal s dědečkem.

Panu Wajnovi bylo asi sto let. Měl dlouhé bílé vousy, nosil černý kabát a na temeni hlavy měl posazenou malou kulatou černou čepičku. Pan Wajn se správně jmenoval jinak. Jeho jméno začínalo jako Wajn, ale bylo tak dlouhé a složité, že jsme si ho nikdy nedokázali zapamatovat. Tak jsme mu jednoduše říkali pane Wajne. Panu Wajnovi to nevadilo, říkal, že na jménech nezáleží, že jde spíš o to, jak se vysloví. Což je pravda. Říkal, že některá indiánská jména jsou nad všechnu představivost a nedají se pořádně vyslovit, takže si některá jména vymýšlel sám.

Vždycky měl něco v kapse svého kabátu, obyčejně jablko, jednou dokonce pomeranč. Ale nic si nedokázal zapamatovat.

Večeřeli jsme za soumraku; zatímco babička uklízela stůl, pan Wajn a dědeček si sedli do houpacích židlí a povídali. Já jsem si přitáhl svou židličku k nim a taky se posadil. Pan Wajn vyprávěl a najednou se zarazil. „Na něco jsem zapomněl, ale nevím na co.“ Já věděl hned na co, ale nic jsem neříkal. Pan Wajn se škrabal na hlavě a prsty si pročesával vousy. Dědeček mu ani trochu nepomáhal. Konečně se pan Wajn podíval dolů na mě a řekl: „Moh bys mi pomoci, co to bylo, Malej strome?“

Řekl jsem: „Ano, pane, asi jste něco přinesl v kapse a teď si na to nemůžete vzpomenout.“ Pan Wajn se vzpřímil na židli, poklepal si na kapsu a řekl: „Safra písek! Děkuju ti, Malej strome, žes mi to připomněl. Nák už poslední dobou zapomínám.“ Což byla pravda.

Z kapsy vyndal červené jablko, větší než jaká rostou v horách. Říkal, že ho někde našel a sebral a že ho chtěl zahodit, protože jablka nemá rád. Pokaždé jsem mu řekl, že bych si ho vzal. Chtěl jsem si ho rozdělit s dědečkem a babičkou, jenže ani oni neměli jablka rádi. To já tedy ano. Schoval jsem si jádérka a potom je zasadil u potoka, aby vyrostlo hodně stromů, které by rodily stejná jablka.

Někdy si nemohl vzpomenout, kde si nechal brýle. Když opravoval hodiny, míval na konci nosu nasazené malé brýle. Byly spojeny drátem a ramínka, která je držela za ušima, byla obalena černou látkou.

Když se rozpovídal, přestal pracovat a brýle si posunul vysoko na čelo. Pak se chtěl vrátit k práci, ale brýle neviděl. Já dobře věděl, kde jsou. Sahal po stole, pokukoval po dědečkovi a po babičce a říkal: „Herdek, kde mám ty brejle?“ Dědeček a babička i on se na sebe usmívali a bylo jim trapné, že nemohou brýle najít. Ukázal jsem mu na čelo, což pana Wajna docela vyvedlo z míry, a plácl se přes hlavu, že si na to sám nevzpomněl.

Pan Wajn říkal, že by nemohl pořádně opravovat hodiny, kdybych přitom nebyl a nepomáhal mu hledat ty brýle. Což by asi nemohl.

Učil mě znát čas. Otáčel ručičkami hodin a ptal se mě, kolik je. Smál se, když se mi to nepovedlo. Ale brzy jsem se naučil určovat čas bez chyby.

Pan Wajn říkal, že dostávám dobrou školu. Říkal, že sotva který mladík v mém věku ví, kdo to byl pan Macbeth nebo pan Napoleon, nebo aby studoval slovníky. Ke všemu mě ještě naučil znát čísla.

Už jsem sice dokázal leccos spočítat, znal jsem přece whiskařský řemeslo, ale pan Wajn vzal papír a malou tužku a psal čísla. Ukazoval mi, jak se čísla píší, jak se sčítají, odčítají a násobí. Dědeček říkal, že už skoro umím počítat lepčí než kdokoliv, koho zná. Pan Wajn mi dal tužku. Byla dlouhá a žlutá. Je třeba ji umět správně ořezat, aby vznikl pěkný ostrý hrot. Když ji ořežete tak, že je hrot moc tenký, zlomí se, takže musíte ořezávat znovu, a tak spotřebováváte tužku vlastně úplně nanic.

Pan Wajn řekl, že způsob, kterým mě naučil ořezávat tužku, je úsporný. Řekl, že je rozdíl mezi tím bejt skoupej a bejt šetrnej. Kdo je skoupej, podobá se velkejmu zvířatům, co se klaněj penězům a co nedávaj svý peníze

na věci, na kerý by měli. Říkal, že kdo skrbli, dělá si z peněz boha, a z toho nemůže bejt nikdy nic dobrýho.

Říkal, že kdo je šetrnej, dává peníze na věci, kerý se patřej, ale přitom o ně nepřichází. Pan Wajn říkal, že jeden zvyk se lepí na druhej, a když to sou zlozvyky, končí to špatným charakterem.

Kdo hazarduje s penězma, začne brzo hazardovat i s časem, kdo hazarduje s časem, začne hazardovat s myšlenkama a prakticky vůbec se vším. Když začne hazardovat celej národ, politici vidí, že si s nima můžou dělat, co chtějí. Zmocněj se jich, a než se lidi nadějou, maj diktátora. Pan Wajn říkal, že se šetrnejma lidma nezmůže žádněj diktátor nic. A to je pravda.

Na politiky měl stejný názor jako já a dědeček.

Babička obyčejně kupovala od pana Wajna nitě, za pětník byly dvě malé špulky, nebo jedna velká. Někdy taky koupila knoflíky a jednou dokonce červenou látku s kvítky.

V tlumoku míval pan Wajn spoustu dalších věcí – stuhy různých barev, hezké látky, punčochy, náprstky a jehly a malé lesklé nástroje. Když pan Wajn rozbaloval na zemi svůj tlumok, sedával jsem u něho na bobku. Ukazoval mi ty věci a říkal, k čemu jsou. Dal mi početnici. V knížce byly příklady a vysvětlení, jak se co počítá. Postupoval jsem tak rychle, že když se pan Wajn za měsíc vrátil, strašně se divil, jak mi to jde.

Pan Wajn říkal, že počty jsou důležité. Říkal, že vzdělání se skládá ze dvou částí. Jedna z nich je technická, to je znalost, jak rozvíjet svý řemeslo. Říkal, že sám je pro to, aby v tomhle směru byl člověk co nejmodernější, Ale ty druhý části je lepší se držet a nic na ní neměnit. Nazýval ji „hodnotováním“.

Pan Wajn říkal, že dyž člověk přisuzuje hodnotu čestnosti, šetrnosti, slušnému jednání a vůbec péči vo lidi, že je to to nejdůležitější ze všeho. Říkal, že kdo se těmhle hodnotám nenaučí, může bejt v technický části sebemodernější a stejně je mu to všechno k ničemu.

Vostatně, čím modernější je člověk bez těchhle hodnot, tím spíš bude používat moderních věcí k něčemu špatnému, k ničení a boření. Což je pravda, jak se brzy potom ukázalo.

Někdy nám opravování hodin dalo moc práce, a tak pan Wajn zůstal o den nebo i o noc déle. Jednou s sebou přinesl černou škatulku, říkal, že to je kodak. Daly se z ní dělat obrázky. Říkal, že to moc neumí – dělat obrázky.

Říkal, že si někdy lidi u něj ten kodak vobjednali a že jim ho nese, ale že se nic nestane a nikomu to neublíží, když udělá pár našich vobrázků.

Vyfotil si mě a taky dědečka. Škatulka nefotila, pokud se člověk nedíval přímo do slunce. Pan Wajn říkal, že tomu verglu stejně tak docela nerozumí. Dědeček řekl, že taky ne. Měl k té věci nedůvěru a nechal se vyfotit jen jednou. Říkal, že člověk nikdy neví, co to udělá, a že je lepší takovýhle nový věci moc nepokoušet, dokud se časem neukáže, esli se v tom neskrejvá nákej háček.

Pan Wajn chtěl, aby ho dědeček vyfotil se mnou. Zabralo nám to prakticky celé odpoledne. Pěkně jsme se s panem Wajnem vedle sebe postavili. Položil mi ruku na hlavu a oba jsme se usmívali do škatulky. Dědeček říkal, že nás tou malou dírkou vůbec nevidí. Pan Wajn šel k dědečkovi, škatulku zamířil správným směrem a vrátil se ke mně. Znovu jsme se náležitě srovnali. Dědeček řekl, že se musíme posunout na stranu, protože vidí jenom rameno.

Dědeček byl ze škatulky nervózní. Měl asi obavy, že by z ní každou chvíli mohlo něco vylétnout. Než nás dědeček vyfotil, dívali jsme se s panem Wajnem tak dlouho do slunce, až jsme málem oslepli. Jenže to stejně nevyšlo. Když za měsíc přinesl pan Wajn obrázky, tak ten, co fotil dědeček, na kterém jsem měl být já a pan Wajn, byl prázdný. Rozeznali jsme tam vrcholky stromů a nad nimi několik teček; dědeček je pozorně prohlédl a řekl, že to sou ptáci.

Dědeček měl z fotky ptáků velikou radost a já také. Vzal ji do krámu na rozcestí, ukázal panu Jenkinsovi a řekl, že vobrázek těch ptáků udělal vosobně sám.

Pan Jenkins neměl dobrý zrak, a tak jsme na tom s dědečkem pracovali téměř hodinu, abychom mu ptáky ukázali. Nakonec je uviděl. Představoval jsem si, že já a pan Wajn asi ze všeho nejspíš stojíme někde pod těmi ptáky.

Babička se vyfotit nenechala. Neřekla proč, ale měla ke škatulce takovou nedůvěru, že se jí ani nedotkla.

Pak to babičku úplně vzalo, když jsme obrázky dostali. Prohlížela si je zblízka a podrobně, pak je postavila na trám nad krbem a stále se na ně dívala. Myslím, že tehdy už by byla ochotná nechat se vyfotit. Jenže jsme neměli kodak, protože pan Wajn ho dal lidem, co si ho u něj objednali.

Pan Wajn řekl, že sežene druhej kodak, ale nesehnal, bylo to jeho poslední léto.

Léto umíralo poznenáhlu, konce dní prospávalo. Sluníčko začalo přecházet od bílého žáru života do mlhavé žluti a do zlatova, odpoledne

kalilo obrysy věcí a pomáhalo létu umírat. Babička říkala, že se všechno chystá na dlouhý spánek.

Pan Wajn přišel naposled. Netušili jsme to, i když jsme mu s dědečkem museli trochu víc pomáhat přes kládu a na schůdky před srubem. Možná, že on sám to věděl.

Když na podlaze srubu rozvázal svůj tlumok, vytáhl ven žlutý kabátek. Držel ho ve světle petrolejky, takže kabátek zářil jako zlato. Babička řekla, že jí připomíná divoké kanáry. Byl to nejhezčí kabátek, jaký jsme kdy viděli. Pan Wajn ho ve světle petrolejky obracel na všechny strany a my jsme ho prohlíželi. Babička si ho pohladila, ale já ne.

Pan Wajn řekl, že se mu všechno nějak míchá a že furt na něco zapomíná. Což byla pravda. Říkal, že kabátek nechal ušít pro svého pravnoučka, co žije za Velkou louží, jenže míra by se hodila tak někdy před lety. Když ho nechal ušít, vzpomněl si, že to nebude vůbec pasovat. Takže teď není nikdo, kdo by ho mohl nosit.

Pan Wajn říkal, že by to byl hřích zahodit něco, co by mohl užít někdo jinej. Řekl, že ho to tak trápí, že ani nemůže v noci spát, protože stárne a nechce, aby ho tížil ještě další hřích. Řekl, že dyby se nenašel nikdo, kdo by ho zbavil toho břemene a ten kabátek si nevzal, asi by ho to voddělalo. Chvíli jsme o tom přemýšleli.

Pan Wajn měl sklopenou hlavu a vypadal, jako by už bylo skoro po něm. Řekl jsem, že si ho vyzkouším.

Pan Wajn zvedl hlavu a tvář se mu mezi vousy rozzářila. Řekl, že už je tak zapomětlivej, že ho ani nenapadlo, aby mě požádal vo pomoc. Zvednul se, poskočil jako při tanci a řekl, že jsem úplně sňal jeho hřích a sejmul z něho velký břímě. Což jsem udělal.

Všichni mi pomáhali navlékat kabátek. Když už jsem ho měl na sobě, babička popotahovala rukávy, pan Wajn uhlažoval záda a dědeček stahoval spodní okraje. Seděl mi perfektně, protože jsem měl stejnou míru, jakou si pan Wajn zapamatoval pro svého pravnuka.

Točil jsem se ve světle kolem dokola, aby mě babička viděla ze všech stran. Rozpažil jsem, aby dědeček viděl délku rukávů. Všichni jsme kabátek ohmatávali. Byl měkký, hladce a poddajně prokluzoval pod prsty. Pan Wajn byl tak šťastný, že se dal do pláče.

Nechal jsem si kabátek na sobě i při večeři. Bradu jsem pečlivě držel nad talířem, abych si ho nepokecal. Byl bych v něm i spal, ale babička řekla, že by se při spaní pomačkal. Pověsila mi ho na pelest postele, abych se na

něj mohl dívat. Měsíční světlo pronikající oknem mu dodalo ještě krásnějšího lesku.

Jak jsem tak ležel v posteli a díval se na kabátek, rozhodl jsem se, že ho budu nosit do kostela a do osady. Možná, že by se dal nosit i do krámu na rozcestí, až budeme odvádět zboží. Zdálo se mi, že čím víc ho budu nosit, tím víc hříchů z pana Wajna sejmu.

Pan Wajn spal na prošivané matraci. Položil si ji na zem v obývací místnosti naproti našim ložnicím přes psí výběh. Řekl jsem mu, že může spát na mé posteli, že já docela rád ležím na matraci, ale nikdy mou nabídku nepřijal.

Ten večer v posteli mě tak nějak napadlo, že i když vlastně řeším nesnáze pana Wajna, měl bych mu za žlutý kabátek poděkovat. Vstal jsem, po špičkách jsem přešel psí výběh a potichu otevřel dveře. Pan Wajn klečel, hlavu skloněnou na matraci. Tušil jsem, že se asi modlí.

Děkoval za nějakého malého chlapce, který mu přinesl tolik štěstí; domýšlel jsem se, že myslí asi svého pravnuka za Velkou vodou. Na kuchyňském stole měl rozsvícenou svíčku. Stál jsem úplně tiše, protože babička říkala, že se nemá hlučet, když se někdo modlí.

Pan Wajn zdvihl po chvílce oči a spatřil mě. Řekl mi, abych šel dál. Zeptal jsem se, proč rozsvítil svíčku, když tam je petrolejka. Pan Wajn řekl, že celá jeho rodina je za Velkou vodou a že je jenom jedinej způsob, jak se s nima spojit. Řekl, že zapaluje svíčku jen v určitou dobu, kdy voni taky zapalují svíčky, a že sou tak spolu, protože maj stejný myšlenky. Což zní rozumně.

Vyprávěl jsem mu o naší rodině, jak je rozptýlená až do dalekých Národů, ale že jsme nikdy nevymysleli způsob, jak být pohromadě. Vyprávěl jsem mu o Vrbovým Johnovi.

Řekl jsem mu, že Vrbovým Johnovi povím o té svíčce. Pan Wajn řekl, že to Vrbovej John určitě pochopí. A zase jsem úplně zapomněl poděkovat mu za žlutý kabátek.

Druhý den ráno odešel. Pomohli jsme mu přes kládu. Dědeček mu dal hikorovou hůl a panu Wajnovi se hned šlo lepší. Kráčel pěšinou dolů, pomalu se šoural, jak se opíral o hikorovou hůl nahrben pod vahou svého rance. Když už byl z dohledu, vzpomněl jsem si, na co jsem zapomněl. Běžel jsem dolů pěšinou, ale byl daleko pode mnou a vzdaloval se. Křičel jsem za ním: „Díky za žlutý kabátek, pane Wajne!“ Ale neobrátil se, neslyšel mě. Pan Wajn neměl potíže jenom se zapomínáním; taky špatně slyšel. Když jsem se

vracel pěšinou nahoru, napadlo mě, že když sám tak často zapomíná, že i já můžu někdy zapomenout.

Ostatně, stejně jsem mu vyřešil jeho nesnáze – nosil jsem žlutý kabátek.

DOLŮ Z HOR

Toho roku přišel podzim do hor brzy. Ostrý vítr setřásl nejprve červené a žluté listí na vrcholcích proti obloze. Dotkl se jich mráz. Slunce dostalo barvu temného jantaru a naklánělo paprsky šikmo mezi stromy do údolí.

Každé ráno se mráz prokousával po stráních hor níž a níž. Byl to něžný mráz, ne ničivý, jen upozorňoval, že léto nelze udržet, jako nejde zastavit čas; oznamoval, že přichází zimní umírání.

Podzim je čas milosti udělovaný přírodou. Poskytuje příležitost dát všechny věci do pořádku – před smrtí. A tak dávat věci do pořádku znamená rozhodnout se, co musíš ještě honem udělat, a vzít na vědomí, na co už nestačíš. Je to chvíle vzpomínání a lítosti, a taky touhy udělat věci, kteréš neudělal, a ještě říci něco, cos dosud nevyslovil.

Pořád jsem chtěl poděkovat panu Wajnovi za žlutý kabátek. Ale tento měsíc nepřišel. Sedávali jsme na zápraží do pozdního večera, dívali se na pěšinu v údolí a naslouchali; ale nepřišel. Rozhodli jsme se s dědečkem, že zajdeme do osady a zjistíme, co s ním je.

Mráz se dotkl i našeho údolí, lehce, sotva znatelně. Zabarvil tomely do ruda a žlutě obtáhl listy topolů a javorů. Tvorové, kteří se chystali zůstat přes zimu, pilně pracovali, aby si udělali zásoby, a tak nezahynuli.

Sojky se vypravovaly na dlouhé lety do vysokých dubů a přinášely si do hnízd žaludy. Už si nehrály, ani neprozpěvovaly.

Údolím přiletěl poslední motýl. Usadil se na kukuřičném stvolu, zbaveném už klasů. Nemával křídly, jen seděl a čekal. Neměl proč shánět potravu. Musel umřít a věděl to. Dědeček řekl, že je moudřejší než kupa lidí. Neužirá se kvůli tomu. Ví, že plnil svůj úkol a teď mu zbývá to poslední – zemřít. A tak tam čeká v posledním pohlazení teplého slunce.

Rovníali jsme s dědečkem dříví na topení v kamnech a polena do krbu. Dědeček řekl, že sme celé léto skákali jako kobylinky, ale teď nám nezbejvá nic jinýho než si zajistit teplo na zimu. Což jsme taky udělali.

Tahali jsme suché kmeny stromů a silné větve ze strání na mýtinu. Dědečkova sekera se blýskala ve večerním slunci, zvonila a ozývala se

ozvěnou celým údolím. Sbíral jsem třísky do truhlíku a ke stěně srubu jsem rovnal krbová polena.

Zrovna jsem dělali o dřevě, když přišli politici. Říkali, že nejsou politici, ale byli. Pán a paní.

Nesedli si do houpacích židlí, ačkoliv jsme jim je nabízeli, ale posadili se rovnou na židle s rovným opěradlem. Pán měl na sobě šedý oblek, paní šedé šaty. Šaty měla upnuté těsně ke krku, takže mě napadlo, že je přesně taková, jak vypadá. Pán držel kolena u sebe jako nějaká ženská. Na kolenou měl položený klobouk a byl nervózní. Točil kloboukem pořád dokola. Paní nebyla vůbec nervózní.

Řekla, že mám odejít z místnosti, ale dědeček prohlásil, že sedávám vždycky u všeho, co stojí za to, abych u toho seděl. Zůstal jsem tedy sedět ve své houpací židličce a houpal se.

Muž si odkašlal a řekl, že lidi mají velké obavy o mou výchovu a o řadu dalších věcí. Řekl, že je třeba se na to důkladně podívat. Dědeček řekl, že to je pravda. A řekl jim ještě, co povídal pan Wajn.

Paní se zeptala dědečka, kdo je pan Wajn. Řekl jí všechno o panu Wajnovi – jen to ne, že pan Wajn pořád něco zapomíná. Paní popotáhla nosem a srovnala si sukni, jako by se bála, že pan Wajn je tu někde schovaný a chce se jí dostat pod šaty.

Viděl jsem hned, že pana Wajna odepsala; a nás konečně taky. Dědečkovi dala nějaký papír a on ho předal babičce.

Babička zapálila petrolejku, sedla ke kuchyňskému stolu a dala se do čtení. Nejdřív četla nahlas, ale brzy toho nechala. Zbytek si četla pro sebe. Když dočetla, vstala, naklonila se nad stůl – a sfoukla petrolejku.

Politici pochopili, co to znamená. Vstali v pološeru a vymotali se ze dveří, ani neřekli sbohem.

Po jejich odchodu jsme dlouho seděli ve tmě. Nevěděl jsem, co bylo na papíře, má hlava sahala sotva přes okraj stolu, ale poslouchal jsem.

Na papíře stálo, že nějací lidé se obrátili k zákonu. Psalo se tam, že až dosud se se mnou nejednalo správně. Papír tvrdil, že babička a dědeček nemají právo se o mě starat, protože jsou staří a nemají žádné vzdělání. Říkal, že babička je Indiánka a že dědeček je míšenec. A že dědeček má špatnou pověst.

Papír ještě tvrdil, že babička a dědeček jsou sobci a že mě mrzačí na celý život. Sobečtí jsou proto, prohlašoval, že chtějí, abych se o ně ve stáří postaral a že si mě chovají, abych jim to jednou víceméně všechno vrátil.

Papír pojednával taky o mně, ale dědeček nechtěl, aby se to četlo nahlas. Psalo se tam, že dědeček a babička se mají za tolik a tolik dní dostavit k soudu a podat vysvětlení. A pokud ne, že musím do sirotčince.

Dědečka to úplně vyvedlo z míry. Sundal si klobouk a položil ho na stůl. Ruce se mu třásly. Pak klobouk žmoulal v dlaních, seděl, díval se na něj a otáčel ho kolem dokola. Odtáhl jsem si svou houpací židličku a houpal se u krbu. Řekl jsem babičce a dědečkovi, že můžu přidat a naučit se týdně deset slov ze slovníku. A že bych to mohl dotáhnout i na víc – možná na sto týdně. Učil jsem se číst, ale řekl jsem jim, že budu muset i v tom čtení přidat, a připomněl jsem jim, co říkal o mých počtech pan Wajn; ačkoli nevěděl, že na politiky to neplatí, přesto to dokazovalo, že dělám pokroky.

Nedokázal jsem přestat mluvit. Pokoušel jsem se o to, ale marně. Houpal jsem se čím dál víc a mluvil čím dál rychleji.

Řekl jsem dědečkovi, že nejsem vůbec zmrzačený a že podle mého jsem ve všem na jedničku. Dědeček mi neodpovídal. Babička držela papír a upřeně do něj hleděla.

Viděl jsem, že si myslí, že jsou takoví, jak o nich ten papír mluvil. Řekl jsem, že nejsou. Řekl jsem, že je to všechno úplně jinak. Že jsou mou útěchou a že spíše já jsem to nejhorší, co je kdy potkalo a o co se musejí starat. Řekl jsem dědečkovi, že jsem pro ně jenom zátěž a že oni – ať se na to dívám tak nebo tak – pro mě žádným břemenem nejsou. Řekl jsem, že jsem připravený všechny tyto věci prohlásit přímo před zákonem. Ale oni neřekli ani slovo.

Řekl jsem, že dělám pokroky i v jiných věcech, že se učím řemeslo a tak podobně. Dokonce jsem dědečkovi řekl, že vím jistě, že žádný mladík mého věku se ještě žádné řemeslo neučí.

Dědeček se na mě poprvé podíval. Oči měl zastřené. Řekl, že dyž už je zákon takovej, jakej je, že bysme vo tom řemesle neměli radši mluvit.

Vrátil jsem se ke stolu a sedl si dědečkovi na koleno. Řekl jsem, že na zákon kašlu a že zajdu do hor a zůstanu u Vrbového Johna tak dlouho, dokud zákon na celou věc nezapomene. Zeptal jsem se babičky, co to vlastně je ten sirotčinec.

Babička se na mě podívala přes stůl – také neměla oči úplně v pořádku. Babička řekla, že sirotčinec je místo, kde se starají o mladé, co nemají tátu ani mámu. Řekla, že je tam spousta mladých. A ještě dodala, že kdybych se vrátil a zůstal u Vrbového Johna, zákon by mě tam stejně vyčmuchał.

Hned jsem pochopil, že zákon by mohl odhalit i naši palírnu, kdyby se mu zachtělo. A tak už jsem se o Vrbovým Johnovi nezmiňoval.

Babička řekla, že bychom měli jít ráno do osady za panem Wajnem.

Vyrazili jsme za rozbřesku pěšinou dolů údolím. Dědeček vzal s sebou ten papír, aby ho ukázal panu Wajnovi. Dědeček věděl, kde bydlí. Došli jsme do osady a zahruli do jedné postranní uličky. Pan Wajn bydlel nad obchodem s krmivý. Vystoupili jsme po viklavých schodech, podobných spíš žebříku, přiléhajících ke stěně obchodu s krmivý. Dveře byly zamčené. Dědeček klepal, lomcoval s nimi, ale nikdo se neozýval. Okna byla zaprášená, tak je dědeček trochu oťel a podíval se dovnitř. Řekl, že tam nic není.

Sešli jsme pomalu po schodech dolů. Šel jsem za dědečkem za roh, kde byl vchod do krámu s krmivý, a vešli jsme dovnitř.

Z jasného poledního slunce jsme přišli do úplné tmy. Trvalo nám to s dědečkem hodnou chvíli, než jsme zase něco viděli. Nějaký mužský se opíral o pult.

„Brej den,“ pravil, „co to bude?“ Břicho mu přetévalo přes pásek gatí.

„Dobrej,“ řekl dědeček, „hledáme pana Wajna, co bydlí nad vaším krámem.“

„Nemenuje se Wajn,“ řekl muž. V puse měl párátka, převaloval si je ze strany na stranu, cucal, pak zase vytáhl a zamračil se na ně, jako by mělo odpornou chuť.

„Teda,“ pokračoval, „von už nemá žádný méno. Je mrtvej.“

Do mě a do dědečka jako když uhoří. Nemohli jsme ze sebe vyrazit ani slovo. Najednou se ve mně udělalo úplně prázdno a kolena mi slábla. Hodně jsem spoléhal na to, že nám pan Wajn pomůže v nesnázích. Měl jsem dojem, že i dědeček s tím dost počítal; teď nevěděl, jak dál.

„Nejste vy nákej Wales?“ zeptal se tlustý muž.

„Jo,“ řekl dědeček. Tlustý muž se sehnul pod pult a vytáhl tlumok. Praštil s ním na pult. Byl plný nějakých věcí.

„Ten dědek vám tu něco nechal,“ řekl, „koukejte, je tu cedulka s vaším ménem.“ Dědeček se podíval na cedulku, ačkoli ji neuměl přečíst.

„Von měl cedulky na všem,“ pokračoval tlustý, „von věděl, že umře. Měl cedulku i na ruce, kam máme mrtvolu vodvít. Věděl dokonce, kolik to bude stát, nechal peníze ve vobálce, všecko akorát na halíř. Skrblík! Nezbyl ani jeden mizernej cent. Jako po každým zatraceným židovi.“

Dědeček zvedl hlavu a ostře se zpod klobouku podíval. „Zaplatil vám, co byl dlužnej, ne?“

Tlustý zvažněl. „To jo, to jo. Helejte, já proti němu nikdy nic neměl. Dyť já ho ani pořádně neznal. Von ho vlastně nikdo neznal. Dyť von se furt

flákal někde po horách.“

Dědeček si přehodil tlumok přes rameno.

„Nevíte, esli tuje někdo, kdo se zabývá zákonem?“ Tlust'och ukázal přes ulici. „Máte ho rovnou před nosem, tamty schody mezi těma dvěma barákama.“

„Dík,“ řekl dědeček a šli jsme ke dveřím.

„Bylo to náký divný,“ ozval se za námi tlust'och, „když jsme toho starýho žida našli, jediná věc, na kerý nebyla žádná cedulka, byla svíčka. Von si ji ten bláznivej cvok zapálil. Eště hořela, hned vedle něho.“

Věděl jsem o té svíčce všechno, ale neřekl jsem nic. Věděl jsem i o penězích, pan Wajn nebyl skrblík, byl šetrný, platil své dluhy, hleděl na to, aby se jeho peníze užívaly správným způsobem.

Přešli jsme ulici a vystoupili po schodech. Dědeček měl přes rameno tlumok. Zaťukal na dveře. Byla tam skleněná tabulka a na ní písmena.

„Dále, pojd'te dál!“ Hlas zněl tak, jako by se ani nemuselo t'ukat. Vešli jsme.

V židli za stolem seděl pohodlně muž. Měl bílé vlasy a vypadal staře. Když nás s dědečkem uviděl, pomalu se zvedl. Dědeček si sundal klobouk a tlumok položil na zem. Muž se natáhl přes stůl a napřáhl ruku. „Taylor,“ pravil, „Joe Taylor.“

„Wales,“ řekl dědeček. Stiskl mu ruku, ale nepotřásl jí. Hned ji pustil a podal panu Taylorovi papír.

Pan Taylor si sedl a vyndal si z vesty brýle. Naklonil se nad stůl a dal se do čtení papíru. Pozoroval jsem ho. Mračil se. Hodně dlouho papír studoval.

Dočetl ho, opatrně ho složil a vrátil dědečkovi. Pohlédl na něj. „Vy jste byl ve vězení – pálení whisky?“

„Jo, dávno,“ řekl dědeček.

Pan Taylor povstal, přistoupil k velkému oknu a dlouho pozoroval ulici. Vzdychl si, na dědečka se nepodíval. „Mohl bych si od vás vzít peníze, ale k ničemu by to nebylo. Vládní byrokrati, kteří se těmito věcmi zabývají, nerozumí horalům. Vlastně ani nechtějí. Mám takový dojem, že ty zkurvysyni nerozuměj vůbec ničemu.“ Dlouho se díval z okna kamsi do dálky. Zakašlal. „Ani Indiánům. Prohráli bychom to. Toho kluka stejně odvedou.“

Dědeček si nasadil klobouk. Vyndal z přední kapsy montérek peněženku, rozepnul ji a chvíli v ní šmátral. Položil panu Taylorovi na stůl dolar. Odešli jsme. Pan Taylor se pořád díval z okna.

Vyšli jsme z osady, dědeček přede mnou, tlumok přehozený přes rameno. Pan Wajn už nebyl. Věděl jsem, že je všechno ztracené.

Bylo to poprvé, co jsem dědečkovi snadno stačil. Šel pomalu. Mokasíny šoural prachem, tušil jsem, že je unavený. Když jsme došli na pěšinu v údolí, zeptal jsem se. „Dědečku, co je to zatracenej žid?“

Dědeček se sice zastavil, ale neobrátil se ke mně. I jeho hlas zněl unaveně. „Nevím, něco se vo nich píše v bibli, tam někde, nebo možná i jinde, někde se s nima něco stalo, ale strašně, strašně dávno.“ Dědeček se otočil. „Jako s Indiánama..., zaslech sem někde, že taky nemaj zemi.“ Dědeček se na mě podíval dolů. V té chvíli měl oči jako Vrbovej John.

Babička rozsvítila petrolejku. Na stole jsme rozbalili tlumok. Byly tam ruličky červené, zelené a žluté látky pro babičku; jehly, náprstky a špulky nití. Řekl jsem babičce, že to vypadá, jako by pan Wajn vysypal skoro všechno ze svého rance do našeho tlumoku. Babička řekla, že to tak vypadá.

Byly tam i různé nástroje pro dědečka. A knihy. Byly tam početnice a malá černá knížka. Babička řekla, že to jsou přísloví o hodnotách pro mě. Byla tam kniha s obrázky chlapců, děvčat a psů. Bylo v ní i něco napsáno a byla úplně nová, ještě se leskla. Napadlo mě, že by ji byl pan Wajn přinesl možná při své příští cestě s sebou, kdyby snad zase nezapomněl. To bylo všechno; aspoň jsme si to mysleli.

Dědeček složil tlumok a chystal se ho položit na podlahu. Něco jako by v něm zaharašilo. Dědeček ho obrátil na ruby. Na stůl se vykutálelo červené jablko. Bylo to poprvé, co si pan Wajn vzpomněl na jablko. A ještě něco se vykulilo z tlumoku. Babička to zvedla. Byla to svíčka a na ní jedna z těch cedulek pana Wajna. Babička ji přečetla. Stálo tam: „Vrbovej John.“

Moc jsme nevečeřeli. Dědeček vyprávěl o cestě do osady, o panu Wajnovi a co nám řekl pan Taylor.

Babička sfoukla petrolejku a usadili jsme se v pološeru u krbu. Měsíc dorůstal a svítil oknem. Oheň jsme nezapálili. Já jsem se houpal.

Říkal jsem babičce a dědečkovi, aby z toho nebyli smutní. Řekl jsem, že ani já nejsem. Že se mi bude v sirotčinci asi líbit, když všichni, co tam jsou, jsou mladí a vůbec. Řekl jsem, že to nemůže trvat dlouho, uspokojíme zákon a pak se budu moct vrátit.

Babička říkala, že nám zbývají tři dny a že budu muset být odevzdán zákonu. Pak jsme už nemluvili. Ani jsem nevěděl, co bych ještě řekl. Všichni jsme se houpali, židle tiše vrzaly dlouho do noci a my jsme nemluvili.

Konečně jsme si šli lehnout. Od té doby, co umřela máma, jsem se poprvé rozplakal. Strčil jsem si do pusy cíp deky, takže mě dědeček s babičkou neslyšeli.

Ty tři dny jsme využili dokonale, naplno, jak to vůbec bylo možné. Babička chodila všude se mnou a s dědečkem; nahoru Soutěskou až k Průrvě. Brali jsme s sebou Modráčka a ostatní psy. Jednoho rána, ještě před svítáním, jsme se vydali na horní stezku. Posadili jsme se na vrcholu a pozorovali východ slunce nad hřebeny. Ukázal jsem dědečkovi a babičce své tajné místo.

Babička nějak rozsypávala cukr do všeho, co pekla, a já s dědečkem jsme si na pečivu náramně pochutnávali.

Předposlední den jsem se vytratil zkratkou do krámu na rozcestí. Pan Jenkins řekl, že červenozelená krabice je stará a že mi ji nechá za pětadesát centů. Klidně jsem mu ji mohl zaplatit. Dědečkovi jsem koupil sladké červené tyčinky, což stálo čtvrták. Z dolaru od pana Chunka mi zbyl ještě desetník.

Ten večer mi dědeček ostříhal vlasy. Říkal, že je to nutný, že by to udělalo špatnej dojem, dybych vypadal jako nákej Indián nebo něco takovýho. Řekl jsem dědečkovi, že je mi to fuk. A že chci vypadat stejně jako Vrbovej John.

Nesměl jsem mít ani mokasíny. Dědeček vytáhl mé staré boty. Vzal kus železa a vytloukl kůži svršků, až přesahovala přes podrážky.

Výrostly mi totiž nohy. Řekl jsem babičce, aby mi mokasíny nechala pod postelí, že se stejně brzo vrátím a že se budou hodit. Jelenicovou košili jsem položil na postel. Řekl jsem babičce, že tam může zůstat, protože dokud se nevrátím, nebude v posteli stejně nikdo spát.

Červenozelenou krabici jsem schoval do skříňky na jídlo; věděl jsem, že ji tam babička za den za dva najde. Sladké tyčinky jsem strčil do kapsy dědečkových nedělních šatů. Přijde na ně v neděli. Vzal jsem si z toho jen jeden kousek jen tak na ochutnání. Byl moc dobrý.

Babička se rozhodla, že se mnou až do osady nepůjde. Dědeček na mě čekal na mýtině. Babička si klekla na zápraží a objala mě jako Vrbovýho Johna. Já ji taky objal. Snažil jsem se neplakat, ale nešlo to, proti mé vůli mi vyrazily slzy. Na nohou jsem měl své staré boty, netlačily, ani když jsem napjal prsty. Oblékl jsem si ty nejlepší montérky a bílou košili. Na sobě jsem měl žlutý kabátek. Do tlumoku mi babička dala dvě další košile, druhý pár

montérek a ponožky. Víc jsem toho nechtěl, protože jsem věděl, že se stejně brzo vrátím. A taky jsem to babičce řekl.

Jak tam přede mnou klečela, babička řekla: „Pamatuješ se na Psí hvězdu, Malej strome? Jak jsme se na ni dívali za večerního smrákání?“ Řekl jsem, že ano. Babička řekla: „Ať jseš, kde jseš – je to jedno kde –, dívej se večer po západu na Psí hvězdu. My se s dědečkem budem taky dívat. Budem na tebe myslet.“ Řekl jsem, že i já na ně budu myslet. Bylo to jako pan Wajn a jeho svíčka. Požádal jsem babičku, aby vyřídila Vrbovým Johnovi, aby se taky díval na Psí hvězdu. Řekla, že to vyřídí.

Babička mě držela za ramena a dívala se mi do očí. Řekla: „Tvýho tátu a mámu spojili Čerokíové. Zapamatuješ si to, Malej strome? Ať si říká, kdo chce, co chce, pamatuj si to!“

Řekl jsem, že nezapomenu. Sebral jsem tlumok a šel s dědečkem na mýtinu. Šli jsme po kládě přes potok. Ohlédl jsem se. Babička stála na zápraží a dívala se za námi. Zvedla ruku, pak ji položila na srdce a pak mávla směrem ke mně. Věděl jsem, co to znamená.

Dědeček měl svůj tmavý oblek. Měl i boty; a tak jsme oba klopýtali za svým cílem pěšinou dolů údolím. Nízké borové větvičky mě tahaly za paži. Jeden dub natáhl prsty a stáhl mi tlumok z ramene. Tomelový keř mě chytil za nohu. Potok se dal do běhu, skákal po kamenech a rozčiloval se. Přeletěla nad námi vrána a pořád krákala, sedla si do koruny stromu a krákala a krákala. Všichni říkali: „Neodcházej, Malý strome, neodcházej, Malý strome!“ Věděl jsem přesně, co říkají. Oči se mi zamžily a já jsem po paměti klopýtal za dědečkem. Zvedl se vítr, zahučel a chytil cíp mého žlutého kabátku. Ushlé trní se natáhlo přes celou pěšinu a zavěsilo se mi na nohy. Truchlivá holubice ozvala dlouze a osamoceně. Žádná odpověď. Věděl jsem, že volá mě.

Tentokrát se nám s dědečkem šlo pěšinou dolů údolím těžko.

Čekali jsme na autobusovém nádraží. Seděli jsme s dědečkem na lavici. Tlumok jsem držel na klíně. Čekali jsme na zákon. Řekl jsem dědečkovi, že si vůbec neumím představit, jak zvládne řemeslo bez mé pomoci. Dědeček řekl, že to bude těžký. Bude muset pracovat dvakrát tak dlouho. Řekl jsem mu, že budu zpátky co nevidět a že nebude muset dlouho zdvojnásobovat. Dědeček řekl, že to je víc než pravděpodobný. Jinak jsme toho moc nenamluvili.

Na zdi tikaly hodiny. Věděl jsem, kolik je hodin, a tak jsem to dědečkovi řekl. Na autobusové stanici nebylo moc lidí. Jenom jedna žena a muž. Časy

jsou zlý, řekl dědeček, lidi nemaj na cestování peníze. Což opravdu neměli.

Zeptal jsem se dědečka, jestli si myslí, že se hory táhnou až k sirotčinci. Dědeček řekl, že neví. Nikdy tam nebyl. A tak jsme čekali dál, dokud nepřišla ta paní.

Poznal jsem ji. Byla to ta žena v šedých šatech. Přistoupila ke mně a k dědečkovi, a když se dědeček postavil, předala mu nějaké papíry Dědeček si je strčil do kapsy. Řekla, že autobus už čeká, a ještě dodala: „Nechci tu mít žádné scény. Dělejte, ať je po všem. Ať se stane, co se musí stát; je to pro všechny to nejlepší.“

Nevěděl jsem, o čem to vlastně mluví. Dědeček taky ne. Chtěla, aby se to rychle odbylo. Z kabelky vyndala provázek a přivázala mi ho na krk. Byla na něm cedulka, podobná těm, jaké měl pan Wajn. Bylo na ní něco napsáno. Šli jsme s dědečkem za ní k autobusu. Tlumok jsem měl přehozený přes rameno. Dědeček si klekl, rovnou před otevřenými dveřmi autobusu, a obejmul mě jako Vrbového Johna. Držel mě dlouho v náručí, oběma koleny klečel na dláždění Pošeptal jsem mu do ucha: „Vrátím se, co nejdřív, hned.“ Dědeček mě přitiskl, že rozuměl.

Paní řekla: „Musíme už jít.“ Nevěděl jsem, jestli to říká mně, nebo dědečkovi. Dědeček se postavil. Vykročil od autobusu, ani se neohlédl. Paní mě zvedla a postavila na schůdky, což jsem mohl udělat klidně sám. Paní řekla řidičovi, aby si přečetl mou cedulku; a tak jsem před ním stál, dokud si ji nepřečetl.

Řekl jsem mu, že nemám lístek a že ani nevím, jestli s ním můžu jet, protože nemám žádné peníze. Zasmál se a řekl, že můj lístek mu dala ta paní. V autobusu byli jen tři lidi. Šel jsem až dozadu a sedl si k okýnku, abych třeba ještě zahlédl dědečka.

Autobus nastartoval a vyjížděl z nádraží. Viděl jsem, jak se ta paní v šedých šatech za námi dívá. Jeli jsme ulicí, ale dědečka jsem nikde neviděl. Pak jsem ho spatřil. Stál na rohu ulice nedaleko autobusového nádraží. Klobouk měl stažený hluboko do čela a ruce mu visely zvadle podle těla. Jeli jsme kolem něj. Chtěl jsem stáhnout okénko, ale nevěděl jsem jak. Mával jsem, ale neviděl mě.

Autobus jel dál. Běžel jsem dozadu a díval se zadním okýnkem Dědeček tam stál a díval se za autobusem. Mával jsem a křičel „Sbohem, dědečku. Budu zpátky co nevidět.“ Neviděl mě. Křičel jsem ještě víc: „Vrátím se hned, dědečku!“ Ale on tam jen stál. Byl stále menší a menší ve světle

pozdního večerního slunce. Ramena svěšená. Najednou vypadal dědeček staře.

PSÍ HVĚZDA

Pokud nevíte, jak daleko jedete, je to vždycky daleko. Mně o cestě nikdo nic neřekl. Myslím, že ani dědeček to nevěděl.

Dopředu jsem přes sedadla neviděl, a tak jsem se díval z okýnka. Kolem nás se míhaly domy a stromy, později už jen samé stromy. Setmělo se a neviděl jsem nic.

Pokukoval jsem podle sedadel uličkou a viděl jsem silnici ozářenou světly autobusu. Vypadalo to pořád stejně. Zastavili jsme v autobusové stanici v nějakém městečku. Stáli jsme tam dlouho, ale já jsem nevystoupil, ani jsem se nehnul ze sedadla. Cítil jsem, že je to bezpečnější tam, kde jsem.

Když jsme vyjeli z městečka, nebylo už na co se dívat. Na klíně jsem měl tlumok, vnímal jsem ho jako dědečka a babičku. Voněl tak trochu jako Modráček. Usnul jsem.

Vzbudil mě řidič. Bylo ráno a venku mrholilo. Zastavili jsme před sirotčincem. Když jsem vystoupil z autobusu, čekala tam bělovlasá dáma s rozevřeným deštníkem. Měla na sobě černé šaty, které sahaly až k zemi; podobala se té paní v šedých šatech, ale nebyla to ona. Neřekla ani slovo, jen se sklonila, uchopila cedulku a přečetla si ji. Kývla na řidiče. Dveře se zavřely a autobus odjel. Vzpřímila se, trochu se zamračila a povzdechla. „Pojď za mnou,“ a vedla mě pomalu železnými vraty. Tlumok jsem si hodil přes rameno a šel jsem za ní.

Prošli jsme vraty do aleje mohutných jilmů, které zašuměly, a sotva jsme mezi ně vešli, začaly si povídat. Dáma si ničeho nevšimla, ale já ano. Už o mně slyšely.

Přešli jsme rozlehlý dvůr a kráčeli k jakýmsi budovám. Krásně jsem jí stačil. Došli jsme ke dveřím budovy a dáma se zastavila. „Teď uvidíš důstojného pána,“ řekla. „Bud zticha, nebreč a chovej se slušně! Mluvit můžeš, jen když se tě na něco zeptá. Rozumíš?“ Odpověděl jsem, že ano.

Následoval jsem ji do tmavé chodby, z níž jsme vešli do jedné místnosti. Důstojný pán seděl u pracovního stolu. Nezvedl hlavu. Dáma mě posadila do židle s rovným opěradlem, která stála přímo před jeho stolem. Tiše odcupitala z místnosti. Tlumok jsem si položil znovu do klína.

Důstojný pán byl zaneprázdněný, četl nějaké papíry. Měl růžové tváře, vypadaly, jako by si je často a důkladně myl, protože se mu leskly. Vlasů měl málo, nestálo to ani za řeč – i když pár jsem jich kolem uší přece jen zahlédl.

Na zdi byly hodiny, říkal jsem si, kolik je hodin, ale ne nahlas. Po okně za důstojným pánem stékal déšť. Důstojný pán zvedl hlavu. „Přestaň klátit těma nohama!“ řekl. Vyslovil to hodně důrazně, tak jsem toho nechal.

Ještě chvíli koukal do těch papírů. Konečně je položil na stůl, vzal si tužku a začal ji v rukou obracet nahoru dolů. Opřel se lokty o pracovní stůl a trochu se nahnul dopředu – seděl jsem totiž hodně nízko, přes široký stůl na mě stěží viděl.

„Časy jsou zlé,“ řekl. Zasmušil se, jako by ty časy byly pro něho nejhorší. „Stát na takové věci nemá peníze. Ale naše církev se rozhodla, že tě vezme – možná, že proti všemu rozumu –, ale vzala tě.“

Začínal jsem mít dost špatný pocit, že se ta církev musí tímhle vším trápit. Neřekl jsem nic, protože se mě na nic neptal.

Tužkou otáčel kolem dokola; neměl ji úsporně ořezanou, špička byla moc tenká. Podezíral jsem ho, že hazarduje víc, než kolik dává najevo. Znovu začal: „Máme tu školu, do které bys mohl chodit. Přidělíme ti také drobné práce. Každý zde musí trochu pracovat; to je něco, na co nejsi asi vůbec zvyklý. Musíš dodržovat řády. Když je nedodržíš, budeš potrestán.“ Zakašlal. „Nemáme tu žádné Indiány, ani míšence, nic podobného. A navíc, tvoje matka a otec nebyli oddáni. Ty jsi první a jediný bastard, kterého jsme přijali.“

Řekl jsem mu, co mi přikázala babička. Že mého tátu a mámu spojili Čerokiové. Řekl, že co dělají Čerokiové, neznamená vůbec nic. Ostatně, na nic se mě neptal. Což byla pravda.

Celá věc ho nějak dohřála. Stoupl si a vykládal, že jeho církev chce být laskavá ke každému, i ke zvířatům a vůbec.

Řekl mi, že nemusím chodit na bohoslužby ani na večerní modlitby; že podle bible bastardi stejně nemohou být spaseni. Řekl mi, že bych nanejvýš mohl chodit poslouchat, pokud bych byl zticha, seděl vzadu a ničeho se neúčastnil.

Což mi nevadilo, protože jsme s dědečkem, odborně vzato, celou tu věc už vzdali.

Řekl, že podle papírů, co má na stole, je dědeček nevhodnou osobou k tomu, aby vzdělával mládež, a že ani já jsem podle všeho nikdy nepoznal kázeň. Což je pravda – asi jsem ji nepoznal. Řekl, že dědeček byl ve vězení.

Řekl jsem, že i mě mohli málem oběsit. Přestal točit tužkou a otevřel pusu. „Co to kecáš?“ vykřikl.

Řekl jsem, že je to dávno, kdy mě mohl zákon málem oběsit, ale já jsem utekl. Řekl jsem mu, že kdyby nebylo našich psů, asi bych už visel. Neřekl jsem mu, kde je palírna; mohlo by nás to s dědečkem připravit o řemeslo.

Sedl si ke stolu a hlavu položil do dlaní, jako by plakal. Kroutil hlavou ze strany na stranu. „Já to věděl, že to je omyl,“ řekl. Dvakrát či třikrát to opakoval. Nechápal jsem, o jakém omylu mluví.

Seděl tam dlouho a kroutil hlavou v dlaních, až jsem ho začal podezřívat, že opravdu pláče. Bylo mi z toho všeho skoro tak mizerně jako jemu a litoval jsem, že jsem se o tom věšení vůbec zmínil. Seděli jsme tak spolu hodnou chvíli.

Řekl jsem mu, aby neplakal. Že mi to vůbec nevadí a že mě to nerozhází, jako mě to nerozházelo ani tenkrát. Ale řekl jsem mu, že z toho Starej Ringer umřel. Že to byla vlastně má vina.

Zvedl hlavu a řekl: „Zavři klapačku! Na nic jsem se tě neptal!“ Což byla pravda. Sebral papíry. „Uvidíme, zkusíme to s pomocí Boží.“

Možná, že vlastně patříš do nápravného zařízení,“ řekl. Zazvonil zvonečkem na stole. Dáma přihopkala do místnosti. Myslím, že stála celou tu dobu za dveřmi.

Řekla mi, abych šel za ní. Vzal jsem si tlumok, hodil si ho přes rameno a řekl: „Díky,“ ale neřekl jsem „důstojný pane“. I když jsem byl bastard na cestě do pekla, nechtěl jsem si tu cestu zbytečně urychlovat, protože mi dosud nebylo jasné, zda se takovým lidem má říkat „důstojný pane“ nebo jenom „pane“. Jak říkal dědeček, dyž tě nikdo nenutí, nemá to žádnou cenu vrhat se do zbytečného nebezpečí.

Když jsme vycházeli, zavál silně vítr a zalomcoval okny. Dáma se zastavila a koukala. Důstojný pán se ohlédl a taky se zadíval na okno. Věděl jsem, že to byla zpráva pro mě – z hor.

Můj kavalec stál v rohu. Byl stranou od ostatních, až na jeden, který byl docela blízko mého. Byla to velická místnost, obývalo ji dvacet či třicet chlapců. Většinou byli starší než já.

Dostal jsem za úkol pomáhat každé ráno a každý večer při zametání. Nedalo mi to žádnou práci, až na to, když jsem pod některým kavalcem nezametl pořádně. Paní mě to nechala zamést ještě jednou. Což se stávalo skoro pravidelně.

Na kavalci blízko mě spal Wilburn. Byl o hodně starší než já; bylo mu snad jedenáct. Říkal, že mu je dvanáct. Byl dlouhý, hubený a obličej samá piha. Říkal, že ho nikdo nikdy neadoptuje a že tu bude muset zůstat do vosumnácti. Wilburn řekl, že na to kašle. Řekl, že až vodsud vypadne, vrátí se a celej sirotčinec vypálí.

Wilburn měl koňskou nohu. Chodidlo na pravé noze měl obrácené dovnitř, takže když šel, prsty té krátké nohy zakopával o levé lýtko a pravá půlka jeho těla divně poskakovala.

Wilburn ani já jsme na dvoře nikdy nehráli žádnou hru. Wilburn nemohl běhat a já byl na hraní her asi moc malý. Wilburn říkal, že na to kašle, že hry sou tak akorát pro kojence. Což je pravda.

Při hrách jsme sedávali s Wilburnem v rohu dvora pod vysokým dubem. Někdy, když se míč zakutálel, jsem pro něj doběh a hodil ho zpátky chlapcům, co hráli. Házet jsem uměl dobře.

Dal jsem se do řeči s dubem. Wilburn o tom nevěděl, protože jsem nepoužíval slov. Byl starý. S přicházející zimou poztrácel většinu mluvících listů, ale užíval ve větru svých nahých prstů.

Říkal, že se mu chce už spát, ale že ještě zůstane chvilku vzhůru, aby pověděl stromům v horách, že jsem tady. Říkal, že zprávu pošle po větru. Řekl jsem mu, aby ji vyřídil taky Vrbovým Johnovi, což mi slíbil.

Pod stromem jsem našel modrou kuličku. Byla průhledná, a když se dala před jedno oko a druhé se zavřelo, všechno bylo modré. Wilburn mi vysvětlil, co to je, protože já jsem ještě nikdy žádnou kuličku neviděl.

Říkal, že kuličky nejsou k tomu, aby se jima dívalo, ale že se mají cvrknat po zemi; ale dybych cvrknal tou svojí, někdo by mi ji vzal, protože ji někdo ztratil.

Wilburn říkal, hloupej kdo dává, hloupější, kdo nebere, a že stejně na všechno kašle. Kuličku jsem si schoval do tlumoku.

Jednou za čas postavili v chodbě před kanceláří všechny chlapce do řady. Přicházeli páni a dámy a prohlíželi si je. Hledali, koho by si mohli adoptovat. Bělovlasá paní, co nás měla na starosti, mi řekla, abych se do řady nestavěl. Takže jsem se nestavěl.

Pozoroval jsem je ze dveří. Dalo se lehce poznat, koho si vybrali. Před tím, koho si vybrali, se zastavili a hovořili s ním; potom všichni odešli do kanceláře. S Wilburnem nikdo nikdy nehovořil.

Stál v řadě a usmíval se na každého, kdo šel kolem. Nadzvedl koňskou nohu a schovával ji za zdravou. Ale nikdo ho neoslovil. Každý večer po

nástupu se Wilburn počůral do kavalce. Říkal, že to dělá schválně. Říkal, že to dělá, aby jim ukázal, co si myslí vo jejich zatracenejch adopcích.

Kdykoliv se Wilburn počůral do kavalce, bělovlasá paní mu druhý den přikázala, aby vynesl matraci a deky na dvůr a rozložil je na slunci. Říkal, že mu to je jedno. Říkal, že esli ho budou pořád votravovat, že bude čůrat do kavalce každou noc.

Wilburn se mě ptal, co budu dělat, až vyrostu. Řekl jsem mu, že budu Indián jako dědeček a Vrbovej John a budu žít v horách. Wilburn řekl, že bude vykrádat banky a sirotčince. Říkal, že bude vykrádat taky kostely, jen bude muset zjistit, kde maj schovaný peníze. Říkal, že asi ze všeho nejspíš zabije každýho, kdo šéfuje bankám nebo sirotčincům, ale mě že nezabije.

Wilburn v noci plakával. Nedal jsem znát, že to vím. Strkal si cíp deky do pusy, věděl jsem, že nechtěl, aby se o tom někdo dověděl. Říkal jsem mu, že by to neměl být problém, aby mu nohu srovnali, až se dostane ze sirotčince. Dal jsem mu svou modrou kuličku.

Vždycky mezi setměním a večerí se konaly v kapli večerní modlitby. Nechodil jsem tam a večerí jsem taky vynechával. Mohl jsem tak pozorovat Psí hvězdu. Kus od mého kavalce, asi v polovině místnosti, bylo okno, odkud byla Psí hvězda vidět úplně zřetelně. Objevovala se zároveň se soumrakem jako zlatá jiskřička, a jak tmavla noc, byla čím dál jasnější.

Věděl jsem, že dědeček s babičkou se taky dívají, i Vrbovej John. Každý večer jsem nejméně hodinu stával u okna a pozoroval Psí hvězdu. Zval jsem Wilburna, aby některý večer vynechal večerí a pozoroval ji se mnou, ale honili ho do kaple a o večerí nechtěl přijít. A tak ji nikdy neviděl.

Zpočátku, od chvíle, kdy jsem ji začal pozorovat, jsem celý den přemýšlel, na co bych si měl večer vzpomenout, ale brzo jsem poznal, že to není dobře.

Stačilo jen se dívat. Dědeček mi poslal svou vzpomínku, jak sedí na hřebenu hor a sleduje zrození dne, jak slunce udeří do ledu a jiskří. Slyšel jsem, jak úplně zřetelně říká: „Vožívá,“ a já mu u okna odpovídal: „Ano, pane, ožívá.“

Jak jsme šli s dědečkem honit lišáka a dívali se na Psí hvězdu. Byli tam Modráček, Červeňák a Starej Rippitt a Maud. Smáli jsme se neohrabanosti Starýho Rippitta, až jsme se za břicha popadali.

Babička mi poslala vzpomínku na sbírání kořenů a na to, jak rozsypala cukr na kukuřičný vdolek. Jak nás nachytala s dědečkem v kukuřičném políčku, když jsme hýkali jako mezci na Starýho Sama.

Poslala mi i obrázek mého tajného místa. Listy už opadaly, ležely hnědé, rezavé a žluté na zemi. Červené škampy ho lemovaly jako hořící pochodně, připravené nepustit dovnitř nikoho než mě.

Vrbovej John mi poslal obrázek jelenů ve stráni. S Vrbovým Johnem jsme se zase smáli, jak jsem mu dal žabu do kapsy kabátu. Ale obrazy od Vrbového Johna byly rozmazané. Pozornost měl upřenou k něčemu jinému. Vrbovej John měl zlost.

Každý den jsem sledoval mraky a slunce. Když bylo zataženo, nebylo Psi hvězdu vidět. I tak jsem stával u okna a poslouchal vítr.

Dali mě do první třídy. Měli jsme počty, ale ty jsem už znal, protože mě je naučil pan Wajn. Učila nás velká tlustá učitelka. Byla přísná a nesnášela žádné hlouposti. Jednou nám přinesla ukázat obraz představující jelení stádo, jak vybíhá z potoka. Skákali po sobě a vypadalo to, jako by se vytlačovali z vody. Zeptala se, jestli někdo ví, co dělají. Jeden chlapec řekl, že před něčím utíkají, pravděpodobně před lovcem. Jiný chlapec říkal, že se asi bojí vody a že se snaží dostat se co nejrychleji přes potok. Řekla, že to je správně. Přihlásil jsem se.

Řekl jsem, že je to jasná věc, že jde o páření, protože jeleni tam skáčou na laně; poznal jsem to také podle vzhledu keřů a stromů – bylo to období říje.

Tlustou paní to úplně vzalo. Otevřela pusu, neřekla nic. Někdo se zasmál. Plácla se dlaní přes čelo, obrátila oči v sloup a obraz upustila. Rázem mě napadlo, že se jí udělalo zle.

Zavravorala krok dva dozadu, než se zase vzpamatovala. Potom se ke mně rozběhla. Chytla mě za krk a začala se mnou cloumat. Celá zrudla a vykřikovala: „Mohlo mě to hned napadnout, hned nás to mohlo všechny napadnout, sprost’árny, nic než sprost’árny, je to v tobě, ty malej bastarde!“

Nemohl jsem si za žádnou cenu srovnat v hlavě, proč tak křičí, a byl jsem ochoten dát všechno hned do pořádku. Ještě chvíli se mnou třepala a pak mi za hlavou tleskla rukama a vyhnala mě ze třídy.

Šli jsme chodbou ke kanceláři důstojného pána. Nechala mě stát venku a zavřela za sebou dveře. Slyšel jsem, jak mluví, ale nerozuměl jsem jí.

Za několik minut vyšla z kanceláře důstojného pána a odkráčela chodbou, aniž se na mě podívala. Důstojný pán stál ve dveřích. Řekl docela klidně: „Pojd dál.“ A tak jsem vešel.

Rty se mu rozevřely, jako by se chtěl usmát, ale neusmál se. Pořád si je olizoval jazykem. Na tvářích mu vyražel pot. Řekl mi, abych si stáhl vršek

montérek a sundal košili. Což jsem udělal. Bez košile a bez kšandiček mi nezbylo nic jiného než držet si kalhoty oběma rukama. Důstojný pán se sklonil pod pracovní stůl a vytáhl dlouhý prut.

Řekl: „Jsi zrozen z hříchu, vím, že nejsi schopen pokání; ale chvála Bohu, dostane se ti ponaučení, abys hříchem nekazil ostatní křesťany. Kát se nebudeš, ale rvát budeš nahlas!“

Začal mě tím velkým prutem řezat přes záda. Nejdřív mě to bolelo, ale nebrečel jsem. Babička mě to naučila. Jednou, když jsem si ukopl palec, mě naučila, jak Indián snáší bolest. Nejdřív uspí svou tělesnou mysl a pak svou duchovní myslí na bolest hledí – místo aby bolest cítil.

Tělesná mysl cítí jenom tělesnou bolest, duchovní mysl cítí jenom duchovní bolest. A tak jsem svou tělesnou mysl uspal.

Prut mě švihal a švihal. Nakonec se zlomil. Důstojný pán našel další. Prudce odfukoval. „Zlo je zatvrzelé,“ říkal mezi funěním. „Ale chvála Bohu, spravedlnost zvítězí“.

Třískal mě novým prutem tak dlouho, až jsem upadl. Potácel jsem se, ale znovu jsem se sebral. Dědeček říkal, že dokud může člověk stát na nohou, s největší pravděpodobností to s ním ještě není tak zlý.

Chvilkami se pode mnou houpala podlaha, ale věděl jsem, že to zvládnou. Důstojnému pánovi došel dech. Řekl mi, abych si oblékl košili. Což jsem udělal.

Košile nasákla krví. Ale víc mi jí stékalo po nohách do bot; neměl jsem žádné spodní prádlo, aby ji zachytilo. Chodidla se mi ve střevících lepila.

Důstojný pán řekl, abych se vrátil na svůj kavalec a abych celý týden nechodil na večeri. Beztak jsem tam nikdy nechodil. Řekl, že nesmím chodit do třídy a že celý týden nesmím opustit ložnici.

Večer při soumraku jsem stál u okna a držel si montérky rukama; mň to bolelo, než kdybych si navlékal kšandičky. Pozoroval jsem Psí hvězdu.

Všem jsem to pověděl, dědečkovi, babičce i Vrbovým Johnovi. Řekl jsem jim, že si za nic na světě nedovedu vysvětlit, čím jsem se provinil a proč se tlusté paní učitelce udělalo zle; ani co posedlo důstojného pána. Řekl jsem jim, že jsem ochotný se napravit, ale že důstojný pán řekl, že to nejde, protože jsem zrozen z hříchu, a tudíž že nevím jak.

Řekl jsem dědečkovi, že se mi zdá, že tuhle situaci nejspíš nezvládnou. Řekl jsem, že chci domů.

Bylo to poprvé, co jsem usnul při pozorování Psí hvězdy. Wilburn mě našel pod oknem a vzbudil mě, když se vrátil z večere. Řekl, že přišel z

večeře dřív, aby se podíval, jak mi je. Ležel jsem na břiše.

Wilburn řekl, že až vyroste a vzejde ze sirotčince a začne vykrádat sirotčince a banky a další, že ze všeho nejdřív zabije důstojného pána. Řekl, že je mu úplně fuk, esli se dostane do pekla jako já.

Od té chvíle každý večer, když soumrak přivedl hvězdu, jsem říkal babičce, dědečkovi a Vrbovým Johnovi, že chci domů. Nebyl jsem schopen vidět obrazy, které mi posílali, ani je slyšet. Říkal jsem jim, že chci jít domů. Psí hvězda zrudla, zazářila jasně a zase zrudla.

Třetí noc zakryly Psí hvězdu těžké mraky. Vítr vyvrátil stožár osvětlení a sirotčinec potemněl. Věděl jsem, že mě slyšeli.

Začal jsem je vyhlížet. Zima sílila. Vítr byl čím dál tím ostřejší, celé noci skučela kolem všech budov meluzína. Leckomu se to nelíbilo, ale mně ano. Chodil jsem ven a všechen čas jsem trávil pod starým dubem. Měl už spát, ale řekl, že kvůli mně spát nebude. Mluvil pomalu a potichu.

Jednou večer, když už jsme se měli vrátit do ložnice, se mi zdálo, že vidím dědečka. Byl vysoký a měl veliký černý klobouk. Kráčel ulicí směrem ode mne. Rozběhl jsem se k železnému plotu a volal: „Dědečku! Dědečku!“ Neotočil se.

Běžel jsem kolem plotu, jak nejdál to šlo, ale ztrácel se mi z dohledu.

Křičel jsem z plných plic: „Dědečku, to jsem já, Malý strom!“ Byl pryč. Neslyšel mě.

Bělovlasá paní nám oznámila, že se blíží vánoce. Řekla, že všichni mají být veselí a že se má zpívat. Wilburn říkal, že v kapli zpívají spoustu různých písní. Říkal, že se je všichni musej naučit a že miláckové musej stát v bílejších prostěradlech kolem důstojného pána jako kuřata kolem slepice a vyřvávat ty písně.

Bělovlasá paní říkala, že taky přijede Senty Klós. Wilburn říkal, že to sou samý sračky.

Dva páni přinesli strom. Měli na sobě obleky jako politici. Smáli se a ušklebovali a říkali: „Hleďte, chlapci, co jsme vám přinesli. Není to krásné? Že je to hezké! Ted' máte svůj vlastní stromeček!“

Bělovlasá paní říkala, že je to opravdu hezké, a všechny nabádala, abychom těm dvěma politikům řekli, že to je opravdu hezké a abychom jim poděkovali. Což každý udělal.

Jen já ne. Porazili ten strom jen tak, bezdůvodně. Byla to samčí borovička a ted' tady na chodbě pomalu umírala.

Politici se podívali na hodinky a řekli, že nemohou déle zůstat, ale že si přejí, aby všichni byli šťastni. Ještě řekli, že chtějí, aby si každý vzal kousek červeného papíru a pověsil ho na stromek. Všichni to udělali, jen já a Wilburn ne.

Politici odcházeli a volali: „Veselé vánoce!“ A vytratili se ze dveří. Všichni jsme stáli kolem a dívali se chvíli na stromek.

Bělovlasá paní řekla, že zítra bude Štědrý večer a že Senty Klós přinese kolem poledne dárky. Wilburn řekl: „Není to náky divný? Je to Štědrej večer a Senty Klós přídě v poledne.“ Bělovlasá paní se na Wilburna zamračila a řekla: „Hele, Wilburne, říkáš to každý rok. Dobře víš, že Senty Klós musí navštívit mnoho jiných míst. A taky víš, že on i jeho pomocníci mají právo být na Štědrý večer se svými rodinami. Měl bys být vděčný, že si vůbec najdou čas, aby ti udělali vánoce.“

Wilburn řekl: „Kecy!“

A opravdu, druhý den přijelo ke dveřím asi pět aut. Vystoupili páni a dámy a pod paží nesli dárky. Na hlavách měli podivné malé čepičky a někteří měli v rukou rolničky. Cinkali rolničkami a volali: „Veselé vánoce!“ Vyvolávali to na všechny strany. Říkali, že jsou Senty Klósovi pomocníci. Nakonec přišel sám Senty Klós.

Měl na sobě červené šaty a pod opaskem nacpané polštáře. Neměl pravé vousy, byly jiné, než měl pan Wajn; byly nějak přivázané a zvadle mu visely pod nosem. Halekal: „Ho! Ho! Ho!“ Vykřikoval to pořád dokola.

Bělovlasá paní říkala, že musíme být všichni šťastni a že na ně máme volat: „Veselé vánoce.“ Což každý udělal.

Jedna dáma mi dala pomeranč, poděkoval jsem. Zůstala u mně stát a ptala se: „Nechceš ho ochutnat?“ Tak jsem ho snědl a ona mě přitom pozorovala. Byl dobrý. Ještě jednou jsem jí poděkoval. Řekl jsem jí, že to byl dobrý pomeranč. Zeptala se mě, zda nechci ještě jeden. Řekl jsem, že asi ano. Někam odešla, ale žádný mi už nepřinesla. Wilburn dostal jablko. Nebylo tak velké jako jablka, která pan Wajn zapomínal v kapse.

Litoval jsem, že jsem si kousek pomeranče neschoval; byl bych to udělal, kdyby mě ta dáma nenutila, abych ho snědl. Byl bych ho vyměnil za kousek Wilburnova jablka. Na jablka jsem si potrpěl.

Dámy začaly cinkat rolničkami a volaly: „Senty Klós bude rozdávat dárky. Udělejte kruh. Senty Klós nám něco přinesl.“ Seběhli jsme se do kruhu.

Čí jméno Senty Klós vyvolal, ten musel vystoupit dopředu a vzít si od něho dárek. Potom musel chvíli počkat, než ho Senty Klós pohladí po hlavě a pocuchá mu vlasy – a pak mu poděkovat.

Některá z dam hned vždycky spustila: „Rozbal si dáreček! Nepodíváš se na ten hezký dáreček?“ Čím víc dárků se rozdalo, tím větší byl zmatek. Dámy pobíhaly sem a tam, protože chtěly vidět, kdo co dostal.

I já dostal dárek a poděkoval jsem Senty Klósovi. Podrbal mě na hlavě a řekl: „Ho! Ho!“ Jedna dáma na mě volala, abych dárek rozbalil, o což jsem se stejně pokoušel. Konečně jsem jej zbavil obalů.

Byla to lepenková krabička a na ní obrázek zvířete. Wilburn mi řekl, že to je lev. V krabičce byl otvor. „Dyž budeš tou dírkou protahovat provázek, bude to řvát jako lev,“ říkal Wilburn.

Provázek byl přetržený, ale poradil jsem si. Svázal jsem ho. Uzlík neprošel otvorem, a tak lev neřval, jak by měl. Řekl jsem Wilburnovi, že to zní spíš jako žába.

Wilburn dostal stříkací pistoli, ale tekla. Snažil se z ní vystřelit, jenže voda stříkala šikmo do strany. Wilburn řekl, že umí čůrat dál než ten krám. Řekl jsem Wilburnovi, že bychom to mohli spravit, stačilo by trochu smůly z gumovníku, ale nevěděl jsem, jestli tu vůbec nějaký gumovník se sladkou smůlou najdu.

Jedna dáma rozdávala sladké tyčinky. Dostal jsem taky jednu. Náhodou na mě narazila ještě jednou a dala mi druhý kousek. Rozdělil jsem se o něj s Wilburnem.

Senty Klós začal vykřikovat: „Sbohem, všichni, na shledanou za rok! Ještě jednou veselé vánoce!“ Všichni páni a dámy to opakovali po něm a cinkali rolničkami. Vyšli hlavními dveřmi, nasedli do aut a byli pryč. Naráz bylo všude ticho. Sedli jsme si s Wilburnem na zem ke svým kavalcům.

Wilburn říkal, že ti páni a dámy jsou členové komory a golfového klubu ve městě. Říkal, že choděj každý rok, aby se cejtli lepší, až se budou večír vožirat. Wilburn říkal, že už toho má plný zuby. Řekl, že až vypadne ze sirotčince, tak si na vánoce vůbec nevzpomene, nikdy.

Začal se snášet soumrak a všichni museli do kaple na štědrovečerní bohoslužbu. Zůstal jsem sám, a jak tma houstla, poslouchal jsem, jak zpívají. Stál jsem u okna. Vzduch byl čirý a vítr se utišil. Slyšel jsem, že zpívají o hvězdě, ale nebyla to Psí hvězda. Pozoroval jsem jasný východ Psí hvězdy. V kapli zpívali hodně dlouho, a tak mě nikdo nerušil. Pozoroval jsem, jak Psí

hvězda vystupuje vysoko nad obzor. Říkal jsem babičce, dědečkovi a Vrbovým Johnovi, že chci domů.

Na Boží hod jsme měli bohatý oběd. Každý dostal kuřecí stehno a k tomu ještě krk nebo žaludek. Wilburn říkal, že je to tak každý rok. Říkal, že asi pěstují speciální kuřata, kerý maj jenom stehna, krky a žaludky. Mně to ale chutnalo a snědl jsem všechno. Po obědě jsme si mohli dělat, co jsme chtěli. Venku byla zima a kromě mě zůstali všichni uvnitř. Šel jsem přes dvůr, vzal jsem si s sebou lepenkovou krabičku a sedl si pod starý dub. Seděl jsem tam dlouho. Už se stmívalo a byl čas se vrátit, když jsem se podíval k hlavní budově.

Byl tam dědeček! Vycházel z kanceláře a mířil ke mně. Zahodil jsem lepenkovou krabičku a ze všech svých sil jsem k němu utíkal. Dědeček si klekl a beze slov jsme se objali.

Byla už tma a dědeček měl velký klobouk, a tak jsem mu neviděl do obličeje. Řekl, že se na mě přišel zeptat, ale že musí zase domů. Řekl, že babička nemohla přijet.

Chtěl jsem jít taky – víc než kdykoli předtím –, ale bál jsem se, abych dědečkovi nezpůsobil potíže. Tak jsem mu ani neřekl, že chci domů. Šel jsem s ním až k bráně. Znovu jsme se objali, ale pak už dědeček odcházel. Šel pomalu.

Chvíli jsem tam stál a pozoroval ho, jak mizí ve tmě. Napadlo mě, že dědeček by mohl mít potíže s hledáním autobusového nádraží. Vyšel jsem za ním, ačkoli jsem sám nevěděl, kde to nádraží je, ale třeba bych mu mohl pomoci.

Šli jsme dolů ulicí, já se držel dál za dědečkem, a pak jsme zabočili do nějakých uliček. Viděl jsem, jak dědeček přešel ulici a dostal se rovnou k zadní části autobusového nádraží. Zastavil se přímo pod světlem. Postával jsem za rohem.

Všude vládl klid – byl Boží hod vánoční. Ulice byly prakticky liduprázdné. Ještě chvíli jsem čekal a pak jsem zakřičel: „Dědečku, pomůžu ti přečíst nápisy na autobusech.“

Dědečka to vůbec nevyvedlo z míry. Mávl na mě, abych k němu přišel. Vyběhl jsem. Stáli jsme v zadní části nádraží, ale nebylo mi jasné, k čemu který nápis patří.

Za chvíli nádražní rozhlas dědečkovi oznámil, který autobus je jeho. Šel jsem s ním až k autobusu.

Dveře byly otevřeny, zůstali jsme před nimi stát. Dědeček se díval někam do neurčitá. Zatahal jsem ho za kalhoty. Netiskl jsem ho tak, jako tehdy při mámině pohřbu, ale trochu jsem ho zatahal. Dědeček na mě shlédł dolů. Řekl jsem: „Dědečku, já chci domů.“

Dědeček se na mě dlouho díval. Pak se sehnul, objal mě a vyhoupl na schůdky autobusu. Vystoupil za mnou a vyndal svou zapínací peněženku. „Platím za sebe a za máho mladýho,“ řekl rozhodně. Řidič se na něj podíval, ale neusmál se.

Šli jsme s dědečkem do zadní části autobusu. Přál jsem si, aby řidič pospíchal a dveře honem zavřel. Konečně je zaklapl, rozjeli jsme se a nechali autobusové nádraží za sebou.

Dědeček mě jednou rukou objal a posadil si mě na klín. Položil jsem mu hlavu na prsa, ale nespál jsem. Pozoroval jsem okno. Bylo zarostlé jinovatkou. Vzadu se netopilo, ale nám to nevadilo.

Jel jsem s dědečkem domů.

Jak se ty hory hrbí a vlní v dáli
jak se z nich rodí den a slunce vstává
jak si sukněmi mlh kolena halí
jak větry o struny stromů si hrává
a oblohou si mne hedvábná záda

Peřiny mraků se po ní válejí a tisknou jí boky
z keřů a větviček odkapává své vzdechy
slyšíš ten život jak v lůnu jí bije
cítíš tu vůni půdy a její sladký dech
a ve vzlycích jarních bouří milování žár

Mocné vody jí pulsují hluboko v nitru
a prsy kořenů všečen život kojí
bez konce jí z hrudi vyvěrají
živí holátka v náruči jejím schoulená
a v duchovních myslích probouzí jásot
ta věčná Země – Mon-ó-lá

jedeme domů, dědeček a já

ZASE DOMA

Jeli jsme dlouhé hodiny. Já a dědeček. Hlavu jsem měl na jeho hrudi, neříkal jsem nic, ale ani jsem nespál. Autobus dvakrát nebo třikrát zastavil na autobusových nádražích, ale nevystoupili jsme. Možná jsme se báli, aby se nestalo něco, co by zvrátilo náš úmysl.

Bylo časně ráno, když jsme s dědečkem vystoupili na kraj šterkové silnice. Bylo chladno a na zemi byl ledový škraloup.

Šli jsme kousek silnicí a pak jsem zahruli do úvozu. Zase jsem viděl hory. Nadouvaly se vysoko, byly tmavší než tma kolem nás. Div jsem se nedal do běhu.

Když jsme zabočili stezkou vzhůru do údolí, tma ustoupila a proměnila se v šedou. Z ničeho nic jsem řekl dědečkovi, že se mi něco nelíbí.

Zastavil se. „Co je, Malej strome?“

Sedl jsem si a sundal boty. „Asi, že necítím stezku, dědečku,“ řekl jsem. Zem mi hřejivě pronikala chodidly do celého těla. Dědeček se smál. Taký se posadil. Sundal si boty a nacpal do nich ponožky. Postavil se a hodil boty zpátky k silnici, jak nejdál to šlo.

„Sežerte si ty škrpály,“ zahulákal. Hodil jsem své boty taky zpátky k silnici a zahulákal totéž. Začali jsme se chechtat. Smál jsem se tak, že jsem sebou praštil, dědeček jen tak tak, že se taky neskulil, až mu slzy tekly po tvářích.

Nevěděli jsme, čemu se vlastně smějeme; ale bylo to to nejlegračnejší, čemu jsme se vůbec kdy smáli. Řekl jsem dědečkovi, že kdyby nás viděli lidi, mysleli by si, že jsme namol opilí. Dědeček řekl, že asi jo, ale možná že jsme opilí – svým způsobem.

Jak jsme stoupali stezkou, první růžová záře se dotkla východního hřebene. Oteplovalo se. Borové větvičky se skláněly nad stezku, dotýkaly se mých tváří a hladily mě po celém těle. Dědeček říkal, že se chtěj přesvědčit, esli sem to já.

Slyšel jsem, jak hučí potok. Přiběhl jsem k němu, lehl si a namočil si v něm obličej. Dědeček čekal. Potok mě lehce polaskal, cákl mi na vlasy, sahal po mně a začal zpívat čím dál hlasitěji.

Když jsme přišli ke kládě přes potok, bylo už dobře vidět. Zdvihl se větřík. Dědeček řekl, že ani neskučí, ani nebouří, že zpívá v borovicích a že

říká všem v horách, že jsem zase doma. Stará Maud zaštekala.

Dědeček vykřikl: „Ticho, Maud!“ A už tu byli psi, přeběhli přes kládu.

Vrhli se na mě všichni naráz a povalili mě. Lízali mě po tvářích, a kdykoliv jsem chtěl vstát, některý z nich mi skočil na záda a znovu mě povalil.

Červeňák se začal předvádět. Skákal všema čtyřma naráz a ve vzduchu se obrátil. Při každém skoku zakňučel. Kdysi to začala dělat Maud, Starej Rippitt ji chtěl napodobit, ale spadl přitom do potoka.

S dědečkem jsme na ně křičeli, smáli se, hladili je po zádech, až jsme došli ke kládě. Podíval jsem se na zápraží, ale babička tam nebyla.

Byl jsem asi v polovině klády, když jsem dostal hrozný strach, protože jsem ji neviděl. Něco mi říkalo, abych se otočil. Stála tam.

Bylo chladno, ale měla na sobě jen jelenicové šaty a v ranním slunci se jí leskly vlasy. Stála na stráni pod holými větvemi bílého dubu. Dívala se, jako by nás chtěla pozorovat a přitom zůstat sama nezpozorována.

Vykřikl jsem: „Babičko!“ a sklouzl z klády rovnou do potoka. Nic se mi nestalo, jen to pořádně cáklo. Voda byla teplejší než ranní chlad.

Dědeček vyskočil do vzduchu, roztáhl nohy a vykřikl: „Húhúúúúííí a plácl sebou do vody.“ Babička přiběhla ze stráně a skočila po hlavě za mnou. Všichni jsme se plácali ve vodě a cákali kolem sebe; myslím, že jsme všichni měli plné oči slz.

Dědeček seděl v potoce a vyhazoval vodu do vzduchu. Psi stáli na kládě a dívali se na nás. Necháпали, co se děje. Myslej si, že sme úplný blázni, řekl dědeček. Nakonec skočili do potoka i oni.

Zakrákala vrána, usazená na vrcholu borovice. Přeletěla těsně nad námi, krákala a mířila vzhůru do údolí. Babička řekla, že bude všem vykládat, že už jsem zase doma.

Babička pověsila můj žlutý kabátek ke krbu, aby uschl. Měl jsem ho na sobě, když pro mě dědeček přišel do sirotčince. Šel jsem do svého pokoje, natáhl si jelenicovou košili, kalhoty a své vysoké mokasíny.

Vyběhl jsem ven a dál stezkou vzhůru údolím. Psi běželi se mnou. Ohlédl jsem se a viděl dědečka a babičku, jak stojí na zadním zápraží a dívají se za mnou. Dědeček byl ještě bos, rukou objímal babičku. A já utíkal.

Starej Sam zafřkal, když jsme míjeli stodolu, a kousek cesty klusal za mnou. Běžel jsem dál údolím, k Soutěsce – až nahoru k Průrvě. Nedokázal jsem se zastavit. Větrík mě doprovázel svým zpěvem, veverky, mývalové i

ptáci se rozsadili po větvích a pozorovali mě, povykovali na mě, když jsem pod nimi probíhal. Bylo zářivé zimní ráno.

Zpátky jsem se vracel pomalu. Zastavil jsem se na svém tajném místě. Bylo přesně takové, jak mi jeho obraz poslala babička. Rezavé listí se kupilo na zemi pod holými stromy, červené gumovníky stály sevřené v kruhu, aby nikdo nic neviděl. Ležel jsem dlouho na zemi, povídal si s ospalými stromy a naslouchal větru.

Borovice šeptaly, ujal se toho vítr a všechny začaly zpívat: „Malý strom je doma! Malý strom je doma! Jen poslyšte naši píseň! Malý strom je s námi. Malý strom je doma.“

Pobrukovaly si nízkým hlasem, zpívaly vyšším a potok si notoval spolu s nimi. I psi si toho všimli. Přestali čmúchat po zemi, nastražili uši a naslouchali. Pochopili to, přišli až ke mně, lehli si a spokojeně oddychovali.

Ten krátký zimní den jsem proležel na svém tajném místě. Duše mě už přestávala bolet. Píseň větru, stromů, potoka a ptáků mě dočista umyla.

Nestarali se o to, snad tomu ani nerozuměli, jak pracuje tělesná mysl, podobně jako lidi s tělesnou myslí nerozumí jim, ani se o ně nezajímají. A tak mi neříkali, že půjdu do pekla, ani se mě neptali, odkud pocházím, a vůbec se nezmiňovali o hříchu. Tyhle slovní výtvořky neznali; a já na ně pozvolna zapomínal.

Teprve až slunce zapadlo za hřeben a vyslalo nad Průrvu paprsek, dali jsme se se psy stezkou dolů údolím.

Když údolí změkčilo své objetí, uviděl jsem babičku a dědečka sedět na zadním zápraží, jak se dívají vzhůru údolím a čekají. Když jsem přišel až k nim, vstali a znovu jsme se všichni objali. Slova jsme nepotřebovali, a tak jsme neříkali nic. Věděli jsme všechno. Byl jsem zase doma.

Když jsem si večer sundal košili, uviděla babička jizvy na mých zádech a zeptala se, co to je. Vyprávěl jsem jí i dědečkovi o všem, ale řekl jsem, že mě to vůbec nebolelo.

Dědeček řekl, že to poví vrchnímu šerifovi, a ať nikoho nenapadne, aby sem pro mě zase poslali. Věděl jsem, že když si dědeček něco usmyslí a řekne to, že si pro mě už neprijdou. Dědeček řekl, že by bylo lepší Vrbovým Johnovi vo tom mrskání nic neříkat. Což jsem řekl, že neřeknu.

Ten večer mi dědeček pověděl, jak to bylo. Dívali se na Psí hvězdu a začali mít divný pocit a pak najednou večer, po západu slunce, se ve dveřích objevil Vrbovej John.

Přišel přes hory. Neřekl ani slovo. Večeři jedli při světle krbu. Ani nerozsvítili petrolejku. Vrbovej John si ani nesundal klobouk. Té noci spal v mé posteli, ale když ráno vstali, vyprávěl dědeček, Vrbovej John byl pryč.

Když šel v neděli s babičkou do kostela, Vrbovej John tam nebyl. Ale na větvi velkého jilmu, kde se vždycky scházeli, visel řemínek – zpráva. Oznamovala, že Vrbovej John se vrátí a že je v pořádku. Příští neděli zase nepřišel. Ale tu další neděli už tam na ně čekal. Neřekl, kde byl, a dědeček se ho neptal.

Dědeček řekl, že mu vrchní šerif poslal vzkaz, že na něj čekají v sirotčinci. A tak tam jel. Řekl, že důstojnej pán vypadal nemocnej a že mu řek, že podepsal moje propouštěcí papíry. Řekl taky, že za ním dva dny chodil nákej divoch a že za ním nakonec přišel až do kanceláře. Řek mu, že Malej strom se musí vrátit zpátky do hor. To bylo všechno, co ten divoch řekl a pak zase vodošel. Důstojnej pán řekl, že s divochama, pohanama a takovou čeládkou nechce nic mít.

Naráz jsem pochopil, koho jsem viděl jít dolů ulicí, když jsem si myslel, že je to dědeček.

Dědeček řekl, že když vyšel z kanceláře a uviděl mě, už věděl, že mě propouštěj; ale že si nebyl jistej, co bych chtěl víc – zůstat s těma mladejma, nebo jít domů, a tak to nechal na mně.

Řekl jsem dědečkovi, že jsem věděl, co chci, hned od té chvíle, co jsem přišel do sirotčince.

Vyprávěl jsem babičce a dědečkovi o Wilburnovi. Nechal jsem pod dubem svou lepenkovou krabičku a věděl jsem, že ji Wilburn najde. Babička řekla, že pošle Wilburnovi jelenicovou košili. Což samozřejmě udělala.

Dědeček řekl, že mu pošle dlouhý nůž, ale varoval jsem ho, že ze všeho nejspíš by s ním Wilburn zapáchnul důstojného pána. Takže dědeček nic neposlal. O Wilburnovi jsme už víckrát neslyšeli.

Když jsme šli v neděli do kostela, byl jsem první na mýtině. Předběhl jsem babičku a dědečka. Vrbovej John stál mezi stromy, věděl jsem, že tam bude; široký černý klobouk s rovnou obrubou měl posazený na hlavě. Běžel jsem ze všech sil, chytil jsem ho za nohavice a objal mu obě nohy. Řekl jsem: „Dík, Vrbovej Johne!“ Neřekl nic, jen mi položil ruce na ramena. Když jsem se podíval vzhůru, viděl jsem v černi jeho očí jiskření a záblesky světla.

PÍSEŇ NA ODCHODNOU

Přezímovali jsme dobře, ačkoliv jsme s dědečkem museli dosekat ještě další dříví. Dědeček se s ním trochu opozdil a říkal, že kdybych nepřišel domů, se vši pravděpodobností by asi zmrzli. Což je fakt.

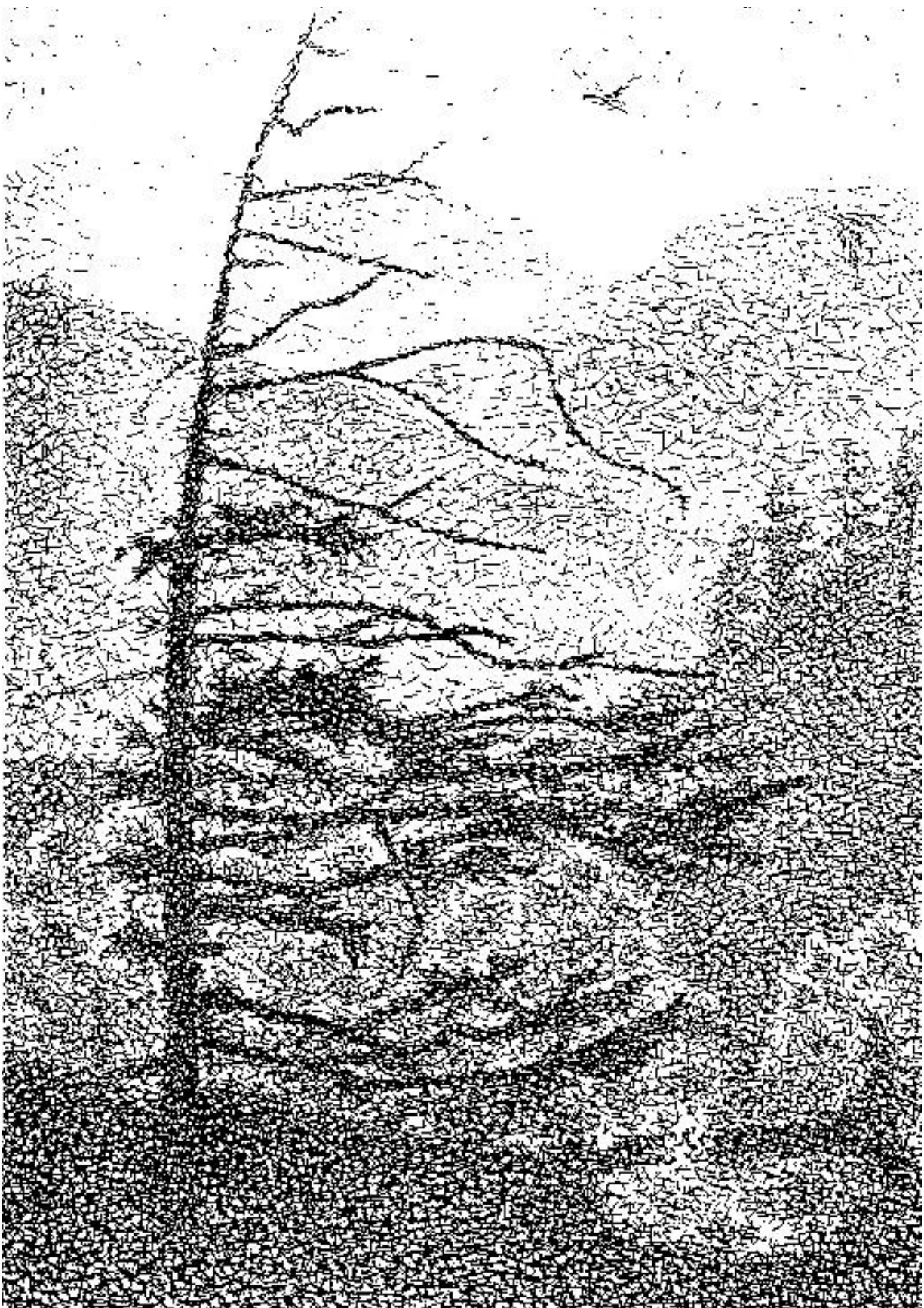
Byla to velmi krutá zima. Když nám došlo zboží, často jsme museli rozdělat oheň a rozmrazovat v palírně trubky.

Dědeček říkal, že studený zimy sou vobčas důležitý. Příroda se tak vočišťuje a nechá růst jen to nejlepší. Led ulamuje slabý větve stromů, takže můžou líp růst ty silný. Probere měkký semínka, žaludy, malý bukvice, velký bukvice a vořechy a připraví horám votužilejší semena.

Pak přišlo jaro, čas sázení. Rozšířili jsme kukuřičnou sadbu; chtěli jsme totiž oproti loňskému podzimu zvýšit množství zboží.

Byly to těžké doby, ale pan Jenkins tvrdil, že obchod s whisky jde nahoru, zatímco všechno ostatní klesá. Říkal, že je to asi proto, že našinec teď musí víc pít, aby zapomněl, jak je na tom bídne.

Během léta jsem oslavil své sedmé narozeniny. Babička mi dala svatební hůl mého táty a mámy. Nebylo na ní mnoho zářezů, protože spolu nebyli dlouho. Umístil jsem ji na zadní pelest své postele.

Léto vystřídal podzim. Jednu neděli nepřišel Vrbovej John do kostela. Šli jsme přes mýtinu, ale pod jilmem jsme ho stát neviděli. Zaběhl jsem ještě dál do lesa a volal: „Vrbovej Johne!“ Nebyl tam. Do kostela jsme už nešli, vrátili jsme se domů.

Babička a dědeček měli starost. Já taky. Nenechal nám žádnou zprávu, ačkoliv jsme ji hledali. Dědeček řekl, že tady něco nehraje. Tak jsme se rozhodli, že půjdeme a zjistíme, co se děje.

Vyšli jsme hned v pondělí ráno, bylo ještě před úsvitem. Za ranního světla jsme míjeli rozcestí u kostela a začali stoupat téměř kolmo vzhůru.

Byla to snad nejstrmější hora, na jakou jsem kdy vystupoval. Dědeček musel zpomalit, aby stačil s dechem. Byla to stará stezka, tak zašlá, že ji nebylo lehké sledovat. Vedla po hřebenu, který stoupal k dalším horám. Vinula se po úbočí hory, ale stále stoupala.

Stromy byly nižší a poznamenané větry a dešti. Od vrcholku hory klesala malá úžlabina; byla moc mělká, než aby ji bylo možné nazvat údolím. Po obou stranách rostly stromy a na zemi ležely koberce borového jehličí. Tam stála chata Vrbového Johna.

Nebyla postavená ze silných trámů jako náš srub, ale z tenčích kmenů, seděla pod stromy a ve svahu údolíčka byla pěkně chráněná.

Měli jsme s sebou Modráčka a Červeňáka. Sotva spatřili chatu, nastražili čenichy a začali kňučet. Nebylo to dobré znamení. Dědeček šel první, musel se ohnout, aby se vešel do dveří. Já šel za ním.

Chata měla jen jednu místnost. Vrbovej John ležel na lůžku z jeleních kůží, natažených v rámu z pružných větví. Byl nahý. Dlouhé měděné tělo bylo zvadlé jako starý strom a jedna paže ležela bezvládně na hliněné podlaze.

Dědeček zašeptal: „Vrbovej Johne!“

Vrbovej John otevřel oči. Díval se jakoby z daleka, ale trochu se usmál. „Já věděl, že přijdete,“ řekl, „a tak jsem na vás počkal.“ Dědeček vzal železný hrnec a poslal mě pro vodu. Našel jsem pramen, který pozvolna odkapával ze skály za chatou.

Hned za dveřmi bylo ohniště. Dědeček rozdělal oheň a postavil na něj hrnec. Hodil do něho pruh sušeného jeleního masa. Když se maso uvařilo, položil si hlavu Vrbového Johna do ohybu paže a začal ho lžící krmit.

V rohu jsem našel deky. Vrbového Johna jsme přikryli. Ani neotevřel oči. Přišla noc. Udržovali jsme s dědečkem oheň. Vítr hvízdal na vrcholu hory a

skučel kolem rohů chaty.

Dědeček seděl se zkříženými nohama před ohněm, světlo mu blikalo po tváři a dědeček v něm najednou vypadal velice starý. Pod lícními kostmi mu vytvářelo něco jako skalní štěrby, nakonec nebylo vidět nic než oči upřené do ohně; tmavě plály, ne jako plamen, ale jako dohasínající uhlíky. Schoulil jsem se u ohniště a usnul.

Vzbudil jsem se až ráno. Oheň odháněl mlhu, která se drala do dveří. Dědeček seděl stále u ohně; jako by se celou noc vůbec nepohnul, ačkoli jsem věděl, že musel oheň udržovat.

Vrbovej John se pohnul. Přistoupili jsme s dědečkem k němu. Měl otevřené oči. Zvedl ruku a ukázal: „Vyneste mě ven.“

„Je tam zima,“ řekl dědeček.

„Já vím,“ zašeptal Vrbovej John.

Dědeček ho dost těžce zvedal, byl úplně bezvládný. Snažil jsem se mu pomoci.

Dědeček vynesl Vrbového Johna ze dveří a já jsem za nimi vytáhl pružné větve. Dědeček ho dotáhl na vyvýšené místo, takovou výspu nad údolím a položil na rozprostřené větve. Zabalil ho do dek a na nohy mu navlékl vysoké mokasíny. Složil několik kožešin a podložil mu hlavu.

Slunce vyšlo za našimi zády a zahánělo mlhu do hlubin, kde setrval ještě stín. Vrbovej John se díval na západ, přes divoké hory a hluboká údolí, jak nejdále mohl dohlédnout, směrem k Národům.

Dědeček se vrátil do chaty a přinesl Vrbovému Johnovi jeho dlouhý nůž. Dal mu ho do ruky. Vrbovej John vzal nůž a ukázal na starý ohnutý a větrem zmrzačený smrk. Řekl: „Až vodejdu, položte mé tělo pod něj. Hodně blízko. Dal život spoustě mladejm, mě vohříval a chránil mě. Tak to bude správný. Nová strava mu možná přidá ještě dvě vobdobí.“

„To víš, že jo,“ řekl dědeček.

„Řekni Včeličce,“ zašeptal Vrbovej John, „že příště to bude lepcí.“

„Řeknu,“ odpověděl dědeček.

Sedl si k Vrbovému Johnovi a vzal ho za ruku. Sedl jsem si na druhou stranu a sevřel jeho druhou ruku.

„Budu na vás čekat,“ řekl Vrbovej John dědečkovi.

„My přídeme,“ odpověděl dědeček.

Řekl jsem Vrbovému Johnovi, že má asi chřipku. Babička říkala, že pořád kolem řadí chřipka a prakticky nikomu se nevyhne. Řekl jsem mu, že

ho určitě postavíme na nohy, odvedeme do údolí a u nás že může zůstat. Řekl jsem mu, že to hlavní je dostat se zase na nohy a že to určitě dokáže.

Usmál se na mě a stiskl mi ruku: „Máš dobrý srdce, Malej strome, ale já nechci zůstat, já už chci jít. A počkám na vás.“

Dal jsem se do breku. Řekl jsem mu, jestli by si to přece jen nemohl rozmyslet a zůstat ještě chvíli, možná že příští rok bude tepleji. Říkal jsem mu, že letos v zimě bude dobrá úroda hikorových ořechů a že je nad slunce jasnější, že jeleni budou pěkně vypasený.

Usmál se na mě, ale už neodpověděl.

Díval se daleko přes hory směrem k západu. Začal svou píseň na odchodnou, oznamoval duchům, že přichází. Začala píseň umírání.

Vycházela mu hluboko z hrdla, pomalu stoupala až do úst a slábla. Za chvíli se nedalo rozeznat, zda slyšíme vítr nebo ještě Vrbového Johna. Oči mu pohasínaly a svaly na krku se přestávaly hýbat.

Viděli jsme, jak jeho duch ustupuje hlouběji do očí a cítili jsme, že opouští tělo. A najednou byl pryč.

Vítr nad námi zahučel a ohnul starý smrk ještě víc k zemi. Dědeček řekl, že to byl Vrbovej John a že měl vopravdu silného ducha. Dívali jsme se, jak se na hřebenech ohýbaly vrcholky stromů. Větrná vlna klesala dolů do údolí a vyplašila hejno vran, které se vzneslo do vzduchu. Krákaly a krákaly a snažely se do údolí společně s Vrbovým Johnem.

Seděli jsme a dívali se, jak se nám ztrácí z dohledu, za hřebeny a hrby hor. Seděli jsme tam hodně dlouho.

Dědeček řekl, že Vrbovej John se ještě jednou vrátí a že ho zase ucejtíme ve větru a uslyšíme v šumění větví. A taky to tak bylo.

Vzali jsme dlouhé nože a vyhrabávali jámu; tak těsně u starého smrku, jak jen to šlo. Vyhrabali jsme ji hodně hluboko. Dědeček obalil tělo Vrbového Johna ještě jednou dekou a položili jsme ho do jámy. Dal tam taky jeho klobouk, dlouhý nůž mu nechal v ruce; stále jej pevně svíral.

Na tělo Vrbového Johna jsme navršili hodně těžkých kamenů. Dědeček řekl, že nesmíme dopustit, aby se k němu dostali mývalové, protože Vrbovej John byl rozhodnutej dát své tělo za potravu tomu stromu.

Když jsme scházeli s dědečkem dolů do údolí, slunce se už klonilo k západu. Opustili jsme chatu tak, jak jsme ji našli. Dědeček nesl jelenicovou košili Vrbového Johna, aby ji dal babičce. Do údolí jsme došli po půlnoci. V dálce jsem slyšel zpívat truchlivou holubici. Nikdo jí neodpovídal. Věděl jsem, že zpívá pro Vrbového Johna.

Když jsme dorazili domů, babička rozsvítila petrolejku. Dědeček rozložil košili Vrbovýho Johna na stůl, ale neřekl nic. Babička pochopila. Do kostela jsme pak už nikdy nešli. Nevadilo mi to, protože jsem věděl, že tam Vrbovej John nebude.

Zbývaly nám už jen dva roky společného života; dědečkovi, babičce a mně. Asi jsme to tušili, ale nikdy jsme o tom nemluvili. Babička teď chodila všude se mnou a s dědečkem. Žili jsme naplno. Ukazovali jsme si navzájem různé věci; nejčervenější list na podzim, abychom se ujistili, že ho všichni vidíme; nejmodřejší fialku na jaře, abychom si všichni při vonění a společně se o to potěšení podělili.

Dědečkův krok se zpomaloval. Začal šourat mokasíny po zemi. Nosil jsem více lahví v tlumoku a dělal těžší práci. Nikdy jsme se o tom nezmnínili.

Dědeček mi ukazoval, jak mám švihnout sekerou, aby se zasekla do polena hluboko a lehce. Sbíral jsem více kukuřičných klasů než on, nechával jsem mu spodní, na které snadněji dosáhl; ale nic jsem neříkal. Myslel jsem na to, co dědeček říkával o Starým Ringerovi, že musí mít pocit, že je ještě užitečněj. Toho podzimu umřel Starej Sam.

Řekl jsem dědečkovi, že bychom se měli poohlédnout po nějakém novém mezkovi. Dědeček řekl, že do jara je ještě hodně daleko; počkáme a uvidíme.

Pravidelněji jsme chodili na horní stezku, já, dědeček a babička. Stoupali jsme pomaleji, ale milovali jsme ty chvíle, kdy jsme tam seděli a dívali se na hřebeny hor.

Právě na horní stezce dědeček uklouzl a upadl. Už nevstal. Táhl jsem ho s babičkou dolů ze stráně. Pořád opakoval: „Bude to zase fajn – co nevidět.“ Ale nebylo. Uložili jsme ho do postele.

Zastavil se u nás Borovej Billy. Zůstal s námi a seděl u dědečka. Dědeček chtěl slyšet jeho skřipky. Borovej Billy hrál při světle petrolejky. Vlasy, přistřižené vlastní rukou, mu visely přes uši, dlouhý krk měl nakloněný nad skřipky, a tak hrál. Slzy mu stékaly na housle a kapaly na montérky.

Dědeček řekl: „Nebřeč, Borovej Billy. Kázíš tu muziku. Chci slyšet skřipky.“

Borovej Billy se zakuckal a řekl: „Dyt' nebrečím. Ch-ch-chytil jsem nákou r-r-rýmu.“ Pak upustil nástroj, sklonil se k nohám dědečkovy postele a položil si hlavu na prostěradlo. Tělo se mu chvělo, jak plakal. Borovej Billy byl jeden z mála těch, co v sobě nikdy nic neutají.

Dědeček zvedl hlavu a slabě zvolal: „Ty starej osle, rozmažeš mi toho tvýho Rudýho vorla po celým prostěradle.“ Což taky rozmazával.

Taky jsem plakal, ale tak, aby to dědeček neviděl.

Dědečkova tělesná mysl počala klopýtat a usínat. Duchovní mysl nabývala převahy. Povídal si hodně s Vrbovým Johnem. Babička mu držela hlavu v náručí a šeptala mu do ucha.

Dědeček se ještě jednou vrátil do své tělesné mysli. Chtěl svůj klobouk. Podal jsem mu ho. Nasadil si ho na hlavu. „Bylo to fajn, Malej strome, příště to bude ešte lepší. Takže na shledanou.“ A rozplynul se jako Vrbovej John.

Věděl jsem, že se to stane, ale nemohl jsem tomu uvěřit. Babička ležela v posteli u dědečka a pevně ho držela. Borovej Billy bulil u nohou postele.

Vyklouzl jsem ze srubu. Psi štěkali a vyli, protože věděli. Šel jsem stezkou dolů a zamířil ke zkratce. Někdy jsem za dědečkem, a tak jsem věděl, že nastal konec světa. Oči jsem měl oslepené slzami, upadl jsem, vstal, zase šel a zase upadl. Ani nevím kolikrát. Došel jsem na rozcestí a řekl jsem panu Jenkinsovi: „Dědeček umřel.“

Pan Jenkins byl už také starý a nemohl dobře chodit. Poslal svého syna, urostlého mladíka, aby mě odvedl domů. Vedl mě za ruku, jako bych byl malé děcko, protože jsem neviděl na cestu, vlastně jsem nevěděl, kam vlastně jdu.

Syn pana Jenkinse a Borovej Billy stloukli truhlu. Snažil jsem se jim pomáhat. Vzpomněl jsem si, jak dědeček říkával, že je třeba taky píchnout, když pro tě někdo něco dělá; ale má pomoc nestála za řeč. Borovej Billy pořád plakal, takže ani jeho pomoc nebyla k ničemu. Ke všemu se ještě praštil kladivem do palce.

Nesli dědečka na horní stezku. Babička šla první. Borovej Billy a syn pana Jenkinse nesli truhlu. Já jsem šel se psy za nimi. Borovej Billy pořád brečel. Ani já to v sobě nemohl udržet, ačkoliv jsem nechtěl trápit babičku. Psi bez ustání kňučeli.

Věděl jsem, kam babička dědečka vede. K jeho tajnému místu, na vrchol horní stezky, kde pozoroval rození dne. Nikdy ho to neomrzelo a nikdy nepřestal opakovat: „Vožívá!“, jako by to pokaždé viděl poprvé. Možná, že to tak i bylo. Možná, že každé rození bylo jiné a dědeček to vnímal a věděl.

Bylo to místo, kam mě dědeček vzal hned napoprvé a já pochopil, že „sme sví“.

Když jsme dědečka spouštěli do země, babička se nedívala. Hleděla na vlny hor – široko daleko – a neplakala.

Na horách vál silný vítr, zmocnil se jejích copů a vlál jimi. Borovej Billy a syn pana Jenkinse odešli horní stezkou dolů. Já společně se psy jsem ještě chvíli setrval s babičkou, ale pak jsme se vzdálili i my.

Čekali jsme, seděli jsme pod stromem v půli cesty a čekali, až babička přijde. Byla už tma, když se objevila.

Snažil jsem se vzít na sebe povinnosti dědečkovy i své. Pálil jsem dál, ale vím, že mé zboží už nebylo tak kvalitní.

Babička vyndala všechny početnice od pana Wajna a nutila mě, abych se učil. Chodil jsem do osady sám a vracel se s dalšími knížkami. Četl jsem je u krbu, babička poslouchala a hleděla do ohně. Říkala, že mi to jde dobře.

Starej Rippitt umřel a koncem zimy i Stará Maud.

Jaro bylo na spadnutí. Vracel jsem se od Soutěsky dolů stezkou. Viděl jsem, že babička sedí na zadním zápraží. Vytáhla si tam houpací židli. Blížil jsem se, ale nedívala se na mě. Tvář měla obrácenou vzhůru k horní stezce. Věděl jsem, že je konec.

Měla na sobě oranžové, zelenočervené a zlaté šaty, které měl dědeček tolik rád. Tiskacími písmeny napsala krátký vzkaz; měla ho připíchnutý na šatech. Stálo tam:

„Malý strome, musím už jít. Tak jak rozumíš stromům, rozuměj i nám, až jim budeš naslouchat. Budeme na tebe čekat. Příště to bude lepší. Všechno je v pořádku. Babička.“

Vzal jsem její drobné tělo do srubu a položil je na postel. Seděl jsem u ní zbytek dne. Vedle mě seděli Modráček a Červeňák.

K večeru jsem ještě zašel vyhledat Borovýho Billyho. Borovej Billy seděl se mnou a s babičkou celou noc. Plakal a hrál na skřipky. Hrál o větru, o Psí hvězdě, o horských hřebenech, o rození dne a o umírání. Oba jsme věděli, že babička i dědeček naslouchají.

Stloukli jsme spolu dřevěnou truhlu, odnesli ji horní stezkou a uložili vedle dědečka. Vzal jsem jejich starou svatební hůl a zarazil ji do hromádky kamení, kterou jsme s Borovým Bilym nakupili u hlavy každého hrobu.

Viděl jsem i zářezy, které si dělali za mě. Až úplně na spodním konci. Zářezy byly hluboké a plné štěstí.

Jakžtakž jsem prožil zimu; já, Modráček a Červeňák jsme se dočkali jara. Pak jsem vyšplhal až pod Průrvu a zakopal tam měděný kotel a trubky. Nešlo mi to, nikdy jsem se nenaučil řemeslo tak dobře, jak bych měl. Věděl jsem, že by si dědeček nepřál, aby jich používal někdo, kdo by vyráběl špatné zboží.

Vzal jsem si peníze z whiskařského řemesla, které mi babička schovala, a rozhodl se jít na západ, přes hory až k Národům. Modráček a Červeňák šli se mnou. Prostě jsme jednoho rána zaklapli dveře srubu a odešli.

Na farmách jsem žádal o práci, a když nechtěli strpět Modráčka a Červeňáka, šel jsem dál. Dědeček říkával, že člověk je svejmským psům zavázanej. Což je pravda.

Pod Červeňákem se v Arkansaských Ozarkách probořil led a umřel tak, jak má umřít správný pes – v horách. Šli jsme dál. S Modráčkem jsme nakonec dorazili až do Národů; ale žádné Národy tam nebyly.

Cestou na západ jsme pracovali na farmách, potom v rovinách na rančích.

Jednou pozdě večer se přišoural Modráček k mému koni. Lehl si a nevstával. Nemohl jít dál. Zvedl jsem ho a položil si ho přes sedlo. Obrátili jsme se zády ke slunci, zapadajícímu nad Cimarronem. Zamířili jsme zpátky na východ.

Cestou zpět jsem už nedostal práci. Ale bylo mi to jedno. Za patnáct dolarů jsem si koupil koně a sedlo. Byli moje.

S Modráčkem jsme hledali nějaké hory. Před rozedněním jsme jednu našli. Nebylo to nic moc, spíše jen malý kopec, přesto sebou Modráček zavrtěl, když ho uviděl.

Donesl jsem ho na vrchol kopce, právě když slunce začalo vycházet. Kopal jsem mu hrobeček a on tam ležel a díval se na mě.

Už ani nezvedl hlavu, ale naznačil mi, že to ví. Vztyčil jedno ucho a díval se na mě. Seděl jsem na zemi a držel Modráčkovi hlavu. Dokud mohl, lízal mi ruku.

Po chvíli zhasl, hlavu nechal klesnout na mou ruku. Pohřbil jsem ho hluboko, zasypal kamením, aby se k němu nedostala zvěř.

Bezpečně jsem věděl, že díky svému výbornému čichu byl Modráček v tu chvíli už na půl cestě k našim horám. A vůbec nic mu nebránilo, aby dohonil i dědečka.

OBSAH

Malý strom
Cesta
Stíny na stěně srubu
Lišák a psi
„Sme sví, Včeličko“
Znát minulost
Borovej Billy
Tajné místo
Dědečkově řemeslo
Obchodování s křesťanem
U krámu na rozcestí
Nebezpečné dobrodružství
Farma na mýtině
Noc v horách
Vrbovej John
Chození do kostela
Pan Wajn
Dolů z hor
Psí hvězda
Zase doma
Píseň na odchodnou

Forrest Carter
ŠKOLA MALÉHO STROMU

Z anglického originálu The Education of Little Tree
přeložil Lubomír Miřejovský, jazykově upravil Michal Plzák.
Perové kresby Jindřich Hájek.
Návrh obálky a grafická úprava Pravoslav Nesrovnal.
Vydal KALICH, nakladatelství a knihkupectví, s.r.o.,
Jungmannova 9, 111 21 Praha 1.
Odpovědná redaktorka Ema Suchá.
První české vydání, 1993. Náklad 4000 výtisků.

Sazbu textu zhotovil KALICH, s.r.o.
Výtiskl LAIWA PRESS, P. O. B. 26, 307 76 Plzeň.

PŘÍDAVEK – ŽIVOTOPIS – podle WIKIPEDIE
(s doplněním a opravou nesmyslů)

Forrest Carter, vlastním jménem Asa Earl Carter (*4. září 1925 Anniston, †7. června 1979) byl americký spisovatel a tvůrce proslovů, které psal pro guvernéra George Wallace, stoupence segregace nazývaného pro své názory Jižan.

Ačkoliv se Carter vydával za sirotka, který byl svěřen do péče svých prarodičů Čerokíjů, a tvrdil, že ze svých zážitků sepsal knihu Škola Malého stromu, narodil se jako nejstarší ze čtyř dětí a vychovali jej vlastní rodiče Ralph a Hermione Carterovi, kteří oba žili až do Carterovy dospělosti poblíž Oxfordu v Alabamě.

Carter sloužil během 2. světové války v americkém námořnictvu, na University of Colorado studoval žurnalistiku. Po válce si vzal indiánku Thelmu Walkerovou. Měli čtyři děti a usídlili se v Birminghamu v Alabamě. Carter pracoval v několika rádiích, až nakonec zakotvil na stanici WILD v Birminghamu, kde pracoval v letech 1953-1955 – show však byla nakonec zrušena a Carter vyhozen. Obecní radu přestal vést, poté co odmítl omezit svou antisemitskou rétoriku a zabývat se více otázkou segregace černochů. Carter pak založil skupinu politických odpadlíků pojmenovanou North Alabama Citizen's Council.

V březnu 1956 pracoval na národních zprávách jako mluvčí pro segregaci. Byl dokonce citován, že se Národní asociace pro podporu barevných infiltrovala mezi americké náctileté s nemorálními rokenrolovými nahrávkami a volal po vyčištění jukeboxů od černošských interpretů.

V polovině padesátých let pak založil paramilitaristickou skupinu odštěpenou od Ku Klux Klanu a začal vydávat měsíčník Jižan, v němž vycházely teorie o nadřazenosti bílé rasy a antikomunistické články. Z této skupiny vzešli útočníci zodpovědní za útok na zpěváka Nata „Kinga“ Colea v dubnu 1956 a za další útok na černošského nádeníka jménem Aaron. Carter se těchto akcí sám přímo neúčastnil. Sám pak v roce 1958 odštěpenou skupinu zrušil, poté co byli zastřeleni dva její členové při sporu o finance. Policie sice Cartera obžalovala, obvinění ale byla následně stažena.

V 60. letech pracoval pro guvernéra Wallace, známého vyznavače segregáční politiky. Carter je jedním ze dvou mužů, kterým se přičítá Wallaceův neblaze proslulý výrok: „Segregace dnes, segregace zítra, segregace navždy!“, který se objevil i ve Wallaceově inaugurační řeči v roce 1963. Carter pak spolupracoval i s Wallaceovou manželkou Lurleen, která byla zvolena guvernérkou Alabamy v roce 1966.

Po liberálním odklonu Wallace od původní politiky segregace Carter proti Wallaceovi dokonce v roce 1970 kandidoval za bílou rasistickou platformu, ale skončil poslední s pouhými 1,51 % hlasů. Wallace volby vyhrál a při jeho inauguraci se Carter a několik jeho přívrženců objevili s nápisy „Wallace je fanatik“ a „Osvobod'te naše bílé děti“. To bylo poslední Carterovo veřejné vystoupení.

Poté co Carter prohrál volby, přestěhoval se do Sweetwater v Texasu, kde začal pracovat na své první knize. Dny trávil v místní veřejné knihovně, oddělil se od vlastní minulosti, synům začal říkat vnuci a jméno si změnil na Forrest Carter na počest generála Nathana Bedforda Forresta (první Velký čaroděj Ku-Klux-Klanu), který bojoval v americké občanské válce. Se svou ženou se později přestěhoval na St. George's Island na Floridě, kde dopsal pokračování ke své první knize a své dvě nové knihy s tematikou původních obyvatel USA. V druhé polovině 70. let opustil manželku, která zůstala na Floridě a odjel zpět do Texasu do městečka Abilene.

Jeho nejznámější knihy jsou *The Rebel Outlaw: Josey Wales* (Gone to Texas, 1975 – zfilmováno v roce 1976 jako *Psanec Josey Wales* *The Rebel Outlaw: Josey Wales* Clintem Eastwoodem se sebou v hlavní roli), *Škola Malého stromu* (1976), která se za Carterova života prodávala jen skromně, ale po jeho smrti se stala bestsellerem, a *Odvedu vás do Sierry Madre* (*Watch for Me on the Mountain*) (1978), fiktivní životopis apačského náčelníka Geronima.

V době, kdy pracoval na pokračování *Školy malého stromu* a scénáři ke knize, zemřel v Abilene na zadušení jídlem a krevní sraženinou po pěštní bitce, údajně se svým synem. Pohřeb se konal v Annistonu v Alabamě bez účasti rodinných příslušníků.